

הליכות עולם

עם מבוא הגמרא

SIVE

CLAVIS TALMVDICA.

COMPLECTENS

Formulas, loca Dialectica & Rhetorica priſcorum Judæorum.

Latinè reddita per

CONSTANTINVM L'EMPEREVR ab OPPYCK, S. T. D. & Controverſiarum Judaicarum Profeſſorem in Academia Lugdunenſi.

Cum Indicibus accuratiſſimis, & Diſſertatione, qua operis uſus, utilitaſque oſtenduntur.

LVGDVNI BATAVORVM,

Ex OFFICINA Elſeviriorum.

Anno cIↃ IↃC XXXIV.

Nobilissimis Amplissimisque Viris,
Academiæ Lugduno-Batavæ
CURATORIBUS:

IOHANNI à MATENES,
Domino in Matenes, Opmeer &c. Equestris Ordinis ad Comitia Hollandiæ delegato;

NICOLAO à CROMHAUT,
Domino in Vrijhoven, Curiæ Hollandiæ & Zelandiæ Præsidi;

ÆGIDIO de GLARGES,
Domino *d'Elesmes*, Reip. Harlem. Syndico.

VT ET IPSORUM COLLEGIS,
Amplissimis & Prudentissimis Reipublicæ Lugduno-Bat. CONSULIBUS:

DANIELI ab ALPHEN, Ord. Holl. Quæstori;
CLEMENTI à BAERSDORP, J.C. Academiæ Quæstori;
HUGONI à KOEDIICK;
CORNELIO à WARMONT.

ITEM
Amplissimo & Consultissimo ejusdem Reip. SYNDICO,
JOHANNI à WEVELICHOVEN, J.C. D.D.
Curator, à secretis, & Consessus Juridici Consiliario.

S. P.

Viri Nobilissimi & Amplissimi,

A Veritate minimè aberravit Seneca (quem Plinius *principem tum* fuisse dicit *eruditionis*) cum secundo de beneficiis libro scriberet, *Qui gratus futurus est, statim dum accepit, de reddendo cogitat.* Hanc viri sapientis sententiam volvens animo meo, atque novam istam professionem expendens, qua ante menses aliquot me condecorastis; *statim de reddendo*, uti ille loquitur, *cogitare* cœpi: statim, inquam, cogitare; non verò statim reddere. Idem hoc vult, ubi librum quartum his claudit verbis, *Qui festinat utique reddere, non habet animum grati hominis, sed debitoris.* Attamen non nimis, quod gratitudo exigebat, distuli: temperamentum adhibui: evestigio rependendi cura animum subiit, quod grati animi censebatur; mense nono, justo tempore, quod conceperam in publicum jam edo, ne moram trahens, me debitorem negare videar (qui multis nominibus vobis obstrictus sum.) Id verò in hunc modum accipi nolim, quasi vel æqualia hic rependam, (confessoriæ sunt hæ tabellæ, non liberatoriæ;) vel tandem reddere moliar. *Sed animum præstare gratum debeo: cæterum aliquando me referre gratiam non patitur mea infelicitas; aliquando feli-*

citas

citas ejus cui debeo. Posterius jam mihi usu venit: vestra felicitas impedit, quominus à me quidpiam accedere possit. Chrysippo nihilo seciùs assentior dicenti, gratum hominem *velut in certamen cursus compositum, & carceribus inclusum, operiri debere suum tempus, ad quod velut dato signo prosiliat.* Non quidem mappam expectavi, qua olim missa à Prætore aut Consule, è carceribus effundebantur; sed ita me composui, ut tempus operirer, ad quod opportunitate scribendi data veluti signo, ad vos prosilirem. Quò coram omnibus quod accepissem agnoscerem: siquidem apparet ingratum esse, qui ne fatetur quidem se accepisse beneficium; privata autem gratiarum actione defungi si velim, crimen incurrerem ejusdem Senecæ judicio, *Ingratus est, qui remotis arbitris, agit gratias.* Atque una cum beneficii agnitione offero, quod imposito in isto beneficio operi subserviat. Hæc mihi à V. N. N. & A. A. demandata fuit & jam incumbit cura, ut Judæorum erroribus veritatem Christianam, veluti tenebris lucem, scripto opponam: hac quidem mente & consilio, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, (2 Tim. 2. 25. 26.) *num aliquando daturus sit eis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis; & sanitate mentis recepta evasuri sint ex diaboli laqueo:* vel si id ipsorum pertinacia hoc

tempore impediat, ſaltem Chriſtiani gloriam ſui Servatoris coram ipſis (quibuſcum non ſolum alibi, ſed hic etiam verſantur) clarius oſtendere, ſuaque dogmata ſolidius defendere queant, atque hoc pacto fidem magis magiſque ſtabilire; adeoque illorum ſtrophis dexterius occurrere & reſpondere: qui, ut ait Petrus 2 Ep. 3. 16. στρεβλοῦσι τὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν, *detorquent ſcripturas ad ſuum ipſorum exitium.* Viri Nobiliſſimi & Ampliſſimi, hoc veſtrum inſtitutum & conſilium, pietatem in Deum & zelum gloriæ Chriſti eo ardore ſpirat, ut (liceat mihi παῤῥησιάζεσθαι) dubitem, an ulla ætas ſimile exemplum ſuppeditare poſſit, an hujuſmodi factum viderit: quo Magnates, religionis Ephori & Antiſtites, publica authoritate, publica cura, publicis ſumptibus, miſerorum *Iſraëlitarum, quorum eſt adoptio, & gloria, & pacta, & legis conſtitutio, & cultus, & promiſſiones, quorum ſunt Patres, & ex quibus eſt Chriſtus quòd ad carnem attinet, qui eſt ſupra omnes Deus benedictus in ſecula* (Rom. 9. 4. 5) horum inquam tanta animi alacritate ſategerint. O animum verè Chriſtianum, curam ſanctam, conatum religioſum, zelum Dei: cui ipſe Zelotes procul dubio fidem ſervabit veritatis, quam Prophetæ ad Elin olim miſſi præconio aliquando promulgavit, (1 Sam. 2. 30.) *Honorantes me honorabo.* Hactenus tepuit ea in parte reli-

religionis ſtudium : ſed multi etiam experti fuere, quod Deus ibidem ſubjungit, *Contemtores autem mei leves fient.* At quî, quave ratione ac modo Eli, qui objurgabatur, Deum contemſiſſe cenſebatur? Hoc erat crimen, quod Dei cultum remiſſius contra filios defendiſſet. Quocirca attendant ſibi, quotcunque cultum religioſum, quæque eò pertinent, curant remiſſius. An culpa vacabimus, & effugiemus judicium Dei, ſi modo religionem orthodoxam non impugnemus; vel vulgari & remiſſo animo eam foveamus? Arrigamus aures ad effatum Dei (Jer. 48. 10.) Ἐπικατάρατος ὁ ποιῶν τὰ ἔργα κυρίου ἀμελῶς, *maledictus qui facit opus Domini negligenter.* (Ita rectè vertiſſe LXX, docent alia loca, & rei circumſtantiæ.) Similis eſt ſententia Chriſti (Apoc. 3. 16.) *Quoniam tepidus es, nec frigidus nec fervidus, futurum eſt ut te evomam ex ore meo.* Quantus in nobis ardor eſſe debeat, hinc diſcamus. Caveant ſibi, qui opibus coacervandis, vel reipublicæ ſtabiliendæ tantum operam dant; neglecta religionis cura, neglecto Dei populo electo, & Abrahami patris noſtri prole ſuſque deque habita; ut iſtius interitu non moveantur. Neque in ſacris partem unam tuendam ſuſcepiſſe abundè ſufficiet: qui jam zelus quorundam animos occupat. Modo quoſdam articulos defendere poſſint, ſe jam defunctos

putant.

putant. An hoc eſt labore defungi, præcipuum intermittere? ſecuro & otioſo animo amicos Dei (Rom. 11. 28.) in exitium ruentes contemplari? in quorum tamen gratiam ſancta illa Pauli anima ἀνάθεμα fieri non detrectabat. Quantis ergo laudibus ſolicitudo veſtra, viri N. & A. apud omnes, omnibuſque ſeculis efferenda & decantanda! Non vi & armis; ſed inſtitutione & veritatis demonſtratione populum iſtum ad ſalutis viam deducendum cenſuiſtis: neque negligentiâ & adverſariorum contemptu committendum, ut poſthabitis iſtis controverſiis imperitiores, & quandoque etiam alii, argutiorum Judæorum ſophiſmatibus exponantur. Quod fieri neceſſe eſt, quum eorum argumenta ac objectiones inopinatò objiciuntur; vel quod ad noſtra fundamenta excipiunt, nonniſi necopinantibus regeritur. Hæ ſunt ipſorum artes: libros habent, quibus rationes continentur, & difficultates nectuntur, quas Chriſtianis ſubinde oggerunt. Eſt mihi manuſcriptus codex, ubi inter alia capita unum continebat ſcrupulos, qui Chriſtianam religionem profitentibus movendi ſint. Verum ubi fortè Chriſtiano iſte codex traderetur, ne ſeſe pararent & præmeditati cum ipſis congrederentur noſtrates, caput hoc decerptum videtur. Hoc ſcio, non facilè eò perduci, ut hujuſmodi codices nobis communi-

municent. Pariter quæ in Talmude vel commentariis ſuis, aliiſque libris ad teſtimonia à nobis citata reſpondent, & quo modo loca iſta exponant, nobis occultari malunt. Memini ubi olim in ipſorum ſynagoga & privatis ædibus cum ipſis conferrem, jam tum ulteriorem in Talmudicis, ſimilibuſque libris profectum mihi invidiſſe: præceptorique meo à ſynagogæ פרנסים ſive præfectis vocato interdictum, ne in iſta opera mihi navanda pergeret; ut quem non lateret, quorſum iſta ſtudia tractarem. Etenim cum ſe Chriſtianis impares norint, necopinantes ſuis ſtrophis opprimere ſtudent. At tela præviſa minus nocent: idcircò expedire meritò judicaſtis, ut iſta omnia in apertum protrahantur, & cum antidoto omnibus exponantur. Iſtarum objectionum ea eſt conditio, quæ morbis tribuitur in iſto Euripidis,

Μέλλοντ᾽ ἰατρὸς τῇ νόσῳ διδοὺς χρόνον,
Ἰάσετ᾽ ἤδη μᾶλλον, ἢ τεμὼν χρόα.

Medicus dedit qui temporibus morbo moram,
Is plus remedii, quam cutis ſector dedit.

Vbi improviſè nova mentem feriunt, quandoque excandeſcimus, & ſecare cutem (ut ille loquitur) tentamus; clamoribus ea nonnunquam proferuntur, quæ minus expendimus: verum quando tempus meditationi conceditur, lenius & majori cum

fructu respondemus, & isti errorum morbi χρόνῳ, *tempore*, ac mora curantur. Quocirca prudentissimum id fuit consilium vestrum, quo istos omnes errores cum suis fulcris uno intuitu vestris subditis, imo & omnibus exhiberi ordinastis: quò hoc saltem obtineant, ut mora concessa sese alicunde contra ista figmenta muniant; & si Deus vitam mihi proroget & sanitatem conservet, mea opera, Divina favente gratia, veritatem stabilitam ac defensam habeant. Hæc igitur cura mihi imposita, est beneficium vestrum, quod jam agnosco, extollo, & gratè accipio: de quo primus ille ante laudatus, *Qui gratè beneficium accipit, primam ejus pensionem solvit.* Et si *nullum est beneficium, cujus commodum non & proximos tangat, nonnunquam etiam longius positos*; sane id summa cum ratione huic quadrat: nam ad proximos, puta Christianos omnes dimanat; & longius positos Judæos attingit. Temporis etiam opportunitas si spectetur, est quod magis de hac demandata provincia gaudeam. etenim cum varios tractatus, partim publici juris fecissem, partim paratos saltem haberem; tum demum id mihi oneris impositum fuit, quod animum vacuum requirit. cum etiam alter iste labor, cujus nec lucrum, nec laudem capto, de quo exantlato nec glorior (licet & publico prosit, nec viros multos cordatos

lateat) ad finem jam decurreret. Adeo omnia ſuis partibus in iſto veſtro beneficio abſoluta ac perfecta ſunt. Dum hæc expendo, in mentem venit iſtius proverbii, quod Divus Severus & Antoninus Imperator in quadam epiſtola proferunt: uti eſt l. 6. §, 3. ff. de off. Proconſulis: οὔτε πάντα, οὔτε πάντοτε, οὔτε παρὰ πάντων, *nec omnia, nec ſemper, nec ab omnibus*. Quamvis aliò ſpectent in ſua epiſtola; id nihilominus hoc proverbio docemur, in donis ac beneficiis, tria delectu habito eſſe conſideranda, quid tradatur; quando; & quo auctore. Omnia hæc ſi fuerint ſelecta, beneficium maximè commendant. Quemadmodum in Judaicarum controverſiarum profeſſione. ubi ejus præſtantia ac utilitas jam liquet; quam etiam opportuno tempore accepi; denique ab iis, qui in faſtigio gloriæ conſtituti, & poteſtate quam à Deo obtinent muniti, vel eo nomine hoc ſuum inſtitutum commendant, quod eò veritatis propagandæ intuitu & Chriſtiani nominis divulgandi deſiderio, & ſalutis promovendæ amore permoti fuerint. Hanc vos, viri N. & A jam vultis grati animi teſſeram, ut pro virili parte impoſitum munus exequar; quandoquidem nihil etiam deeſt quod implendo muneri inſerviat. Quia præter ſtipendium, omnia etiam ſive manuſcripta, ſive excuſa monumenta publico ſumptu ſuppeditantur.

 Ea

Eapropter præſentem hunc codicem oblatum procedo. Enimverò in omnibus, quæ ſcripto aut voce traduntur, uſu venit, ut præcognita ferè præmittantur: quibus ea prius delibari ſolent, quorum uſus in poſterioribus ac ſequentibus animadvertitur. Alioqui iſta ad nauſeam uſque identidem repetenda forent; adeoque tædium lectoribus crearent, & à lectione abſterrerent: vel iſtis prætermiſſis, ſequentia minus intelligerentur. Inter iſta meritò mihi collocare videor clavim Talmudicam, ſive hunc quem exhibeo librum. idque variis de cauſis, quas longo ordine, ſive antiquitatem Talmudicam; ſive arguendi modos ſpectes, recenſere poſſem. Sed paucis contentus ero; illáſque brevibus attigiſſe ſufficiet: quandoquidem in diſcurſu ad lectorem plenius exhibebuntur. Quemadmodum in controverſiis Chriſtianorum de dogmatibus fidei, non ſatis prudenter agunt, qui patres, imprimis antiquiſſimos, ſúſque deque habent; inſcitiam etiam produnt, qui eoſdem contemnunt; rectè verò in diſputando progrediuntur, qui reverendorum patrum authoritatem accerſunt: ſimiliter in diſputationibus cum Judæorum gente ſuſcipiendis, ii demum rectum tramitem ingrediuntur, quorum diligentia ad antiquiſſima illorum dicta & judicia progreditur. Hæc autem Talmudicis ſcri-

ptis

ptis continentur: quæ majoris penes Judæos ſunt autoritatis, quam patrum ſcripta ullorum Chriſtianorum judicio. Quo fit, ut ſi quis ritè iſtis Talmudicis utatur, & inde teſtimonia ex Judæorum mente proferat; apud ipſos fidem mereatur, adeoque veritati iſto pacto confirmatæ aſſentiantur. Verumenimverò non eſt uniuſcujuſque, uti decet, antiquorum ſententias ex iſtis voluminibus in medium producere, quò τὸ κρινόμενον ſtabilias. Ibi ſæpe videre eſt magiſtros diſſentientes: ideoque ſi quid probare velis, perſpectum habeas oportet, quis cui præferatur. Exempli gratia, in Rabo & Samuele conſulenda regula, quæ ad hunc modum hic concipitur p. 206. *Vbicunque in diverſas partes abeunt Rabus & Samuel, ſecundum Rabum in interdictis ceremonialibus; ſecundum Samuelem in forenſibus ſtatuitur: exceptis tribus, quæ ad interdictum pertinent, & ſecundum Samuelem ſtatuuntur.* Hujus generis canones in hocce Halichoth Olam ſunt quamplurimi, quibus Doctorum authoritas expenditur: hos ſi in diſputando ignoremus, fruſtra ſumus. Vel hoc uno, hujus codicis utilitas, imo neceſſitas palam fit: ſcilicet, antiqua iſta & authentica ipſis ſcripta in ſacris diſputationibus, nonniſi hujus libri beneficio, adhiberi, fructúmque uberrimum præbere queunt. At ſi Talmudis conditio nobis cognita fuerit, & qua

via iſtic incedendum ſit; mirum, quantus argumentorum, eorumque ſtabiliendorum campus operiatur. Vbi de locis Scripturæ quæſtio eſt, an ad Meſſiam pertineant; ſæpe cum Chriſtianis faciunt Judæorum antiquiſſimi: quorum mentem & judicium iſta volumina exprimunt. Quid de enarratione dubiorum dicam? etiam hic à partibus noſtris ſtant antiqui ac priſci Doctores: quorum ſententiam poſteriores ac neoterici rejiciunt, ut Chriſtianis in probando difficultatem creent. Iiſdem illis ſcriptis varia de Meſſiæ paſſione, & ceremoniarum abrogatione, aliiſque continentur, quibus Judæorum errores jugulantur. Quapropter inter prolegomena ſequentium diſputationum, meritò hunc librum Halichot Olam ſive Clavem Talmudicam reputare mihi videor: quandoquidem iſtic via oſtenditur, & porta panditur ad illa antiquorum ſcrinia, ubi dicti theſauri aſſervantur. Quid ſi tantum errores Talmudicis voluminibus inſerti, eorumque intricatiſſimis diſputationibus involuti, tricæque in pervertenda Scriptura ibidem inſperſæ, hujus libri interventu in apertum facilius protraherentur (utpote qui totam illorum rationem, modum ac viam explicet;) ſatis ſuperque de ipſius uſu ac utilitate conſtaret. Et ſane ita ſe res habet: ibi multi errores latent, quorum, ſi apertè

Judæis

Judæis opponerentur, ipsos puderet; sed veris dissertationibus, veluti πιθανῷ περιβλήματι (ut Irenæi verbis utar) palliantur, & magno isto conflictantium & disputantium molimine & apparatu, scilicet διὰ τῆς ἔξωθεν φαντασίας, oculos imperitiorum perstringunt. Adeo ut in istos errores optimè mihi quadrare videatur, quod sanctus ille & venerandus Episcopus l. 1. adversus Valentinum, non procul ab initio, his verbis annotavit, Ἡ πλάνη καθ' αὑτὴν μὲν οὐκ ἐπιδείκνυται, ἵνα μὴ γυμνωθεῖσα γένηται κατάφωρος· πιθανῷ δὲ περιβλήματι πανούργως κοσμουμένη, καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἀληθεστέραν ἑαυτὴν παρέχειν φαίνεσθαι διὰ τῆς ἔξωθεν φαντασίας τοῖς ἀπειροτέροις, *Error per se quidem non ostenditur, ne nudatus deprehendatur: sed ut verisimili amictu callidè ornatus, ipsa etiam veritate se veriorem præbere externa specie videatur imperitioribus.* Istiusmodi in Talmude is tantum deprehendet, qui præcognitis in hoc codice ostensis munitus ac instructus, in isto mari dextrè navigare didicerit. Si verò ipsam de veritate, sive fide nostra, disputandi rationem spectemus, ea sic instituta sit oportet, ne modi & viæ, quam insistunt Judæi, expers inveniatur. An argumentis pugnabimus, antequam de argumentandi modis constet; vel etiam inter nos conveniat? Atqui diversa via ipsi incedunt: alios etiam locos dialecticos habent, quam nos hactenus agnovimus; licet in multis nobiscum conveniant.

Hi

Hi omnes loci in hoc ſcripto diſtinctè proponuntur & explicantur : quinetiam loci rhetorici plenè exhibentur. (Hujus ordinis fere ſunt, quæcunque poſteriori codicis hujus parte pertractantur.) Quo fit, ut quæcunque in hoc genere expeti queant, affatim congeſta habeamus. Hæc ſcire diſputantis intereſt. qui alterius ſententiam evertere conatur, noverit oportet, quibus alter nitatur fundamentis, ut ea debellet. qui alteri reſpondere allaborat, quandiu ipſius ignorat hypotheſes, nihil efficiet: quoniam iſtæ impetendæ ſunt; quibus ſibi pulchrè adhærere videtur, donec iis ſatisfactum ſit. Quis negabit, antequam cum ἀντιδιατιθεμένοις congrediamur, argumentorum claſſes prius examinandas : ne ubi longè progreſſi fuerimus, tum demum de principiis controverſemur ? Hinc jam liquere poteſt, meritò hoc ſcriptum inter ea cenſendum, quæ tanquam παρασκευαστικὰ ad ulteriorem diſputationem præmittenda ſunt. Quocirca ad rem ipſam perrecturus, hoc prius expedire volui, quo via planior, & ab omnibus remoris liberior reddatur: ne inter diſputandum iis immorari neceſſe ſit, quæ ſemel expoſita moram iſtam facilè pellunt. Vobis porrò, viri N. & A. hoc operis initium conſecrandum cenſui; nec ab iis initio diſcedendum, qui operis principium & origo fuiſſent. Vlteriori decurſu

rivi ac flumina fontes suos deserunt, & paulatim longius recedunt: attamen initio nunquam ab origine sua distant. Primis ergo autoribus adhæreo: quippe quibus non tantum initium; sed ipse etiam operis colophon debeatur: nam totum totius autoribus ascribendum. Porrò sicuti parens suum fœtum amare & ambabus ulnis amplecti solet; pariter quod vobis autoribus conscriptum (vobisque inscriptum) est, non minori affectu acceptum iri confido, quam ardore & studio demandantium imperio parendi exaratum fuit. Cum alioqui etiam, quotquot publico scriptis prodesse allaborant, iis vestrum favorem non denegetis, ne res literaria ullam remoram patiatur; sed frequentes ejus curam suscipiant, ubi tanti heroes patrocinium. Hinc fiduciam concipio, quanto penitius propria, quam aliena animo nostro inhærent; reliquis futurum gratius, quod vestra authoritate susceptum sumtibusque promotum, juris vestri fecistis, & veluti *injecta manu proprium vindicastis.* Huc accedit operis difficultas ac labor: hactenus enim adeo quæ hic tractantur ardua atque abstrusa omnes censuerunt, ut libros quibus hæc omnia ordine traderentur intactos reliquerint. Qui recta serie omnia pertractaverit & absolverit, nondum visus mihi fuit: Ideoque improbo labore, & tædiosa molestia quic-

*** quid

quid abstrusum esset, è tenebris eruendum erat. Lubens fateor tanti stetisse mihi hoc opus, ob tædium quod ipso conficiendo devorandum erat; ut subinde, cum ad finem decurreret, recordarer nuncii istius: qui in Aristophanis comœdia, dicta ὄρνιθες, Pisthetero interroganti quis δούρειον ἵππον, (forte *equum Trojanum,*) construxisset, inter alia respondebat, οὐκ Αἰγύπτιος πλινθοφόρος, *non Ægyptius lateriger.* Ægyptiorum, uti ibidem scholiastes, ἴδιον τὸ ἀχθοφορεῖν, *proprium erat onera* & lateres *bajulare:* quo factum ut ipsorum labor gravissimus censeretur. Verum si exantlatas molestias ritè expendam, jure mihi dicere videor, οὐκ Αἰγύπτιος πλινθοφόρος: quia corporis lassitudo alteri cedere debet. Atque hoc mihi animum addit, ut de V. N. N. & A. A. id omninò sentiam: quemadmodum proverbio fertur, χαλεπὰ τὰ καλά, *difficilia esse quæ pulchra sunt;* sic placitura magis, quæ nonnisi assiduis lucubrationibus & molestiâ fuere perfecta: utpote quæ pulchriora esse soleant. Ita addetur calcar, quò ad similia & ab aliis minus tentata pergam: cui etiam aliàs Arabicum illud semper placuit لَا تَرْكَبْ فَرَسًا غَيْرَكَ, *ne equites equum alienum;* quum in eam fermè sententiam accipitur, qua sanctus Paulus ad Romanos scopum suum olim exprimebat, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ, *ne super alienum*

funda-

fundamentum ædificem. Iſta quidem conſtantiorem aſſiduitatem efflagitant; ſed eandem non eſt quod detrectem tantos patronos nactus, qui ſuæ beneficentiæ indicio ac teſtimonio ad ardua quævis proliciunt. Quare eadem animi alacritate pergo: & Deum patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti veneror, ut porrò conſilia veſtra ſecundet, & proſperet

N. N. & A. A. veſtras: quarum permanere geſtio cliens humillimus.

Lugd. Bat. 6. Id. Aug. ann. partæ ſalutis 1634.

C. l'Empereur ab Oppyck.

DISSERTATIO AD LECTOREM.

Benevole Lector,

Vamplurimi reperiuntur, quorum animum, ubi in digniſſimum quò collimet ſcopum intentus eſt, earum ſollicitudo cauſarum tenet, quæ neceſſariæ ſunt, ſi voti compotes reddi velint. Verum enim neceſſitas quædam datur, alibi quam in proximis cauſis ſpectanda: cujus Ariſtoteles meminit l.1.de part.anim.cum iſto tantum nomine quid neceſſarium cenſetur, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἄνευ ταύτης εἶναι, quia fieri non poteſt, ut res ſine eo ſit. *Atque de eo convenienter ſubjicit,* τοῦτο δ' ἐστὶν ὥσπερ ἐξ ὑποθέσεως, hoc autem eſt quaſi ex ſuppoſitione: *quia antequam cauſa effectum producat, & ſi operari velit, illud* ἀναγκαῖον *ibi ſtatuatur oportet. Id Philoſophus ibidem duobus exemplis illuſtrat, & aliis multis amplius oſtendi poſſet. Nam paſſim apparet: ſive in naturalibus; ſive in moralibus ea ritè expendamus, ſine quibus effectum non dari animadvertimus. In eruenda ſacrorum ſcriptorum mente, minimè pauci occupantur: & qui* acetum habent in pectore *(ut Plautino iſto uti liceat) quò illuc pertingant, antiquitate Iudaica, gentiſque Iudaicæ (in qua olim floruit eccleſia) expoſitionibus ſibi opus eſſe arbitrantur. Ideoque à viris linguæ Ebrææ ac Rabbinicæ peritis inde obſervata conſulunt & ſtudioſè conquirunt. Hoc pacto ſibi de iis proſpiciunt, unde quod quærunt dimanare queat. Sed enim* ἐξ ὑποθέσεως, *per iſta etiam Ebraica, ſacræ Scri-*

pturæ

pturæ cognitionem nobis comparandam, (quia saltem magno usui hac in parte esse queunt,) ejusmodi ἀναγκαῖον, cujus apud Philosophum mentio, (uti observatum fuit) negligendum non est: puta sine quo fieri nequit, ut quis dextrè in omnibus, antiqua & recentia Iudæorum scripta, in sacrorum scriptorum mente investiganda, adhibeat; quoque rectè demum disponimur & tanquam prævia dispositione idonei reddimur, ut operi isti nos accingamus. Huc non tantum linguarum istarum cognitionem; sed etiam formularum Talmudicarum, terminorum Logicorum & Rhetoricorum peritiam refero: sine his enim non sufficiunt linguæ. Novi eos qui Ebraicè loquebantur, & tersè ac eleganter; istarum nihilo secius formularum ignaros. Quæ adeo sunt necessariæ, ut sæpissime earum imperitus, in commentariis (ubi sæpe stilus Talmudicus) hæreas; in Talmude verò tantum non semper cespites. In Rabbinorum scriptis aliquoties occurrit, rem probari per בנין אב, ædificium patris. *quis Oedipus hic, quid sibi velint, intelliget; nisi antea observationibus hisce imbutus fuerit, quæ hoc libro Halichoth Olam, ordine traduntur. Vbi* p.151. & seq. *locus iste Dialecticus exponitur: nimirum Scripturam uno loco concisè quidpiam proponere, unde in similibus similiter concludimus. Quemadmodum Levit.* 15. 4. *pronuntiat Legislator,* Omne cubile cui incubuerit gonorrhæa affectus, immundum esto. *hinc isti eliciunt per* ædificium patris *sive* constitutionem principii *(ut mentem eorum apertius exprimam,) interulæ & pallii eandem esse rationem; quia ad cubile referuntur. ut constituto principio in prima illa lege; alia similia promanent: siquidem interulæ & pallio incumbere insuetum non est. Ita vi legis Levit.* 18. 16. Nuditatem fratriæ tuæ ne retegito, *de sorore uxoris idem esse judicium concludunt. Licet nonnulli alio argumento id consequi affirment, quod* מה מצינו, quemadmodum invenimus *nuncupant, formulâ etiam obscurâ, adeoque eodem hoc libro expositâ. Si phrases Talmudicis proprias spectemus,*

innumeræ fermè ſeſè legentibus offerunt; & earum minus peritum remorantur, ut cum fructu pergere nequeat. Legat quis medio orationis curſu, גופא, corpus; *quomodo ipſi quid denotetur ſubolebit? Iſta vox, fateor, ſæpe notiſſimæ eſt ſignificationis: ut ſi dicam* גופיה, corpus ejus *pro* ipſe ille, *aliave ſimilia. Verum hic eum caſum conſidero, quum in oratione poſita ſermonis redintegrationem deſignat. Hæc ſingula ordine recenſere, longum foret: ea delibaſſe ſufficiet, ut hujus libri uſum inſignem aliqua ratione pervideamus. Quid excipere in proclivi ſit, non ignoro: Iudæorum ſcripta ſine ullo eruditionis diſpendio negligi; ideoque nihil impedire, quominus ea omnia contemtim rejiciamus, quæ ad iſta manuducunt. Inficias non eo, quin etiam iis prætermiſſis, quantum nobis ad ſalutem ſcitu eſt neceſſarium, ſatis ſuperque in Scriptura S. deprehendere valeamus. At hoccine pio pectori ſufficit? an in eo acquieſcet,* cujus oblectatio eſt in lege Dei, & qui de lege ejus meditatur interdiu & noctu (Pſ. 1. 2.) ita diligens legem Dei, ut toto die ſit meditatio ipſius? (Pſ. 119. 103.) *Cujus præcordiis hujuſmodi inſidet animus, nunquam deſinet, donec ea quibus tantopere inhæret, adeoque delectatur, penitus percipiat; nunquam ſaltem viam ac rationem ullam negliget, quâ facem quandam ſibi accendi animadvertet: nedum ut hæc adminicula tam præclara & dilucida ſuperciliosè deſpiciat. Vnde hæc, dices, apparent? Omnia volumina perreptare, variaque ac multiplicia documenta depromere, ut multitudine exemplorum ſententiam meam ſtabilirem, id vero eſſet, lector, tua abuti patientia: attamen nonnulla in medium proferam, è quibus, tanquam* ἐξ ὀνύχων τ̃ λέοντος, ex unguibus leonem, *(ſecundum proverbium,) æſtimes cætera. Novi Teſtamenti Scriptores multa Veteris teſtimonia ad Chriſtum derivant: atque in eo ductum S. Sancti (quo praeunte ab errore immunes ſunt) ubique ſequuntur. Euangelii hoſtes tamen ipſorum factum paſſim ſugillare non deſinunt. Hic obſervandum, multis V. T. locis uſos* ſanctos Dei homines,

cum

cum de Christo, ejusque doctrina agerent; quia loca ista eò pertinere, puta ad Messiam esse referenda, apud auditores in confesso erat: licet ex ipso contextu non semper manifestè id evinci posset. Cum vulgò nihilominus, ut revera eò spectantia, in istum sensum reciperentur; meritò ad confirmationem rei probandæ adhibebantur. Quando igitur post tot secula ista in dubium vocantur, illa archiva consulenda, quorum authoritatem defugere non audent, quibuscum nobis res est. Quamvis enim è Christi resurrectione, miraculis ipsius & Apostolorum, doctrinæ sanctitate, & miranda efficacia, aliisque similibus documentis, quod intendimus in locis istis applicandis, affatim probari possit; nec non ex ipsis V. T. paragraphis, qui id ipsum suis circumstantiis non rarò ostendunt: attamen ad refellendos Euangelii hostes oraque ipsis obthuranda, mirum, quantas vires habeat veterum Iudæorum authoritas, quibus tantopere gloriantur. Ecce citatur ad Christi Deitatem demonstrandam Psalmus secundus; uti ex authore ad Ebræos liquet. Convenienter citari dubitas? Salomon Iarchi, qui veterum sententiis lubens adhæret, nisi Christianis patrocinentur, quamvis mysticè, ipsos tamen exposuisse hunc Psalmum de Messia, his verbis agnoscit, רבותינו דרשו את הענין על מלך המשיח, Doctores nostri mysticè exposuerunt hanc rem de rege Messia. *De Messia conscriptum fuisse psalmum, diu existimarunt Iudæi: quod vetusta quoque ista commentaria, quæ* רבות, rabboth, *dicuntur, satis ostendunt. Istic ad sectionem* Gen. 44. *annotatum fuit an. circiter* 300. *à nato Christo: observasse Doctorem Ionathanem, de tribus dictum fuisse,* pete; *Salomone, Achazo, & rege Messia. Atque eodem loco author, Ionathanem postremum è* Psal. 2. *ita ostendisse, refert:* מלך המשיח דכתיב שאל ממני ואתנה גוים נחלתך, in rege Messia, *scilicet id probatur*, quia de ipso scriptum exstat (Psal. 2.8.) Pete à me & dabo gentes in hæreditatem tuam. *Nonne planè hunc Psalmum 2. de Messia accepit, & quidem propriè? sicuti ex aliis duobus magis constat,*

quibus

quibus testimonia propriè accepta serie eâdem accommodat. Ascendamus ad ipsum Talmud. Codice סוכה *sive de* festo tabernaculorum, *fol.* 52. *pag.* 1. *circa medium adeò manifestè Christianorum sententia proponitur, ut exceptioni locus non detur. Duos Iudæi Messias fingunt, unum* παθητὸν, *filium Iosephi, sive è patriarcha Iosepho oriundum; alterum filium sive è prosapia Davidis. idque hac de causa, quod mortem aliaq; unà cum regni & imperii gloria, in unum eundemque non quadrare censeant. Iam verò de filio Davidis (quem nos venisse credimus) & (quod observandum, ut venisse constet) de ipso brevi affuturo Psalmum 2. enarrasse veteres, locus iste Talmudicus testatur. Verba hæc sunt, quæ notanda.* ת״ר משיח בן דוד שעתיד להגלות במהרה בימינו אומר לו הב״ה שאל ממני דבר ואתן לך שנאמר אספרה אל חק יי' אמר אלי בני אתה אני היום ילירתיך שאל ממני ואתנה גוים נחלתך, Tradunt *sive* legunt Magistri, Messiæ filio Davidis, qui revelandus est brevi, diebus nostris; huic dicit Sanctus laudandus, Pete à me aliquid, & dabo tibi: quia dictum est (Psal. 2. 7. 8.) Decretum enarraturus sum; Dominus dixit mihi, filius meus es, ego hodie genui te: Pete à me, & dabo gentes in hæreditatem tuam. *Vides lector, antiquos istos Rabbinos, non minus verba ista ad Messiam referre; quam ipse Paulus in Epist. ad Ebr.* c. 1. v. 5. *&* c. 5. v. 5. *ista verba Christum Messiam respexisse arbitratur. Antequam hoc testimonium relinquamus, id Baraitam fuisse observemus, quæso: siquidem inde nostræ sententiæ robur accedit. Sub finem p. 39. hujus l. Halichoth, hanc observationem habes,* Vbi occurrit, *Legunt magistri*, significatur Baraita: *unde Baraitam esse novimus. Atqui cum Baraita in controversiam non vocatur, pro rata habetur: ut videre est p. 224. sub initium. Plura quidem in hanc sententiam ex aliorum Rabbinorum scriptis producere possem; sed uno R. Iosepho Iabetz contentus ero: qui alteram de Davide expositionem, ut uni Davidi Psalmus aptetur, ex professo refellit; atq; antiquorum approbat judicium, licet triplicem sensum*

conjun-

conjungat. In rejiciendis recentioribus Iudæorum interpretibus prolixus eſt: tantum nonnulla excerpam, in quibus ipſius mentem dilucidè hac in parte videamus. הרבה השתדלו המפרשים לפרש זה הכזמור על דוד בתחלת מלכותו שכתוב שם וישמעו פלשתים וכו' אבל אי אפשר לפרש כל המזמור על השלמות לפי זה הדרך כי למה יקראו סרני פלשתים מלכי ארץ ורוזנים ואינם כי אם ממלכה שפלה וכן ננתקה את מוסרותימו כי עדין לא היו עליהם מוסרות כי אחר כך נתנם ית' ביד דוד וכן שאל ממני וכו' והרי לא נתנם כולם ביד דוד כי לשון ואחוזתך אפסי ארץ יורה כי יכבוש כל העולם , Multum occupati fuere interpretes, ut hunc Pſalmum de Davide exponerent, quum regnare inciperet: etenim ſcriptum eſt (2 Sam. 5. 17.) Audiverant autem Peliſtæi, &c. Sed non eſt poſſibile, ut totum Pſalmum perfectè hac via exponamus. Nam quare ſatrapæ Peliſtæorum vocarentur (v. 2.) *reges terræ & principes*; cum nonniſi humile regnum conſtituerent? Idem ſibi vult (v. 3.) *Diſrumpamus lora iſtorum:* quia nondum ipſis incumbebant lora; nam poſtea demum ipſos D. Laudandus in manum Davidis tradidit. Similiter (v. 8.) *Pete à me &c.* ecce enim ipſos omnes non tradidit in manum Davidis; quum phraſis (v. 8.) *& poſſeſſionem tuam fines terræ*, oſtendat ſubjugaturum univerſum mundum. *Talia multa ex iſto autorum genere obſervavi, quæ huc non congeram, ne modum excedam in hac diſſertatione obſervandum: unum hoc exemplum, quid ex illis ſcriptis in Scriptura Chriſto applicanda ſperandum ſit, oculis noſtris ſubjicit. Plurima etiam moveri ſolent dubia in ſacris literis: quæ ex antiquiſſimis Iſraëlitarum codicibus feliciſſimè expediuntur. Hoc liberè dico: tametſi alioqui Rabbini in Chronologicis exiguam merentur laudem; nihilominus omnes pene difficultates in Chronologia Veteris teſtamenti (ſi excipias quæ ad finem Chaldaici imperii & Perſicam monarchiam pertinent) vel tollere; vel viam ſaltem indicare, qua Scripturæ dubiis occurramus. Ampliſſimus hic mihi ſeſe campus pandit: ſingula non attingam; unum tantum, & quia id commodùm ſuccurrit,*

licet minutum fortaſſis videatur, hoc depromere non verebor: ſcilicet quod in Ezech. c.33. v.21. examinando ſcrupulum movebat. Deus Ezechieli c. 24. v. 26. nuncium de vaſtata urbe venturum dixerat eodem die, quo cladem iſtam paſſa eſſet, id eſt, quam breviſſimo intercedente ſpatio: cui non conſentit, ſi nudè verba ſpectes, Propheta c. 33. v. 21. quum nuncium ad ſe veniſſe narrat anni 12. menſe 10. idque die quinto. Etenim vaſtata & combuſta fuerat civitas an. 11. menſ. 5. die 7. (2 Reg. 25.2 cum 8.) ubi intervallum eſt intergri anni & fermè menſium 5. Hoccine eſt eodem tempore & ſtatim cladem nunciare? Interpretes, etiam Hieronymus, contradictionem hanc apparentem præterire conſuevere. Reſponſum ſuppeditare videtur, codicis Talmudici Roſch Haſſchana c. 1. par. 1. באח' בניסן ראש השנה למלכים, In primum diem Niſan incidit initium anni pro regibus: quod Talmudici in Gemara pluribus confirmant: & hoc ſibi volunt, annos cum ad Iſraëlitarum reges referuntur, principium ſuum in Niſan habuiſſe, etſi reges poſt iſtum menſem demum regnare inciperent. Ex hac hypotheſi, numerus menſium in an. 2 Reg. 25. à Niſan inchoandus eſt: ut menſis quintus, ſit quintus à menſe Paſchali. Iam Ezechiel inde à deportatione ſua menſes computat c. 33. v. 21. quæ in Ciſleum (Novembri ex parte reſpondentem) incidiſſe cenſetur: ita ut decimus ille menſis Ezechielis ſit à Niſan ſextus. Hoc pacto dies ſeptimus menſis 5. in anno Zedekiæ regis; & dies quintus menſis 10. in anno Ezechielis, nondum uno intergro menſe diſtant: quod ſpatium ſatis contractum ad iter in Babyloniam in motibus & turbis bellicis requirebatur. At dices nondum ſatisfactum, quia Ezechiel anni duodecimi meminit. Imo quod de regiorum annorum initiis annotatum, reſponſum continet. Anno undecimo à primo Niſan Zedekiæ, urbs diruebatur: præceſſerat primum Niſan deportatio Iechoniæ. Hoc præcedens tempus anno alicui aſſignandum erat, puta Iechoniæ regis: ſub quo clades obvenerat; & quo abducto motus (ut tali caſu fieri ſolet)

regem

regem ſequentem in ſolium ante Niſan proximum aſcendere non permiſerunt. Hinc quia ſecundum Talmudicorum ſententiam, יום אחר בשנה חשוב שנה, dies unus in anno (*hujuſmodi in computo*) cenſetur annus; *Ezechiel Iechoniæ tempora conſiderans, annum unum anno Zedekiæ primo præmittit : ut Ezechielis duodecimus ſit Zedekiæ undecimus ; ſervato tamen menſium iſto calculo, quo à deportatione ipſos ſibi numerari diſertè ſcribit. Hoc tantum ad illuſtrandum iſtum Iudæorum canonem, ut ipſius uſus declaretur: cum alioqui conſtet in Iudæorum annis in V. T. diſponendis ipſius utilitatem eſſe magnam. Si ad religionis dogmata progredi libeat, quam præclara apud veteres invenimus teſtimonia ! Si paſſionem Meſſiæ probatam velimus, veterum ſententiam in refutatione Abrabanielis ad Eſ. 53 pluribus oſtendi : multa addi poſſunt. Talmudiſtæ hoc in dogmate nobis non deſunt. In Sanedrin Babyl. edit. Ven. f. 98. p. 1. (ubi de Meſſia Davidis fil. ſermonem eſſe docent, quæ ſub finem pag. leguntur) hæc exſtant,* משיח יתיב ביני עניי סובלי חלאים וכולן שרו ואסירי בחד זימנא איהו שרי חד ואתיר חד· Meſſias ſedet inter miſeros, qui ægritudines (*ſive* plagas) ſuſtinent. Hi omnes ſolvunt & obligant *ſimul* uno tempore; ille autem ſolvit unam, uniuſque ſaniem exprimit. *Quæ in hanc ſententiam enarrat S. Iarchi:* כולהו מי שיש לו חמש וארבע נגעים אסרי להו ושרו בחדא זימנא מתירין כל נגיעתן ביחד ומקנחין אותן וחוזרין וקושרין אותן ואיהו משיח שרי חד נגע ומקנחו וקושרו ואח״כ מתיר האחד ועושה כן ואינו מתיר שנים נגעין יחד דסבר אי בעי ליה לצאת וליגאל את ישראל לא איתעכב כדי קשירת שנים נגעים, Illorum ſinguli, qui quinque, quatuorve plagis affecti ſunt (*plagas ſive ulcera lepræ intelligunt, eò referentes caput 53. Eſa. v. 4.*) ipſas obligant & ſolvunt uno tempore, ſive denudant omnes plagas ſuas ſimul, eaſque abſtergunt, atque denuò alligant eaſdem: at ille Meſſias diſſolvit unius plagæ faſcias, eamque abſtergit, deinde obligat; poſtea aliam ſolvit, facitque ſimiliter; neque ſolvit duas plagas ſimul: quia conſiderat, ſi opus ipſi eſſet progredi & redimere Iſraëlem,

non retardatum iri, interea dum obligaret duas plagas, *ſive ulcera. Hic in tenebris ignem micare & ſcintillare, id eſt, ſub involucro errorum veritatem contineri videmus. Meſſiam* παθητὸν *hic diſerte profitentur, & quidem è c.* 53. *Eſa. uti contra Abrab. demonſtravi. Hoc dogma duplici errore involvunt: Meſſiam paſſum antequam mundo exhiberetur, idque in iſto Edenis latere quod Romæ ſive Occidenti objacet. Hanc enim Talmudicorum fuiſſe mentem, cum* אפיתחא דרומי, ad portam Romæ *ſedere dicerent, veteres Iudæi obſervarunt. Alter error in paſſionis genere conſiſtit, quod lepram ipſi aſcribant. Quæcunque illa ſint, quæ veritati aſſuunt, paſſionem producto loco agnoſcunt. Similiter paſſurum fuiſſe Meſſiam fatentur Cod.* Succa f. 52. p. 1. *ſub initium, quum de planctu è Zach. diſſerunt.* הספידא מאי עבידתיה פליגי בה רבי דוסא ורבנן חד אמר על משיח בן יוסף שנהרג וחד אמר על יצר הרע שנהרג בשלמא למאן דאמר על משיח בן יוסף שנהרג היינו דכתיב והביטו אליו את אשר דקרו׳ Planctus illius quæ eſt conditio? In eo diſſentiunt Doctor Doſa, & Doctores veteres: hæc ſententia illum de Meſſia Joſephi filio accipit, quod occiſus eſſet; altera verò de peccato originali, quum abolitum eſſet, *(ſcilicet, ex recordatione miſeriæ, cui ante Meſſiæ adventum obnoxii, cum iſto hoſte conflictati erant; & negligentia ſua, quod peccato non reſtitiſſent, uti exponitur ibidem:)* ſuffragatur ipſi, qui de Meſſia Joſephi filio, cum occiſus eſſet, illum intelligit; quod ſcriptum extat (*Zach.* 12. 10.) Reſpicientque ad illum *(potius* me) quem transfixerint. *Quis hoc loco non videt Chriſtum, id eſt, Meſſiam transfixum? Verum orthodoxa ſententia errori involvitur: ne Meſſiæ exaltando mortem ab hoſtibus illatam tribuant, fingunt Meſſiam, ſive Chriſtum è Patriarcha Ioſepho oriundum. Quamvis à veritate abire conati, in eam quoque inciderint: nempe cum Meſſiam occidendum Ioſephi filium cenſuerunt; qui talis exiſtimatus (Luc. 3. 23.) vel etiam Ioſephi filius legalis revera fuit: non ex ipſo genitus; ſed ſecundum matrimonii leges ipſi aſcriptus.*

Neque

Neque hoc prætereundum, ubi peccatum originale agnoſcunt; idque Meſſiæ adventu abolendum aſſerunt. Convenienter Ioſepho Iabetz, qui ad Pſ. 2. ita loquitur, כתיב ואת רוחי אתן בקירבכם וכתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ והנה יהיה כל זה על ידי בן בנו של דוד משיח ה׳, *Scriptum (Ezech. 36. 27.)* Spiritum meum ponam in medio veſtri, *&c. iterumque (Zach.* 13. 2) Spiritum impuritatis amoturus ſum è terra. Ecce totum hoc fiet opera nepotis (*id eſt, alicujus è poſteris*) Davidis, ſcil. Meſſiæ ſive Chriſti Domini. *Ad impoſturam etiam attendamus. Iudæi, ut ex ipſorum commentariis apparet, ſeſe ex illo Zach. loco extricare nequeunt: quandoquidem verus ille Deus Iehova dictus de ſeſe loquitur,* reſpicient ad me quem transfixerint. *Hinc enim habemus aliquem qui Deus ſit; & transfixus, ſive creatura quæ ſola transfigi poteſt. ibi eſt* θεάνθρωπος, Deus & homo *in eadem perſona. Eapropter, non quidem in textu ſacro; ſed in iſto teſtimonio citando mutarunt* אלי ad me *in* אליו ad illum : *ne Deus transfixus dicatur, adeoque Meſſiæ divinitas hinc probetur; de qua nonnulla ex Ebræorum monumentis dixi in notis meis ad Danielem. Progrediamur ad Ceremoniarum abolitionem: à qua tantopere jam abhorrent Iudæi. atque hoc etiam in dogmate Talmudis uſum conſideremus. Vulgò antiquum dictum ſententiæ noſtræ de abrogatione accommodum proferri ſolet : quare ubi id adverſariis in authentico aliquo codice oſtendi queat, ſpectemus. occurrit etiam, ut alia Talmudis loca prætercam, in* Aboda Zara, *ſive de Idololatria* f. 9. p. 1. *circa medium,* תנא דבי אליהו ששת אלפים שנה הוי העולם שני אלפים תוהו שני אלפים תורה שני אלפים ימות המשיח ובעוונותינו שרבו יצאו מהן מה שיצאו מהן, Sectatores Eliæ ita tradiderunt, Mundus ſubſiſtit ad ſex annorum millia: duobus millibus fuit inanitas, (*ſcil. ut ait gloſſa,* בלא תורה, ſine lege;) duobus millibus, lex; duobus millibus, dies Meſſiæ: & ob iniquitates noſtras, quæ auctæ ſunt, excipiuntur ex ipſis, quotquot inde excipiuntur. *Quæ poſtrema verba hactenus*

 malè

malè versa fuerunt ab iis, quibus cum mens autoris ; tum dictionis יצא *in Talmude usus, minus innotuerat. Vox ista passim in excipiendi significatu occurrit : mentem autem expressit Glossa.* יצאו משני אלפים אחרונים מה שיצא ומשיח לא בא, Excipiuntur è duobus millibus postremis, quotquot excipiuntur ; dum Messias non venit. *Quasi dicas, Messias qui per duo ultima annorum millia regnare debebat, multos ex his millibus annos effluere sinit, quibus à Deo nondum mittitur ; & fortassis longe diutius morabitur : fuerint isti anni, quotquot futuri sunt (spatium nos latet;) id constat, quotquot anni labuntur antequam Messias veniat hoc statuto duorum millium spatio, istos annos à felicitate ista excludi propter peccata nostra. In illis verbis, nisi detorqueantur, ceremoniarum finem ac terminum habemus in adventu Messiæ : quum singulis periodis manifestè ac distinctè & separatim sua assignetur conditio, ut sine legum Mosaicarum onere vitam agere, tantum ad duo millia annorum extendatur; pariter eadem lex ad duo millia sequentia astringatur; ideoque Messiæ secula omnia in ipso acquiescant, isto onere levata, & contenta morali lege quæ jugum ipsius non aggravat. Cui doctrinæ sic satis consentit R. Iabetz ad Ps. 40.* לעתיד לבוא כל הקרבנות עתידים ליבטל חוץ מקורבן תודה, Tempore futuro omnes oblationes cessabunt, præter oblationem gratiarum actionis. *Non hoc agitur, ut quicquid credimus & profitemur, è Talmude aliisque Ebræorum monumentis confirmemus : quorsum introductio ad Talmudica similiaque scripta evolvenda, tandem respiciat, id ostendere volo: necessariam esse hanc* προπαρασκευὴν, *saltem utilissimam, persuadere est animus. Ideoque in hoc dogmatum genere unum adjiciam. Gravis admodum est quæstio, an Scriptura secundum literam, uti loquuntur, exponenda sit; an vero alium etiam & ulteriorem sensum admittat. Antiquissimis etiam in ista gente hoc probatum experimur, Scripturam mysticum etiam quid continere : cujus investigatio sparsim Talmudicis curæ fuit. Hinc ista*

verba

verba pag. 115. *hujus libri*, ex iſtis myſticis plurimos ramos in legis divinæ juribus ſuccreſcere. *Spiritualis ſenſus etiam è Chaldaica paraphraſi confirmari poteſt : quum exponendi rationem in iſta Chaldaica verſione uſitatam probant verba Cod. Kiddouſchin, ſive de ſponſalibus f.* 49. *p.* 1. *ſub finem*, המתרגם פסוק כצורתו הרי זה בראי, Qui παραφράζει paragraphum ſecundum formam ſuam, *(id eſt*, ut ſonat,) ecce is eſt futilis, *vel*, mendax. *Quo loco de Chaldaica verſione agitur, ubi à literali ſenſu, ut vocant, recedit. Si ergo Chaldæus interpres cum teſtimonio iſto Talmudico collatus arbiter ſit in hac controverſia, ſecundum nos judicabitur : quia ipſius opera iſtic probatur. Sæpiſſime autem ad ſpiritualem ſenſum nos revocat : quod nonniſi imperitus negabit. Conferamus tantummodo, Eſ.* 4. 2. Illo die erit צמח יהוה germen Jovæ, *cum Chald. textu, ubi legimus*, משיחא דיי Chriſtus Domini. *eodem verſu in Ebræo*, פרי הארץ, fructus terræ, *in Chald.* עברי אוריתא facientes ac præſtantes legē. *Quis hujuſmodi omnia enumeret? Gemara quidem monet, nihil temerè addendum. regero, quæcunque nos ſpirituali ſenſu exponimus, firmius probari & majori probabilitate perſuaderi poſſe, quam Iudæi Chaldaicam paraphraſin unquam defendent. Neque poſteriores Iudæos hoc fugit, utut Peritſol in hac exponendi ratione nobis obloquatur: ſunt alii, quorum autoritas nobis favet. In quorum numero Abrabanielem, Alviladam, Iabets, alioſque ſimiles cenſeo. Sed de ſenſu duplici in Middoth plura: unum Ioſephi Iabets addam judicium. Pſal.* 22. *ad hunc modum ſcribit*, אחשוב כי כל מה שקרה באותו הזמן סימן למה שיקרה לנו באחרית הימים, Arbitror, quicquid iſto tempore *(Eſteræ)* contigit, ſignum eſſe ejus quod nobis obtinget ultimis diebus. *Quo factum, ut multis Pſalmis non ſit una & ſimplici explicatione contentus. Non diſſentit Midras Thillim, ubi ejuſmodi ſæpius occurrunt. Exempli gratia, Pſal,* 18. רבי יודן בשם רבי יהודה אמר כל מה שאמר דוד בספרו כנגדו וכנגד כל ישראל וכנגד כל העתים אמרו, D. Jodan nomine D. Judæ pronuntiavit, omnia

omnia quæ dixit David in libro ſuo, reſpectu ſui, & reſpectu totius Iſraëlis, & reſpectu omnium temporum ea dixit. *Hoc modo contra Iudæos ex ipſorum libris (inprimis Talmudicis) pugnare tantum conceditur iis, qui libros iſtos intelligunt: qui enim ab aliis citata profert, facile exceptione ſæpe ficta & falſa eluditur. Vbi verò iſtis incumbere volumus, præcognita minime negligenda ſunt: in quorum cenſum Halichoth Olam meritò referemus; utpote quo neglecto, in Talmude præſertim, unde præcipua depromuntur, progredi non dabitur. Attamen Talmudis lectio vel hoc ſolo nomine, ut alia jam mittam, nobis placere & arridere deberet, quod infinitos ferme errores & ridiculas nugas detegat; quibus cognitis & attente obſervatis, facillime adverſarios compeſcemus: quibus volupe eſt, argumenta quædam è N. T. ſeligere, quorum vim elevent & apud imperitiores traducant. O quot quiſquilias, ridiculaſque argumentationes, quibus ipſorum libri referti ſunt, ipſis reponere quimus! Paucis defungamur: indicaſſe iſtas, ipſorumque Logicam, ſat erit. Quum in Euangelio Christi querimoniam deprehendunt*, Deus mi Deus mi, quare me deſeruiſti? *inſultant*, אם היה אלוה למה קרא כן והלא כל הצרות כלן באות לו מרצונו, Si fuit Deus, quare ita clamavit? nonne omnia adverſa obvenerunt ipſi, voluntate ſua? *Atqui nonne ipſi ſimilia Deo tribuunt, Cod.* Berachoth, *ſive de precibus, f. 3. p. 1.* שלש משמרות הוי לילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקב"ה ושואג כארי ואומר אוי שהחרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתי את בני לבין אומות העולם׃ Tribus vigiliis definitur nox: ſinguliſque præſidens Deus leonis inſtar rugit: atque hæc loquitur, Hei mihi quod domum meam devaſtaverim, & templum meum combuſſerim; atque filios meos inter mundi nationes in exilium miſerim. *Hic ego eodem modo ex ipſis quæro, Quare Deus iſto rugitu ſingulis noctibus ter clamare non deſinit? Nonne hæc omnia ſecundum voluntatem ſuam ipſi obvenerunt? Imo non tantum per Prophetas hanc voluntatem ſæpius indicavit; ſed ſe iſta omnia*

ſua

ſua providentia facturum fuiſſe non uno modo delineavit. Quod rugiens ille, Deus ſit; non impedit illas ſine intermiſſione ſingulis noctibus repetitas querelas, & vociferationes: quidni ergo Chriſtus fuerit Deus, licet ibi ſemel lamentatus perhibeatur? Præſertim cum natura humana ſuas paſſiones iſto clamore expreſſerit; Deus vero pater nonniſi in natura divina rugire Iudæis cenſeatur. Sæpius reprehendunt, quod è teſtimoniis V. T. argumentemur; cum illic eadem non tractentur; uti ajunt. Hic expendendum venit, quam bellè ipſi rationes ſuas è libris V. T. depromant. Eodem cod. f. 8. p. 1. תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר ולמות תוצאות תוצאות בגימטריא הכי הוו, Nongenta & tria mortis genera in hoc mundo creata fuere: nam dicitur (Pſ. 68. 21.) *Exitusque ex ipſa morte*; exitus autem Ebr. per arithmeticam totidem conficit. *An qui ratione uti conſuevit, unquam ita inſaniet, ut Davidi de numero agere, ad quem mortis genera excreſcunt, propoſitum fuiſſe, credat? Atqui ex numero, quem literæ in quodā vocabulo poſitæ conficiunt, pari modo paſſim progredi iſtos Doct. videas. Belli etiam nonnulli modi infra p. 176. & ſeq. & 183. leguntur. Hujuſmodi in promptu habere, ubi iſti hominum generi reſpondere volumus, admodum expedit. Et quia ex illis antiquis ipſorum voluminibus deſumuntur, etiam hoc pacto, hanc introductionem, qua ad iſta evolvenda præparamur, utiliſſimam eſſe, oſtenditur. Multa non addam de argumentorum claſſibus; quas perſpectas habere diſputantis quam maxime intereſt: non tantum, ut voces ac phraſes intelligat (qua de re in ſuperioribus;) ſed inprimis, ne fundamenta rationum apud eos ignoret, quorum rationibus reſpondere debet. Verumenimverò quum in epiſtola dedicatoria hæc utilitas plenius fuerit propoſita, atque hoc loco ea tantum latius tractare animus fuerit, quæ prolixius deduci non ſinebat epiſtolæ ratio; jam prioris membri hujus diſſertationis finem facio: unde hujus libri uſus, ſi non neceſſitas conſtare, ni*

fallor, & lectori persuaderi potest; quandoquidem tanta eorum scriptorum est utilitas, quò hic liber nos dirigit, & affatim præparat; si lexica, uti in aliis scriptoribus evolvendis observatur, adhibeamus. Ad posterius membrum me confero: brevibus quid hic præstiterim exhibebo; quò omnia penitius percipiantur, quidque lectori expectandum sit, facilius innotescat. Id operam dedi, ut omnia perspicuè redderem: qua de causa, licet ubique vocibus religiosè adhærerem; subinde ab iisdem nonnihil recedendum fuit: tum quod nonnunquam eveniret, ut κατὰ πόδα redditæ alium sensum exhibituræ fuissent; tum etiam ad obscuritatem declinandam, in opere intricatissimo. Quam ut effugerem distinctiones scrupulosè & multo accuratius, quam vulgò fieri solet, observandæ erant: cujus nescius non erit, qui vel paginam aliquam inspexerit. Eódem spectans, ubi eædem voces, & phrases occurrerent, aliquando diversam, aliamque versionem adhibui; id est, duabus, tribusve formis reddidi: quò iis inter se collatis, Ebræa ac Talmudica facilius perciperentur. Exempli gratia p. 117. כמה vertitur Quemadmodum; *at p. 118.* Et quid? *Hæc interpretamenta admodum inter se distare videntur: at si quis istorum locorum sensum expendat, eódem in istis phrasibus recidere, adeoque sese invicem explicare, deprehendet. Eadem ratione p. 40. & 82. traduntur similia; quæ tamen dissimiliter verti. De adhibenda rei distinctione sermo erat: at propter repetitum altero loco* ודיה, *sensum convenientem discrepanti formula expressi. ibi,* legenda erant singula in se seorsum; *hic verò*, quæ ad eam pertinebant edocere. *Id volebat author, cum distinctione membra omnia spectantia rē (qua de agebatur) proponenda fuisse. Utrumque requirebatur: ut docerentur omnia; ita ut singula per se adhibita divisione traderentur. Ne quidem isto modo ad optatam perspicuitatis metam pervenire potui. itaque subinde quædam inserenda erant, ut à parenthesi lucem mutuarentur reliqua.*

Hoc

Hoc ita intelligas cave, quasi omnes parenthesis notæ verba præter textum inserta contineant: sed non rarò istis mea, non authoris dicta, esse inclusa. Imo etiam ubi in sententia Latinè reddenda & exprimenda non sufficerent, quæ posuisset ille R. Iosua; nonnulla neglectis parentheseos notis (quarum tum nullus usus) addenda fuere: atque istis de causis ab authore abeundum. Alibi autem loca nonnulla occurrunt, ubi omninò non tantum dictiones; sed etiam ipsarum ordo summa religione servari debebat. Id aliquando vel inspicienti liquet; aliquando adeo latet, ut & scriptoris vitium arguere videatur. Exemplum habemus p.205. sub finem, & p.206.l.6. utrobique Rabus Hounæ, diverso verborum adhibito ordine, præfertur; idque cum tautologiæ suspicione. Verum, an hic, vel ille in discursu quodam præponatur, perinde non est: ideoque Rabi autoritas istic distinctè major dicitur, sive ipsius sententia priori loco collocetur; sive Hounæ dicto subjungatur. Nonnunquam tamen authorem nostrum erroris μνημονικȣ͂ suspectum habeo: quod addito asterisco notatum volui. Adhæc, cum testimonia sacræ Scripturæ sæpissime hic producantur; curæ mihi fuit, ut indagine adhibita, suis quæque locis, unde deprompta erant, assignarem: quoniam ista cura à Iudæis suscipi non solet. Et quandoquidem, ubi ista loca in hoc libro reperiantur, cognoscere in evolvenda Scriptura nonnunquam expedit, cum ut quomodo ista Iudæi exponant in promptu habeamus; tum ne modus inde argumentandi lateat (quæ saltem commentariis facilius intelligendis inserviunt:) specialem illorum indicem subjunxi. Sicuti & rerum ac verborum: ne quidem istum defugiens laborem, quo duplicem haberent lectores. Siquidem sæpe usu venit nostratibus, ut Latinorum facilius recordentur: qua de causa indicem Latinum exhibui. Quia verò scripta, quibus intelligendis operam meam non parum collaturam confido, Rabbinica & Talmudica lingua habemus exarata; idcirco ejusdem idiomatis indicem

 alteri

alteri præmisi. quo magnum levamen iis accedet, quotquot isto-rum librorum capiet voluptas; cum obscuriores voces ac formulas lectionis remoras offendentes, expositionem ex indice paratam & obviam reperient. Qua ratione permotus, voces obscuras minusque cognitas indici inserere contentus non fui; verum eò collimavi, ne voces etiam notissimæ desiderarentur, cum earum significationem quandam minus obviam deprehenderem. Etenim hoc vel maximè nos remoratur, quum in vocabula nota incidentes, significationis securi, difficultatem alibi hærere arbitramur: atqui sæpissimè usu venit, vocem notissimæ significationis, aliam etiam obscuriorem continere; qua observata nihil scrupuli in sententia restat. Quis ignorat, cujus sit notionis dictio לחי *? at quid nobis designet p.62. norunt paucissimi: verbum* הוה *satis notum; at ignotior ipsius usus, quem habes p. 76. & 86. Ne itaque hac in parte negligeretur, quo laborantibus subvenire me posse crederem; istum vocabulorum usum ostendere libuit: sive author noster usum ex professo enarraret; sive hujusmodi vocabula tantum inter disserendum adhiberet: versio enim mea tum lexici vicem habet; modò index loca ostendat. Quare in hoc genere, ut labor minueretur quærentibus, paginâ plerumque in tres partes dispescitâ, literâ* m *medium,* pr *principium,* f *finem designavi. addita etiam vocula* bis, *vel* ter; *si vocabula toties eadem pagina reperirentur. Neque diversa scriptura neglecta fuit. uti suo loco* קידושי, *alio* קדושי *invenies: ne litera* י *inserta, vel omissa investigationem impediat. Neque id tantum in obscuriori significatu factum; sed etiamsi vox latius, strictiusve solito usurparetur; vel diversa ratione acciperetur: ubi collationem, ut & alibi, utilem censebam. Particulis sollicitè invigilavi, ne Lexicographis prætermissæ, hic quoque desiderarentur: cujusmodi sunt* מיהו, מהא *& similes, quum minus usitata notione usurpantur. Adhæc magistrorum nomina omittenda non duxi: quandoquidem an hic,*

hic, vel ille quidpiam asserat; an ex Misnicorum, an verò Gemaricorum sit ordine, hæc inquam dignoscere magni interest. Vti in epistola præfixa, ex hoc codice demonstravi. Porrò ubi aliis literis in Latino indice voces exprimuntur; imperfectam notionem, vel adeo notam signare videntur, ut annotandæ non sint: sed eo casu ferme technologicas esse observabis. Artis enim termini diligenter annotati sunt. Cæterum eo majori ἀκριβείᾳ in indice pleraque repræsentanda autumavi; quo facilius lector, usu ampliorem notitiam nactus, & quorundam memor, hic forte minus dextrè redditorum, eadem denuò hic invenire & corrigere poterit. En vides, benevole lector, quid in toto opere præstiterim, ut quammaximè tuis servirem commodis. Hactenus ad Talmudica studia defuit introductio: eam ut haberes allaboravi. etiam quò esset perfectior, hoc modo concinnavi indices, ut si cui in evolvendo Talmude difficultas oboriatur, statim hujus libri interventu sese expedire queat. Qui acriore sunt judicio, gnari quid supprimi, quid in publicum produci expediat, virique boni ac pii, commodum agnoscent & mihi favebunt. Verumenimverò, ut aranei ex iisdem floribus, unde apes mel conficiunt, venenum colligunt; ita fortassis reperientur, qui omnia detorquebunt aliò, & hinc tantum augebunt invidiæ virus: quia verò cui invidemus, in eodem laudabile quid agnoscere videmur, contemptum potius præ se ferent, quo omnia deprimuntur. Occasionem suppeditabunt loca quædam è Gemara huc citata: quæ minus rectè è Gemaricorum mente exposita judicabunt. Quamplurima è Talmude producta sunt, quorum multa suis locis investigavi & examinavi. Attamen etiam multa, cum perspicua viderentur, & prout sonabant, regulas ac formulas, (in quarum gratiam accersebantur,) satis declarare; ulteriori indagine in Talmude non quæsivi. Quare fieri potest, ut in quibusdam vertendis aliò quam ipsi

authores, reſpexerim. An factum ſit neſcio: fieri potuiſſe, non eo inficias. His fortaſſis inhiabunt; & quem in ipſorum gratiam confeci indicem, eò convertent, quò faciliori ſcrutinio in voces & formulas à me verſas inquirant, an quid carpere & reprehendere valeant. Diſſidentes æquiſſimo animo fero; & eos qui amico pectore, ubi ipſis aberrare videor, publicè etiam oſtendunt, deoſculor, gratoq; animo viciſſim diligo & ſuſpicio, idq; ſcriptis profiteor. Quid enim in literis tractandis gratius, quam mutuo examine elicere veritatem? Quo nomine nuperrimè mihi rem gratiſſimam fecit Germaniæ decus ac lumen VVilhelmus Schikardus: & ante ipſum alii, viri mei amantiſſimi. Alios invidiæ ſtimulis ductos, ſi qui ſint, quibus & aliorum in me favor diſplicebit, amicitiamque invidebunt, miſſos faciam. Quod publicæ utilitati in ſcriptis meis inprimis ſtudeam, mea mihi dictat conſcientia: eundemque animum ſervans bonis placere ſtudebo, ab eo expectans laborum præmium, qui olim edixit (Gen. 3. 19.) In ſudore vultus tui veſcitor cibo. *Illos labores, lector, tibi do & conſecro: utpote in tuum uſum ſuſceptos. Quapropter memor ſis iſtius, cujus meminit Heſychius.* Παροιμία Σικελοῖς, Ἡ χάρις μοιτὸν (οἰνόχαριν, *lege*) οἴσει χάριν, Proverbium eſt Siculis, Gratia mutuam reportabit gratiam. *Quam peto gratiam? Dicam paucis. Adhuc Ariſtophanicum iſtud memoriæ inſidet, cum Carionem in Pluto reſpondentem Mercurio inducit*, Ἡ γλῶττα τῷ κήρυκι *&c.* Lingua præconi. *Scholiaſtes antiquus hic inter alia aliunde obſervat*, ὅτι αἱ γλῶσσαι τέμνονται τῷ Ἑρμῇ διὰ τὴν ἑρμηνείαν, linguas præcidi (*ſcilicet victimis*) pro Mercurio (*ſive nuncio*) propter interpretationem. *Alios hujus Ariſtophanici dicti ſenſus prætermitto; hunc arripio. Itaque ſimiliter, ſi linguam tuam mihi commodes pro hujus libri interpretatione, ſatisfactum cenſebo. Id eſt, temerè ne carpas quod diſplicebit; imo ſi ſecundum commu-*

nem

nem hominum ſortem alicubi aberravi in opere tam difficili, linguam potius ad excuſandum, quam traducendum laborem meum adhibeas. Porrò quodcunque vitæ ſupererit viciſſim impendam, ſpero, ut tibi pro virili conſulam. Vale.

Lugd. Bat. 6. Id.
Aug. ann. partæ
ſalutis 1634.

Tui ſtudioſus

CONSTANTINVS L'EMPEREVR
ab OPPYCK.

In

In formularum Talmudicarum &c. explicationem inſtitutam à

Nobil. ac Reverend. viro

D. CONSTANTINO l'EMPEREUR ab OPPYCK, S. S. Theol. Doctore, H. ac Ch. Ling. & Controv. Judaic. in illuſtri Batavorum Acad. Profeſſore; domino & amico obſervando.

Il eſt, longa dies quod non manifeſtet, opertum;
Vt veniat lucis quidque ſub arbitrium.
Juſtitiam Domini populus ſepeliverat: illam
Noſcendam mundo vita reſumta dedit.
Oſtendit veteris populi diſperſio Regem;
Et veteris callum vita fideſque novi.
Peſtem animæ ſpuriis conditam vocibus Hoſtis
Eſcam avidis ovibus quum daret, haud latuit.
Non magis illa ſcatens vitio Meretricis abyſſus
Mendaci fugit tecta colore diem.
Hei mihi! qui vitæ nomen melioris habebant,
Lux vita caſſos & ſine veſte videt.
Quid claro nudos rides, Judæe, cachinno?
Nonne vides latebras lumen inire tuas?
Clauſtra revelluntur, portæ reſerantur, ut atros
Diſpellat fumos lucida flamma tuos.
O videant cœci veram ſine tegmine lucem!
Horreat ô tenebris obruta corda videns!
Magna, in laude Dei, tua laus erit, INDUPERATOR;
Quando tuo dium ſemine germen erit.

IOHANNES COCH, Sacrarum literarum in illuſtri Bremenſium Gymnaſio Profeſſor.

ספר

ספר הליכות עולם

שחבר הנבון רבי ישועה הלוי זצ״ל ׃

עוד יש בזה החבור ספר מבוא הגמרא לרבי
שמואל הנגיד זצ״ל ׃

LIBER DICTVS

ITINERA ÆTERNA

Cujus auctor

Doctor ille perſpicax Joſua Levita f. m.

PRÆTEREA HOC SYNTAGMATE

INTRODVCTIO TALMVDICA

Doctoris ac ducis Samuelis f. m. continetur.

הקדמה

פתח דברי· ותחלת אמרי׳ וראשית בכורי׳ שבחות לוי׳ וקדש הלולים לשמו׳ אשר יצר את האדם בצלמו והתקין לו ממנו בנין מפואר בנו בכורו ישראל אשר בו יתפאר להיות לו לעם סגלה מכל העמים׳ ואומה קדושה מכל לאומים· ויקח אלהים את האדם ישראל ראשית תבואתו וצאן מרעיתו וישימהו בגן עדן התורה לעבדה ולשמרה׳ ולאכול מעץ הדעת למען דעת כי ה׳ הוא האלהים. מקור מים חיים אשר לא יכזבו מימיו׳ נותן לפתאים ערמה· . וחכמה את חכמיו· ורצה המקום לזכות את ישראל להיות טהורים ומזוקקים לפיכך הרבה להם תורה ומצוה חקים ומשפטים צדיקים צדיק ה׳ צדקות אהב לאמר לאוהביו זה הדרך לכו בה׳ כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו׳ התורה והמצוה אשר קבל אדון הנביאים מפי האל וילמדה את בני ישראל· התורה בכתב והביאור על פה תפוחי זהב במשכיות-כסף נחפה׳ ומסר להם כללים וסימנים פרשים ושנסנים להבין משפטי התורה ודיניה ולהשכיל מצפוניה הן הן הי״ג מדות עמודים ויתדות לתורה הנשוכה· ואין לו להקב״ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה· ומאז קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים זכור ימות עולם בינו שנות דור דורים רבותינו חכמי הגמרא מה מאד חקרו ודרשו וכמה חדושים חדשו צללו במי׳ אדירי׳ והעמיקו וכמה דקדוקי׳ דקדקו הם עשו לתורה אזנים ואלמלא הם לא מצאנו בה ידים ורגלים.

ואני הצעיר באלפי ישועה בן רבי יוסף הלוי ז״ל אשר מארץ תלמי״סן· כל ימי גדלתי בין החכמים והיה אמונת עתי חוסן ישועות׳ על ברכי החכמים ילדתי׳ ובין ספריהם טופחתי׳ לדבריהם הקשבתי׳ ואזנים לקולם הטתי׳ הרבה יגעתי׃ ואם מעט מצאתי· חלקי יהוה אמרתי· שבתי
בבית

PRÆFATIO.

EXordium verborum meorum, & meorum ſermonum initium, nec non primitiarum mearum principium ſunt laudes Dei, & ſanctæ celebrationes nominis ipſius: qui hominem ad ſuam imaginem formavit, ſibique ex eo genere diſpoſuit elegans ædificium, ſcilicet filium ſuum primogenitum Iſraëlem, qui de ipſo gloriaretur, quod ipſi eſſet populus peculiaris præ omnibus populis, & gens ſancta præ omnibus gentibus. Sumpſit itaque Deus hominem Iſraëlem ſui proventus primitias, gregemque paſcui ſui, atque eum in Edenis horto ſive in lege collocavit, ut eam coleret & ſervaret: quò comederet de arbore ſcientiæ, ut ſciret Iehovam eſſe Deum, fontem aquæ vivæ cujus latices non deficiunt, conferentem ſimplicibus ſolertiam, & ſapientibus ſuis ſapientiam. Voluit enim Deus ſanctificare Iſraëlitas, ut puri & defæcati eſſent: idcirco iis legem, præceptum, ſtatuta & jura juſta multiplicavit. Iuſtus eſt Deus: juſtitiam amat, adeo ut ſui amantibus dicat, Hæc eſt via qua incedetis: nam doctrinam bonam vobis tradidi: legem meam ne derelinquatis. Lex ac præceptum, quod prophetarum princeps ex ore Dei accepit, & filios Iſraëlis docuit: lex inquam ſcripto tradita, explicatio autem ore promulgata, eſt inſtar malorum aureorum cælaturis argenteis obtectorum. Ipſis etiam tradidit regulas & indicia, principia & poriſmata, ad legis judicia ac jura intelligendum, ejuſque perſpiciendum theſauros. Ipſa ſunt 13 loca dialectica, columnæ & paxilli legis regalis. Nec quicquam habet Sanctus laudandus in mundo ſuo præter quatuor conſtitutionum cubitos. Atque ex eo tempore quo Iudæi ſibi ſuoque ſemini conſtituerunt & acceperunt legis & ſcribarum ſive Doctorum ἀκριβείας; recordare dierum priſcorum, conſiderate annos ſeculorum ſequentium, Doctores noſtros, ſapientes Gemaræos: quam intentè inquiſiverint, & indagaverint, quam multa nova invenerint, quæ immerſa erant fluctibus ingentibus & in profundum demiſſa; quot acumina perſcrutati ſint. Ipſi aures legi appoſuerunt: & abſque iis fuiſſet, in illa nec manus nec pedes inveniſſemus.

ATque ego minimus inter millia[n] ſalvandi populi, filius Doct. Ioſephi Levitæ p.m. qui ſum Telmeſanus, per totam vitam meam inter ſapientes educatus ſum, (quæ erat firmitas temporis mei & robur omnis ſalutis) ſuper genua ſapientū editus ſum, & inter eorum libros concinnatus ipſorum verbis attendi: aures eorundem voci admovi: multum laboravi, quamvis parum adeptus ſim. Iehovam eſſe portionem

 meam

בבית ה׳ כל הימים ׳ ופוקד על דלתות החכמים· שומרי בית גנזי חדרי ושלחן הגמרא ערוך לפני זה השלחן אשר לפני יי׳ ויהי בשנת חמשת אלפים ורכ״ו לוצירה חרה אף ה׳ בעמו וישלח בם משלחת מלאכי רעים זעם ועברה ותלהט אותם אש מתלקחת או דבו במדוכה ׳ ויצאתי אני מתוך ההפכה ׳ ועזבתי בית מדרשי ד׳ אמות של הלכה ובאתי ארץ קאשטילייא להמלט על נפשי כמעט רגע ושעה ׳ כי מלאה הארץ היא רעה · לא נמלט בה הר ובקעה׳ יאמר השם די לצרות עמי ישראל כי לקחו כפלים בשאשה· ופקד ה׳ את הארץ ונעתר להם ורפאה· ולי אני עבדו יעשה חסד להניח לי מרגזי ומעצבי ושבתי בשלום אל בית אבי ואל חדר תורתי היכל ה׳ בנוי לתלפיות כימי עולם וכשנים קדמוניות.

ובאשר התעו אותי אלהים מבית אבי ומארץ מולדתי טלטלני הזמן עיר טוליטולה והנה שם לעומתי איש חמודות מאנשי המעלה והמדות בקי במשניות כנתינתם מבני ראוי לומר עליו זה סיני הוא הנשיא דון ויד״אל בן לביא ׳ ויהי מרחוק ובטרם אקרב אליו ותדבק נפשו בנפשי ולבבו עם לבבי וירץ לקראתי וינהגני בכבוד לביתו ויעש עמי חסד ואמת כן יעשה ה׳ עמו ותהי שלימה משכורתו ובמצותו חברתי זה הספר· הנותן אמרי ספר׳ כי הקשה אלי לשאול לחבר לו מאמר יכלול דרכי הגמרא באופן שיוכל עמוד כי הספרים שחוברו בזה אינם מספיקי׳ ואפי׳ לראשי פרקים· ואני סרבתי בו על ככה להיותי בלתי ראוי לזאת המלאכה ומכיר אני בעצמי שאין זה מקומי כי נער אנכי ולא שמשתי ת״ח כל צרכי ולא ידעתי דבר ולחבר ספרים ובכל זאת לא הרפני ויפצר בי ויקח אותי בדברים ולפי שאין מסרבים לגדול יותר מראוי· הוצרכתי להפיק רצונו ואף על פי שאיני כדאי ׳ גם ראיתי בדבר תועלתי ומלאכת שמים מלאכתי ובניתי לו תלו החרוזים בתחלת הספר לאות ולסימן :

שיר

meam dixi, quod semper in Iehovæ domo considerem, invigilans ad fores sapientum, qui custodiunt gazophylacium penetralium meorum: & mensa Gemaræ coram me disposita erat: hæc est mensa quæ coram Deo consistit. Cæterum evenit anno 5227. à creatione, ut Iehovæ ira in populum suum accenderetur, eique immitteret nuncios malorum, indignationem & excandescentiam: adeo ut Israëlitas inflammaret ignis sese accendens, aut contunderentur veluti tudicula. Itaque è media subversione egressus, scholam meam quatuor constitutionum cubitos reliqui, & in Castiliam veni, ut ad vitam meam servandam eriperer exiguo admodum tempore & ad horam: quia illa regio plena erat calamitatis, in qua nec mons nec vallis evasit. Tandem Iehova dicat, miseriæ populi mei Israëlis sufficiunt, etenim acceperunt duplam mensuram, visitavitque Iehova terram, illisque exoratus hanc sanavit: & mihi servo suo benignitatem exhibeat; ut me quietum reddat à commotione & dolore meo, utque in pace domum paternam redeam ad conclave legis meæ, ædem Iehovæ in armamentaria extructam, uti diebus antiquis annisque priscis.

Porrò quum me aberrare vellet Deus à paterna domo & natali solo, tempus me in civitatem Toletum devolvit: ubi ecce mihi obviam fit vir desiderabilis ex iis qui gradu & virtutibus eminent, Misnarum peritus prout è monte Sinai traditæ sunt: adeo ut de eo dicere liceret, hic est ipse Sinai. Is est Princeps Dominus Vidal filius Leonis. Quum procul abesset & antequam ipsum accederem, ipsius anima animæ meæ adhæsit, ejusque cor cordi meo; quumque mihi obviam occurrisset, me honorificè domum suam deduxit, & mecum benignitatem & fidelitatem exercuit: ita Iehova cum ipso agat, sitque perfecta ejus merces. Itaque ejus mandato hunc librum composui, qui dicta elegantia exhibet: nam mihi vim fecit, postulans ut sibi codicem componerem, qui eo modo Gemaræ phrases & stylum complecteretur, ut consistere posset. Libri enim qui hac in parte compositi fuere non sufficiunt, ne quidem ad summa capita percipienda. Sed ego ita facere renuebam, quod isti operi impar essem, & per me ipsum agnoscerem non esse hunc locum meum: utpote qui puer essem, nec sapientiæ studiosis ministrassem pro indigentia mea; neq; proloqui & libros componere scirem. Sed utut hæc ita essent, me non dimisit; sed institit apud me, meque verbis cepit: & quandoquidem viro magno magis resistere non licet quam par est, coactus fui implere ejus desiderium, quamvis idoneus non essem: eò accedebat quod in ipsa re utilitatem meam viderem, opus cæleste fore opus meum. Itaque ipsi hæc carmina composui libri initio, quæ pro elencho atque indice essent.

שיר של יתד ושתי תנועות · ויתד ושתי תנועות · ויתד ותנועה אחת · על משקל שיר קערת כסף ·

צבי עופר קחה היום תשורה לך ספר בדרכי הגמרא ·
אשר חבר לך חבר כגבר לך אזור חלציו בגבורה ·
אני היום ילדתיו גם עשיתיו והדרכתיו עלי דרך ישרה ·
וממעין ישועה הוא מקורו ועץ חיים מקורו הוא הערה ·
מקור רוחי וראש אוני וכחי ומבטחי ביוצר כל לעזרה ·
להורות בו מבוא תלמוד ודרכו במשאו ומתנו ביושרה ·
בקושיותיו ופירוקיו וחקיו תני הכי וחסורי מחסרא ·
ומהלכים דרכים בו ערוכים בדת משנה וברייתא וספרא ·
וחק מדות מקובלות מסיני בבנין אב וגם קולא וחומרא ·
ובכל מדה ערוכה בו במדה ובמשקל ושלים עם משורה ·
והוא יתד והוא עמוד לגמרא והוא פנה למשנה הסדורה ·
לתועלתי הכינותיו אבל לא יהא עליו שמי נזכר ונקרא ·
למען כי יהא שגור עלי פי ובלבבי שמורה עם זכירה ·
וזה כספי וזה תורי וזהבי וזה סחרי ומה לי עוד סחורה ·
וזה לחמי בעת ארעב ומימי בעת אצמא וגם לכסות בקרה ·
ואם אזכה ויועיל לאחרים זכותי רב ומה נאוה עטרה ·
והנה הוא למנה לחברים ואת ראשם ולו משפט בכורה ·
לחוס לחמו ומטעמו וטעמו ושומו על לבבך בשמירה ·
ואז תשכיל ובמשפט תכלכל נתיבותיו ותופע לך נהרה ·
גאולתי גאל וקחה הליכות לעולם לך בדרכי הגמרא ·

סליק ·

Canticum ex tribus Jathed, quorum singulis prioribus duæ vocales, postremo una subjungitur: ad metrum cantici, Scutella argentea.

Hinnule caprine, cape hodie munus tibi, librum de phrasibus Gemaræ,
Quem composuit tibi socius, tanquam vir pro te cingens lumbos suos fortitudine.
Ego hodie genui eum, etiam perfeci eum, atque eum direxi per viam rectam:
Et è fonte n *salutis est scaturigo ejus, & arbor vitæ est scaturigo ejus: ipsa excitavit Scaturiginem spiritus mei principiumque roboris mei & potentiæ meæ. nam fiducia mea sita erat in conditore omnium, ut auxilium assequerer:*
Quò docerem in illo introductionem Gemaræ, ejusque modum in mutua collatione justa,
Vnà cum suis objectionibus & solutionibus atque statis formulis, Docet sic, & Deficiendo deficit, *&c.*
Et in ipso dispositi sunt qui deducunt per vias, per legalem viam constitutionis antiquæ, exoticæ, & antiqui in Leviticum commentarii;
Cum statuto locorum dialecticorum acceptorum è Sinai, qui consistunt in Principii constitutione atque etiam argumento ab impari,
Adeoque quovis argumento: quod in illo disponitur secundum debitum, & pondus, atque triental cum mensura.
Et ipse est paxillus & columna Gemaræ, ipse est angulus antiquæ constitutionis aptè dispositus.
In proprium usum concinnavi eum: (sed propter eum nomen meum non memorabitur vel celebrabitur)
Vt esset promptus in ore meo, & in corde meo observatus, ac etiam memoratus.
Atque hoc est argentum meum, hæ murenulæ aureæ meæ, hæc negotiatio mea: & quæ mihi præterea negotiatio esset?
Hic est panis meus, quo tempore esurio, & aqua mea, quo tempore sitio, atque etiam ad tegendum in frigore.
Quod si obtineam ut prosit aliis, meritum meum magnum est: & quam decora erit corona!
Ecce autem liber hic cedit in portionem sociis, & quod eorum primarium attinet, ei quadrat jus primogenituræ.
Ede panem ipsius ejusque saporem etiam degusta, & colloca eum in corde tuo observanter:
Tum intelliges & justè moderaberis semitas ejus, atque affulgebit tibi lumen.
Vindicias meas quibus Talmud asserui redime & cape tibi itinera æterna per vias Gemaræ.

Explicit.

LIBER DICTVS
ITINERA ÆTERNA.

ITa infit author: ecce jam institi pastorum vestigiis ad pascendum in hortis, & decerpendum lilia, fructus pretiosos nardorum atque cyprorum, ex ore scribarum & librorum, ex ore domini mei sapientissimi & perspicacissimi Doctoris Jacobi sacerdotis (quem servet misericors & redimat) Germani. qui me in mundi auram produxit & deduxit me in vitam æternam. Idque secundum librũ Kerithouth, quem composuerat Doctor Samson, aliosque, qui de hac materia syntagma concinnarunt: quorum numerus quidem magnus, sed structura exigua; ut in iis non sit quod sufficiat, vel desiderium impleat. Ipsi l. m. sibi ipsis composuerunt pro mentis suæ amplitudine, & cognitionis suæ magnitudine, suoque per Gemaram discursu, suaq; peritia. Et quamvis Talmud esset regione spaciosa longius, corã ipsis erat instar instructæ mensæ. Sed hoc nostro tempore inopi & macilento, consuetudo decrevit & periit peritia. quicunque verò regulam è Gemara novit, is huic tempori prodigio & portento est: adeo contemplatio & vigilantia remittitur. Nihil est præter præceptum ab hominibus doctũ. Idcirco ego minimus gremium meum excussi authoritate eximii Jacobi Germani, & libros expendi, inq; constitutionibus ἀκέιβ... adhibui secundum Additamentorum normam. Dicta Jehovæ sunt dicta probata. Eorum aquas ego bibo è fonte Potentissimi, & secundum eorum normam ego loquor , ad docendum vias Gemaræ ejus-

ספר
הליכות עולם

אמר המחבר הנה נא יצאתי בעקבי הרועים׃ לרעות בגנים· וללקוט שושנים פרי מגדים· נרדים עם כפרים׃ מפי סופרים ומפי ספרים· מפי מורי החכם המובהק רבי יעקב הכהן נר״ו אשכנזי אשר הוציאני לאויר העולם והביאני להיי עולם ועל פי ספר כריתות שחבר רבי שמשון וזולתו מהמחברי׳ בזה הענין׃ רבי המנין׃ ומעוטי הבנין׃ לא יש בהם דבר מספיק׃ ולא רצון מפיק· והם ז״ל חברו לנפשותם כפי רוחב שכלם וגודל דעתם והקפתם בגמרא ובקיאותם ועם היותו מארץ מדה ארוך היה לפניהם כשלחן ערוך ובזמנינו זה הדל והרזה נתמעט ההרגל ואבד הבקיאות וכל היודע כלל מהגמרא הוא אצלו למופת ולאות ורפה העיון והשקידה׃ אין כל בלתי מצות אנשים מלומדה׃ ולכן נערתי אני הצעיר חצני במצות הנעלה י״א ובינותי בספרים ודקדקתי בהלכות על פי התוספות׃ אמרות ה׳ אמרות צרופות· מימיהם אני שותה מעין המתגבר ועל פיהם אני מדבר להורו׳ דרכי הגמרא

והנהגותיו ולנהוג על פי מדותיו ·
והנני כתלמיד המעתיק מה ששומע
מרבו · ולא עשיתי דבר להתגדר בו ·
ואני כורע ומשתחוה עד שיתפקקו
כל החוליות לפני כל מי שימצא
בחבורי זה הקטן שגגות או טעיות
שידינני לכף זכות ויתקן המעוות
ויתארהו במחוגה כי המהירות
מביא לידי טעות ושגגה כי חברתיו
ואני נער גולה ונודד ממקומי ואיך
יעמוד בי טעמי ו מצורף חסרוני
בכאן מהפירושים והגמרות ובלתי
ספרים הידים אסורות והלבבות ·
בלתי מיושבות והמחשבות מ
מעורבבות · ואף גם זאת עשיתי כל
אשר השגה ידי והאלהים עמדי
יורני מתורתו נפלאות ויצילני
משגיאות: וקראתי שם הספר הזה
הליכות עולם לו · להיות מורה
דרכי ההלכות והליכותיהן בכל
חוקותיו ומשפטיהן · ואמרו ז"ל אל
תקרי הליכות אלא הלכות ו כל
השונה בהן מובטח לו שהוא בן
העולם הבא עולם שכלו ארוך
תכלית האריכות ו מצורף כי עשיתיו
ואני הולך ונודד בעולם מחדר
לחדר ומאולם לאולם ו אולי השם
יראה בגלותי והיה לי הליכות
עולם מקום קרבני ומנחתי לסלחן
אשמי וכפרת חטאתי אמן ·

ejusque consuetudines, in eaq; versandum secundum locos suos dialecticos. Ecce autem ego sum instar discipuli qui transfert quod à præceptore suo audivit: nec quicquam feci quo me concluderem. Cæterum supplico & demitto me, adeò ut omnes vertebræ disiungantur, coram unoquoque qui in hoc meo parvo syntagmate inventurus est errores aut sphalmata, ut in dijudicando me ad mitiorem partem vergat, & erratum corrigat, circinoq; delineet: nam festinatio in errorem & sphalma inducit. Etenim istud composui puer, exul, divagansque à loco meo: quî ergo in me mea ratio perstitisset? Eò accedit quod hîc destituar explicationibus & Gemaris: sed absque libris manus ligatæ sunt, & corda non disponuntur, cogitationesque turbantur. Et nihilominus id etiam præstiti quodcunque assequuta fuit manus mea: & Deus mihi assistens me è lege sua docebit mirabilia, meque ab erroribus liberabit. Porrò nomen huic libro imposui Itinera æterna: quod doceat vias constitutionum, earumque itinera cum omnibus suis statis formulis atque modis. Ideo dixerunt S.l.m. ne legas Ha. 3. itinera, sed constitutiones. Quicunq; in iis discendis occupatur, ei promittitur filium fore mundi futuri, mundi inquam cujus omnia sunt diuturna duratione perfecta. Accedit denique quod syntagma composuerim quum ambularem ac in mundo vagarer de conclavi in conclave, de porticu in porticū. Fortassis Jehova intuebitur exilium meum, mihique *Itinera æterna* erunt loco oblationis & muneris mei ad expiandum reatum meum, & pro piaculo peccati mei. Amen.

וחלקתי הספר לחמשה שערים
מפנינים יקרים

השער הראשון יודיע סדור המשנה והגמר׳ על תיקונם ותוכן חבורם ומכוונם׃

השער השני יבאר דרכי הגמרא והנהגותיו בשטותיו וסוגיותיו ׃

השער השלישי ידריך המשנה על נתיבותיה ואורחות עקבותיה ׃

השער הרביעי הוא ההולך קדמת המדות פרשי התורה והיסודות ׃

השער החמישי יורה דרכי פסקי הלכות שמורות בכל וערוכות ׃

השער הראשון חלקתיו לשלשה פרקים ׃
הזהב מעליהם מריקים ׃

הפרק הראשון בכיצד סדר משנה בראשונה ׳ ואיך ניתנה ליכתב באחרונה ׃ וסדר חבורה ומה כיון בו רבי ברוחו הנכונה ׳ וכן חבור הגמרא וסדורו לרב אשי ורבינא ׃

הפרק השני בזכרון שמות החכמי׳ לדורותם למשפחותם לבית אבותם ומי הוא רב ומי הוא תלמיד על פי מעלתם וסדר קבלתם איש מפי איש בדרך קצור כי בענין הפשוט דבר שפתים אך למחסור ׃

הפרק השלישי בכנויי החכמים שלא נקבו בשמות כדי שנהיה בקיאין בהם ובשמותיהם לידע מי הם כדי להקשות מדבריהם לדבריהם או לפסוק הלכה כמותם נגד החולקים עליהם ׃

Cæte-

Cæterùm librum distribui in quinque tractatus veluti è margaritis pretiosis confectos.

Tractatus primus ostendit ordinem Misnæ & Gemaræ secundum earum constitutionem, item earum syntagmatis dispositionem atque intentionem.

Tractatus secundus explicat Gemaræ modos & consuetudines in formulis ac textibus ipsius.

Tractatus tertius dirigit Misnam per semitas suas, viasque vestigiorum suorum.

Tractatus quartus præit argumentorum modis, principiis legis atque fundamentis.

Tractatus quintus docet modos decidendi constitutiones, quæ observantur in omnibus & ordinatæ sunt.

Tractatum primum in tria dispescui capita ex se aurum effundentia.

Caput primum de eo agit, quæ primò fuerit Misnæ conditio, & quî tandem scripto tradita sit, quis syntagmatis ordo, quidque eo Ribbi composito animo suo intenderit. Similiter de syntagmate Gemaræ ejusque dispositione per magistrum Asen & Rab Inam.

Caput secundum versatur in recensendis nominibus sapientum per secula sua, & familias domosque paternas, & quis Præceptor, quis discipulus fuerit: pro graduum diversitate & ordine, quo alter ex alterius ore doctrinam accepit: idque brevibus, quia in re plana verbum labiorum tantum ad defectum tendit.

Caput tertium est de sapientum epithetis, qui nominibus non vocantur: quò simus eorum & nominum ipsorum gnari, ut cognoscamus quinam sint, ad objiciendum ex ipsorum verbis contra verba eorundem; aut decidendum constitutionem secundum eos adversus illos quibus cum iis non convenit.

הפרק הראשון

אמר רבי יוחנן לא כרת הקב״ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל · דרש ר׳ יהודה בר נחמני מתורגמניה דריש לקיש כתיב כתוב לך את הדברים ׃ וכתיב כי על פי הדברים האלה הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן על פה דברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן בכתב · והטעם משום דדברים שבכתב איכא מילי טובא דמדרשי מתוך הכתב כגון חסרות ויתרות וקרי ולא כתיב ודכוותייהו ואי אמרת להו על פה בצרי להו ׃ ודברים שבע״פ פירוש למה שבכתב הן וכשאין נאמרין אלא בעל פה אי אפשר לעמוד עליהן אלא מפי מלמד שיבאר לו הפירוש · ואלו היה נכתב בספר ובדיו איפשר לספק בו שלא יבין הלשון על בוריו ׃ ומימות משה רבינו ע״ה אשר קבל תורה מסיני פה אל פה ועד רבינו הקדוש לא נכתב ספר בתורה שבעל פה ׃ וזאת לפנים בישראל התעודה והתורה היו החכמים מקבלים איש מפי איש ולומדים המשנה ע״פ כאשר נמסרה אלא

CAPUT I.

Dixit R. Johannes, Deus sanctus laudandus cum Israële nonnisi traditionũ non scriptarum nomine fedus pepigit: quandoquidem Exod.34.27.dicitur, *Quia ex præstituto* (Heb.*secundum os*) *horum verborum pango tecum fedus & cum Israele*. Hic argutè discurrit R. Judas filius Nahmanis interpres Resch Lakischi. Scriptũ est, *Scribe tibi verba hæc:* etiam scriptum extat, *Quia secundum os horum verborum.* En quomodo? verba quæ scripto tradenda, non licet tibi voce eadem tradere; ut verba quæ voce tradenda sunt, scripto tradere non licet. Ratio est: quia in verbis scriptis plurima sunt, quæ ex ipsa scriptura argutè deducuntur, veluti è deficientibus & abundantibus literis, lectis nec scriptis in contextu, aliisque similibus: ista autem si tantum voce traderentur, perirent. Quæ autem viva voce tradita sunt, ea explicant quæ scriptis consignata sunt: & quum non nisi viva voce tradantur, iis inniti aliter non possumus, quam ex ore docentis, qui discenti explicationem enarret. quod si ergo atramento in libro exarata essent, dubitari posset, an illi oratio clarè perspecta sit. Cæterùm à diebus Mosis qui in pace quiescit, quique legem in monte Sinai coram ab ipso Deo accepit, usque ad Doctorem nostrum Sanctum (sc. Judam) nullus liber de lege viva voce tradita conscriptus fuit. Hæc autem erat olim in Israële consuetudo & lex. Sapientes alii ab aliis accipiebant, & viva voce discebant statuta, quemadmodum tradita

fuerant:

שהיו התלמידים עושין סמנין למשנתן וכותבין אותם מפני השכחה המצויה בדברים והיו מסתירין אותם וקורין להם מגלת סתרים · והיה הדבר נוהג כן עד עמוד כהן לאורים ותומים משרת לאלהיו בחכמה וביראת חטא הוא רבי' הקדוש אדון השלמים · וראה כי אזלת יד החכמה ו והצרות תכופות דוהפות החכמי לקצוי האדמה וגזרות מתחרשות בכל שנה ושנה ותידל עד מאד תורה שבע"פ אין פוצה פה מתוך שעבוד יוונים ואחרים שהיו גוזרים לבטלם מדברי אלהים חיים עד זמן ר' שנתן לו המקום חן בעיני אנטונינוס ונחו מצרה וימצא הן וחסד וכבוד בעיניו והרביץ ברכים לתורה ועמד הוא ובית דינו בהסכמת החכמים שהיו בזמנו לחבר ספר בקבלה הנתונה בסיני וסמכו על מקרא שכתוב עת לעשות ליו' · וקרא וקבץ בעלי השמועה והקבלה שהיו אז בדורו ונאספו שמה כל החכמי' משפטי אל יורו· והיה כל אחד אומר שמועתו מפי הקבלה איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום הוא הנעלה · וכתב רבי' הקדוש כל הדברים המקובלים והמוסכמים ואשר נפלה בהם מחלוקת בין

fuerant: nisi quod discipuli statutis istis signa quædam apponerent, eaque, ne oblivio in multis obrepens invalesceret, conscriberent: quæ tamen occultabant, & librum occultorum vocabant. Hic mos obtinuit, donec sacerdos cum Vrim & Tummim adesset, Deo suo ministrans, cum sapientia & metu peccati: is est Doctor noster sanctus omnium integerrimus. Qui sapientiæ vim perire animadvertit, afflictionesque graves abigere sapientes in ultimas terras, & quotannis innovari decreta, legemque ore traditam admodum deprimi, neminem vel hiscere audere propter tyrannidem Græcorum aliorumque: qui ut illos ab eloquiis Dei vivi avocarent, decreta concipiebant ad tempora usque Ribbi. Cui Deus Antonini gratiam ac favorem conciliavit: nam ab angustia respirarunt; ipse verò coram illo misericordiam, gratiam & gloriam nactus fuit, & quietem legi conciliavit. Is cum senatu suo, consensu sapientum qui ejus tempore vivebant, librum traditionum in Sinai acceptarum componere aggressus fuit: idque ex illo S. L. mandato Psalm. 119. v. 126. *Iehova agendi tempus est.* Itaque eos convocavit ac congregavit, qui isto seculo ἀκροαμάτων & traditionum erant peritissimi: adeo ut eò sapientes omnes convenirent, ut Dei judicia edocerent. Quisque ergo in medium proferebat, quæ auditu acceperat, longâ nempe serie πατροπαραδότως inde à D. nostro, beato Mose, eximio illo accepta. Quocirca D. noster sanctus traditiones ἀναμφισβητήτους conscripsit, & eas in quibus sapientes dissentirent

ad suos quasque autores suis locis nominatim retulit. Ita ex his omnibus δευτερώσεις conscripsit sermone conciso puroque idiomate: atque hic liber legis secundarius quinque iisque firmis nititur columnis, quinq; constans generibus: quemadmodum scripsit magnum illud lumen, perfectè sapiens, Doctor noster Moses filius Rabbi Maimonis, in præfatione זרעים suorum in Misnaioth sive δευτερώσεις commentariorum.

Primo genere proponuntur explicationes ab ipso omnipotente interventu Mosis acceptæ: quæ occultas habent in Scriptura rationes, unde per coujecturam deduci queunt. Hic nulla est dissensio: sed quum aliquis se hanc vel illam à majoribus accepisse affirmat, illi adversari ut mendacii arguatur non licet.

Secundo genere continentur statuta, de quibus dici solet: *ritus Mosis è monte Sinai.* Ista nec conjectura nec locis dialecticis addiscuntur: sicuti lora nigra, & undecim dies inter duas menstruatæ conditiones, aliaque multa his similia. Etiam in his non dissentiunt.

Tertio genere constitutiones exhibentur, quæ per conjecturam, argumentum à pari, aliaq; documenta eliciuntur: ideoq; in iis sapientes dissentiunt, vel duo vel plures. Sicuti in universa Gemara invenies ipsos in discursus rationem inquirere, quæ diffidentes in partes trahat, similiter in ipsas ratiocinationes, quas tueri laborant. ut quum passim dicunt, *Cujus causa dissentiunt?* hic Doctor hac ratione secum rem reputat; alter alia. Lumen magnum hac

החכמים איש איש על מקומו לכולם יקרא בשמו ׃ וחבר מהכל ספר משנה התורה בלשון קצרה ושפה ברורה והיה ספר משנה התורה הזה מיוסד על חמשה עמודים חזקים ומקובץ מה' חלקי' כאשר כתב המאור הגדול החכם השלם רבינו משה בר"מ מימון בהקדמת זרעים לפירוש המשנה שלו ׃

החלק הראשון פירושים מ מקובלים מפי משה מפי הגבורה ויש להם רמז בכתב ואיפשר לחוציאם בדרך סברא ׃ וזה אין מחלוקת בו אבל כשיאמ' הא' כך קבלתי אין להשיב עליו להכזיבו ׃

החלק השני דינים שנאמר בהם הלכה למשה מסיני ולא נלמוד לא מסברא ולא ממדה כגון רצועות שחורות ואחד עשר יום שבין נדה לנדה והרבה כיוצא בהן ׃ וגם באלו אין חולק עליהם ׃

החלק השלישי דינים שהוציאום על דרך סברא והקש ושאר למודים ונפלה בם מחלוקת בין חכמים רבים ויחידים כאשר תמצא בכל הגמרא שהם חוקרים על טעם הסברא שהוא גורם מחלוקת בין החולקים והטענות אשר הם מחזיקים באומרם בכל דברו במאי קא מפלגי מר סבר ומר סבר והמאור הגדול

de re

האריך בזה בהקדמת זרעים הנזכרת ועיין שם ·

החלק הרביעי הם הגזרות שתיקנו החכמים בכל דור ודור כדי לעשות סייג לתורה ולגדור והוא צווי הש"י ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי ולפעמים תפול בהם המחלוקת בין החכמים שזה גוזר כך מפני כך וזה לא יסכים עמו על כך ·

החלק החמישי הם ההנהגות והתקנות שהנהיגו הנביאים ׀ והחכמים אם באיסור והתר אם בדיני ממונות כאמרם משה תקן להם לישראל · וכן יהושע ועזרא וזולתן הלא הם על ספר המשנה הם כתובות · וכן תקן הלל וכן תקן רבן יוחנן בן זכאי וכאלה רבות יש ׀ אלו הן חלקי הדינים שכלל רבינו הקדוש בחבורו ועשה מהכל ששה סדרים זכר לדבר והיה אמונת · עתיך · חוסן · ישועות · חכמת · ודעת · יראת ה' היא אוצרו · ואלו הן · זרעים · מועד · נשים · נזיקין · טהרות · קדשים · והסימן זמ"ן נק"ט · וכל סדר חלק למסכתות ׀ וחלקים · וכל מסכתא לפרקים ·

הסדר הראשון · במצות ה המחוייבות בזרעים ומסכיותיו

יא ׀

de re prolixè agit commemorata præfatione זרעים: conſulatur locus.

Quarto genere decreta proponuntur, quæ ſingulorum ſeculorum ſapientes ſtatuere, quò ſepem legi circumdarent, eamque maceria veluti cingerent. Hoc eſt Dei L. mandat. Lev. 18.30. *& obſervabitis obſervationem meam:* addite obſervationem obſervationi meæ. Atque in his contingit, ut ſapientes inter ſe diſſentiant : quum hic hoc modo, hac de cauſa decernit : alter verò alia de cauſa cum ipſo non facit.

Quinto genere continentur conſuetudines & conſtitutiones, quarum obſervationem introduxere Prophetæ & Sapientes, cum in interdictis & permiſſionibus; tum in judiciis pecuniariis. Vt quum dicunt, Moſes Iſraëli ordinavit : ſimiliter Joſua & Ezra, cæterique. Nonne hæc in libro Miſnajoth ſive veterum conſtitutionum ſcripta leguntur ? Eodem modo dicunt: ſic ordinavit Hillel; ſic ordinavit Dominus Johannes filius Zachæi: atque hujuſmodi ſunt plurima. Hæc ſunt conſtitutionum genera, quæ D. noſter Sanctus ſyntagmate ſuo complexus eſt: atque ex omnibus ſex confecit claſſes, quarum μνημόσυνον eſt Eſai. 33.6. *Eſt itaque* [1] *firmitas* [2] *temporis tui,* [3] *robur* [4] *omnis ſalutis,* [5] *ſapere te &* [6] *noſſe: reverentia Dei eſt theſaurus ejus.* Claſſes hæc ſunt: Semina; Feſta; Mulieres; Damna; Purificationes; Sanctitates. quarum ſignum eſt Judæis זמ"ן נק"ט. Et author claſſes ſingulas in codices & partes: & codices in capita diſpeſcuit.

Prima claſſis de præceptis agit, quæ in ſeminibus obſervari debent. cujus codices

sunt undecim: Preces; Angulus; Res dubia; Exceptitium; Septimus annus; Heterogenea; Decimæ primæ; Decimæ secundæ; Præputium; Placenta; Primitiæ.

Classis secunda, de anni temporibus & festis, duodecim cōstat codicibus. hi sunt: Sabbathum; Miscellanea; Pascha; Sicli; Dies expiationum; Tabernaculum; Ovum; Anni initium; Jejunia; Liber Ester; Festum parvum; Festivitas.

Classis tertia, jura mulieris continet, divisa in septem codices. hi sunt: Fratriæ; Sponsalia; Pacta dotalia; Divortia; Vota; Naziræus; Vxor declinans.

Classis quarta, de juribus pecuniariis aliisque juribus humanæ societatis, codices octo complectitur: quorum primus in tres (qui dicuntur portæ) subdividitur. singulorum nomina hæc sunt: Porta prima; Porta media; Porta postrema; Synedrium; Plagæ; Juramenta; Testimonia antiquorū; Documenta; Idololatria; Patres.

Classis quinta, de oblationum juribus, in codices undecim dividitur. qui nominibus hisce indigitantur: Sacrificia; Prophana; Ferta; Primogenita; Æstimationes; Permutatio; Transgressio; Excisio animæ; Juge sacrificium; Mensuræ templi; Nidi.

Classis sexta, de legibus immunditiei & purificationis, duodecim habet codices. quorum hæc sunt nomina: Vasa; Tabernacula; Plaga lepræ; Juvenca; Purificationes; Aquarum receptacula; Separatio propter menstrua; Disponentia ad pollutionem; Gonorrhæa laborantes; Tinctus eodem die; Manuum lotio; Petiolus.

Hæ sunt sex istæ classes, quas Doctor

י״א ׀ ברכות · פאה · דמאי · תרומה · שביעית · כלאים · מעשר ראשון · מעשר שני · ערלה · חלה · בכורים ׃

הסדר השני בזמני השנה ׀ ובמועדים ומסכיותיו י״ב ׀ שבת · עירובין · פסחים · שקלים · יומא · סוכה · ביצה · ר״ה · תעניות · מגלה · מועד קטן · חגיגה ·

הסדר השלישי · בדיני הנשים ומסכיותיו שבעה · יבמות · קדושין · כתובות · גיטין · נדרים · נזיר · סוטה ·

הסדר הרביעי בדיני ממונות ובמשפטי׳ שבין אדם לחבירו ומסכיותיו שמונה · המסכתא הראשונה נחלקת לשלשה ׀ ונקראות בבות · קמא · מציעא · בתרא · סנהדרין · מכות · ש שבועות · עדיות · הוריות · ע״א · אבות ·

הסדר החמישי · בדיני הקרבנות ומסכיותיו י״א · זבחים · חולין · מנחות · בכורות · ערכין · תמורה · מעילה · כריתות · תמיד · מדות · קנים ·

הסדר הששי · בדיני טומאה וטהרה ומסכיותיו י״ב · כלים · אהלות · נגעים · פרה · טהרות · מקואות · נדה · מכשירין · זבין טבול יום · ידים · עוקצים ·

אלו הן שש סדרי משנה שחבר

noster

רבינו הקדוש על נכונה · ויש טעם על כל מסכתא ומסכתא למה נשנית לאחר שלפניה כמו שמפרש הגמר' בהרבה מקומות וכמו שכתב המאור הגדול בפתיחת זרעים הנזכר · והיו דברי רבי במשנה מעטי הכמות ורבי האיכות וקוצר מלין מבלי אריכות אין בו מלה לבטלה · ולא ענין ללא ענין · ולא דבר ללא דבר · והיה הכל מבואר לו לרוחב שכלו אך לבאים אחריו עמקו דבריו מי ירד לסוף דעתו ומי יבא עד תכונתו · לפיכך ראה אחד מ מתלמידיו לחבר ספר לגלות ולמלאות דברי רבו ולבאר א אותיותיו אלה בקרבו · והיא התוספתא וענינה תוספת על המשנה וגלוי טעמה · וכן חברו רבי חייא ורבי אושעיא ברייתות· אשר מדברי רבם נשמטות ׃ והוא שמם ברייתה חוץ ממדרשו' של רבינו הקדוש וכל הבא אחרי החבורה הנכבדת ההיא לא שם לבו ומאודו אלא להתבונן בדברי המשנה כל איש ואיש כפי חכמתו והשגת ידו עד שהגיע הזמן לרבינא ורב אשי סוף האמוראים האחרונים והתבודד רב אשי וראה בעצתו הנכונה לעשות ככל אשר עשו הראשונים · ואסף לכל הסברות והדקדוקים ודלה מים מבורות

noster sanctus ordinatè composuit: certaque est ratio in singulis codicibus, quare præcedentibus postponantur: quemadmodum Gemara multis locis exponit, ut etiam magnum illud lumen in commemorata præfatione 'זרעי. Verba autem hujus Ribbi in dictis Misnajoth quantitate quidem pauca sunt, sed qualitate multa: & in sermonis brevitate absque prolixitate ulla, nulla dictio est superflua: nec tractatus de re nihili, nec sermo de rebus quæ non sunt instituitur. Omnia ipsi ob ingenii acumen perspecta erant: at posterioribus illius verba fuere difficilia. Quis ad cognitionis ipsius fastigium pertigit? quis aptam ejus dispositionem assequutus? Idcirco discipulorum cuidam librum componere visum fuit, quo præceptoris verba declararet, & suppleret, & has ejus literas in ipso explicaret. Hoc est additamentum: q. d. additio ad Misnam, & manifestatio sensus ipsius. Ita R. Chija, & R. Oschaja, Baraitoth *Exotica* cōgessere, quæ in præceptoris verbis prætermissa erant. Hoc autem nomen *Exotica*, q.d. extra Doctoris nostri sancti explicationem. Et quicunque post illustre illud syntagma exorti fuerunt, non aliò applicarunt animum viresque suas, quam ut verba Misnæ intelligerent, quisque quatenus scientia viresque pertingerent. Ad tempora usque Rab Inæ & Ases, qui Gemaricorum magistrorum postremi fuere. Itaque M. Ase solicitè rem expendit, æquumque censuit, ut per omnia veterum vestigia sequeretur. Quocirca omnes opiniones, & animadversiones collegit, è profundis puteis

aquam hauriens: & ſapientia ſua, variaque cognitione, quibus præditus erat, omnia complexus eſt : adeo ut ſtatutorum deciſionem, liberas enarrationes legalium conſtitutionum, & conjecturas conjunxerit. Quatuor autem inſignia ſibi propoſita habuit: primò ut omnes Miſnæ rationes, pronuntiata cum generalia tum ſpecialia, omnemque collationem quæ in ipſa datur exponeret: nec non impugnationes mutuas J. cum antiquiorum, tum eorum qui ipſius ſeculo vivebant. Secundò, ut jus definiret ſecundum aliquam diſſidentium & conferentium ſententiam, cum Miſnicorum tum Gemaricorum. Tertiò, ut ea proponeret decreta, & conſtitutiones, quæ poſt Doctorem noſtrum ſanctum ad hunc authorem uſque, fortitudine animi eximium, factæ eſſent. Quartò, ut acutas & allegoricas expoſitiones eorum, qui optimas inſtitutiones & virtutes morales protulerant, adderet. De his exiſtimandum non eſt, exiguam eorum eſſe utilitatem: ſed magni ſunt uſus, myſteriaq; etiam magna à ſummo ad infimum continent. Porrò D. Aſe duo Gemaræ exemplaria compoſuit, κυκλοπαιδείαν priorem & poſteriorem: unam prolixam, alteram brevem: ſequutus omnes authores, qui compoſitos à ſe libros recenſere ſolent emendando, addendo vel detrahendo. Atque hoc pacto obſignata fuit Gemara: ut ipſi addere vel detrahere liceret nemini, niſi quod Doctores dicti *Opinatores* ſive *Conjectores*, qui illum ſequuti ſunt, quædam addiderint: quemadmodum à Sublimibus accepimus. Ex. gr. initio קדושי', *At objicit*

מבורות עמוקים וכלל הכל בחכמתו ונפש רחבה אשר אתו וחבר הגמרא אגדה ד דשמעתא סברא · וכוון בו ד' דברים יקרים ׃ הראשון לפרש כל טעמי המשנה כלליה ו ופרטיה וכל המשא ומתן שנפל עליה · וטענת כל מפרש על חברו מאשר היו לפניו ובדורו ׃ השני פסק דין על דעת אחד מהחולקים הנושאים והנותנים תנאים ואמוראים · השלישי גזרות ותקנות שנעשו מאחרי רבינו הקדוש עד זה המחבר חוילים יגבר · הרביעי דרשות ואגדות נושאים מטוב מוסרים ומדות · ואין ראוי לחשוב בהם שתועלתם מעוטה ׃ אבל הם רבי התועלות כוללים חידות נפלאות ממעלה למטה ׃ ועשה רב אשי מהגמרא שת' נוסחאות מהדורה קמא ו ומהדורא בתרא · אחת ארוכה ואחת קצרה כדרך כל מחבר שמחבר וחוזר ומתקן חבורו ומאריכו ומקצרו ונחתם ה הגמרא · עליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע זולתי רבנן סבוראי שעמדו אחריו ה הוסיפו בו קצת תוספת כ כאשר מקובל מפי הגאונים כגון בריש קדושין ופריך

D. Achaus:

רב אחאי והירה זה מקבלתם ומסברתם ·

D. Achæus: quod ex illorum traditione & opinione depromptum fuit.

הפרק השני

אלו הן דורות חכמי המשנה ·
הדור הראשון שמעון הצדיק ואנשי דורו ·
הדור השני אנטיגנוס איש סוכו ורבי אלעזר בן חרסום ואנשי דורם ·
הדור השלישי יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלם ואנשי דורם ·
הדור הרביעי יוחנן בן מתתיה יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי ·
הדור החמישי חוני המעגל ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח וזולתם ·
הדור השישי עקביה בן מהללאל ושמעיה ואבטליון ·
הדור השביעי שמאי והלל ורבי יהודה בן בתירא ונחוניא בן הקנה ואנשי דורם ·
הדור השמיני רבן גמליאל הזקן ונחום הלבלר וזולתם ·
הדור התשיעי רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בן אלושע כהן גדול וזולתם ·
הדור העשירי רבי יוחנן בן זכאי ורבי אליעזר בן יעקב והכמי דורם ·
הדור האחד עשר אליעזר בן הורקנוס ור' יהושע בן חנניה ור' אלעזר בן ערך ואנשי דורם ·

Caput II.

HÆc ſunt ſecula ſapientum Miſnæ.

Seculo primo vixit Simeon juſtus cum ſeculi ſui hominibus.

Seculo ſecundo, Antigonus Sochæus, & Doctor Eleazar filius Harſumi, cum ſeculi iſtius viris aliis.

Seculo tertio, Joſe filius Joëzeri Tſeradenſis, & Joſe filius Johannis Hieroſolymitæ, cum ſeculi ſui hominibus.

Seculo quarto, Joannes filius Matthæi, Joſua filius Perahjæ, & Nathæus Arbelenſis.

Seculo quinto Honis circularis, Judas filius Tabæi, Simeon filius Setahi, aliique.

Seculo ſexto, Akabias f. Mehaleelis, Schemaja & Abtalion.

Seculo ſeptimo, Sammæus, Hillel, D. Judas f. Bethiræ, & Nehounia filius Hakanæ, cum ſeculi ſui hominibus.

Seculo octavo, Dominus Gamaliel ſenex & Nahum ſcriba, aliique.

Seculo nono, Dominus Simeon filius Gamalielis, & Doctor Iſmaël filius Eliſæi ſacerdotis magni, cum cæteris.

Seculo decimo, Doctor Joannes f. Zachæi, D. Eliezer f. Jacobi, & reliqui iſtius ætatis ſapientes.

Seculo undecimo, Eliezer filius Hyrcani, & Doctor Joſua filius Hananiæ, Doct. Eleazar fil. Arachi, & reliqui iſtius ætatis.

Seculo duodecimo, Doctor Tarphon, D. Akiba, D. Eleazar f. Azariæ, aliique plurimi.

Seculo decimo-tertio, Doct. Meïr, Doctor Judas, Doct. Jose, & Dominus Simeon, cum reliquis istius ætatis sapientibus.

Seculo decimo-quarto, D. Judas princeps (is est Doctor noster sanctus) & D. Ismaël fil. Doct. Joses Galilæi, & alii quam plurimi. Hi ipsi sunt Misnicorum postremi.

Sequentes sunt sapientes Gemaræ secundum ætatum seriem dispositi.

Primo seculo vixerunt, Doct. Hija, D. Oschaja, Levi, & f. Kapparæ, cum aliis multis.

Seculo secundo, D. Johannes, & Resch Lakisch, cum ætatis sui sapientibus.

Seculo tertio M. Houna, M. Judas, M. Nahman, M. Ase & Oula, atque ejus ætatis homines.

Seculo quarto, M. Hasda, & Rabba f. Nahmanis, M. Joseph, & M. Scheschath cum cæteris.

Seculo quinto, Abæus & Raba, aliique plurimi.

Seculo sexto, M. Papa, M. Pepi, M. Houna f. Doctoris Josuæ, M. Jemar, M. Zabid, & cæteri ætatis istius homines.

Seculo septimo, M. Cahna & Rafram f. Papæ, item Amimar & Mar-Zoutra, D. Ase & Rab Ina: qui hunc Gemaricorum ordinem claudunt. Signa istorum habes Psal. 73.17. *Donec ingressus essem in sanctuaria Dei, animadvertissem finem istorum.*

הדור השנים עשר רבי טרפון ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה והרבה זולתם ·

הדור השלשה עשר רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבן שמעון וחכמי דורם ·

הדור הארבעה עשר רבי יהודה הנשיא הוא רבינו הקדוש ורבי ישמעאל בנו של ר' יוסי הגלילי וזולתם הרבה והם הם סוף התנאים ·

ואלו הן חכמי הגמרא לדורותם.

הדור הראשון רבי חייא ורבי אושעיא ולוי ובר קפרא ורבים זולתם ·

הדור השני רבי יוחנן וריש לקיש וחכמי דורם ·

הדור השלישי רב הונא ורב יהודה ורב נחמן ורב אסי ועולא ואנשי דורם ·

הדור הרביעי רב חסדא ורבה בר נחמני ורב יוסף ורב ששת וזולתם ·

הדור החמישי אביי ורבא וזולתם הרבה ·

הדור הששי רב פפא ורב פפי ורב הונא בריה דר' יהושע ורב יומר ורב זביד ואנשי דורם ·

הדור השביעי רב כהנא ורפרם בר פפא ואמימר ומר זוטרא ורב אשי ורבינא והם סוף הוראה · וסימניך עד אבא אל מקדשי אל אבינה לאחריתם ·

Hic

מקדשי סימן לרב אשי אבינרה סימן לרבינא · לאחריתם אחרית המוראים · ומהם ובהם נסתם ונחתם הגמרא · אחריהם עמדו רבנן סבוראי ואלה שמותם רב אחאי ורב גביהה ורב אחדבוי והרבה זולתם · ואחרי רבנן סבוראי עמדו הגאונים גאוני עולם רב יהודה גאון ורבינו נתנאל ורבינו האיי ואחרים הרבה ואחריהם בכל דור ודור חכמי' ונבונים וידועי' ז"ל · ושלשלת הקבלה מהתנאים והאמוראים איש מפי איש הלא היא כתובה על ספר הישר להרמב"ם בפתיחת חבורו הגדול ·

Hic *Sanctuaria* M. Asen designat: vox Hebræa *Animadvertissem* signum continet Rabinæ: verba *Finem istorum* designant finem authorum Gemaræ. Ab istis & in istis absoluta ac obsignata fuit Gemara. Postea sequuti sunt Domini Seboræi: qui alias conjecturas proposuerunt, quorumq; hæc sunt nomina: M. Aha, M. Gebiha, & M. Ahadboui, aliique plurimi. Deinde subsequuti fuere Sublimes (q. dicas Altissimos totius mundi) M. Judas Sublimis, D. noster Nathanaël, & D. noster Haï, cum aliis multis. Deniq; singulis seculis subsequuti sunt sapientes, intelligentes, rerumque periti, quorum celebretur memoria. Sed successionis series, qua cum Misnici, tum Gemarici alii ab aliis sua excepere, annon consignata est *libro recti* D. M. F. Maimonis in præfatione syntagmatis sui magni.

הפרק השלישי

CAPVT III.

בכינוי החכמים אשר לא נקבו בשמות אחרי' אומרים רבי מאיר · וי"א רבי נתן · והעלו להם אלו השמות משום מעשה שהיה בסוף הוריות שבקשו לזלזל ולעקור כבודו של רשב"ג נשיא ישראל וקנסינהו דלא לימרו שמעתתא משמייהו · ואסיקו לרבי מאיר אחרים · ולרבי נתן י"א · והיה קשה למורי החכם נר"ו על זה הכלל קושיא נצחת שהרי נמצא בהרבה

De sapientum epithetis, quorum nomina non exprimuntur. Quum occurrit, *Alii dicunt*, designatur D. Meïr: quum verò invenitur, *Sunt qui dicant*, denotatur D. Nathan. Et hæc ipsis epitheta imposuere propter factum illud, quod sub finem הוריות legitur: scilicet quia D. Simeonis f. Gamalielis, qui princeps erat Israëlis, famam lædere & laudes eripere conati sunt. Idcirco hac eos pœna mulctarunt, ne ulla doctrina ex ipsis nomen haberet: quapropter decreverunt, ut pro D. Meïr diceretur, *Alii:* & pro D. Nathan, *Sunt qui affirment*. Magistro autem meo sapienti illi (quem custodiat Deus misericors & liberet) hoc generale pronuntiatum difficultatem movebat insolubilem. Siquidem mul-

tis locis invenitur, ut quum legitur *Alii*, D. Meïr unà simul in eadem Baraita nominetur. ficut C. ברכות cap. *Tres qui edunt*, apud verba, *Quinam sunt idiotæ?* ubi legimus *Dissentiunt alii & D. Meïr*: & similiter locis aliis. Deinde in exoticis sive Baraitoth reperi quod dicatur, quandocunque D. Meïr sua verba profert nomine Elisæi f. Aboujæ, qui cognominatur *Alius*; tum hæc de eo reperiri, *Alii dicunt:* sed additamenta dicunt, hic *Alii* non est D. Meïr. Ita similiter sæpius occurrit, *Sunt qui dicant:* cum tamen D. Nathan non designetur. Vbicunque reperis, *Nomine D. Ismaëlis discipulus aliquis dixit coram D. Akiba*; confirmatur cap. 1. Cod. ערובי' eum esse D. Meïrum, qui utrique in schola ministravit. Cap. 1. Cod. סנהדרין dicitur, ubicunque reperitur, *Qui judicant coram sapientibus*, hos esse Simeonem f. Azæi, Simeonem f. Zomæ, Annam Ægyptium, & Ananiam. *Doctores nostri qui sunt in terra Israëlis*, designant D. Aham. *Magistri nostri in Babylonia,* designant Rabum & Samuelem. *Discentes coram sapientibus*, invenitur quum Levi, qui à Rabo institutus fuit, indigitatur. *Iudices captivitatis*, de Karna dicitur. *Iudices terræ Israëlis*, sunt D. Ami & M. Ase. *Iudices Souræ*, M. Houna, & D. Isaac. *Iudices Phoumbedithæ*, M. Papa f. Samuelis. *Iudices Nahardeæ*, M. Aha f. Manjumæ. *Seniores Souræ*, M. Houna & Mag. Hasda: *Seniores Phoumbedithæ*, Ena & Abimi f. Rahbæ. *Gemarici Phoumbedithæ*, Rabba & M. Joseph. *Gemarici Nehardeæ*, M. Hama. *Dicunt familiares Rabi*, idem est ac si dicatur M. Hammenouna. *Dicunt in Occidente*, Doctor

מקומות דתני אחרים ורבי מאיר גבי הדדי בבריתא אחת בברכות פרק שלשה שאכלו גבי איזה עם הארץ דפליגי אחרים ורבי מאיר וכן במקומות אחרים · אחר כך מצאתי בבריתות שאומר שכשהיה ר"ם אומר דבריו בשם אלישע בן אבויה אשר בשם אחר יכונה אז היו אומרים עליו אחרים אומרים והתוספות כתבו הך אחרים אין זה ר"ם · והכי נמי איכא טובא י"א שאינו רבי נתן · כל מקום שאתה מוצא משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני רבי עקיבא מוכח פק' דערובין שהוא רבי מאיר אשר שמש את שניהם בישיבה · פק' דסנהדרין כל היכא דאיכא הדנין לפני חכמים הם שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי וחנניה· רבותינו שבארץ ישראל רבי אחא רבותינו שבבבל רב ושמואל· למדין לפני חכמים לוי מרבי· דייני גולה קרנא· דיינא ארץ ישראל רבי אמי ורב אסי· דייני דסורא רב הונא ורבי יצחק· דייני דפום בדיתא רב פפא בר שמואל · דייני דנהרדעא רב אחא בר מניומי· סבי דסורא רב הונא ורב חסדא· סבי דפום בדיתא עינא ואבימי בני רחבה· אמוראי דפום בדיתא רבה ורב יוסף· אמוראי דנהרדעא רב חמא· אמרי בבי רב· רב המנונא· אמרי במערבא רבי

Jere-

ירמיה ׃ אמרו עליו במערבא ׃ רבי חנינא · שלחו מתם רבי אליעזר ׃ סיני הוא רב יוסף עוקר הרים רבה חברו ׃ ונקראו כן לפי שרב יוסף היה בקי במשניות כנתינתם מסיני · ורבה היה חריף ומפולפל ׃ קטינא חריך שקי · הוא רבי זירא · ונקרא כן לפי שהיה בודק את עצמו בכבשן של אש אי שלטא ביה אור של גהינם · יומא חד יהבו ביה רבנן עינייהו ואיחריכו שקיה ומהאי טעמא אסיקו ליה האי שמא· וקטינא לפי שרב זירא איש קצר היה כדאיתא במציעא פרק השוכר ׃ רבא חבירו של אביי באל"ף בלא דגשות הב"ית · ורבה חברו של רב יוסף כתוב בה"א בדגשות הב"ית · והוא רבו של אביי ושל רבא ושם אביי נחמני כידוע בהרבה מקומו' בגמרא ונקרא אביי לפי שהיה שם אבי רבו נחמני והוא רבה בר נחמני המפורסם בגמרא ומפני כבוד אביו שלא לקרותו בשמו ואפילו לאדם אחר ששמו כשמו החליף לו שמו וקראו בזה הכינוי אביי רמז ששמו כשם אביו · וי"א להפך דעיקר שמו אביי הוה ועל שם שגדלו רבה בר נחמני בתוך ביתו ולמדו תורה שהיה יתום השיאו את שמו נחמני על

שם

Jeremias. *Dicunt de ipso in Occidente*, D. Hanina. *Mittunt inde*, D. Eliezer. *Sinai*, M. Joseph. *Eradicans montes*, Rabba socius ipsius. Atque hinc hujusmodi epitheta assequuti, quod M. Joseph constitutionum sive Misnajoth tam peritus esset, ut eas eo modo, quo in Sinai traditæ erant, cognosceret; Rabba verò acutus & subtilis audiret. *Parvus adustus crure*, is est D. Zera: indeque nomen habet, quod in accensa fornace sui experimentũ faceret, num in se quidpiam posset ignis gehennæ. Certo quodam die Doctores torvè ipsum intuiti sunt: unde crura ejus adusta fuere: atq; hac de causa hoc illi nomen imposuere. *Parvus* autem dicebatur, quia D. Zera brevi erat statura: quemadmodum legimus Cod. מציע' cap. *Qui conducit*. Raba socius Abæi cum א scribitur absque dages literæ ב: at Rabba socius M. Josephi, cum ה in fine, & ב dagessato. Is Abæi & Rabæ præceptor fuit (& sicuti è multis Gemaræ locis liquet, Abæi nomen erat Nahmani.) Vocabatur autem iste, Abæus, quia sui præceptoris pater dicebatur Nahmani: nam Rabba erat f. Nahmanis, qui in Gemara celebris est. Itaque ob patris sui gloriam, ne discipulum nomine ejus vocaret, etiam homini extraneo qui idem habebat nomen, nomen mutavit, ipsique Abæi cognomen indidit: hoc obscurè indicans ejus & patris nomen idem esse. At quidam contrarium asserunt: primarium nomen fuisse Abæum; sed quia Rabba filius Nahmanis eum in familia sua educaverat, & legẽ docuerat, quod pupillus esset; insigne ipsi nomen indidisse, sc. Nahmani, quod

fuerat nomen patris. ſic explicat D. S. Jarchi C. גיטין. *Rabba,* is erat D. Hijæ ex fratre nepos, atque etiam ejuſdem ex ſorore nepos: ſicuti legitur cap. 1. Cod. פסחים. Præcipuum nomen fuit Aba: at à diſcipulis dicebatur Rab; à Doctore Hija verò, *Filius ducis mei,* fermè ac ſi diceretur, filius principis: ex illo *Satrapæ & duces.* Ipſe autem D. Hijam nuncupabat Habibi: ac ſi diceretur, qui mihi in pretio es & dilectus, aut patruus meus: nam Chaldæo *Patruus ejus* redditur *frater patris ejus*; ſed abſorptæ ſunt literæ quædam (ſc. duplex א &c.) tantum ad contractioné, pro more in abbreviando recepto. Samuel dictus fuit Arjochus: quia in juribus ipſius ſententia prævalebat; & Arjochus regis erat nomen, regni autem jus revera jus cenſetur. Si etiam velis, quia legimus Gen. 14. 1. *Arjochus rex Ellaſaris:* q. d. Samuel rex erat in ſingulis ſententiis; ſi interdicta excipias, ubi ſecundum ipſius ſententiam ritus non obtinet, quemadmodum, favente Deo, docebo. Ideoq; dictus idem fuit, fractura Regis. Huic S. moris erat ut M. Judam diſcipulum ſuum vocaret Scheninam (Cod. כתובות cap. *Puella*, & alibi ſæpius) ac ſi dicas ſapientem magni acuminis. Vbi ſimpliciter occurrit *M. Iudas*, intelligitur M. Judas fil. Magiſtri Ezechielis: ubi ſimpliciter ſive præciſè, *Rabba*, Rabba f. Nahmanis. Vbi præciſè *M. Nahman*, ex ſententia D. S. Jarchi in גיטין cap. *Omnis libellus repudii*, intelligitur M. Nahman f. Iſaaci: ſed in additamentis, M. Nahman f. Jacobi eſſe dicitur. Qui rationum fundamentum hac in re examinare cupit, inſpiciat ad-

שם אביו וכן פרש״י בגיטין ׃ רבה בר אחוה דרבי חייא דאיהו בר אחתיה דרבי חייא כדאיתא פרקא קמא דפסחים ועיקר שמו אבא ותלמידיו קורין לו רב ורבי חייא קורא לו בר פחתי כלומר בן נשיא מלשון האהשדרפנים והפחות ׃ והוא היה קורא לר׳ חייא חביבי כלומר יקירי ואוהבי או דודי תרגום דודו אח אבוהי והבליע אותיות אך למחסור כמנהגם בקצור ׃ שמואל היו קורין לו אריוך על שם שהלכה כמותו בדיני ׃ ואריוך מלך היה ודינא דמלכותא דינא ׃ אי נמי משום דכתיב אריוך מלך אלסר כלומר שמואל היה מלך בכולהו מילי אלא באיסור דלית הלכתא כוותיה כמו שאני עתיד לזכור בע״ה וכן היו קורין לו שבור מלכא ׃ ושמואל הוה רגיל לקרוא לרב יהודה תלמידו שיננא ׃ בכתובות פרק נערה וכן בהרבה מקומות ׃ ור״ל שיננה חכם מחודד ׃ כל רב יהודה סתם הוא רב יהודה בריה דרב יחזקאל ׃ וכל רבה סתם הוא רבה בר נחמני ורב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יצחק לדעת רש״י בגיטין פרק כל הגט ׃ ולדעת התוספות הוא רב נחמן בר יעקב ׃ והרוצה לעמוד על עיקר ראיותיהן בזה יעיין שם

dita-

בתוספות· וכאן אין מקום להאריך׃ רב הונא הוא תלמידו של שמואל כמפורסם בהרבה מקומות בגמרא · ויש רב הונא אחר שהיה רבו כדמשמע פרקא קמא דחולין בעא מיניה שמואל מרב הונא מנין לטתעסק בקדשים שהוא פסול וכן במקומות אחרים׃ קהלא קדיש׳ הם רבי שמעון בן מנסיא ורבי יוסי בן משולם שהיו משלשים ימותם שליש בתורה שליש בתפלה שליש במלאכה · בנן של קידושין ׃ הוא רבי מנהם בר סימון ואמאי קרו ליה בנן של קידושין דלא הוה מסתכל אפילו בצורתה דזוזי כדאיתא בעבודת אלילים ׃ כל היכא דאיכא תני רב ספרא משום חד דבי רבי חד המיוחד בבניו ומאי ניהו רבן גמליאל · רבי יהודה ה הנשיא הוא רבינו הקדוש שחבר המשנה ואיכא אחרינא רבי יהודה נשיאה ואמורא הוה כדמוכח בעבודת אלילים פרק אין מעמידין · אמרו ז״ל גדול מרב רבי · וגדול מר׳ רבן · וגדול מרבן שמו · כמו שמעון הצדיק שמעיה ואבטליון שנקראו כן מרוב מעלתם כדרך הנביאים שאין מכנין אותם ׃ כל רב ומר מבבל · וכל רבי מארץ ישראל · לפי שבארץ ישראל היו סומכין

ditamenta in locum citatum: non enim hic locus, ut plura addantur, permittit. *M. Houna* est discipulus Samuelis; sicut passim in Gemara pervulgatum est. Est & alius M. Houna, nempe Samuelis praeceptor: quod his discitur verbis Cod. חולין cap. 1. *Quaesivit Samuel è M. Houna, Vnde occupato in sanctis liquet, illud esse vitiatum.* Sic alibi. Quum verò dicitur *Coetus sanctus*, intelligitur D. Simeon f. Menasiae, & D. Jose f. Meschullami: qui vitae suae partem tertiam legi, tertiam precibus, denique tertiam operae impendebant. Per *filios sanctorum* denotatur D. Menahem f. Simonis. At quare hoc nomine venit, sc. *Filii sanctorum?* Quod ne quidem ad pecuniae imaginem oculos conjiceret: uti videre est Cod. de Idolol. Vbicunque legitur, docet M. Saphra verbis unius ex familiaribus Ribbi: *unus* iste est, qui inter ejus filios dotibus excellebat. At quis ille? Dominus Gamaliel. *D. Iudas princeps*, est D. noster sanctus, qui Misnajoth composuit. Est & alius Judas princeps, sed ex authoribus Gemarae: uti Cod. de Idolol. ostenditur cap. *Non constituunt.* Pronunciant sapientes L. M. *Magistro Doctor major est; Doctore Dominus; at Domini titulo praestat nomen proprium.* Vt Simeon justus, Schemaja, & Abtalion, qui sic excellentiae causa suis tantum nominibus veniunt: quemadmodum etiam Prophetis titulos non praemittunt. Semper Magister & Praeceptor de iis accipiuntur, qui è Babylonia gradũ acceperunt: uti quoties occurrit Doctor, de eo qui in terra Israël. est promotus. Nam in Canaane manuum impositio idoneos reddit, ut de

לדון דיני קנסות וקורין אותו רבי דכתיב עד האלהים יבא דבר שניהם · ואין אלהים אלא מומחה ומוסמך כדאית' בסנהדרין וזהו שתמצא בגמרא בהרבה מקומות רב זירא ורבי זירא ומפרשים בכתובות שקודם שעלה לארץ ישראל היו קורין לו רב זירא ולאחר שעלה ונסמך נקרא רבי זירא ולא מצינו בחכמי המשנה מי שנקרא רב ומר· רב מרי בר רחל בת שמואל היתה ונשבית ונשאה נכרי ונתגייר ושמיה איסור גיורא ורב מארי הורתו שלא בקדושה היתה ומחמת כבודו יחסוהו על שם אמו·

סתם מתניתין רבי מאיר· סתם תוספתא רבי נחמיה· סתם ספרא רבי יהודה· סתם ספרי רבי ישמעאל· וכולהו אליבא דרבי עקיבא משום דכולהו תלמידיהו הוו וסתמה דרבי הוה רגיל למסתם אדעתייהו· דהני אבל זמנין דקים ליה לגמרא שיש משניות נסתמות על דעת אחרים כדאמרינן במגלה זו דברי רבי מנחם ברבי יוסי סתמתאה וכיוצא בו ב במקומות אחרים· כל רבי יהושע סתם האמור במשנה הוא

pœnalibus juribus decernant: quos Doctores vocant. Nam ſcriptum eſt Exod. 22.9. *Ad ipſos magiſtratus venito negotium amborum:* at non eſt ullus magiſtratus niſi qui judiciorum peritus manuum impoſitione gradum adeptus eſt, uti è Sanedrin liquet. Hinc eſt, quod multis Gemaræ locis reperias, M. Zera, & D. Zera: cujus hæc eſt explicatio Cod. כתובות, eum antequam in terram Iſraëlis aſcendiſſet, dictum fuiſſe M. Zeram; at poſtquam eò perveniſſet, poſt manuum impoſitionem vocatum paſſim Doctorē Zeram. Cæterum de ſapientibus Miſnæ nullibi invenimus, quenquam Magiſtrum vel Præceptorem dictum fuiſſe. *M. Mari* dicebatur f. Rachelæ. Hæc Samuelis erat filia, eamque captivam in uxorem duxerat alienigena, factus poſtea proſelytus (nomen ipſi Iſſourgiora.) cum ergo M. Marim ante nuptias concepiſſet, honoris cauſa à matre filium omnes cognominarunt.

Quum præciſè commemoratur *Miſna*, intelligitur D. Meïr; præciſè *Additio*, D. Nehemias; præciſè *Narratio* (ſive Lev. exp.) D. Judas; præciſè *Narrationes* (Num. &c.) D. Iſmaël. Qui omnes D. Akibæ mentē exprimebant, quod ejus fuiſſent diſcipuli. Hujuſmodi abſolutè & præciſè proponuntur: quia Ribbi Miſnam abſolute & præciſe ſecundum iſtorum ſententiam proferre ſolet. Attamen quandoque evenit, ut Gemara aliorum ſententiam abſolutâ Miſchnâ exprimi ſtatuat: quemadmodum dicitur Cod. מגלה, *Hæc D. Menahem f. D. Ioſes verba ſunt Miſchna abſoluta:* & alibi paſſim ſimilia. Quoties *D. Ioſua* ſimpliciter in Miſchna cōmemoratur, is eſt

רבי יהושע בן חנניה · רבי אליעזר סתם הוא רבי אליעזר בן הורקנוס· רבי יהודה סתם הוא רבי יהודה בן אלעאי ׃ רבי שמעון סתם הוא רבי שמעון בן יוחאי· יוחנן כהן גדול הוא יוחנן בן מתתיה שהיה בימי חשמונאי ובניו· רבי יהושע בן קרחה בנו של רבי עקיבא היה ונקרא כן לפי שרבי עקיבא קרח היה כמו שאמר עליו רבי אלעזר בן עזריה כל חכמי ישראל לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח הזה · כל מעשה בחסיד אחד הוא רבי יהודה בר אלעאי רבי מאיר הוא ר' נהוראי שהיה מאיר ומזהיר פני חכמים בהלכה ושמו רבי נחמיא כדאיתא בערובין פ"ק · כל רבי אלעזר סתם האמור בגמרא הוא רבי אלעזר בן פדת·

is est D. Josua f. Ananiæ: *D. Eliezer* simpliciter, D. Eliezer f. Hircani. *D. Iudas* præcise, is D. Judas f. Elaæi. *D. Simeon* præcise, is D. Simeon f. Johæi. *Iohannes* sacerdos maximus, is Joannes f. Mattathiæ, qui Macabæi filiorumque temporibus vixit. *D. Iosua f. Calvitii*, D. Akibæ erat filius, ita dictus quia D. Akiba calvus erat: quemadmodum de eo testatur D. Eleazar f. Azariæ, Omnes Israëlis sapientes coram me sunt instar putaminis allii cujusdam, hoc calvo excepto. Quoties occurrit, *Exemplum habemus in pio quodam*, denotatur D. Judas f. Elaæi. *D. Meïr*, is est D. Nehoræus: qui istis nominibus cognominatus fuit, quia sapientibus in ritibus facem ac lucem præferebat. alias nomen erat D. Nehemias: ut dicitur cap. 1. 'ערובי. Omnis *D. Eleazar* præcise commemoratus in Gemara, is est Doct. Eleazar f. Pedathi.

שער השני

בדרכי הגמרא והלקתיו לשני פרקים

הפרק הראשון בהוראת המלות והלשונות אשר בסוגיות הגמרא שונות ·

הפרק השני ברגילות קושיות על נכונה ומשאו ומתנו באמונה ומוצאיו ומובאיו וכל ענייני דבר דבור על אופניו·

TRACTATVS II.

De formulis Gemaræ: quem in duo distinxi capita.

Primo capite docentur voces ac phrases, quæ in Gemaræ paragraphis occurrunt diversæ.

Capite secundo exhibetur consuetudo ac modus legitimè objiciendi, & ritè ac ordinatè de rebus in Talmude conferendi, denique rem propositam pertractandi: atque de singulis huc pertinentibus omnia verba aptè disposita sunt.

הפרק הראשון

כל מתיבי ורמינהי ומתקיף והותן לשון קושיא הם אלא שהם מתחלפים בענין דלשון תיובתא שייך בשהמקשה משיב על האמורא מכח משנה או ברייתא כי האמורא אין לו כח לחלוק על התנא ומצינו לשון תיובתא על התנא מן הפסוק׃ בע״א פרק אין מעמידין במחלוקת ר׳ אלעזר ורבנן׃ מתיבי ויאמר משה גם אתה תתן בידינו וגו׳ וכן במקומות אחרים׃ ולשון רמיה כשמקשה ומשליך משניות וברייתות הסותרות זו לזו וכן שייך האי לישנא כשמקשה פסוקים זה על זה רמו קראי אהדדי בהרבה מקומות׃ ולשון התקפתא שייך כשמקשה ומשיג האמורא את חברו מכח פלפול וסברא בעלמא ולא מכח משנה וברייתא וכן הוא ענין פריך ומגדף הנמצא בהרבה מקומות כגון פריך רב אחאי בפרק החולץ׃ ומגדף בה רבי אבהו פרק אין מעמידין ומפני שנוי וזרות הלשון שלא נמצא כן בחבור האמוראים רבינא ורב אשי יש מי שאומר דהנך רבנן׃

Caput I.

QVoties hæc occurrunt, Excipiunt, Opponunt iſtud, Impugnat, Diſputamus, denotatur objectio, ſed cum differentia quadam. Quia exceptionis ſive confutationis vocabulum quadrat, cum objiciens adverſus Gemaricum Doctorem excipit per Miſnicam aut Exoticam doctrinam: nam Gemaricus Doctor contra Miſnicum venire non poteſt. verum exceptionis vocabulum etiam invenitur, ubi ex ipſa Scriptura contra Miſnicum Doctorem objicitur. Ex.gr. Cod. de Idolol.cap. *Non conſtituunt*, in controverſia R. Eleazari & Magiſtrorũ, Excipiunt, at dixit Moſes Ex. 10. etiam tu in manus noſtras dabis, &c. ſimiliterque aliis locis. Porrò vox Opponendi locum habet, ubi quis difficultatẽ movet & profert conſtitutiones Miſnicas & Exoticas, quæ ſeſe mutuo oppugnant: pariterque vox iſta quadrat, quum Scriptura Scripturæ opponitur: ubi dicunt, *Opponunt Scripturas alteram alteri*, idq; multis locis. Porrò Impugnandi vocabulum quadrat, ubi Gemarici Doctores alter alterum ingenioſa inventione & conjectura communi impugnant & carpunt; non autem virtute ipſius Miſnæ, aut Baraitæ, ſive exoticæ doctrinæ. Similis eſt ſignificatio vocis Infringit, & Traducit, quæ multis locis invenitur. Ex. gr. *Infringit Magiſter Ahaus*, capite, *Qui calceum exuit*: & capite, Non conſtituunt, *Illud traducit Doctor Abhou*: verumenimverò ob ſermonis diverſitatem & peregrinitatem, quia talis in Gemaricorum Rab Inæ & M. Aſis ſyntagmate non invenitur, ferunt quidam hos Magiſtros,

רב אחאי ורבי אבהו לאו אמוראי נינהו אלא מרבנן סבוראי הן שהוסיפו קצת תוספות בגמרא כגון בתחלת קדושין שכל ה הגמרא עד כסף מנ"ל מרבנים שהוסיפו הוא וכמו שהזכרתי בפרק ראשון מהשער שעבר בס"ד · ומצינו מתקיף שאינו מקשה לשום אדם אלא לעצמו שהוא תמה בעצמו על דבר משנה ויודע שהוא אמת אלא שמתמה לדעת טעמא כגון בריש ה המפקיד · מתקיף לה רמי בר חמא הא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' · ופרש"י ז"ל מתקיף לה רמי אמתני' קא מתמה והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו' והדין עמו לפרש כן שהרי לא דבר אמורא לפניו · ועל כרחין המשנה אמת· ומי' הכריתות רוצה ליושב השיטה כשאר מתקיף דעלמא ואומר דרמי מקשה על לשון הגמרא דעביד התם צריכותא אי תנא בהמה הוה אמינא בהמה הוא דמקנה לא כפילא וכו' כלומר הבעלים לא מקנו ליה לשומר כפל וכו' · אם כן תלי טעמא בקנין ועל זה מתקיף והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואמתניתין גופא לא קשה דהוה אמינא טעמא דמתניתין

stros, M. Ahæum & D. Abhou Gemaricos nō esse; sed è D.Disputatoribus quosdam, qui additamenta quædam Gemaræ inseruerunt. Sicuti initio Cod. קדוש' ubi tota Gemara usque ad hæc, *At istud de argento unde nobis constat*, eorum verba complectitur, qui additamenta conscripsere: quemadmodum Dei auxilio præcedentis tractatus cap. primo memini. Invenire etiam est verbum Impugnat de eo, qui neminem impugnat præter seipsum: qui in seipso Misnæ verba demiratur, quæ verissima agnoscit; sed miratur quæ ratio subesse queat. Sicuti initio c. *Qui deponit*, Impugnat illud Remis filius Hamæ, Ecce, nemo rem acquirit, quæ mundum ingressa non est &c Quæ sic explicat D.Salomō Jarchi l. m. Remis impugnans illud, cum Misnæ admiratione inquit: Atqui nemo rem acquirit, quæ nunquam fuit &c. Et cum ipso stat æquitas, ut sic exponat: nam ecce nullius Gemarici Doctoris sermo præcessit; & velint nolint Misna verissima est. Nihilominus author libri Kerithouth ita hanc formulam disponere vult, ut *Impugnat*, vulgata notione sumatur. Dicit igitur, Remem disputare contra Gemaram, quæ istic necessitatem infert: hoc modo, Si legeretur, *Animal*, dicerem animal esse in quo duplum illi non acquiritur &c. quasi dicas, Possessores non acquirunt ipsi custodi duplum &c. Si ita se res habeat, ratio in acquisitione consistit, eamque sic oppugnat, Atqui nemo rem acquirit, quæ in rerum natura nunquam fuit: ipsas autem Misnajoth non impugnat. Nam responderem, Misnæ rationem in eo con-

דקתני נמצא הגנב משלם למי שהפקדון אצלו דלא תלו בקנין אלא בתקנת חכמים הוא כמו ההיא דלעיל השוכר את הפועל ולקט בנו אחריו · ועוד האריך וזהו מכוון דבריו ב בקצרה ׃ ולשון הויה היא סוגית הגמרא ומשא ומתן בדברי המשנה כדאמרינן בעלמא הויא דאביי ורבא הוי בה רבי אבהו הוי בה רבי יוחנן והוינן בה · והרבה כיוצא בהן ·

כל היכא דאתמר והתנן והתניא קושיא היא ולפרוכי קאתי ופעמים תמצא והתנן והתניא סיוע ׃ וההפרש שיש ביניהם שאותו שהוא קושיא כתיב בלא אלף ובתמיה קרינן ליה ׃ ואותו שהוא סיוע כתיב באלף ובניחותא קרינן ליה. וכן אומר רש"י בפ"ק דק"מ והא תניא בניחותא גרסינן ליה וכן בהרבה מקומות · וה"ק והא תניא והא לך סיוע וסעד מדתניא וכו' ופעמים תמצא תנן בלא ה"א ובלא א' קושיא וזה כשמקשה ממשנה שאנו עומדים בה ותמצא זה בהרבה מ מקומות אין מספר · כל קס"ר שבגמרא הוא לגלות היסוד שעליו

ſiſtere quod legatur, Si fur deprehenſus fuerit. iſti ſolvat penes quem res depoſita eſt. Quod ab acquiſitione non dependet; ſed ſapientũ conſtitutione nititur: quemadmodum illud, de quo ſupra, Qui mercede conducit operarium, poſt quem filius colligat, &c. Plura quidem addit author ille; ſed hæc mens eſt verborum ipſius paucis propoſita. Vox Diſputationis ſermocinationem Gemaræ & collationem de verbis Miſnæ ſignificat. ſicuti vulgo dicimus, Diſputatio Abæi & Rabæ: contra iſtud diſputat Doctor Abhou: contra iſtud diſputat Doct. Iohannes: item, contra iſtud diſputamus: multaque his ſimilia.

Vbicunque dicitur, *At ecce legimus*; item, *At ecce legitur*: objectio denotatur, & ad impugnandum adhibetur. Quandoque tamen invenies utrumque, quum res confirmatur: cum hac in uſu diverſo differentia, ut quum objectio notatur, vox poſterior א non habeat, & cum admiratione legatur; at quum res confirmatur, cum א ſcribatur, eamque ſimpliciter ſine admiratione legamus. Sic ſtatuit D. Salomon Iarchi cap. I. Cod. Bavæ pr. ad verba, *Ecce legitur*; Simpliciter hoc proferimus, & ſimiliter locis plurimis. Sic etiam dicit, *Et ecce legitur*, idem ac ſi diceretur, En tibi confirmationem & patrocinium ex eo quod legitur, &c. Quandoque etiam invenies *Legimus* abſque ה, ubi nulla objectionis nota: cum ſcil. ex ea Miſna objicitur, in qua occupamur. quod multis ac infinitis locis invenitur. Quoties in Gemara invenitur, *Tibi in mentem veniet*; fundamentum retegitur, cui objiciens ſuam

בנה המקשה קושייתו וקס"ד ר"ל דעת המקשה ובמסקנא לא קאי הכי ׀ וזה תמצא בריש פסחים קס"ד מאן דאמר נגהי נגהי ממש ואסיקנא כ"ע אור א אורתא הוא וכן בריש ברכות קס"ד בני אדם היינו עניים וכו' ומסיק בני אדם לאו היינו עניים ודכוותייהו בבמה דוכתין וקרוב לזה הוא וסברוה במציעא פרק אלו מציאות וכן בהרבה מקומות׃ ור"ל וסברוה בני ה הישיבה שהקשו ושאמרו דבר זה ׃ ורוב וסברוה שבגמרא לא קאי הכי במסקנא אלא שבקצת מקומות יש וסברוה דהכי קאי פ"ק דבתרא ס סברוה מאי מחיצה גודא וכו' ומסקנא נמי עומד כך ודכוותה טובא ׃

וכל דקרי לה אמאי קארי לה לשון קושיא הוא ועניינו לתת התלות סברא למקשה שאין הקושי' פשוטה כל כך כאשר נראית ׀ והק ודקרי לה אמאי קרי לה ואותו שהקשה קושיא זו מה עלתה על רוחו להקשות וכי לא ידע ולא ראה שאין הקושיא כלום ׀ וכן פרש"י בכתובות ברק אלו נערות׃ וכל זה יתכן שהוא דברי בעל הגמרא רוצה לומר מסדר הגמרא ׃

ויש

suam objectionem inædificat : & hisce, *Tibi in mentem veniet*, objicientis mentem intelligimus. neq; hæc in conclusione manet. Id reperies initio Codicis Pesah: In mentem veniet, eum qui dicit lucem, lucem ipsam intelligere : at concludimus, totum mundum per אור *lucem* intelligere vesperam. Similiter initio Berachoth: Forte tibi in mentem veniet per filios hominum designari pauperes &c. At conclusio est, filios hominum non esse pauperes. His similia multis locis occurrunt. Non multum differt, *Sic conjiciunt :* ut Cod. Bava media, cap. *Hæc inventa*, aliisque locis plurimis. significare autem volunt, Hoc conjiciunt Academici, qui dum objiciunt, hoc dicunt. Sæpissime autem de quo in Gemara dicitur, *Hoc conjiciunt sive opinantur*, in conclusione non manet : quibusdam tamen locis invenitur, *Sic conjiciunt sive opinantur*, ubi id conclusione affirmatur. Vt cap. 1. C. Bavæ postremæ: *Sic conjiciunt, quid est intergerinus? paries* &c. Atque talis etiam conclusio. Multaque occurrunt similia.

Quoties dicitur, *Quod sibi legit, quare legit?* est objectionis formula: quo hoc intenditur, ut, unde objicientis opinio dependeat, proponatur : quia objectio tam plana non est, ut quidem videtur. Sic dicitur, Quod sibi legit, quare legit? q.d. & ei qui hanc objectionem proposuit, quid in mentem venit, ut ita objiceret? quid, annon animadvertit ac vidit, nullam esse objectionem. Sic exposuit D. Sal. Iarchi, Cod. כתובות cap. *Hæ puellæ.* Omnia hæc verba convenienter authori Gemaræ tribuuntur: hoc volo, ei qui Gemaram

ויש מי שאומר שהוא מתוספת רבנן סבוראי כאשר כתבתי בזולת זה ·

כל אבעיא להו הם החכמים בני הישיבה שהיו נושאים ונותנים באותה הלכה ויצאה זו השאלה מביניהם ·

כל היכא דאיכא במאי קא מיפלגי · להודיעך העיקר על מה שנחלקו אותן החכמים בו שאחד מקיימו ואחר מבטלו ומאותותיו נחלקו בתולדותיו עד שאמרו זה אסור וזה מותר זה טהור וזה טמא זה פטור וזה חייב · ולשון במאי קא מיפלגי ר״ל באי זו סברא פליגי · והיכא דאיכא מאי בינייהו איכא בינייהו · בא להודיע הנפקותא שיש בין שני הטעמים לענין הדין כי הא דריש גיטין מאי טעמא אמר רבה לפי שאין בקיאין לשמה ורבא אמר לפי שאין עדים מצויים לקיימו ואמרינן מאי בינייהו איכא בינייהו וכו׳ · והק׳ בין למ״ד הכי ובין למ״ד הכי הדין שוה לשניהם · אם כן מאי בינייהו ומה להו לאיפלוגי בטעמא אם לא שיש הפרש בדין בין האי טעמא להאי טעמא ומהדר איכא בינייהו וכו׳ · והגמרא מלא מזה על כל גדותיו ·

disposuit. Nonnemo tamen hæc esse additamenti verba censet, sc. magistrorum qui conjectores sive disputatores dicuntur: sicuti alibi scripsi.

Vbi occurrit, *Hoc inter ipsos quæritur*, id de Sapientibus dicitur, iisque Academicis: qui de proposita constitutione conferunt, indeq; ista quæstio inter ipsos exoritur.

Vbicunque hæc habentur, *In quo* sive *quare discrepant?* eò tendunt, ut doceant te originem propter quam isti sapientes in aliqua re dissentiunt, ut unus ratam; alter irritam faciat: è cujus principiis deinde in conclusionibus diversa sentiunt. Donec tandem statuant, hoc vetitum; illud licitum: hoc purum; illud impurum: hic innocens; ille reus. Phrasis autem, Quare discrepant? id sibi vult: quo argumento in diversas partes abeunt? Porro ubi occurrit, *Quid hic alteri interest? Hic alteri interest:* docemur conclusionis diversitatem, quæ è duabus rationibus profluit in re dijudicanda. Quemadmodum illud initii cod. גיטין *de libello repudii*: Quæ est ratio? Respondet Rabba, Quia non sunt isto respectu hac in re periti; at Raba, inquit, Quia testes isti rei confirmandæ non reperiuntur. Hic dicimus, Quid hic alteri interest? Hoc alteri interest &c. Ecce hic difficultas est: tam hic qui hoc modo loquitur, quam ille qui illo modo, ambo idem omnino judicant. Si ita se res habeat, quid hic alteri interest? id est, quid causæ ut in ratione & argumento diversè sentiant, nisi hoc sit, quod judicio discrepent, secundum rationum diversitatem? Itaque redit Gemara, & ait, Hic alteri interest, &c. Atque Gemara his formulis omnes suas ripas implet.

Omne

כל תסתיים ׀ בא להוכיח הא דלא ידעינן עד השתא מאן אמר הא ומאן אמר ה הא אלא חד אמר וחד אמר אמרי ולא מסיימי וקאמר ת תסתיים דפלוני הוא דאמר הא מכח מימרא אחרת נמצאת לאחד מהם ·

כל לימא כתנאי · ר״ל מי לימא דהני תנאי פליגי ב במלתיה דהך אמורא או ב בפלוגתייהו דהנך אמוראי ודחיקא ליה מלתא שיאמר האמורא דבר סתם דלא כב״ע שאם לפסוק הלכה לימא בהדיא הלכה כפלוני · ומדקאמר למילתיה סתם או פליגי סתם משמע אליבא דכולי עלמא הוא ומשום הכי קא מתמה ואומר לימא כתנאי כלומר ומר דאמר כפלוני ומר דאמר כפלוני ואתי כל חד וחד דלא כב״ע ומה שיש לדקדק בשיטה זו אכתבנו בפרק הבא בע״ה ·

כל מאי הוי עלה · קושטא דמילתא ומסקנא דהלכתא קא בעי דעד השתא לא פ פסיקא לן הלכתא כמאן והק סוף סוף מאי הוי עלה ד דהלכתא ·

Omne (*Deſignabitur* ſive) *Deſignatum eſt*, uſurpatur ad hoc demonſtrandum, quod hactenus non novimus, quis ſc. hoc, quis illud dixerit; ſed tantum conſtat unum hoc dixiſſe, alterum illud: ita dicunt nec definiunt. Tum hanc vocem adhibent *deſignatum eſt*, quod ſcil. ſit ille qui hoc dixerit: idque alterius dicti virtute, quod eorum uni tribuitur.

Quum occurrit, Dicendumne eſt, hæc ſecundũ diverſos D. Miſnicos pronuntiari? hoc ſibi vult author, An dicendum eſt, ipſos Thanaïm ſive D. Miſnicos diverſa ſentire in iſtius Gemarici magiſtri dicto, aut in iſtorum Gemaricorum M. controverſia? Et hoc illum premit, quod Gemaricus abſolute aliquid pronunciat, quod non ſit ex omnium ſententia: quia ſi conſtitutio determinanda ſit, manifeſtum eſt, conſtitutionem certæ perſonæ aſſcribendam eſſe. At quum ille abſolute aliquid pronunciat, vel abſolute contrarias ſententias proferunt, intelliguntur iſta ex omnium mente eſſe dicta. Idcirco author miratur, adeoq; dicit, Dicendum eſt, hæc ſecundum diverſos Miſnicos pronuntiari? q. d. an Gemaricus qui hoc dicit, iſtum ſequens; alter qui illud dicit, illum, uterq; tamen abſolutè pronuntiat, quod non ſit ex omnium ſententia? Cæterum quæ diſtinctius in hac formula obſervanda, cap. ſequenti addam Dei auxilio.

Vbi occurrit, *Quî in illo ſe res habet?* rei veritas & conſtitutionis deciſio quæritur: quia hactenus conſtitutio nobis definita non fuit, è cujus mente conſtituatur. Itaque ſic dicitur, Quî tandem in ipſa conſtitutione ſe res habet?

Vbicunque occurrit, *Itane? Atqui* &c. objectio notatur, & cum admiratione legitur. Itaque dicit, *Itane?* q.d. Et ſiccine eſt? *Atqui dixit ille* &c. Et *Itane?* continet ſignificationem vocis *Ita*, quæ *Sic* denotat phraſi Gemarica. Hæc mea quidem ſententia: at ſunt qui illud alia notione explicant; ſed nobis non probatur.

Omne, *Non eſt neceſſarium*, ſic explicatur. Iſtud illius dictum neceſſarium non eſt, niſi hoc modo &c. Vt iſtud Cod. 'חולי. Non eſt neceſſarium, niſi quum coram nobis duo mactat &c. Hujuſmodi multa, imo infinita. Gemara etiam ſermonem ſuum decurtans, *Niſi* omittit: nihilominus ſenſus idem eſt ac ſi diceretur, *Non eſt neceſſarium, niſi* &c. quemadmodum alibi reperitur, ubi perſpicuè dicunt, Non eſt neceſſarium &c. cap. 1. Cod. de Idolol. Dixit D. Eleazarus, ſi ædificaverit, merces ejus licita eſt. Hoc liquet &c. Id non erat neceſſarium, niſi in idolo ipſo &c. Vidi quendam, qui interpretaretur & phraſin divideret: & acciperet *Non* q.d. *Hoc non liquet*; deinde, *Neceſſarium eſt* &c. At nos ita exponere non ſolemus: & expoſitio prior multorum Germanorum eſt regula.

Quoties occurrit, *Attribuunt etiam hoc*, phraſis diverſitatem notat: quemadmodū dicitur, Aſſerit Abæus, aut ſi dicere malis, M. Papa: multaque ſimilia. Hæc eſt mens, Dixit quidam; eſt etiam alius qui inquit, hunc illud nō dixiſſe, ſed alium quendam.

Vbicunque occurrit, *Dixit quidam, idemque etiam protulerunt abſque authore*: hoc ſibi volunt, Quidam iſtud dictum protulit nullo authore deſignato; ſed id præciſè dixit.

כל היכא דאיכא איני והא וכו׳· קושיא הוא ובתמיהא קרינן ליה והק׳ איני וכו׳ כך הוא והא אמר פלוני וכו׳ ואיני לשון אין שהוא ענין כן בלשון הגמרא כנ״ל· ויש מפרשים בענין אחר ולא סליק לן·

כל לא צריכא · הכי פי׳ לא נצרכה הא דפלוני אלא לכה״ג כי הא דחולין לא צריכא אלא ששחט לפנינו שנים וגו׳ וכן טובא אין מספר · והגמרא קצר בלשונו והשמיט אלא ומ״מ הוי כאלו אומר לא צריכא אלא וכו׳ כמו שנמצא במקומות שאומרים בהדיא לא נצרכה וכו׳ בע״א פ״ק· אמר רבי אלעזר דאם בנה שכרו מותר פשיטא וכו׳ לא נצרכה אלא לע״א עצמה וכו׳ וראיתי מי ש שמפרש ומחלק הלשון ואומר לא כלומר לאו פשיטא הוא צריכא וכו׳ ואין אנו מפרשין כך· והפירוש הראשון הוא שטת רוב האשכנזים·

כל ואמרי לה · לישנא אחרינא הוא כמו אמר אביי ואיתימא רב פפא ודכוותיה טובא ר״ל אמר פלוני ואיכא מאן דאמר דלאו פלוני אמרה אלא פלוני·

כל היכא דאיתמר אמר פלוני ואמרי לה כדי· ר״ל איכא מ״ד להא מילתא בלא גברי אלא סתמא

קאמר לה וכדי לשון חנם כמו לא שדי איניש זוזי בכדי וכן כדי נסבא וזה תמצא בפ' הרואה אמר עולא ואמרי לה כדי וכן בהרבה מקומות ·

כל היכא דאיכא תנינא להא דת"ר ׃ ה"פ שנינו במשנה סיוע וסעד להא דת"ר בבריתא ונפק' מינה שאותה בריתא עיקר והלכה כמותה אחר שיש לה סמך מן המשנה כי הא דפ' אין מעמידין על משנת ואלו מותרין באכילה הלב שחלבו נכרי וישראל רואהו וכו' ׃ תנינא להא דתנו רבנן יושב ישראל בצד חצרו של נכרי ונכרי חולב ומביא לו ׃ וכן פירש רבי נתן בעל הערוך · הא דאמרינן בכמה דוכתין גזרינן הא אטו הא ר"ל גזרינן היתרא אטו אסורא כלומר כי היכי דלא ליתו למשרי איסור דאי שרית להו הא אמרי מה לי הא מה לי הא והינו דוקא בדברים המתדמי' ומיחלף להו לאינשי למשרי האי כי האי כי ההוא דפ' כל שעה גבי סריקין המצוירים אמר להם ביתוס לחכמים מהו שיעשנה בדפוס ויקבענה כיון · מיד אמרו לו יאמרו כל

dixit. כדי ſignificatione convenit cum *gratis*, id eſt ſine cauſa: ut in illo, Nemo pecuniam incaſſum vel fruſtra projicit. Sic etiam dicitur, *Fruſtra aſſumptum eſt.* Hoc invenies cap. *Qui videt*, ubi legitur, Dixit Oula, idemque etiam protulerunt abſque authore. Sic alibi ſæpiſſimè.

Vbicunque reperitur, *Legimus id ipſum quod docent magiſtri*, ſic explicandum eſt: in Miſnajoth ea legimus, quæ confirmant ac ſtabiliunt quod magiſtri in Baraitha ſive exoticis docent. Vnde ſequitur iſtam Baraitham eſſe fundamentalem: quam conſuetudo ſequitur, quum ex ipſa Miſna fulcrum habeat. Quemadmodum illud capitis, *Non collocant*, ad Miſnam, Hæc edere licet, primò lac quod mulſit alienigena, ſpectante Iſraëlita &c. Id legimus quod Magiſtri docēt, ſc. Iſraëlitæ in latere communis areæ cujuſdam alienigenæ ſedenti, ipſe alienigena mulget, & mulctum præbet. Ita hæc exponit D. Nathan author lexici Aruch. Illud verò quod ſæpiſſimè adhibetur, *Interdicimus hoc propter illud*, idem eſt ac ſi diceretur, Limitamus licitum propter vetitum, q. d. in eum finem ne ulterius progreſſi licitum facerent quod vetitum eſt: nam ſi illis hoc permitteres, exciperent, quemadmodum hoc mihi licet, ſic & illud. Id verò tantummodo uſurpatur in rebus ſimilibus: in quibus permutatio hominibus contingit, ut hanc quemadmodum illam licitam faciant. Sicuti illud cap. *Omnis hora*, ad verba, *Popana effigiata*: ubi legimus, Baithos dicebat ſapientibus, Quid ſi iſtud popanum paret cum forma quadã & ei effigiem imprimat? Quum loquutus eſſet, è veſtigio reſponderunt, Dicēt, omniane

popana vetita, & Baithotis tantum popana licita ? q. d. quamvis ipso jure popana Baithotis sint licita; nihilominus interdicimus, ne errent ac dicant, Quo loco mihi sunt popana Baithotis, eo loco mihi & reliqua sunt. Et multis Gemaræ locis hoc dictum tanquam exemplum profertur: nempe, Dicerent, omniane popana vetita? &c. Sed in rebus dissimilibus, quæ ita ab hominibus non permutantur, non interdicimus: secundum illud quod cap. 1. Pesach dicimus, Oleum pro oleo sumitur; at fibulatio pro nodatione non accipitur. Id autem sapientibus commissum est, ut similia à dissimilibus discernant. Porrò quod multis locis usurpamus, *Interdictum interdicto non superaddimus*, ejus ratio est, quod scriptum sit, Lev. 18. Et observabitis observationem meam. Hic acutè observamus hoc dari præceptum, Addite observationẽ observationi meæ; non verò, Addite observationem observationi observationis meæ. Attamen quandoque interdictum interdicto addimus: quum unum ab altero dependet, adeo ut absque hoc illud stare nequeat. Ita scriptum exstat in additionibus cap. *Hæ sunt res*, ubi de claudendo sabbatho agitur. Si alienigena ab alienigena lucem accendat, super ea non profertur benedictio. Super isto contextu dicimus: Alienigena secundus propter priorem commemoratur; prior autẽ alienigena propter primam lucẽ. Totum hoc est interdictũ unum: quia sapientes quicquid est in manu alienigenæ, prohibuerunt: ni enim hoc sit, nec illud stare potest.

Quum dicitur, *Illic legimus*, alius codex

הסריקין אסורין וסריקי בייתוס מותרין כלומר אף על פי שמן הדין סריקי בייתוס מותרין מ״מ גזרינן עליהם כדי שלא יטעו ויאמרו מה לי סריקי בייתוס מה לי שאר סריקין ובהרבה מקומות בגמרא מביא זה המאמר למשל ויאמרו כל הסריקין א אסורין וכו׳ אבל בדברים שאינם מתדמים ולא מיחלפי להו לאנשי לא גזרינן כדאמרינן פ״ק דפסחים שמן בשמן מיחלף עניבה בקשירה לא מיחלף ודבר זה מסור לחכמים לידע הדומה או הבלתי דומה · והא דאמרינן בהרבה מקומות גזירה לגזירה לא גזרינן ה״ט דכתיב ושמרתם את משמרתי ודרשינן עשו מ משמרת למשמרתי ולא משמרת למשמר׳ משמרתי וזימנין דגזרינן גזירה לגזירה היכא דתליא הא בהא ואי לא הא לא קיימא הא וכן כתבו התוספות בפרק אלו דברים גבי הבדלה נכרי שהדליק מנכרי אין מברכין עליו דאמרינן עלה נכרי שני משום נכרי ראשון ונכרי ראשון מ משום עמוד ראשון וכולה חדא גזירה היא שאסרו חכמים כל מה שביד הנכרי דאי לאו הא לא קיימא הא ·

כל תנן התם ממסכתא

designa-

אחרת ויש תנן התם מהפרק עצמו פ״ק דפסחים · תנן התם אוכלין כל ארבע ותולין כל חמש וכו' וכתב שם רש״י ואע״ג דבפרקין הוא ויש נסחאות דלא גרסינן תנן התם אלא תנן גרידה ·

כל מנ״ל או מנא הני מילי שייך בדברים שיש להם עיקר מן התורה אבל בדברים שאין להם עיקר מן התורה אומר מאי קראה וזה מורגל במסכתות ומדרשות פוק ותשכח וכן אמר הרמב״ן בהשגותיו לספר המצות · וכן דקדקו התוספות ביומא גבי הני ה' עינויים כנגד מי דממאי דקאמר כנגד מי ולא קאמ' מנ״לן משמע דרחיצה וסיכה לאו מן התורה הם אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ·

כל היכא דאיכא עובדא הוה ברבי פלוני ורבי פלוני בי רבי פלוני ה״פ עובדא הוה בי ר' פלוני ואותו פלוני הלך למדרשו של פלוני לעיין שניהם בדבר · וכן פרש״י ז״ל בקידושין פ״ב גבי עובדא הוה בי רב חסדא ורב חסדא בי רב הונא ופשטיה מהא וכו' ·

כל היכא דאיכא אמר רבי פלוני כגון אמר רב יהודה

designatur. Semel tamen occurrit, *Illic legimus*, cum ex eodem capite testimonium producitur, scil. cap. 1. Pesach. Illic legimus totis quatuor horis edere licet, & in ædibus istud gestant per totam quintam &c. Vbi annotavit D. S. Jarchi, Quamvis hoc eodem capite exstet. Sunt etiam exemplaria, ubi non pronunciamus, *Legimus illic*; sed *legimus*, tantum.

Omne, *Vnde id nobis constat?* aut, *Vnde hæc confirmantur?* iis convenit, quorum fundamentum est in lege Mosis; sed in iis quorum fundamentum non est in lege, dicere solent, Quæ Scriptura hoc probat? Hoc in codicibus Talmudis & popularibus discursibus usitatum est: abi & invenies. Idem dixit Doctor Moses fil. Nachmanis in suis ad præceptorum librum observationibus. Sic etiam in additionibus Cod. Jomæ distinctè observatum est ad ista verba: *Hæc quinque humiliationis officia, cui singula respondent?* Nam ex eo quod dicit, *Cui respondent?* non verò, *Vnde id nobis constat?* hoc discimus, lotionem & unctionem lege non præcipi, sed niti magistrorum authoritate. scripturam verò communi quadam ratione eò applicari.

Vbicunque est, *Exemplum habemus in domo Doctoris N. qui N. ad ædes alterius cujusdam Doctoris se contulit*; talem admittit expositionem: Exemplum habemus in domo D. cujusdam, & is ipse scholam adiit alterius cujusdam, ut ambo de re illa dispicerent. Hujusmodi est expositio D. S. Jarchi p.m. Cod. קידושי' c. 2. ad verba, Exemplum habemus in domo M. Hasdæ, qui M. H. domum M. Hounæ adiit: & hinc ejus expositio &c.

Vbicunque reperis, Doctorem quendam dixisse; ex. gr. dixit M. Juda,

Samuelem dixisse: præceptor designatur, unde hoc ille didicerit. Vbicunque verò est, Dixit Doctor N. nomine alterius cujusdam D. exempli gratia, dixit D. Johannes nomine D. Simeonis filii Jochæi; ipse ex illo non audivit, sed ex alio, qui id ab illo acceperat. Ita scriptum reliquit Doct. Salomon Jarchi Cod. חולין: atque ex eo probatur, quod ibi dicimus, Dixit M. Ase nomine Rabæ &c. Et velis nolis, M. Ase id ex ipso Raba non audiverat: etenim M. Ase nunquam Rabam vidit. Quemadmodum dicimus C. קדושי', Quo die Raba obiit, natus est M. Ase, ut impleretur quod Eccl. 1. 5. dicitur, *Oritur sol & occidit sol*. At D. M. f. Maimonis in syntagmatis sui magni præfatione scriptum reliquit, M. Asem istud à Raba accepisse: unde legisse non videtur, Quo die Raba obiit, natus est M. Ase; sed antequam moreretur Raba, natus est M. Ase (sicuti habent quædam libri exemplaria.) Sensus est, Quum nondum ita suffecisset vita Rabæ, ut è mundo migraret, jam natus erat M. Ase: atque ut ejus locum suppleret æquum erat, quò stabiliret quod in Eccl. legitur, *Oritur sol & occidit sol*. q. d. antequam occidisset sol Rabæ, ortus erat sol M. Asis. Huic simile illud, Antequam sol Eli occidisset, sol Samuelis jam exortus erat: quod illic proferunt, sc. Cod. קידושי'. Ita quidem nobis dicendum videtur ex sententia D. M. f. Maimonis. l. m.

Illud quod sæpissimè legimus, *Quidam constitutionem ad agendum docuit*, hanc habet explicationem: Quidam constitutionem docuit, ut secundum eam opus fie-

אמר שמואל רבו הוה ושמעה ממנו · וכל היכא דאיכא אמר רבי פלוני משום רבי פלוני כגון אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחאי לא שמעה ממנו אבל שמעה מאחר שקבלה ממנו · וכן כתב רש"י בחולין · ומוכח לה מהא דאמרינן התם אמר רב אשי משמיה דרבא וכו' וע"כ רב אשי לא שמעה מרבא דרב אשי לא ראה רבא מעולם · כדאמרינן בקדושין יום שמת רבא נולד רב אשי לקיים מה שנאמר וזרח השמש ובא השמש והרמב"ם בפתיחת חבורו הגדול כתב דרב אשי קבל מרבא ונראה שאין גורס יום שמת רבא נולד רב אשי אלא עד שלא מת רבא נולד רב אשי כמו שיש נסחאות בספרים ור"ל עד שלא הספיק רבא ליפטר מן העולם כבר נולד רב אשי והיה ראוי למלאת מקומו לקיים מה שנאמר וזרח השמש ובא השמש עד שלא שקעה שמשו של רבא זרחה שמשו של רב אשי דומיא דעד שלא שקעה שמשו של עלי זרחה שמשו של שמואל דאמרי' התם בקידושין כנ"ל לדעת הרמב"ם ז"ל ·

הא דאמרינן בכמה דוכתין הורה פלוני הלכה למעשה · ה"פ הורה פלוני הלכה לעשות בה מעשה

ret.

וזה שכבר תמצא הלכה ואין מורין כן כלומ' לעשו' מעשה וכגון דנפקא מיניה חורבא והכי אמרינן בבתר' פ' אין נוחלין אמר ליה רב אסי לר' יוחנן כי אמר לן מר הלכה מהו למעבד בה מעשה א"ל לא עד דאמינא לכו הלכה למעשה ·

הא דאתמר בכמה דוכתין תני תנא קמיה דרבא · תני תנא קמיה דרבי יוחנן וכן הרבה בגמרא ר"ל תנא בכאן אמורא ע"ש שקיבל האי מתניתא מרבו ובא וספרה שהברייתות לא היו שגורות בפי הכל כמו שנודע וכדאמרינן בעלמא פלוני אתא ואייתי מ מתניתא בידיה וכן הוא תני לה והוא אמר לה בהרבה מקומו' כלומר הוא קבלה מרבו והוא פרשה מסברתו וכן פרש"י ז"ל פ"ק דחולין · כל תאנא ותאני עלה היא התוספתא שנתוספה על המשנה כאשר כתבתי בפרק הראשון מהשער הראשון · וכל תניא ות"ר ב ברייתא הוא ·

כל היכא דאיכא פלוני ופלוני · דאמרי תרוייהו · בידוע שהוא בר פלוגתיה בכל מקום ובדבר ההוא השוו כגון רב ושמואל דאמרי תרוייהו וכן רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו וכן הרבה ·

כל היכא

ret. Idque ideo dicitur, quia etiam conſtitutiones habes, ubi ſic non docent, ſcilicet ut actio ſequatur: veluti quum inde ſcandalum ſequeretur. Sic dicimus in Bava Bathra capite, *Non adeunt hæreditatem:* M. Aſe quæſivit ex D. Johanne, Quum Dominus nobis conſtitutionem proponit, quid? anne ut inde ad opus nos accingamus? Reſpondit ille, nequaquam: donec dixero vobis, conſtitutio ad agendum proponitur.

Quoties dicitur (ut crebrò fit) *Legit lector coram Raba*; item, *Legit lector coram Doctore Iohanne*, multaq; in Gemara ſimilia; Lector hic eſt Gemaricus: quia hanc Baraitham à præceptore ſuo accepit. itaque poſtquam accepiſſet, eam enarravit. Baraithoth enim, ſive exoticæ ſententiæ, omnium ore non feruntur: ſicuti notum eſt. Quemadmodum communiter dicimus, venit quidam & Baraitham adduxit ſecum. Sic frequenter dicitur, *Is illam* ſc. Baraitham *legit eamque expoſuit.* quaſi dicas, Is illam à præceptore ſuo accepit, eamque ex opinione ſua expoſuit. Ita enarravit D. S. Jarchi l. m. cap. 1. חולין. Vbicunque habetur, *Legit vel docuit ſuper illo*, additamentum deſignatur, quod Miſnæ additur: quemadmodum ſcripſi tractatus pr. cap, primo. Vbi etiam occurrit *Lectio* vel *Legunt Magiſtri,* ſignificatur Baraitha.

Vbicunque eſt, *Hic & ille, qui affirmant ambo*; in confeſſo eſt, hunc ab illo ubique diſſentire; in hac tamen re convenire. Ex. gratia, Rab & Samuel, qui affirmant ambo: ſimiliter, Rabba & M. Joſeph, qui ambo affirmant. Hujuſmodi multa ſunt.

Vbicunque dicimus, *Hoc illius pronuntiatum expreßè prolatum non fuit, ſed aliunde concluditur*; talem admittit explicationem: non expreſſè hoc ipſum dictum protulit; ſed è complexu verborum ejus, quæ alibi dixit, diſcimus illud. Quod verò amplius in hac regula rimandum eſt, ſecundo capite Dei auxilio perſcribam.

Vbicunque dicimus, *Exemplum in contrarium profertur*? id hoc modo fit, Quum quis in Miſnajoth exemplum hujuſmodi profert, quod cum propriis dictis pugnare judicatur; tum Gemara objicit, ac interrogat, Exemplum in contrarium adfertur! cum admiratione. Quaſi dicat, Et quid? Eſtne invenire hominem, qui ad ſua evertendũ dicta exemplum producat?

Vbicunque occurrit, *Dividenda & legenda erant ſingula in ſe ſeorſim*, ſic enarratur. Ecce quod redeat author & in re ipſa diſtinctionem quærat, nec inveniat tamen niſi alia quadam via; dividenda & legenda erant per ſe ſingula. Quaſi dicatur, Hâc viâ diſtinctionem facere poterat: quare propriam viam ac rationem prætermiſit, ut ab hac ad illã tranſiret? Vlterius utilem hic doctrinam favente Domino addam.

Ecce quod multis locis invenimus, *Quidam ſic objicit, ut alteri cuidã ſuccurrat*: quemadmodum illud in Bava Bathra cap. *Poſſeſſio ædium*, Objicit Raba ut Rabbæ ſuccurrat &c. hoc inquam ita enatrat D. Samuel f. Meïri l. m. id ſic ab illo in ſchola dictum: & Baraitham eſſe ex mente Rabæ, contraque Abæum objectionẽ fieri. Ita exponere æquum eſt, quia contextus nullibi ſecus loquitur, quam ſimpliciter, Quidã objicit.

כל היכא דאמרינן הא דפלוני לא בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר הפ׳ לאו בפי׳ אמרה ממש להא מילתא אלא מכלל דבריו שאמר במקום אחר שמעינן לה׳ ומה שיש לדקדק בשיטה זו אכתבנו בפ״ב בס״ד׳

כל היכא דאמרינן מעשה לסתור׳ היינו כשמביא במשנה מעשה שנראה הפך דבריו מקשה הגמרא ואומר מעשה לסתור בתמיה כלומר וכי יש לך אדם שמביא מעשה לסתור דבריו׳

כל היכא דאיכא ליפלוג וליתני בדידיה בדידה׳ הפ׳ הא דמהדר תנא למצוא חלוקה בדבר ולא אשכח אלא בדרך אחרת לפלוג ולתני בדידה כלומר לפי דרכו זה הוה מצי לעשות חלוקה ואמאי שבקיה לאורחיה לדלג מענין לענין ׳ ועוד אוסיף לקח טוב בזה בע״ה׳

הא דאשכחנא בכמה מקומות מתיב פלוני לסיועי לפלוני׳ כי הא דבתרא פרק חזקת הבתים מתיב רבא לסיועי לרבה וכו׳ פירש רשב״ם ז״ל דבלשון הזה אמרה בבית המדרש תניא כוותיה דרבא ותיובתא לאביי והדין עמו לפרש כן שהספר אינו אומר בכל מקום זולתי מתיב פלוני גרידא׳

Quan-

פעמים הגמרא מקשה ואומר תרתי ר"ל דסתרן אהדדי כגון ההיא דכיצד הרגל הדר בחצר חבירו שלא מדעתו אין צריך להעלות לו שכר והשוכר בית מראובן מעלה שכר לשמעון ׃ ומקשינן תרתי וכו' כלומר היכי תני תרי מילי ׃ דסתרן וקשיין אהדדי ודכוותא טובא ׃ ויש מקומות דלא סתרן אבל נגען ובחד מניהו סגי כי ההיא דפ"ק דקידושין ואין ייעוד אלא מדעת ואין ייעוד אלא בגדול ומקשין תרתי כלומר תרוויהו חדא מילתא נינהו ותרתי למה לי ׃ וכן בסוכה פרק הישן עד שיאור ויעלה עמוד השחר תרתי אלא אימא וכו' ׃

הא דאמרינן בהרבה מקומות בגמרא תני פלוני בשאר ספר דבי רב ׃ היינו ספר וידבר מוישלחו מן המחנה עד סוף הספר כולהו מקרו שאר ספרי דבי רב וספרי דרב גופיה היינו תורת כהנים ׃

כל מהא ברייתא ׃ כגון תפשוט מהא וכיוצא בו וכל מהכא שמעתא ׃

כל היכא דאיכא גמירי ׃ רוצה לומר מסורת בידינו ממשה בסיני וכן הלכתא גמירי לה ׃

Quandoque Gemara objicit & inquit, *Duo*: ſcilicet ſunt, quæ ſeſe invicem deſtruunt. Quemadmodum illud capitis *Quomodo pes?* ubi legitur, Quum inhabitat aream proximi non aſſentientis, ut ei mercedem ſolvat, opus non habet. Item, Qui à Rubene domum conducit, Simeoni mercedem ſolvit. Sed objicimus, Duo &c. Quaſi dicatur, Quomodo res duas proponit, quæ ſibi invicem repugnant & adverſantur? Cujuſmodi multa ſunt. Loca etiam occurrunt, ubi dicta non pugnant; ſed conveniunt: adeo ut eorum unum ſufficeret. Vti illud cap. primi Cod. קידושי'. Promiſſio neminem hic obligat, niſi intelligentem: nec eſt promiſſio rata, niſi ille adoleverit. Objicitur *Duo*, q. d. Duo hæc unum & idem ſunt: itaque quorſum duo? Similiter Cod. סוכה cap. *Qui dormit*: donec luceſcat & aurora aſcendat. Duo: ſed dicam &c.

Ecce quum ſæpe dicimus in Gemara, *Legit quidam in reſiduo librorum familiæ Rabi*: deſignatur Numerorum liber, inde à verbis cap. 5. ℣. 2. *Et dimittant è caſtris*, uſque ad libri finem: omnia hæc vocant reſiduum librorum familiæ Rabi. At *libri ipſius Rabi*, ſunt Leviticus.

Quum dicitur, *Ex iſto*, deſignatur Baraitha ſive Exotica doctrina: ex. gr. *Solve objectionem ex iſto*: aliaque ſimilia. At quoties legitur *Ex hoc* ſive *Hinc*, conſtitutio ἀναμφισβήτητος denotatur.

Vbicunque occurrit, *Perfectè tradunt*; ſenſus eſt, Traditionem in manibus noſtris habemus à Moſe in monte Sinai acceptam. Et hac ratione dicitur, Ipſam conſtitutionem ἀναμφισβήτητον perfectè tradunt.

Verbum legis, in Gemara duplicem uſum habet. Primò ipſum legis verbum denotatur: quemadmodum, verbo legis pecunia ad acquirendum ſufficit; item, ſecundum verbum legis Iſraëlitæ filia deſponſata oblationem comedit. Deinde ſignificat ἀναμφισβήτητον Moſis conſtitutionem in Sinai acceptam. Vt c. 1. C. 'עירובי, Secundum verbum legis, ſi in illa re admodum occupetur, aliquid interponere cenſetur. Sic ibi explicat D. Sal. Jarchi l. m.

דבר תורה בגמרא משמש בשני פנים דבר תורה ממש כמו דבר תורה מעות קונות · דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה׃ ומשמע הלכה למשה מסיני פ״ק דעירובין דבר תורה מקפיד עליו חוצץ וכן פרש״י ז״ל שם ·

Vbique in Gemara, ſi præciſè ponatur *Diſcrepantia*, intelligitur Sapientum diſcrepantia: paucis tamen locis Hebræa voce partitio denotatur. Vt in Baba media: Partitio inſtituitur, quum ipſi ambo apprehendunt ipſa ſyngraphæ particularia. Hic D. Salomon J. ad vocem *Partitio*, id eſt, *Partientur*, quod D. Simeon dixerat: cujuſque hic eſt ſenſus, quod æqualiter partiantur &c.

סתם מחלוקת בכוליה גמרא ׀ היינו מחלוקת חכמים ובמקומות יחידים לשון חלוקה בבבא מציע' מחלוקת בששניהם אדוקים בתורף ופרש״י מחלוקת האי יחלוקו דקאמר ר״ש דמשמע חולקין בשוה וכו' ·

Vbicunque dicimus, *Quid docemur? Legimus in Miſna*; hoc volumus, Quid novi nos docet iſte Gemaricus Doctor? ecce eſt ipſa Miſna. Quid? ipſamne Miſnam nos docere aggreditur. Hic regulæ diverſæ ſunt, quas ſequenti capite perſcribam favente Domino.

כל היכא דאמרינן מאי קמ״ל תנינא · ר״ל מאי חדושא אשמעינן האי אמורא הא מתניתין היא וכי מתניתין אתא לאשמועינן ויש בזה כללים אכתבם בפרק הבא בע״ה ·

Quum in Gemara ſæpiſſimè occurrit, *Dicendumne eſt hos Doctores cum illis Doctoribus dicere eadem?* hic ſenſus eſt, Quid dicemus, controverſiam horum Doctorum cum illorum Doctorũ controverſia eandem eſſe? Atque hoc Gemaræ difficultatem movet, eandem planè controverſiam duobus locis & duabus periodis tradi. Quinetiam qui Miſnajoth & Baraitoth diſpoſuit, utramq; ſimul tradere debuiſſet: & hoc modo dicere, Hic & ille &c. ita ſentiunt.

מה שאומר בהרבה מקומות בגמרא לימא הני תנאי כהני תנאי׃ ר״ל מי נימא דפלוגתא דהני תנאי כפלוגתא דהני תנאי ודחיקא ליה מילתא לגמר' שיבא מחלוקת אחד בעצמו בב' מקומות ובתרי לישני׃ ועוד מי שסדר המשנה והברייתא הוה ליה למיתני נהו גבי הדדי ולימא פלוני ופלוני אומרים כך ·

Vbicun-

כל היכא דאמרינן תנן סתמא דלא כפלוני · דחיקא ליה מילתא לגמרא דתני משנה סתמא דלא כב"ע · והק"ל לימא תנן סתמא דלא כפלוני ואתיא מתני' דלא כב"ע ׃ ומה שיש לדקדק בשיטה זו אכתבנו בע"ה ·

הא דאמרינן בכוליה גמרא יתיב פלוני קמיה דפלוני ויתיב וקאמר לא אמרינן הכי אלא במקום שחולק עליו או שהיה הוא האומר ׃ אבל אם לא אמר איהו כלום ולא נחלק עליו בכלום לא אמרינן הכי · כן כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו במסכת יבמות ·

כל היכא דאמרינן רב ורבי יוחנן ורבי חנינא ורבי חביבא מתנו בכל סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן · ומעייל רבי יונתן · ה"פ רב ורבי יוחנן ורבי חנינא ורבי חביבא מתנו כלומר הך שמעתתא שאומר בסמוך והשתא פסיק הגמרא למילתיהו וקאמר בכל סדר מועד כל כי האי זוגא שמחליפין ר' יוחנן ומכניסין ר' יונתן וכן פירשו התוספות בשבת בפרק במה בהמה ·

כל היכא דאיתמר ברבי כמו ר"ש ברבי וכיוצא בו לשון גדולה וחשיבות הוא וכן פרש"י ז"ל

Vbicunque dicimus, *Legimus absolutè dictum, quod nonnemo improbat*? Gemaræ hoc scrupulum movet, quod Misna absolutè aliquid doceat, quod ab omnibus non probatur: itaque sic loquitur, An dicendum est nos quidpiam absolutè positum invenire, quod nonnemo improbat? & occurrit Misna quæ ab omnibus non probatur? Quæ in hac formula distinctius observanda sunt, postea Dei auxilio perscribam.

Ecce quum passim in Gemara dicimus, *Sedit hic coram illo N. sedit inquam & dixit:* ita non loquimur, nisi cum vel alter ipsi refragatur; vel ipse eâ ratione loquens introducitur. Verum si ipse nihil pronuntiet; aut ipsi nulla in re contradicatur, ita loqui non solemus. Sic scriptum reliquit D. Samson filius Abrahami l. m. in observationibus ad Cod. יבמות.

Vbi sic loquimur, *Rabus & Doct. Iohannes, D. Hanina, ac D. Habiba docent*; in toto Vol. מועד, passim in hac combinatione permutant D. Johannẽ: substituunt enim D. Jonathanem. hæc inquam ita exponuntur: Rabus, & D. Johannes, & D. Hanina, ac D. Habiba docent, nimirum istam legalem constitutionem quæ in sequentibus traditur; jam verò eorum verba Gemara authoribus suis ascribit, & inquit, in toto Cod. מועד passim in hac combinatione permutari D. Johannem, D. enim Jonathanem substitui. In hunc modũ ista enarrant additiones ad Cod. Schabbath capite *Iumentum cum quo*.

Vbicunque dicitur, *Filius Doctoris*, ut D. Simeon filius D. & similia; excellentia & præstantia denotatur. Ita hoc explicat D. S. Jarchi l. m.

Cod. קידושין ad verba, *Iodan filius Doctoris.* Jodan erat nomen ejus, qui ſeculo ſuo antecellebat: & ubicunque legitur f. Doctoris, ſapientia & acumen exprimitur. Hucuſque illius verba.

Vbicunque dicimus, *Magiſtri familiæ Doctoris*, ſenſus eſt, qui in ſchola literis incumbunt. Vbi verò dicitur *Familia Magiſtri*, non ſingularis aliquis Magiſter denotatur; ſed ſchola ſive diſſerendi locus. Sic illa explicant Cod. קדשין.

Vbicunque dicunt, *Conſtitutio eſt ex mente cujuſdam* N. iſtam palam enarramus; ubi verò dicimus, *Mos ſecundum quendam* N. *obtinet*, eum non enarramus palam (palam, id eſt, coram multis) ſed quum nos pauci conveniunt, hos illum docemus. Vbi denique ita loquuntur, *Aſſueverunt*; morem hunc ne quidem docemus ullo modo: ſi tamen eum obſervant, non prohibemus. Totum hoc in Codice ערובי' invenies, capite *Qui habitat*. Refert M. Judas dixiſſe Samuelem, Eſt conſtitutio iſta ex ſententia D. Eliezeris f. Jacobi; & M. Houna, Mos obtinet juxta mentem Eliezeris f. Jacobi; D. Johannes denique ait, Sic aſſuevit populus ſequi Eliezerem f. Jacobi. Ita alibi paſſim: eorumque expoſitionem videre eſt capite de *Iejuniis*.

Vbicunque dicitur, *Docet quod doceo*; ſenſus eſt, Docet D. noſter, quod meam ſententiam confirmat. Sic iſta explicat D. Sal. Jarchi initio Babæ mediæ.

Hæc eſt generalis regula in Cod. עירובי' ſive *de Commixtionibus*: Vbicunque legimus, *Ad edendum de iſto*; aut *Ad edendum de iſtis*, nihil eſt, niſi ad edendum de iſto cum condimento ſuo, quemadmodum

בקידושין גבי יודן ברבי יודן היה שמו וגדול בדורו וכל היכא דקרי ברבי לשון חכמה וחריפות הוא עכ"·

כל היכא דאמרינן רבנן דבי רבי ר"ל התלמידים בני הישיבה· וכל היכא דאיתמר בי"ר רב לאו רב ממש אלא בית המדרש הוא והכי מפרשי' בקדושין·

כל היכא דאמרי הלכה כפלוני דרשינן לה בפרקא וכל היכא דאמרינן מנהג כפלוני לא דרשינן ליה בפרקא· ר"ל בפרקא ברבים אבל כי אתו לקמן יחידי' מורינן להו והיכא דאמרי' נהגו אפי' אורויי נמי לא מורינן· אבל אי עבדי לא מחינן בהו וכל זה תמצא בערובין פרק הדר· אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר בן יעקב· ורב הונא אמר מנהג כרבי אליעזר בן יעקב· ורבי יוחנן אמר נהגו העם כרבי אליעזר בן יעקב וכן בהרבה מקומות ופירושם בפרק תעניות·

כל היכא דאמר תנא תונא· ר"ל תנא תנא דידן סיועתא לדידי וכן פרש"י בריש מציעא·

כלל זה בעירובין כל מקום ששנינו כדי לאכול בו או לאכול בהם אינו אלא כדי לאכול בו

בליפתן כאדם שטובל ואוכל דהיינו שיעור מועט · אבל מקום ששנינו כדי לאכול הימנו או כדי לאכול מהם אינו אלא מהן עצמן שתי סעודות ואין אכילת דבר אחר עמהם · לשון רבינו גרשום בפי' ערובין שלו פרק בכל מערבין ·

כל היכא דאמרינן להודיעך כחו דפלוני · כמו להודיעך כחו דרבי יהודה להודיעך כחו דרבי יוסי וכיוצא בהן בכוליה גמרא ר"ל כחו וחדושו של המתיר משום דרבותא וחדושא דהיתירא עדיף טפי לאשמועינן כדאמרי' בעלמא כחא דהיתרא עדיף ליה שהמתיר סומך על שמועתו מה שאין כן האוסר שכל אדם יכול להחמיר ומשום הכי אשמועינן בכל דוכתא כח המתיר כלומר ותנא דקתני הכי לאו דוקא דבאופן אחר הוה ליה למיתני אלא לאשמועינן חדושא ומיהו מאי דקתני לאו דוקא · ויש בזה דרכים אכתבם בפרק הבא בעזרת השם ·

כל מהו דתימא לא נשאר כן והק' אי לאו הכי הא' כך וכך קמ"ל דלא ׃ ויש מה"ד שכך האמרת בפרקא קמא דנדרי' מה"ד פיו ולבו שוים בעינן קמ"ל ולפי האמרת פיו ולבו שוים בעינן ·

modum homo, qui intingens edit quidpiam. quod fit exigua quantitate: (nam intingens parvas buccellas ſumit.) Sed ubi legimus, Ad edendum ex iſto; vel Ad edendum ex iſtis, nihil eſt niſi ex iſtis ipſis duo ſumere edulia, ita ut cum iis nihil comedatur. Hæc eſt expoſitio D. noſtri Gerſchom, in enarratione ſua C. 'עירובי cap. *Omnia in commixtionibus adhibent.*

Vbicunque dicimus, *Ad oſtendendam vim alicujus*, veluti, Vt oſtendatur tibi vis Doctoris Judæ, ut oſtendatur vis Doctoris Joſis, hiſque ſimilia in tota Gemara; denotatur vis & efficacia ipſius, qui rem judicat licitam. Quia licentiæ robur & efficacia prævalet ad docendum: ſicuti vulgò dicimus, vim licentiæ eſſe efficaciorem. nam qui agendi veniam concedit, ſuo nititur auditu; qui prohibet, non item: quia unuſquiſque rem aggravare poteſt. Idcirco ubique vim ejus qui rem licitam facit docemur: ac ſi dicas, Doctor qui ſic docet, præciſè loqui non intelligitur, (nam alio modo ipſi loquendum fuiſſet;) ſed ut nos efficaciam doceat: hinc quod docet præciſè non intelligitur. Hac in re ſunt modi diverſi, quos capite ſequente, Deo favente, deſcribam.

Quum occurrit, *Id quod dicere poſſes*; ſic non relinquitur. ac ſi diceretur, Si ita non ſit; tum hoc vel illo modo ſe rem habere dicam. ita docemur rem ſecus ſe habere. Occurrit etiam, *Id quod dicere poſſes*, quum res ita eſt, cap. 1. Cod. נדרים, ſive *de votis:* Quod autē dicere poſſes; ut os ipſius cum corde conveniat, nos requirere, id docet nos. Atqui revera, ut verba cum animo conveniant, requirimus.

והכריתות מישבו כפי השיטה והק׳ מה״ד אנן לפי האמת בעינן פיו ולבו שוים והכא לא הוי פי ולבו שוים קא משמע לן דהוי פיו ולבו שוים וכן אחרים מתישבים על זה הדרך ׃

כל פטורים בשבת פטור אבל אסור לבד מתלת דרל׳ פטור ומותר ואלו הן ׃ צבי שנכנס לבית וכו׳ ואידך הצד נחש בשבת ׃ ואידך המפיס מורסא בשבת אם להוציא ליחה פטור ׃

סתם אלמא שבגמרא הוא כמו שמ ויש אלמא שהוא כמו למה בגיטין פ״ק א״ה בעל נמי אלמא תניא וכו׳ ואחרים לשם ובהרבה מקומות וכן פרש״י ז״ל בברכות גבי א״ה אפילו טבעה ספינתו בים נמי ׃ וכ״ת ה״נ אלמא אמר רב זביד וכו׳ ׃

לשון אלמלא המורגל בגמרא משמש בשני פנים יש אלמלא שהוא כמו אלו כמו אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה שהוא כמו אלו נגדוה ואומר ר״ת בתוספות מגילה שבמקום שהוא כמו אלולא כתוב אלמלא באלף ובמקום שהוא כמו אלו כתוב אלמלי יוד בסוף ׃

כביכול בלשונם ז״ל בהרבה מקומות ׃ רוצה לאמר התורה

At author libri כריתות hæc ad præcedentem regulam accommodat: & sic dicit, Quod objicere posses, nos revera animũ cum verbis convenientem exigimus; sed hic verba & animus non conveniunt: verba cum animo convenire docemur. Sic ista alii etiam hac ratione accommodant.

Passim in Codice שבת, quum dicitur *Liber est*, is à pœna absolvitur; sed tamen actio interdicitur: si tria excipias, ubi sensus est personam non teneri & rem esse licitam: sunt autem sequentia. Hinnulus qui ædes ingreditur &c. aliud, Qui die sabbathico serpentem venatur. aliud, Qui ulcus mulcet sabbathi die, si id quò saniem exprimat facit, non tenetur.

Cum in Gemara absolutè אלמא dicitur, idem est atque Ergo, sive, Hinc discas. Occurrit tamen אלמא pro *Quare*: C. גיטי׳ cap. 1. Si sic dominus etiam, quorsum traditio &c.? Ibi & plurimis locis sunt exempla alia. Ita illud explicat D. Salomon Jarchi l. memoriæ, Cod. ברכות, ad verba, Si sic se res habeat, quum navis ejus mari mergitur, ita quoque erit: quod si hoc dicas, eo quoque casu rem non mutari, quare dixit M. Zabid &c.?

Vox אלמלא in Gemara usitata, duobus modis usurpatur: idem aliquando valet cum particula, *Si*, veluti, Si extraherent Chananiam, Mischaëlem, & Azariam, ubi dicitur, *Si* extraherent. Dicit autem Magister noster Tham in additamentis Cod. מגילה: ubi illa vox significat, *Nisi*, scribi אלמלא cum aleph; ubi verò denotat *Si*, אלמלי cum jod finali plerumque pingi.

כביכול in magistrorum l. m. sermone frequentissimum hoc sibi vult, legem

שניתנה בכ״ב אותיות יכולה לומר דבר זה אבל לנו א״א לאומרו · א״נ כ״ב נוטריקון כתוב בתורה כענין אומרם בהרבה מקומות אלמלא מקרא כתוב אין הפה יכולה לאומרו וכן ראיתי בתוספות מגלה וזה הלשון משתמשין בו הרבה בהגדות בדברים שאינם דרך כבוד כלפי מעלה כמו כי חזק הוא ממנו כביכול כלפי מעלה אמרו וכן הרבה כיוצא בו ·

כל היכא דאמרינן אין המקרא יוצא מידי פשוטו אין הכוונה אלא שלא יוציאוהו מפשוטו לגמרי והוא לשונם אין מקרא יוצא מידי פשוטו ולא אמרו אין מקרא אלא כפשוטו אבל יש לו פשוטו עם מדרשו ואינו יוצא מידי כל אחד מהם אבל יסבול הכתוב את הכל ויהיו שניהם אמת לשון הרמב״ן ז״ל בהשגותיו לספר המצות ·

והא דאמרינן בכמה מקומות תקון סופרים הוא זה · אין הכוונה חלילה שהוסיפו או שהותירו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת אלא ענין תקון סופרים הוא · שהם דקדקו ומצאו לפי ענין כל אחד ואחד מן הכתובים ההם שעיקר הכוונה לא היתה כמו שנראה ממה שנכתב בספר אלא צד כוונה אחרת ולא היה לו לכתוב

legem quæ 22 literis tradita eſt, hanc rem dicere poſſe; ſed nobis eandem dicere conceſſum non eſſe. Aut ſi etiam mavis, כ״ב eſt dictionum contractio, denotans in lege ſcriptum eſſe: quemadmodum plurimis locis dicunt, Niſi in lege ſcriptum eſſet, nullius ore id proferri poſſet. Sic in additamentis Cod. מגלה reperi. Hac phraſi ſæpe utuntur in ſermonibus popularibus; quum ea proponuntur, quæ Altiſſimi reſpectu gloriam minimè continent: veluti ad iſtud Num. 13. 32. *quia fortior eſt nobis*, Altiſſimi reſpectu, *ſi dicere fas ſit*, dixerunt. Sic multa ſimilia.

Vbicunque dicitur, *Scriptura à ſimplici ſenſu non abducitur*, nihil aliud intenditur, quam Scripturam à ſimplici ſenſu non omninò abduci. Sic loquuntur, Scriptura à ſimplici ſenſu non abducitur; non verò dicunt, Scripturam nonniſi ſimplici ſenſu accipiendam eſſe: ſed unà cum ſenſu ſimplici allegoricum habet. nec ab horum ullo abducitur; ſed Scriptura utrumque ſuſtinet, & ambo cum veritate conſentiunt. Ita loquitur D. Moſes f. Nachmanis l. m. in ſuis ad præceptorum librum obſervationibus.

Illud autem quod multis locis uſurpamus, *Hæc eſt correctio ſcribarum*, hoc ſibi non vult (abſit) eos in lege ſcriptis adjunxiſſe aut addidiſſe vel unam literam. ſed per *ſcribarum correctionem* hoc denotatur, eos habito examine ex mente ſingulorum iſtorum locorũ obſervaſſe, non eſſe hanc præcipuam intentionem, quæ ex eo quod in libro ſcriptum eſt fluere videtur; verum aliud quid ſpectari: nec tamen hoc, ſed illo

לכתוב כן אלא כן כמו ואברהם עודנו עומד ויי' עודנו עומד היה לו לומר אלא שכינה הכתוב ולא קראום תיקון סופרים אלא שהם דקדקו ופירשו שהם כינויים· לשון הרשב״א ז״ל:

כל היכא דאמרינן בו ביום אמרו יום שמינו לרבי אלעזר בן עזריה הוא כמו שנזכר בברכות פרק תפלת השחר:

כל היכא דאיכא כי סליק רבי פלוני· ר״ל מבבל לארץ ישראל וכי אתא ר' פלו' מארץ ישראל לבבל כמו האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ומערבא ר״ל ארץ ישראל שהיא במערב' של בבל וכן דסלקין לעילא דנחתין לתתא בבא בתר'·

כל היכא דאמרינן גופא לחרש דבר וזו שיטת הגמר' בכל מקום שמביא מומרא או ברייתא אגב גררא והדר בעי להדושי בה מידי לפרושי או לאקשויי עלה מהדר לה זימנא אחרינא ואומר גופא כלומר מעיקרא אגב גררא הוא והכא גופא ועיקרא · והוה תמה לי בפרק אלו טרפות גבי אמר רבא ריאה דאיגלידא כאהינא סומקא וכו' דאמרינן גופא אמר

modo ſcribendũ fuiſſe. Quemadmodum Gen. 18.22. *Ipſe Abraham ſtetit adhuc (coram Domino:)* ubi dicendum erat, Ipſe Dominus adhuc ſtetit; ſed Scriptura εὐφημίαν adhibuit. Itaque illa non vocarunt ſcribarum correctionem, niſi quia poſt inveſtigationem declararunt iſta loca εὐφημίαν continere. Ita exponit D. noſter Samſon f. Abrahami l. memoriæ.

Vbicunque dicimus, *Eo ipſo die dixerunt*, is dies deſignatur, quo ſibi præfecerũt D. Eleazarum f. Azariæ: quemadmodũ commemoratur C. ברכות cap. *Preces matutinæ.*

Vbicunque occurrit, *Quum aſcendiſſet Doctor quidam*, hic ſenſus eſt, è Babylonia aſcendiſſe in Iſraëliticam regionem: ubi verò dicitur, *Quum veniſſet Doctor quidam*, ex Iſraëlitica regione in Babyloniam deſcendiſſe intelligitur. Sicuti, *Magiſtrorum ille diſcipulus magni acuminis, qui venit ex Occidente:* per Occidentem Iſraëlitica regio intelligitur, quæ ad Babyloniæ Occidentem ſita eſt. Similiter intelligenda iſta, *Qui ſurſum aſcendunt*, *Qui deorſum deſcendunt* Cod. בבא בתרא.

Vbicunque dicimus, *Corpus*, hoc fit ad ſermonis redintegrationem. Hæc eſt paſſim Gemaræ conſuetudo, ut quum dictum aliquod aut Baraitham in tranſcurſu protulit, poſteaque iterum nonnihil redintegrare vult, explicando aut objiciendo, ſecunda vice dicta reſumens præmittat, *Corpus:* ac ſi dicat, initio ἐν παρόδῳ mentio facta; hic verò corpus & fundamentum rei tractatur. Verumenimverò demiror quod legitur capite *Hæc pro diſcerptis habentur*, ad hæc verba, Dixit Raba, pulmo cujus pellicula colorem allii rubri contraxit &c. quandoquidem ibi ſic loquimur, Corpus, dixit

רבא וכו' ולא קא מחדשינן בה מידי ואין זו שיטת הגמרא בכל מקום שוב ראיתי בפי' הר"ן להלכות שאומר בלשון הזה: הא דאמרינן גופא ואף על גב דלא קא מחדשינן בה מידי משום דאיידי דקא בעי לאיתויי הנך מימרי דרבא כולהו הדר איתי נמי הא · ויש מקומות שהגמרא מקצר ואינו אומר גופא כמו שכתבו התוספות פרק כל הנשבעין גבי ראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא כו' לפי גירסת רבינו חננאל דלא גריס אמר רב יהודה ראוהו שהטמין כלים כו' דתיהוי מילתא באנפיה נפשה אלא דאמר רב יהודה וכו' ואגב גררא דמתניתין נקטא ואחר שהביא הך מילתא דרבי יהודה חזר הגמרא ופירש ואמר לא אמרן אלא בבעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו וכו' וכתבו שם התוספות דמן הראוי אחר שהביא ה המימרא אגב גררא היה לו לחזור ולומר גופא אמר רב יהודה וכו' ולמימר עלה לא אמרן כו' כשיטת הגמרא בכל מקום אלא שיש מקומות שהגמרא מקצר ומטעם זה ניחא לי פ"ק דכתובות דפריך ומי איכא הוראה לאיסור · ומשני אין דתני חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ·

dixit Rabba &c. quum tamen in re propoſita nihil innovetur. Hęc non eſt ullo in loco Gemaræ formula. Denuò conſului Doctoris Niſin annotationes in ſtatuta, ubi ſic loquitur: Ecce quod dicamus *Corpus*, etſi in re propoſita nihil immutemus; hac fit occaſione, quod cũ author omnia iſta Rabæ verba adducere velit, iterum etiam illud adducat. Sunt autem loca ubi Gemara conciſè loquitur, nec dicit *Corpus*: quemadmodum ſcriptum exſtat in additamentis in caput *Quicunque jurant*, ad hæc verba, Viderunt eum vaſa occultantem ſub veſtimentis ſinuoſis, atque deinde egredientem &c. ſecundum lectionem Doctoris noſtri Hananelis, qui ſic non legit, Dixit M. Judas, Si viderunt eum vaſa occultantem &c. ut ſententia in ſe abſolutè proponatur; ſed, quod dixit D. Judas &c. Hoc autem in tranſcurſu occaſione Miſnæ arripiebatur. Poſtquam hanc ſententiam D. Judæ produxit, redit Gemara & eam explicat ac dicit, Nos ſic nõ ſtatuimus, niſi de eo patrefamilias qui ad vaſa ſua vendenda comparatus non eſt &c. Hic in additamentis ita ſcribitur: conveniens fuiſſe, ut poſtquam ſententiam ἐν παρόδῳ adduxiſſet, rediret & diceret *Corpus, dixit D. Iudas* &c. poſteaque ſubjungeret, nos ſic non ſtatuimus &c. ſecundum formulam paſſim in Gemara receptam; ſed loca eſſe ubi Gemara conciſè loquitur. Et huic rationi acquieſco cap. 1. כתובות: ubi objicitur, Et quid? Eſtne demonſtratio ipſi interdicto: & reſpondetur Ita; quia legitur, Spinæ dorſi medulla, quæ maxima ex parte eſt inciſa, licita eſt ex ſententia Ribbi;

רבי יעקב אומר אפילו נקב ׃ הורה רבי כרבי יעקב אמר רב הונא אין הלכה כרבי יעקב · ומורי נ״ר תירץ בכאן לפי שי״ל למקשה שמקשה ומי איכא הוראה לאיסורא דאם ההוראה היא בטעמי׳ מספיקי׳ למה לא יהיה ההוראה לאיסור ולזה כשהקשה ומי איכא הוראה לאיסור א״ל אין והא תנן וכו׳ ר״ל וכשנותן טעם אמאי לא יהיה הוראה וז״ש והתנן הורוה ב״ה וכו׳ ואי נמי כי הא דתניא ר״ל לא זו בלבד אמרו אלא אף בלתי טעמא יש הוראה לאיסור כי הא דתניא וכו׳ ואמר רב הונא וכו׳ ונראה שאין הלכה כמותו וכשהוא מורה אינו מורה בטעם מספיק וע״כ הוראה מיקרי ע״כ · ולא היה צריך לאיתויי הך דרב הונא כלל כי מן הבריתא לחוד יש ראיה דאיכא הוראה לאיסור · אלא דא״ל דלחדש דבר בבריתא קא מיירי בדרך גופא ובדין הוא דה״ל למימר גופא חוט השדרה וכו׳ ולמימר עלה הך דרב הונא אלא שקצר הגמרא ועתיד אני לפרש הך סוגיא בשיטה אחרת בפרק הבא בע״ה ·

at D. Jacob inquit, Licet perforata ſit: Ribbi id demonſtrat, ut D. Jacob; ſed Magiſter Houna inquit, Conſtitutio non eſt ex mente D. Jacobi. Porrò præceptor meus (quem conſervet miſericors ille) hîc proponit hanc ſolutionem. quia objicienti, qui ſic objicit, Quid? caditne demonſtrationis nomen in interdictum? reſponderi poteſt, Quod ſi demonſtratio ſufficienti ratione nitatur, quidni demonſtrandi vox in interdictum cadat? ideo cum objiciens objicit, Et quid? Eſtne demonſtratio interdicto? reſpondetur *Etiam*, *nam ecce legunt* &c. id eſt, quum ratio additur, quare non adhiberetur demonſtrationis vox? Hoc eſt quod dicitur, *Ecce legimus, demonſtrant illud manifeſtè* &c. Aut etiam, *ſecundum illud quod legitur:* id eſt, non hoc tantũ dicunt; ſed etiam abſq; ratione demonſtrandi vocẽ de interdicto uſurpari: e. g. *Secundum illud quod legitur* &c. *at dixit M. Houna* &c. conſtitutio autem cum ipſo facere non videtur: quumque demonſtrat ipſe ſufficienti ratione non demonſtrat. itaque velis nolis, demonſtratio vocatur. Hucuſque illius ſunt verba. Neceſſe verò non erat, ut iſtud M. Hounæ ullo modo adduceretur: quia ex ſola Baraitha argumentum deſumitur, quo, in interdicto demonſtrationis vocem adhiberi, probetur. Sed id addit author, quia ut in Baraitha aliquid innovet, eo modo differit, quo adhiberi ſolet *Corpus*. Itaque meritò ipſi præmittendũ fuiſſet, *Corpus*, deinde filum ſive medulla ſpinæ dorſi, &c. poſteaq; addendum illud Magiſtri Hounæ. Verum Gemara brevitati conſuluit. Cæterum ego hunc ſermonem in alia formula exponam ſc. capite ſequenti, favente Domino.

Vbicun-

כל היכא דאמרינן מילתא אגב אורחיה קמ"ל הכי פי' לפי דרכו שרצה ללמדנו זה הדבר נתן סימן לדבריו דמתוך אותו סימן אנו למדין עוד דבר אחר כי הא דריש ברכות דקתני משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתם ולא קתני בהדיא משעת צאת הכוכבים לאשמועינן מילתא אגב ארחיה דכפרא לא מעכבא וכן כל כהנך׃

הא דאמר רבי בכל דוכתא דברי תורה מדברי קבלה לא ולפינן ׃ ר"ל דבר תורה תורת משה קרויה תורה לפי שנתנה לדורות׃ ושל נביאים לא מיקרי אלא דברי קבלה׃ שקבלו מרוח הקדש כל נבואה ונבואה לפי צורך השעה והדור והמעשה ומה שיש להוסיף בשיטה זו אכתבנו בפ' הבא בע"ה׃

הפרק השני

שיטת הגמרא לעולם בסוגיא אחד הוא מקשה אחד כאשר תראה בעלי התוספות והחידושים משתדלים בכל מקום לישא וליתן בדברי המקשה מדודיה לדודיה וזה מפני שהרב המקשה הוא אחד ולא שנים וזו פנה תלמודית מפורסמת ונגלית

Vbicunque dicimus, *Rem aliquam sua hac docendi ratione docet nos*, hic est sensus, Secundum modum suum, quo nos hanc rem docere vult, verbis suis indicium impressit, ut ex isto indicio aliud præterea disceremus. Quemadmodum illud in initio ברכות: ubi legitur, Ab hora, qua sacerdotes ingrediuntur, quò suam oblationem comedant. Hic non legitur manifestè, A tempore quo stellæ oriuntur: ut nos hac sua ratione ac modo, quem servat, doceat aliquid; scilicet, expiationem non obstare, quo minus illud fiat. Sic similia omnia.

Ecce cum Ribbi passim dicit, Verba legis è verbis traditionum non discimus; hoc sibi vult quum verbum legis dicit, legem Mosis vocari legem, quòd seculis omnibus data sit. Sed verba prophetarum nonnisi traditionis verba vocantur: quia à Spiritu Sancto traditas acceperunt singulas prophetias, prout tempus exigeret, aut seculi istius homines, aut denique factum aliquod. Quod verò huic formulæ addendum esset, sequenti capite, Deo dante, conscribam.

CAPVT II.

FOrmula hæc Gemaræ perpetua est, ut in uno paragrapho qui objicit semper unus sit: quemadmodum vides additamentorum & animadversionum authores ubique occupari, conferentes & examinantes opponentis verba alia ex aliis: idque quia Magister qui objicit, unus tantum est, non duo. Hoc est artis principium, pervulgatum & manifestum, cui

non contradicitur. Verumenimverò aliquando eò compelluntur, ut ita dicant, Hic est Gemaræ author, non is qui initio objiciebat: quod fit ob magnam necessitatem, quia nec ad dextram nec ad sinistram declinari potest.

Est Gemaræ consuetudo, quum è Baraitha objicit, ut eam primò aptè conciliet, & postea regrediatur, atque ex ipsa infringat sive objiciat; quamvis nihilominus objicere potuisset. Ratio hæc est, ne diceretur, Confusum dictum est, non Baraitha D. Hijæ & D. Oschaïæ: sic enim vulgo loqui solemus, Quamcunque Baraitham in familia D. Hijæ & D. Oschaïæ non legerunt, confusa sententia est; nec inde objiciunt in schola, vel objectionem solvunt. Quemadmodum illud cap. *legebat*, ad verba, Rabus manus suas lavabat & legebat sect. *Audi*; deinde phylacteria alligabat & orabat; excipiunt &c. usque ad verba, Ecce ipsum illud repugnat &c. Ecce non est objectio, usque ad verba, Nihilominus est objectio. Quasi dicatur, Quod tu objicis non est objectio; attamen est objectio contra Rabum. Vbi autem in Gemara dicitur, Ecce non est objectio, talem admittit explicationem; si nulla est objectio præter hanc, hæc non est objectio. Ecce, quamvis Rabo objicere potuisset, rem ita se non habere, idque ex fine, ubi legitur, Alligat phylacteria & legit sectionem *Audi*; nihilominus illam Baraitham primò aptè disponit, posteaq; redit ac dicit, Objicitur Rabo. Sic per universam Gemaram.

אין הרהור בה׃ ואולם לפעמים דוחקי׳ לומר בעל הגמרא הוא זה ולא המקשה הראשון וזה מתוך דוחק גדול שאין לנטות ימין ושמאל׃

דרך הגמרא כשמקשה מברייתא׳ מתקן לה ברישא והדר פריך מינה ואף על פי שהיה יכול להקשות מ״מ וטעמא כי היכי דלא לימא משבשת׳ היא ולא מתנית׳ רבי הייא ורבי אושעיא ואמרינן בעלמא כל ברייתא דלא מתני בי רבי חייא ור׳ אושעיא משבשתא היא ולא מותבינן בה בי מדרשא ולא מפרקינן מינה כי הא דפרק הירה קורא גבי רב משי ידיה וקרי ק״ש ומנח תפילי ומצלי מתיבי וכו׳ עד הא גופא קשיא וכו׳ הא לא קשיא עד מ״מ קשיא כלומר מה שאתה מקשה אינה קושיא מכל מקום קשיא לרב וכל הא לא קשיא שבגמרא כך פירושה אם אין קושיא אחרת אלא זו זו אינה קושיא הנה אף על פי שהיה יכול להקשות לרב בלאו הכי מסיפא דקתני מניח תפילין וקורא ק״ש אפילו הכי תקן לה ברישא והדר אמר קשיא לרב וכן בכולי גמרא׃

כשהגמרא מתרץ תירוץ אחד

Quum Gemara solutionem quandam proponit, quam rejicimus, atque

וסתרינן ליה והדר בעי לפרוקי פירוקא אחרינא אמרינן בתירוצא בתרא אלא שלשון אלא מורה שהתירוץ הראשון לעולם דהוי שכך משמע לא כך אלא כך ודוקא כשהמתרץ אינו המקשה אבל כשהרב המתרץ הוא היה ה המקשה בעצמו שייך לומר אלא ואף על פי שלא קדם לו תירוץ אחר · בשבת פרק במה אשה יוצאה וכו' · גבי אלו חוצצין · מתקיף לה רב יוסף וכו' וכתבו שם התוספות לפי שרב יוסף עצמו היה מקשה שייך לומ' אלא וכן בהרבה מקומות ·

כל אי הכי שבגמרא מתפרש הכי אי אמרת בשלמא דלשון אי הכי משמע לדידך קשיא הא לדידי ניחא ואנו רגילין לומר אי אמרת בשלמה על זה הדרך אא בשלמא לדידי לא קשה מה שאני מקשה עתה נהי דקושייתי הראשונה במקומה עומדת אלא השתא דתירצת ואמרת כך וכך קשיא כגון ברוש כתובות גבי מן הסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בג' וכו' דאקשינן אי הכי בג' נמי אתי ובעיל וכו' ולדידיה קשה גב בג' נמי איכא למיחש דתהרג · אלא דמפרשינן ליה באא בשלמא הכי אא בשלמא לדידי דאמינא דאמרי בתולה

atque redit aliamque ſolutionem quærit; in ſecunda ſolutione utimur *Sed:* quæ vocula *Sed* priorem ſolutionem in perpetuum rejici docet. Ita enim docetur q. d. non hoc, ſed illo modo. Tamen hoc tum demum locum habet, cum is qui ſolvit non eſt idem cum objiciente: verũ quum M. ſolvens cum objiciente omnino idem eſt, quadrat etiam ut dicamus *Sed*; etſi alia ſolutio non præcedit. In שבת capite, *Cum qua re mulier egreditur?* &c. ad verba *Hæc dividunt*. Impugnat eam rem Mag. Joſe &c. Vbi in additamentis ſcriptum: Quia ipſe M. Joſe objicit, quadrat vocula *Sed*. Sic aliis multis locis.

Omne *Si ſic*, quod in Gemara occurrit, ita explicatur; ſi dicas quod conſentiat: nam formula, *Si ſic*, hoc ſibi vult, Tuæ ſententiæ reſpectu eſt quædam difficultas; at meæ reſpectu benè habent omnia. Nos verò illud, *Si dicas quod conſentit*, hoc modo adhibere ſolemus. Si dicas quod meo dicto conſentiat, non habet difficultatem quod jam objicio; quamvis prior mea objectio ſuo loco conſiſtat: ſed jam cum reſpondiſti ac dixiſti hoc vel illo modo, difficultas oritur. Quemadmodum initio כתובות, ad verba, Ab eo tempore quo exortum eſt periculum ac deinceps, populus feria tertia uxores ducere conſuevit &c. ubi objicimus, Si ſic dicas, tertio die etiam veniet & concumbet &c. atque ejuſdem dicto etiam ſimile adverſatur, ſc. Tertio die etiam metuendum eſt ne occidatur. Verum id per, Si dicas quod non conſentiat, explicamus hoc modo: Si dicas quod mihi conſentiat, qui dico, Quod

בתולה נשאת בד' תהרג ליכא למיחש בג' דלא כוונו אלא להעביר על דת והא עברו על תקנת ד' שהיא עיקר נהי דממ' קושייתי הראשונה נהגו לגמרי נעקרה במקומה עומדת אלא אי אמרת דאמרי תבעל להגמון תחלה בג' נמי אתי ובעיל כיון דלהנאת עצמם כוונו ועל זה הדרך בכוליה גמרא ·

פעמים מקשה מאי קמ"ל תנינא מדיוקא ומתריץ פלוני דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן פרק האשה אמר רב הונא אין מ מחזיקין בנכסי קטן וכו' ואקשינן ורב הונא מתניתין אתא ל לאשמועינן ומהדרינן רב הונא דיוקא דמתניתין אתא לאשמועינן הילכך היכא דדויקינן על המשנה זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי הא דפלוני כי הא דפרק הגוזל זה הכלל כל הגזלנים וכו' זה הכלל לאיתויי מאי לאיתויי הא דר' אלעזר אין להקשות בזה וכיוצא בזה רבי אלעזר מתניתין אתא לאשמועינן דהא מתניתין לא מיפרשא בהדיא ולא ידעינן זה הכלל אי לאו דרבי אלעזר ומיהו יש לי עיון בכל היכא דאמרינן פלוני דיוקא דמתניתין

excipiant, virgo ſi feria quarta nubat, occidet ſe ipſam; non eſt metuendum feria tertia, quum non niſi legis tranſgreſſionē intendant, & ecce tranſgrediuntur conſtitutionem quartæ feriæ, quæ primaria erat: quamvis nihilominus prior objectio, *Quod ſic omninò conſueverit*, evertitur, hæc objectio inquam loco ſuo maneat. Sed ſi dicas, Ita ajunt, primò à Præfecto comprimetur; tertiâ etiam veniet & comprimet, quandoquidem id ſtudent ut ſibi ipſis commodent. Eodem modo hoc fit in univerſa Gemara.

Aliquando objiciunt, Quid docet nos? jam id in Miſna legimus: nempe per conſequentiam. Et reſpondet quidam: quod ex Miſna conſequitur, nos docere aggreditur. Vt capite, *Fœmina*, dicit M. Houna, Non arripiunt facultates junioris &c. Hic objicimus, An M. Houna nos Miſnam docere aggreditur; atque reſpondemus, M. Houna quod è Miſna eruitur nos docere intendit. Itaque quum ſic è Miſna conſectarium eruentes dicimus, Hæc regula generalis ad quam rem docendam ſpectat? R. ut doceamur quod N. dicit: ſicut illud capitis, *Qui rapit*. Hæc generalis regula, Omnes raptores &c. hoc generale dictum quam rem docet? ut producat ſive doceat illud D. Eleazaris: quum inquam ſic loquimur, in hoc dicto & ſimilibus non eſt quod objiciatur, An D. Eleazar nos Miſnam docere intendit? nam Miſna non erat penitus ac palam perſpecta, & abſque D. Eleazare fuiſſet, iſtud generale pronuntiatum non cognoviſſemus. Attamē videtur mihi id conſideratione dignum, ubicunq; dicimus, Quidam Miſnæ conſe-

אתא לאשמועינן א״כ יאמר דבריו על המשנה ולימא זאת אומרת וכיוצא בזה·

וראוי שתדע דלא פרכינן מאי קמ״ל תנינא אלא ממשנה לפי שהיא שגורה בפי הכל· אבל מברייתא לא שהברייתות אינם שגורות בפי הכל והרבה אמוראים אינם יודעים הברייתא כדאמרינן פלוני ברייתא לא שמיע ליה· והכריתות מצא בפ״ק דמנחות דפריך מאי קמ״ל תנינא מברייתא' ואומר דהתם היינו טעמא דקי' ליה לגמרא שאותה ברייתא היתה ידועה ושגורה בפי הכל כמו המשנה וכן מצינו שמקשה מאי קמ״ל מאמורא לאמורא פרק המניח דמקשינן על מולתיה דרב הונא בריה דרב יהושע מאי קמ״ל והא אמרה רבה חדא זימנא וכו' וטעמא משום דרבה קדמון היה וקים ליה לגמרא דהוה דרוש מולתא בפי הכל· ומסתמא שמעה רב הונא בריה דרב יהושע· ומה פריך עלה מאי קמ״ל· והא אמרה רבה חדא זימנא ומהאי טעמא ניחא לן בפרק אלו נערות דאמר רב פפא היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב· ואקשינן רב פפא פרה אתא לאשמועינן כלומר מאי קמ״ל רב פפא הא אמרה רבה

consequens nos docere intẽdit. Si ita esset, ad Misnam verba sua apponeret, ac diceret, Hæc Misna dicit. Sic alia similia.

Scire autem convenit, nos non nisi è Misnajoth sic objicere, Quid docet nos? atqui jam legimus: idque quia Misnajoth πολυθρύλλητοι & in ore sunt omnibus. E Baraitha verò eo modo non objicimus, quia Baraithoth in ore omnium πολυθρύλλητοι non sunt. Imo multi Gemarici D. Baraitoth ignorant: quemadmodum dicimus, Iste vir Baraitham nunquam audivit. Attamen author הכריתות invenit cap. 1. Cod. מנחות, quod objiciatur, Quid nos docet? atqui jam legimus; idque è Baraitoth sive exoticis. Respondet verò, istius hanc esse rationem, quod Gemaræ indubium sit, istam Baraitham notam esse, omniumque ore ita ferri, ac si Misna esset. Similiter, Quid docet nos? jam legimus; ita inquam Gemaricum contra Gemaricum D. proferri invenimus, capite, *Qui collocat*: ubi impugnamus sermonem M. Hounæ f. M. Josuæ, Quid docemur? istud jam aliquando Rabba dixit &c. Ratio est, quia Rabba antiquus author est; & Gemara non dubitat, dictum illud apud omnes esse divulgatum: absoluteque M. Hounam f. M. Josuæ id audivisse, receptum. Ideoque objicitur, Quid docemur? ecce id aliquando dixit Rabba. Huic rationi acquiescimus capite *Hæ puellæ*: ubi M. Papa ait, Si quis furto oblatam juvencam habeat, eamq; sabbatho mactet, tenetur. Hic objicimus, An Magister Papa de juvenca aliquid nos docere vult? q. d. Quid docet nos M. Papa? id ecce jam hoc

רבה לעיל היה גדי גנוב לו
וטבחו בשבת חייב · וכי פרה
אתא לאשמועינן ונראה דמקשה
הכי משום דרבה קדמון מרב
פפא היה ואין לומר דהתם
גרסינן רבא ותלמידו היה
כדמוכח בכמה דוכתין ומקשה
עליה מדברי רבו מאי קמ״ל
טשום דכתם שמעה מיניה
כבר פירש רש״י לשם דרבה
בהא גרסינן ומוכח לה משמעתין
התם הילכך נראה טעמא
כדכתיבנא ·

אין מקשין מאמורא לאמורא
משום דאמר ליה גברא אגברא
קא רמית כדאיתא בסנהדרין פרק
הבורר ופעמים פרכינן מאמורא
היכא דקים לן דהלכה כמותו כי
הא דקמ׳ והא אמר רבי יוחנן
גזל ולא נתיאשו הבעלים וכו׳
ורבים כמוהו ·

דרך הגמרא להקשות לאמורא
מברייתא ואף על גב דאיתותב
מברייתא׳ אחרת וניחא ליה
בהכי לומר מי נימא דתיהוי
תיובתיה נמי מהא · והכי אמרי
בקדושין פ״ק דאותבינן לריש
לקיש דאמר מיתת האב מ
מציאה מרשות האדון מק״ו וכו׳
ומתמהי ולא איתותב לר״ל הדא
זימנא ומהדריה נימא תהוי
תיובתיה נמי מהא וכן תמצא

modo in superioribus docuit M. Rabba: Si furatus sit hœdum, eumque die sabbathi mactet, tenetur. Et quid? de juvenca nos docere intendit? Sed ita objicere videtur, quod Rabba M. Papa esset antiquior. Nec dici potest, hic *Raba* legendum esse: hic enim ipsius fuit discipulus, sicuti multis locis evincitur, ubi sui præceptoris verbis impugnatur, Quid docet nos? quia absolute id eum ab illo hausisse recipitur. Jam illic exposuit D.S. Jarchi, legere nos Rabba cũ ה finali: quod è constitutione illius paragraphi probat. Hęc ergo videtur ratio, quemadmodũ hic scribo.

Authoritate Gemarici alicujus contra Gemaricum Doct. non pugnant: nam responderet quis, Hominem homini opponis. Quemadmodum in Sanedrin legitur, cap. *Qui eligit.* Aliquando autẽ è Gemarici D. authoritate objectionẽ desumimus, quum constitutionem ex ipsius mente esse certum habemus: secundum illud quod in Bava Kama dicitur, Atqui ait D. Johannes, Rapuit; nec animum desponderunt justi domini &c. Talia multa sunt.

Gemaræ hoc in more positum, ut è Baraitha contra Gemaricum D. objiciat; etsi jam ex alia Baraitha objectum fuit: atque tũ sibi satisfacit dicendo, Quid dicemus? R. ex illa Baraitha etiam istius objectionem depromi. Sic loquuntur in קדושי׳ c.1. ubi objicimus Resch Lakischo dicenti, Mors patris è domini potestate liberat, arg. ab impari &c. Ibi mirantur: at nonne Resch Lakischo jam semel objectum fuit? idne resumunt? Dicemus ex illa etiam Baraitha depromi objectionem. Sic sæpe

repe-

בהרבה מקומות ׃ ולאו מי אותיבנא חדא זימנא · כל היכא דאמרינן תניא כותיה דפלוני ממילא הויא תיובתא דבר פלוגתיה ואין דרך להקשות לו שוב מאותה ברייתא וראיתי סוגיא תמוה פרק תפלת השחר גבי תפלות אבות תקנום דפליגי התם רבי יהושע בן לוי ורבי יוסי בר חנינא · ואמרי תניא כוותיה דרבי יהושע והדר אמר נימא תיהוי תיובתיה דרבי יוסי בר חנינא ואין זו שיטה בגמרא דאומר תני כוותיה דפלוני והדר מותיב מינה לאידך ובאמת שהיה קשה מאד להתפתח אלא שראיתי הכריתות בשיטה אחרת מתעורר בזה ואומר התם קים ליה לבעל הגמרא שאותה הברייתא היתה שגורה וידועה במדרשו של רבי יוסי בר חנינא ומה דחיקא ליה מילתא היכי פליג עלה · וטעם מספיק הוא לישב השיטה ׃ האמורא אין לו כח לחלוק על התנא בשום פנים בעולם ואמנם גבי רב ורבי חייא מצינו שאומר לפעמים רב תנא הוא ופליג בפ"ק דכתובות רבי חייא תנא הוא ופליג בפ"ק דמציעא · ופשיטא שאינם תנאים שלא הוזכרו לא במשנה ולא בברייתא אלא ר"ל שהם חשובים כמו תנאים ויכולים לחלוק על משנה וברייתא וזה התרוץ אינו מתרץ אלא מתוך דוחק

reperies: Nonne hoc eſt, quod jam ſemel objecimus. Vbicunque dicimus, Legimus in Baraitis quod pro illo N. faciat; ex illo ipſo dicto jam objectum eſt contra eum, qui illi repugnat: nec moris eſt, ei denuo objicere ex illa Baraitha. At mirandum contextum vidi capite, *Preces matutinæ*, ad verba, Patres ordinarunt preces. Vbi inter ſe diſcrepant D. Joſua filius Levi & D. Joſe filius Haninæ: & dicitur, In Baraithis exſtat quod pro D. Joſua faciat; tamen redit Gemara & ſic loquitur, Dicemus hanc eſſe objectionem contra D. Joſen filium Haninæ. Atqui non eſt Gemaræ formula, ut cum dixit, In Baraithis legitur, quod confirmat ſententiam hujus; redeat poſtea ac inde objiciat contra illum. Verum quidem eſt, hunc nodum diſſolvere difficile eſſe: attamen autorem כריתות in alia explicanda formula huic rei etiam invigilaſſe obſervavi. Dicit ergo, Gemaræ illic certum erat, Baraitham illam vulgatam & notiſſimam eſſe in ſchola D. Joſes f. Haninæ; ideoq; hoc illi ſcrupulum movebat, quî hic ab illa diſſentiret. Hæc ratio ad formulæ defenſionem ſufficit. Gemaricus nullo modo contra Miſnicum venire unquam poteſt: nihilominus in Rabo & D. Hija quandoque dici invenimus, Rab eſt Miſnicus & diſſentit (c. 1. C. כתובות) & D. Hija Miſnicus eſt & diſſentit (cap. 1. Babæ mediæ;) quum tamen certum ſit, eos non eſſe Miſnicos, quia nec in Miſna, nec in Baraitha commemorantur. Sed hoc ſibi volunt, eos eo loco haberi ac ſi Miſnici eſſent, & à Miſna & Baraitha diſſentire poſſe. Hanc ſolutionem non niſi magna dif-

ficultate pressus author proponit, quum aliam non invenit: quemadmodum illic initio Babæ mediæ ostenditur, ubi Gemara prius contra D. Hijam è Misna objicit, nec ita solvit, *Misnicus est & dissentit*, ante finem; quum non nisi hoc modo solvere posset. Capite autem 1. כתובות, ubi Gemara contra Rabum (qui sponsos è numero esse &c. dicebat) objicit è Baraitha, Quædam Baraitha habet, lugentes & sponsos in illo esse numero: sic solvit, Misna sit, eamque opponas licet Rabo; Rab Misnicus est, & dissentire potest. At hoc modo non solvit, sc. illam Baraitham in ciborum benedictione obtinere; & dicere Rabum fil. Bar-Hanæ &c. quemadmodum ibi è Doct. Joannis mente conciliat. Jam olim istic additamēta hæc annotaverunt: In isto major Gemaræ visa est difficultas; magisq; satisfecit ut doceret, Rab Misnicus est & dissentit: quum nimirū nos Rabum pro Misnico habeamus. At Doct. Johannes eum pro Misnico non habuit: quia Gemara ubi de D. Johanne agit, sic non solvit, D. Johannes cum Rabo sentit, & Rab Misnicus est, eique dissentire licet. Itaque Rab à D. Johanne Misnicus non censebatur.

Quandoq; Gemara solutionem quandam proponit, quum aliam proponere posset: sed unam ex iis desumit. Hoc è capite, *Qui calceum exuit*, docemur, circa controversiam D. Ismaelis & D. Akibæ, de iis qui servos non circumcisos alunt &c. ubi loquimur, cum D. Akiba sic controversiam dirimit, sermonem de eo esse, qui circa vesperam servum sibi comparat; sic

דוחק גדול שאינו מוצא תירוץ אחר כדמוכח התם בריש מציעא דמקשה ברישא על רבי חייא מכח מתניתין ולא מתרץ תנא הוא ופלי' עד לבסוף דלא הוה איפשר ליה בלאו הכי · בפ"ק דכתובות דמקשה על רב דאמר חתנים מן המנין וכו' ממתניתא דתניא אבלים וחתנים מן המנין ומתרץ מתניתין קא ורמית עליה דרב רב תנא הוא ופליג ולא מתרץ כי תניא ההיא בברכת המזון וכי קאמר רב בר בר חנא וכו' כדמתרץ התם אליבא דרבי יוחנן כבר כתבו שם התוספות בזה נ"ל דוחק יותר וניחא ליה טפי לשנויי· ורב תנא הוא ופליג ודוקא אנן חשבינן לרב כתנא אבל רבי יוחנן לא חשיב ליה כתנא מדלא מתרץ התם גבי רבי יוחנן ר' יוחנן כרב ס"ל ורב תנא הוא ופליג. אלמא לא חשיב רב לרבי יוחנן כתנא ·

זימנין דמתרץ הגמרא חדא פרוקא והוא מצי למימר פירוקא אחרינא אלא חדא מניהו נקט ולפינן הא מילתא מפרק החולץ גבי פלוגתא דרבי י ישמעאל ורבי עקיבא במקיימי עבדים שאינם מולי' וכו' ואמרינן אדמשני ליה ר' עקיבא בלוקח עבד בין השמשות לישני ליה

inquam

הא ומהדר הוא מתרי טעמי נקט וכן אומר הכריתות פעמים יש כמה פירוקים והגמרא לא חש לתרץ אלא חד מיניהו·

מצינו קושיא שמקשה אמורא שמשיב עליה אמורא שקדם לו הרבה כי הא דיבמות פרק חרש אמר רבא אי קשיא הא קשיא וקא מהדר ר' אלעזר לתרוצה ורבי אלעזר קודם לרבה הרבה וכן בשמעתא קמייתא דחולין דקא שקלי וטרי אביי ורבא לתרוצי קושיא שהקשה רב אשי כדמוכח התם אל"ר רב אשי אנא ושחיטת' כשרה קא קל"· ואביי ורבא קדמו לרב אשי בזמן· וכה"ג בדוכתי אחריני והענין בזה לומר שאותה הקושיא הוקשית גם בימי הראשונים ותרצוה·

אשכחן בגמרא שהאמורא ישאל בדבר והוא עצמו ישיב לשאלתו ושמו יהיה נזכר בין השאלה והפשיטות בפרק אלו מציאות במשנת מצא פירות מפוזרין· וכמה אמר ר' יצחק קב בד' אמות והאי וכמה הוי מדברי רבי יצחק דליכא למימר סתמא דגמרא קא בעי לה דהא קאמר בתר הכי דלא בעי שיעורא כלל עיין שם· ואם כן ע"כ האי

inquam loquimur, An ipſi objectio ſic ſolvenda erat? Deinde reſpondetur, Vnam ex duabus rationibus ſumpſit. Sic author כריתות, inquit: aliquando multas ſolutiones eſſe, ſed Gemaræ non eſſe curæ, ut aliter quam uno modo objectionem ſolvat.

Invenimus objectionem, quam Gemaricus Doctor objicit; cui tamen Gemaricus alter jam olim reſponderat. Quemadmodum Cod. יבמות, capite *Surdus*, inquit Raba, Si ulla eſt objectio, hæc eſt; atqui jam olim ad ejus ſolutionem ſe converterat D. Eleazar, qui diu ante ipſum etiam Rabbam vixit. Similiter conſtitutione prima Cod. חולין: ubi multa verba commutant Abæus & Raba, quò illam ſolvant objectionem, quam M. Aſe poſtea objicit; ſicuti ibi arguitur. Reſpondit ei M. Aſe, Quod ad me attinet, iſtud, Ejuſque mactatio legitima eſt, ſcrupulū mihi movet: at Abæus & Raba Magiſtrū Aſen tempore antecedunt. Eodem modo alibi paſſim. ſenſus verò hic eſt, ut indicetur hanc objectionem jam antiquiorum temporibus propoſitam ac ſolutam fuiſſe.

Invenimus in Gemara, ipſum Gemaricum D. cum aliquid interrogare, tum quæſtioni reſpondere, ejuſque nomen commemorari inter interrogationem & reſponſionem. Capite, *Hæc inventa*, ad Miſnam, *invenit fructus diſperſos:* Et quanto ſpatio? Reſpondit Doct. Iſaac, Invenit cabum per quatuor cubita diſperſum. Iſta, *Et quanto ſpatio?* Doct. Iſaaci verba ſunt: nec dicere licet, abſolutum ſermonem eſſe Gemaræ quæ interrogat: quia ecce poſtea dicit, nullum certum requiri ſpatium. Vide locum. Quod ſi ita eſt, velis nolis, iſta

וכמה מדברי רבי יצחק הוא וכאלו אמר· אמר רב יצחק וכמה קב בד' אמות וכן בחגיגה וכן מוכח בהדיא פרק כל הגט גבי מתניתין דגיטי נשים ומתרץ רבא לא קשיא· והזכירו התם דרב' גופיה הקשה הקושיא דאמר בשלמא רבא לא אמר כרבי זירא מתניתין אלימא ליה לאקשויי אלמא רבא עצמו הקשה הקושיא ודכוותיה במקומות אחרים·

בהרבה מקומות מגיה הגמרא המשנה ומוסיף בה דברים כאומרם חסורי מיחסרא וה״ק ׀ ודוקא להוסיף אבל להחליף הדבר בהפכו לא כדמוכח פ״ק דכתובות גבי כל שלא נהג כמנהג הזה אין יכול לטעון טענת בתולים ואמר אביי התם תני כל שנהג· וא״ל רבא והא כל שלא נהג קתני ׀ והטעם משום דאדם טועה בגירסא לחסר דבר על ידי שכחה אבל להחליף דבר בהפכו לא וכן פרש״י ז״ל בכה״ג פרק קמא דסנהדרין·

דרכי התנאים לסתום דבריהם ולא לפרש ולזה אנו יכולין לדוחקן ולהוציאם ממשמעות ולומר הב״ע או ה״ק · וכיוצא בזה מהדוחקים הרבה בכוליה

Et quanto ſpatio? ſunt verba D. Iſaaci: ac ſi diceretur, Interrogavit D. Iſaac, *Et quanto ſpatio*? Reſp. Per quatuor cubita cabum &c. Similiter in Cod. חגיגה. Sic manifeſtè arguitur capite, *Omnis libellus repudii*, ad Miſnam, de libellis mulierum: ubi Raba reſpondet nullam eſſe objectionem. Iſtic narrant, ipſum Rabam objeciſſe iſtam objectionem: nam Gemara ſic loquitur, Pro Raba, quod D. Zeræ ſententiam ſequutus non ſit, facit Miſna: quia de ipſo dicendũ, quod traditiones ſibi invicem opponat. Itaque ipſe Raba objectionem propoſuit. Sic aliis locis fieri conſuevit.

Multis locis Gemara Miſnam illuſtrat, eique nonnulla addit: quemadmodum quum dicunt, Omninò aliquid deeſt, ac ſic legendum. At hoc tantum modo additur quidpiam: ſed ſententia in contrariam non mutatur. uti arguitur è C. I. כתובות, ad verba, Quicunque hunc morem non ſequitur, illam exceptionem de virginitate objicere non poteſt. Hic Abæus inquit, Legitur, Quicunque morem ſequitur: cui reſpondet Raba, At ecce, legitur, Quicunque non ſervat morem. Ratio eſt, quia homo inter legendum quandoque errat, ut quidpiam per oblivionem omittat; ſed ut ſermonem in contrariam ſententiam immutet, non item. Sic eodem modo enarrat D. S. Jarchi l. m. ad c. I. Sanedrin.

Miſnicis Doctoribus eſt in more poſitum, ut verba ſua abſolutè proponant, nec explicent: ideoque eos veluti premere poſſumus, atque ab apparenti verborum ſenſu abducere, & dicere, Talis in illis ſenſus eſt; aut dicere, Sic loquuntur. Similia multa ſunt, quæ authorē in anguſtias redigunt, per totam

Gemaram

גמרא שאומר גבי התנאים · אבל דרכי האמוראים לפרש ולא לסתום ולזה אין אנו יכולים לדוחקם ולהוציא' ממשמעות בשום פנים ולומ' הב״ע או ה״ק וכיוצ' בזה מהדוחקי' שאומרים גבי התנאים שהאמורא היה לו לבאר ולפרש דבריו · ומדלא פירש דבריו משמען כפשוטן והאריך בזה הכריתות פ' התכלת · דלא אוקי התם דברי האמורא באופן ש שהעמדנו באותה הסוגיא עצמה בברייתא אחרת גבי חוטי צמר פטורין בשל פשתן ושל פשתן בשל צמר וכו' והיינו מפני שהאמורא היה לו לפרש דבריו מה שאין כן התנא וזה מכוון דבריו ואין צורך באריכות ·

אשכחן דוכתה דמקשינן ל לימא כתנאי ומהדרינן כ״ע לית להו מילתא דהך אמורא בע״א פרק רבי ישמעאל גבי ע״א שעובדין אותה במקל חייב כלומר לא בעינן כעין פנים · ואמרינן לימא כתנאי וכו' ו ומהדרינן כ״ע כעין פנים בעינן כלומר ולא אתי האמורא בשום אחד מהם · וכיוצא בזה במקומות אחרים ופליאה דעת ממני

Gemaram in Misnicorum dictis obviam. Sed Gemaricorum consuetudo est, explicitè, non præcisè sua proponere: ideoque eos urgere, & ullo modo ex apparenti verborum sensu protrahere non possumus; nec dicere, Talis in illis sensus est, aut, Sic loquuntur: similiave dicere, quibus ab authoribus alia sententia exprimitur, quæq; apud Misnicos reperiuntur. Nam Gemarici est, sua verba explanare & explicare: ergo quandoquidem ea non explicat, eorum mens censetur secundum simplicem ipsorũ sensum. Hac in re prolixus est author כריתות ad caput *Hyacinthus*: ubi Gemarici verba non disponit eo modo, quo tamen in eodem ipso discursu circa aliam Baraitham disponimus; quum dicitur, Filis laneis absolvuntur, quum tunicam lineam gestant; item filis lineis, quum lanea induuntur &c. Idque ideo, quia Gemarici erat verba sua exponere; ad quod Misnicus non tenebatur. Hic est illius verborum sensus: nec prolixitate opus est.

Habemus loca ubi sic objicimus, Dicendumne est, esse hoc secundum diversas Misnicorum sententias? atque ita respondemus, Toti mundo istius Gemarici sententia non probatur. Codice de Idololatria, capite, *D. Ismael*, ad verba, Idolo quod in baculo colunt, reus etiam quis constituitur: q.d. quandam imaginem, sive veluti faciem, nõ requirimus. Vbi quærimus, Dicendumne est, esse hoc secundum diversas Misnicorum sententias? atque respondemus, Per totum mundum faciei similitudinem exigimus: quasi dicatur, Nec Gemaricus cum illorum ullo facit. Similiter aliis locis: & hujus scientia à me occulta est,

נשגבה לא אוכל לה׃ דאיהו דחיקא ליה איך יאמר התנא דבר דלא ככ״ע כמ״ש בהוראת הלשון בפרק שעבר ׃ וקא מהדר ליה אפילו כחד לא אתי ואין זו שיטה הגמרא והכריתות התעורר בזה התימא הנפלא ולא העלה בידו כלום זולתי אמר צריך לבאר טעם כל אחד ואחד לפי ענינו ׃ וצ״ע·

בכוליה גמרא אומר לימא תנן סתמא דלא כפלוני ופעמים אומר לימא תנן סתמא כפלוני כמו לימא תנן סתמא כרבי אליעזר פ״ק דערובין גבי לחיים שאמרו גבוהים י׳ וכן בברכות וצריך טעם שאין הגמרא מוליך השיטה שוה בכל מקום· ומרי החכם נר״ו היה נותן טעם לשבח גבי רבי אליעזר דרבי אליעזר שמותי הוא ואין הלכה כמותו בכל מקום ומה דחיקא ליה מילתא לגמרא טפי גבי רבי אליעזר לומר תנן סתמא כוותיה כלומר והלכה כמותו כדין סתם במשנה מלמימר תנן סתמא דלא כבר

altior quam ut assequi queam. Etenim hoc authori Gemaræ scrupulum movet, quî Misnicus sermonem proferat, quem totus mundus nō probet; (quemadmodum capite præcedenti in assignanda vocis significatione dictum fuit) & redit ac inquit, Ne quidem secundum unum Doctorem loquitur. Hic non est Gemaræ stylus. Itaque hoc magno mirando excitatus fuit author כריתות; nec tamen quicquam producit, nisi quod dicat, Vniuscujusque ratio secundum subjectam materiam explananda est: quare attenta consideratione opus est.

Passim in Gemara inquit author, An dicendum est, nos absolute dictum legere, quod illius N. dictis repugnat? Aliquando etiam dicit, An dicendum est, nos absolute dictum in Misna legere, quod unius N. sententiæ conveniens est? Exempli gratia, An dicendum est, nos absolutè in Misna dictum invenire, quod D. Eliezeris sententiam continet? cap. 1. ערובין ad verba, Postes, quos altos dicunt, decem palmorum sunt; similiterq; in ברכות. Rationem hujus reddere oportet, quare ubique Gemara eandem formulam non retineat. Itaq; Magister meus (quem Misericors ille & Redemptor servet) rationem hanc laude dignam reddit ad locum D. Eliezeris: hunc Doctorem E. fuisse excommunicatum, ideoque absolutas Misnæ constitutiones nullibi cum ipso facere. Idcirco Gemaræ multo difficilius videtur, ubi Doct. Eliezeris fit mentio, si dicat, Legimusne aliquid absolutè secundum istum? (q. d. Constitutio sic ejus sententiam sequitur, ac si absolutè aliquid in Misna diceretur) difficilius inquam, quam si quæreret, Legimusne absolutè, quod non est ex

ejus

פלוגתיה שאומר בכל מקום וכן יש ליתן טעם אי משתבש בכה"ג גבי תנאים אחרים ·

זימנין ניחא לי' לגמרא להקשות או לפשוט מברייתא ואף על פי שהיה יכול להקשות או לפשוט אותו דבר ממשנה · וכגון ש שהברייתא מפורשת יותר כי הא דפרק איזהו נשך והתניא אין פוסקין בה ואף על גב שמשנה היא לקמן · אלא משום דלא מסיים בה בהדיא יצא השער פוסקין כדמסיים בברייתא לכך ניחא ליה לאיתויי בריתא וכן בהרבה מקומות ומטעם זה נ"ל לתרץ מאי דקשה בשמעתא קמייתא דברכות דאמרינן התם במערבא בעו מיבעא האי ובא השמש וטהר ביאת שמשו או דילמא ביאת אורו הוא והדר פשטוה מברייתא דקתני וסימן לדבר צאת הכוכבים וכו' ומן המשנה היה יכול לפשטה דקתני משעה שהכהנים וכו' אלמא ביאת שמשו הוא אלא דניחא להו טפי למפשט מן הבריתא הואיל ומפורשת יותר מן המשנה דקתני בהדיא וסימן לדבר וכו' ·

בכוליה גמרא מהדר לאוקומי מתניתין סתמא אליבא דחד מתנאי דפליגי בהאי מילתא במקום אחר והוא אומר בכל מקום

ejus mente qui illi (ſc. E.) repugnat? cujuſmodi verba ubique occurrunt. Similiter reddenda ratio, ſi author Gemaræ ſimili modo conturbetur in aliorum Miſnicorum dictis.

Aliquando Gemaræ viſum eſt, è Baraitha cum objicere, tum ſolvere; quamvis idem objicere & ſolvere è Miſna potuiſſet: idque quia Baraitha magis perſpicua eſt. Quemadmodum illud capitis, *Quænam eſt uſura?* Atqui hæc eſt Baraitha, Ea de re nihil definiunt: quamvis idem poſtea in Miſna ſequatur. Sed quia in ea hoc manifeſtè appoſitum non eſt, ſc. Si quantitas determinata ſit, ea de re definiunt, ſicuti in Baraitha eſt conſtitutum; ideo Gemaræ viſum, ut Baraitham adduceret: quemadmodum alibi paſſim. Hac eadem ratione mihi ſolvendum videtur, quod ſcrupulum movet in conſtitutione prima ברכות: ubi legimus, In Occ. ſollicitè quæſitum fuit, Iſto, Lev. 22. *Cum occubuerit ſol, mundus erit*, intelligiturne ſui ſolis occaſus; an forte lucis ſuæ adventus? Poſtea iterum rem è Baraitha explanant, ubi legitur, Signum rei eſt ſtellarũ ortus &c. cum eam è Miſna etiam explicare potuiſſent, ubi legitur, Ab hora qua ſacerdotes &c. ideoque occaſus ſolis ejus deſignatur. Veruntamen Gemaræ authori magis placuit è Baraitha ſolvere: quandoquidem magis perſpicua eſt quam Miſna: quia manifeſtè legitur, Et ſignum rei eſt &c.

Per totam Gemaram author accingit ſe, ut abſolutam Miſnam ad alterutrius è duobus Miſnicis ſententiam revocet, qui alibi in iſta re diſſentiunt: & ubique ſic

loquitur, Cum quo facit Miſna? nec cum hoc, nec cum illo? Si velis, dicam cum hoc N. ſi velis, dicam cum illo: vel ſimili quadam formula. Nec quæri poteſt, Forte eſt tertii cujuſdam ſententia? Quod ſi ita dicamus, Hanc Miſnam nec cum hoc nec cum illo facere, quia abſolute ponitur; ſi in ea re eſſet tertii cujuſdam ſententia, eam adduxiſſet ubi duas illas ſententias protulit. Sed indubiò hujuſmodi Miſna quæ præciſè proponitur, unius Miſnicorum alibi in re ipſa in partes abeuntium ſententiam ſequitur. Hoc illud eſt, quod ad rem regreſſus dicit, Cum quo facit Miſna, & cui eam attribues?

Aliquando prius è Miſna objicit Gemara, quamvis id rejicere promptum ſit: ſed ad finem attendit. Vt capite *Hæ ſunt juvenculæ*; Juvenculæ talis eſt ratio, non verò puellæ? ubi id hoc modo retundere licebat, Iſtud hic dici ad excludendum eam, quæ apta viro eſſet. Niſi quod finem attenderit: ubi legitur, Vbicunque eſt venditioni locus, condemnatio in dotem ceſſat &c. quia hic de puella agitur, quam pater vendere poteſt. Ergo illa non eſt puellæ ratio. Hujuſmodi multa ſunt.

Plurimis locis Gemara è Miſna objicere ſolet, quod retundere & diſſolvere ſit in proclivi; poſteaque redire, & è Miſna objicere, quod ſolutu facile non ſit. Vt initio קידושין, Atqui legimus, Citrus arbori æquatur tribus modis: cum legendum videatur, Tribus rebus &c. Attamen antea objicere potuiſſet, quod legatur, Oblatio decimarum æquatur primitiis duobus modis &c. Niſi quod cum illa de citro

מקום מני מתניתין לא פלוני ולא פלוני אבא פלוני ואבא פלוני וכיוצא בזה ואין לשאול אולי דעת שלישי הוא ואה"נ שמשנה זו דליתא לא כמר ולא כמר משום דמסתמא אם איתא דהוי דעת ג' בדבר היה מביאו במקום הב' דעות אלא ודאי משנה זו הנשנית סתם על דעת אחד מאותם התנאי' שחולקי' בדבר במקום אחר נשנית והיינו דקא מהדר מני מתניתין ואמאן תרמייה ·

פעמים מקשה ממשנה מרישא ואף על גב דאיכא לאדחויי אלא דסמיך אסיפא פרק אלו נערות נערה אין קטנה לא : ואיכא לדחויי דהתם למעוטי בוגרת אלא דסמיך אסיפא דקתני כל מקום שיש מכר אין קנס וכו' דהיינו קטנה שיש לאביה בה זכות למוכרה אלמא קטנה לא וכיוצא בזה הרבה ·

סוגיות הגמרא בהרבה מקומות להקשות ממשנה שיש לדחות בנקל ולתרץ והדר תו מקשה ממשנה שאין לדחות בריש קדושין והתנן אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים ליתני בשלשה דברים וכו' ומרישא דהך הוה ליה למיפרך דקתני תרומת מעשר שוה לביכורים בשני דרכים וכו' אלא מפני שאותה של אתרוג

objectio

נרחית בנקל כדרחי לה התם מה שאין רישא נרחית בכך משום הכי פריך מינה שדרך הגמרא להקשות תחלה דבר שיש לדחות ולתרץ וכן בכל דוכתא ·

פעמים כשהוא אומר הא דפלוני לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר פריך ואי מכללא מאי כלומר וא"נ מכללא מאי הוי הא שפיר שמעינן לה מכללא כמו בפי' ופעמים לא פריך· ואי מכללא מאי · וי"ל דלא שייך להקשות ואי מכללא מאי אלא היכא ששואל הא דפלוני בפי' איתמר או מכללא איתמר ומייתי כללא ומסיק בפי' איתמ' אז שייך למיפרך ואי מכללא מאי משו' דכיון דקא טרח ומהדר לאוקמי דבפי' איתמר ולא מכללא נראה שיש גריעות בכלל כי הא דפרק הבא על יבימתו אמר רבי יעקב בר אידי אמר יהושע ב"ל הלכה כר"ש בן יוחאי א"ל רבי זירא לרבי יעקב בר אידי בפי' שמיע לך או מכללא שמיע לך · מאי כללא דאמר רבי יהושע בן לוי וכו' עד אמר ליה בפי' שמיע לי ומקשה ואי מכללא מאי

objectio facile refellatur, quemadmodum ibi refellitur (quomodo illud initio non solveretur;) ideo inde objectioné proferat. Quia Gemaræ hoc in more positum, ut primo aliquid objiciat, quod retundi solvique potest. Similiter alibi passim.

Aliquando evenit, ut quum author ita loquitur, Illud cujusdam N. non expressè dictum est, sed ex ejus verbis concluditur; objiciat, Quod si è verbis concluditur, quid? (sc. hic desideratur?) q. d. quod si etiam è verbis concluditur, quid est? Tam bene istud per consequentiam discimus, quam expressis verbis. Aliquando verò non objicit, Quod si è verbis concluditur, quidnam? Dicendum porrò est, non quadrare hanc objectionem, nisi quum author quærit, Illud cujusdam N. expressene dictum fuit, an per consequentiam? ac deinde consequentiam proferens, expressis verbis rem proponi concludit. quippe tum objectio hæc quadrat, Quod si è verbis per consequentiam eruitur, quid deest? Quandoquidem cum fatigatus author ad rem redeat, concludatque expressis verbis rem propositam fuisse, non tantum per consequentiam; consequentia laborare videtur. Quemadmodum illud capitis, Qui ad fratriam suam accedit. ubi refert D. Jacob f. Idi, dixisse Josuam f. Levi, constitutum esse ex sententia D. Simeonis f. Jochæi: cui D. Jacobo f. Idi respondit D. Zera, Expressè hoc audivisti; an ex aliis verbis hoc conclusisti? Quæ est conclusio? quod dixerit D. Josua f. Levi &c. ad hæc usque verba, Dixit ei, expressè istud audivi. Et objicitur, Quod si è verbis concluditur, quid est? Posteaque respon-

detur; Quia adversus illum exciperetur, Hic secus se res habet &c. Et sic omnia similia. Sed ubicunque ex veritate dicitur; Illud cujusdam N. non expressè dicitur, sed per consequentiam: quemadmodum istud C. שבועות c.3. Dixit D. R. Papa, Illud D. Abhou expresse dictum non fuit; sed per consequentiam: quia dixit M. Idi fil. Abinis &c. & hujusmodi plurima, ubicunque modus consimilis est, ibi objectio non quadrat, Quod si per consequentiam, quid hic est? quia nuda veritas profertur.

Gemara Misnam compendiosè adducere solet. ut in חולין capite, *Brachium & maxillæ:* Legimus in Misna, Tragelaphi adeps interdictus ut adeps pecudis, & sanguis obtegi debet &c. Attamen hæc Misna hac serie non legitur; sed eam Gemara ad eum, quo produci debet, modum contrahit: verum dispositio Misnæ talis est, Quomodo æquatur feræ? ejus sanguis obtegi debet &c. quomodo pecudi æquatur? adeps ejus interdictus est &c. Similiter c.1. שבועות, Illic legimus, Lepræ species duplex est: quæ instar papulæ se habet, nivem albedine æquat &c. Attamen Misna proprio loco ita se non habet: nam talis est Misnæ dispositio, Tumor lepræ est instar pelliculæ ovi; cui illa lepra succedit, quæ albam lanam refert, ut inquit Ribbi. At Sapientes ajunt, Tumor lepræ albam lanam refert &c. Verum id fit quia Gemara Misnam contrahit, eaq; sapientum verba, quibus opus habet, decerpit. Hujusmodi in Gemara sunt quamplurima: ratio verò est, quia Gemara cum sermonem

ומתריץ משום דא״ל שאני התם וכו' וכן כל כה״ג אבל בכל מקום שאומר לפי האמת הא דפלוני לאו בפי' איתמר אלא מכללא איתמר כגון ההיא דשבועות פ״ג אמר ר' רב פפא הא דרבי אבהו לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דאמר רב אידי בר אבין וכו' ׃ ודכוותה טובא בכל כי האי גוונא לא שייך להקשות ואי מכללא מאי משום דקושטא קאמר ׃

דרך הגמרא להביא משנה דרך קצרה בחולין פרק הזרוע והלחיים תנן כוי חלבו אסור כחלב בהמה ודמו טעון כסוי וכו' ומשנה זו אינה שנויה בסגנון זה אלא שהגמר' קצר אותה לפי מה שצריך להביא וכן היא הצעה של משנה ׃ כיצד שוה לחיה דמו טעון כיסוי וכו' כיצד שוה לבהמה חלבו אסו' וכו' וכן פ״ק דשבועות תנן התם מראות נגעים שתים בהרת עזה כשלג וכו' והמשנה במקומה לאו הכי איתא דכך היא הצעה של משנה שאת כקרום ביצה שניה לה כצמר לבן דברי רבי וחכמים אומרים שאת כצמר לבן וכו' אלא שהגמרא קצר אותה ולקח דברי חכמים שצריך ודכוותיהו בגמרא טובא וטעמא שאין הגמרא רצה

להאריך ונקיט לישנא קלילא ׃ וגדולה מזו מצא הכריתות במנחות שאומר תנן מלק בסכין מטמא בגדים ואין זו משנה ולא קיצור ממשנה אלא מדיוקא דמתניתין אחרנייתא דוק התם ותשכח וכאן אין צורך להאריך ׃

בכמה מקומות בגמרא אומרים כחה דהיתרא עדיף טפי לאשמועינן בפרק האומר בקידושין תניא מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט דברי חכמים רבי אומר הרי זה גט ׃ ואקשינן ולרב יהודה דאמר בע״מ נמי פליגי לפלגו בע״מ ומשני להודיעך כחו דרבי אפילו במהיום ולאחר מיתה הרי זה גט כלומר וכ״ש בע״מ והדר מקש' וליפלגו בע״מ להודיעך כחן דרבנן דאפילו בע״מ אינו גט ומתריץ כחה דהיתרא עדיף וכן אומר בכל דוכתא ולא פריך ליפלוג בתרוייהו כדפריך ברויש ביצה אדמיפלגי בביצה ליפלוג ב בתרנגולת וכ״ת כחה דהיתרא עדיף ליפלוג בתרוייהו וליתני תרנגולת היא וביצתה בש״א

nem producere nolit, breve dictum excerpit. Cæterum author כריתות majus quid invenit, Cod. מנחות: ubi Gemara inquit, Legimus, Si à tergo secuit cultro, vestes contaminavit. Hæc nec integra, nec contracta Misna est; sed ex alterius Misnæ subtili consideratione profluit. Examina illic accuratè & invenies. Hic plura addere necesse non est.

Passim in Gemara dicere consueverunt, Licentiæ sive concedendi vis ad nos docendum potior est. Sic c. *Qui dicit*, in קידושי', In quadam Baraitha legitur, Si maritus ita loquatur, ab hoc tempore & post mortem (sc. repudium tibi mitto) est & non est libellus repudii, ut censent Sapientes: at Ribbi sive Doctor J. libellum approbat. Ibi objicimus, At secundum Magistrum Judam, qui illos etiam in libello conditionali dissentire dicit, in libello conditionali dissensum suum promere debebāt. Sed respondet Gemara, ideo secus fieri, ut tibi vis illa Ribbi significaretur: hoc modo, Quinetiam verbis, Ab hoc tempore & post mortem continetur repudium; q. d. quanto magis in libello repudii conditionali? Iterumq; ibi objicit, Atqui dissensum in conditionali libello promere debebant, quò tibi innotesceret vis illa Magistrorum: hoc modo, Ne quidem in conditionali libello repudii, repudium continetur. Sed ita objectionem diluit, Licentiæ vis potior est. alibique passim loquitur similiter. Nec objicit, Atqui controversia in ambobus proponenda erat: quemadmodum objicitur initio Cod. ביצה. sicuti suam in ovo controversiam proferūt, pariter eam circa gallinam producendā. Quod si excipias, Licentiæ vis potior est; de ambobus disceptetur ac dicatur, De ista gallina & ejus ovo asserit familia Scham-

וכו' ויש מחלקין היכא דהלשון ארוך אין לאשמועינן תרוויהו אלא בחדה דהיתרא לבד אבל היכא דהלשון קצר להודיעך כח האוסר והמתיר אומר שתיהם כי ההיא דביצה ׃ וי"א דבביצה דוקא פריך הכי משום שתרנגולה וביצתה חדא מילתא היא ׃

פעמים פשיטא הגמרא בעיא ממעשה דאמורא ואף על פי שהיה יכול לפשוט ממשנה שלימה ביבמות פרק האשה דבעינן אי חיישינן לתרי יצחק וקא פשיט לה ממעשה דרבה בר אבוה וכו' ואף על פי שהיה יכול לפושטה ממשנה דקתני וכל מעשה בד' הרי יחזיר וכו' וכן במקומות אחרים ׃ והטעם דניחא ליה לאיתויי מעשה משום דמעשה רב ׃

מצינו ת"ש אחר דפשיט מילתא ממשנה פרק כיצד הרגל דבעי פי פרה בחצר הניזק או בחצר המזיק ופשיטא ליה ממתניתין ובתר הכי קאמ' ת"ש ממקומות אחרים ׃ והטעם ניחא ליה לגמרא למפשט מכל המקומות שאיפשר ׃

מצינו דמקשה לאמורא מברייתא וקאמר מאן נימא לך דמתרצתא היא דילמא משבשתא היא

mæi &c. Sunt qui ſic diſtinguant, Vbi prolixus ſermo eſt, de ambobus monendi non ſumus; ſed de licentiæ vi tantummodo: at ubi conciſus ſermo eſt, quò te Gemara vim doceat cum ejus qui rem interdicit, tum ejus qui licitam facit, ambo proponit. ſicuti in illa Codicis ביצה controverſia. Alii dicunt, illo modo in controverſia de ovo tantum objici: quia gallina & ovum quodammodo unum ſunt.

Aliquando Gemara quæſtionem è caſu cujuſdam Gemarici ſolvit: quamvis ex integra Miſna ſolvere poſſit. Vt in יבמות capite *Vxor*: ubi quærimus, An metuimus, ne duo ſint Iſaaci? cui quæſtioni ſatisfacit è caſu quodam Rabbæ filii Abouæ &c. quamvis reſpondere potuerit è Miſna: ubi legitur, Quodvis curiæ opus, id reſtituent &c. (q. d. quamvis duo ejuſdem ſint nominis, nullum periculum: modò inſtrumentum à ſenatoribus ſit approbatum.) Sic aliis locis: nam ratio eſt, quod illi ideo caſum adducere libeat, quia caſus ad docendum commodior eſt.

Invenimus hæc verba, Veni, Audi: poſtquam ex ipſa Miſna author rem explicuit. Vt capite, *Quomodo pes nocet:* ubi quæritur, Quum os vaccæ eſt in area ejus qui damnum patitur; an verò quum in area ejus qui damnum infert? quòd ex Miſna diſſolvitur: poſteaq; dicitur, Veni, Diſce, ex aliis locis. Ratio: quod Gemaræ, ut è quibuſcunque locis poſſit dubia ſolvat, allubeſcat.

Invenimus Gemaram è Baraitha contra D. Gemaricum argumentantem dicere, Quis tibi affirmabit correctionem eſſe? fortaſſis eſt perplexa ſententia.

Vt

בפרק כל כתבי גבי כל המזיקין נהרגי' בשבת מתיב רב יוסף וכו' עד א"ל רבי ירמיה מאן נימא לך דמתקנתא היא דילמא משבשתא היא והטעם שהברייתות לא היו מוחזקות וידועות כ"כ ואיפשר שיש ברייתא דלא מיתנייא ביה רבי חייא ורבי אושעיא ׀ ואמרינן בעלמא כל ברייתא דלא מיתנייא ביה רבי חייא ובי רבי אושעיא משבשתא היא וכו' כמ"ש למעלה׃ ומטעם זה ניחא לי בקצת מקומות דמייתי ברייתא ומאי דאיתמר עלה מאמורא ואף על פי שלא היה צריך כי מהברייתא לבד הוה מייתי הראיה שהיה רוצה כגון בפ"ק דכתובות דפריך ומי איכא הוראה לאיסור ומשני אין· והתניא חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ׀ ר' יעקב אומר אפילו ניקב· הורה רבי כרבי יעקב· אמר רב הונא אין הלכה כרבי יעקב· ומן הברייתא לבד בלא מילתיה דרב הונא הוה מוכח דאיכא הוראה לאיסור אלא משום דלא לימא משבשתא היא אייתי הא דרב הונא דהואיל ורב הונא איירי עלה ודאי מתקנ' היא כך אומר החכם מרי נר"ו ׀ פעמים מקשה האמורא להבירו מכח משנה ברייתא

Vt capite, *Omnia scripta*, ad verba, *Omnia quæ damnum inferunt, occiduntur Schabbatho*; Objicit M. Joseph &c. usque ad verba, Dixit ei D. Jeremia, Quis tibi affirmabit correctionem esse? fortasse est perplexa sententia. Ratio est, quia Baraithæ non sunt adeo confirmatæ ac cognitæ: quinetiam fieri potest, ut detur Baraita, in qua nomen D. Hijæ & D. Oschaiæ non legatur: universè autem sic statuimus, Omnis Baraita, in qua R. Hija & familia R. Oschaiæ non commemoratur, perplexa sententia est, &c. quemadmodum supra dictum fuit. Hac ratione mihi in multis locis satisfit, quum Gemarà Baraitham adducit, prætereaque quod de ipsa à Gemarico D. dictum fuit: quamvis necesse non esset, quum è sola Baraitha rationẽ, quam vellet, produceret. Quemadmodum c. 1. כתובות: ubi objicitur, Ecquid doctrinæ nomen in interdicto obtinet? & respondetur, ita esse: nam ecce tibi in exoticis, Si medulla spinæ dorsi maxima ex parte præcisa sit (discerpti legem habet) ut censet D. Judas; at ait R. Jacob, etiamsi perforata tantum fuerit. D. Judas idem cum D. Jacobo docet. Dixit M. Houna, Constitutio usitata è D. Jacobi mente non obtinet. Hic è sola Baraitha absque sermone M. Hounæ, in interdicto doctrinæ vocem usurpari, arguebatur. Verum ne quis diceret, Perplexa sententia est, illud M. Hounæ adduxit: quandoquidem enim M. Houna ea de re differit, correctionem esse liquidò patet. Sic loquitur sapiens Magister meus, quem Misericors servet ac redimat. Quandoq; socio suo objectionem è Misna vel Baraitha ob-

וגם לרודיה קשיא ומצי למפרך ליה וליטעמי' או לדידך מי ניחא ולא פריך ליה וזה בגמר' אין מספר כמ"ש התוספו' בכל מקום היה מצי למימ' וליטעמי' ולא אמרי׃

מצינו אמורא דאוקי ברייתא וליה לא ס"ל כי הך טעמא והוה מצי לאוקומי הך ברייתא בענין אחר דס"ל הכי אלא משום דדחיק ברייתא בהך טעמא ניחא ליה לאוקומה כפשטה ואף על גב דלא ס"ל כי הא דפרק שור שנגח ד' זה' גבי הא דקתני נוגח משלם את הכופר רובע אינו משלם את הכופר דמוקי לה אביי להא דרובע ברבעה ולא קטלה · ורבא מוקי לה ברבעה וקטלה ואפ"ה אינו משלם כמו בקרן משום דקרן כונתה להזיק רביעה אין כונתה להזיק׃ ואמרינן במאי קא מיפלגי ברגל שדרסה ע"ג תינוק קא מיפלגי פי' דרבא ס"ל דפטור הרגל כיון שלא כיון להזיק וה"ה לרובע ואף על גב דרבא ס"ל בפ"ק דרגל שדרסה ע"ג תינוק חייב ואפ"ה מוקי לה הכי משום דפשט הברייתא יותר משמע ברבעה וקטלה כראיתא התם ורבותא טובא ·

jicit Gemaricus D. quæ ſibi quoque adverſatur: adeo ut Gemaræ author ipſi objicere queat, Atqui ſecundum rationes tuas, vel ſecundũ tuam ſententiam, num ſatisfactum tibi? nec tamen objiciat. Hujuſmodi in Gemara ſunt infinita: ſicuti reperitur paſſim in additamentis. Dicere potuiſſet, At ſecundum rationes tuas &c. veruntamen hoc non dixit.

Gemaricum quandoq; invenimus, qui Baraitham proponit; quum iſta ſibi ea ratione non probetur: quamvis Baraitham iſtam alio modo, qui allubeſcat, proponere poſſit. Verum quia hac ratione Baraitha difficultatem haberet, eam ſimpliciori ſenſu proponere ipſi lubet: etſi non probat. Quemadmodum illud capitis, *Bos cornupetens aut* 4 *aut* 5. circa iſtum locum, ubi legitur, Si cornu ferierit, ſoluit λύτρον: ſi concubuerit, λύτρον non ſolvit. Quam ſententiam quoad concubitum Abæus ita explicat, q. d. ſi cum illa rem habuerit, nec occiderit. At Raba ſic proponit q. d. ſi rem habuerit cum illa & occiderit, ne quidem eo caſu ſolvere, ſicuti in cornu: quia cornu ad nocendum comparatum eſt, concubitus autem eò non ſpectat. Hic quærimus, ubi diſſentiunt? In pede qui puerum calcat diſſentiunt. Id eſt, exiſtimat Raba, Dominum, in eo quod jumentum pede peccat, non teneri, quia ad nocendum deſtinatus non eſt: quæ eadem eſt concumbentis ratio. Quamvis Raba c. 1. cenſeat, illum, ſi pes puerum conculcet, teneri. Nihilominus illa ratione Baraitham proponit: quia ſimplici Baraithæ ſenſu magis ſignificatur, Si rem habeat cum ea & interfecerit: ſicuti ibi docetur. Hujuſmodi multa ſunt.

דרך האמורא למיבעי בעיא חדא דשמעינן מינה תרתי לפי תשובת המשיב ובאופן אחר היה יכול לשאול בפרק אלו טריפות בעו מיניה רב כהנא ורב אסי מרב נעקרה צלע מכאן וצלע מכאן מהו ואקשינן ותבעי להו חדא כלומר צלע אחת ומהדרינן חדא דשמעינן מינה תרתי קא בעו מיניה כלומר לפי תשובת המשיב מצי למיפשט תרתי דאי מהדר להו ב׳ כשירה כ״ש אחת ואי מהדר טריפה הא אחת כשרה דאי ס״ד אחת נמי טריפה הוה מהדר להו בריתחא שתים קא בעיתו דמשמע הא אחת פשיטא להו דשרי והא אפילו אחת טריפה ומדקא מהדר בניחותא שתים טריפה משמע הא אחת כשירה אבל אי מהדר להו אחת כשירה אכתי תרתי מיבעיא להו אי כשירה או לא וכ״ת לפי׳ מאחת נמי הוה שמעינן תרתי דאי מהדר להו טריפה כ״ש שתים ואי מהדר להו כשירה הא שתים טריפה דאי ס״ד שתים נמי כשירה מירתח הוה רתח בתמי׳ ב׳ כשרה אחד מיבעיא אלא לקולא הוא

Gemarico hoc in more poſitum, ut quæſtionem unam proponat, è qua ſecundum reſpondentis reſponſum duo addiſcamus; quum alia ratione interrogare potuiſſet. Capite, *Hæc ſunt diſcerpta*. M. Cahna & M. Aſe è Rabo quæſiverunt, Hinc & illinc ſoluta coſta, quî ſe res habet? ubi objicimus, Ipſis de una erat inſtituenda quæſtio, id eſt, de una coſta. Et reſpondemus; De una, ut ex ea res duas diſcamus, illum percunctati ſunt. Ac ſi diceretur, E reſpondētis reſponſo duo diſſolvere poteſt. Nam ſi illis reſpondeat utrâque ſolutâ animal idoneum eſſe; quanto magis, ſi una loco mota ſit, id concedendum? Quod ſi diſcerptum pronunciet; ecce ſi una dimota ſit, idoneum erit. Si enim ita reputes, Ob unam etiam diſcerptum cenſebitur; ipſe illis ſuccenſendo reſpondiſſet, De duabus quæſiviſtis? cujus ſenſus eſt, Ecce, ſi una dimota ſit, hoc illis liquet, idoneum cenſeri animal; atqui ob unam etiam diſcerptum judicatur. Quia itaque ſedatè reſpondet, ob duas diſcerptum judicari, ſignificatur, unâ loco motâ idoneum cenſeri. Sed ſi illis ita reſponderet, unâ motâ idoneum cenſeri, de duabus etiam ſive adhuc quæreretur, an eo caſu animal idoneum judicaretur; an verò minus. Quod ſi dicas, ſecundũ hanc expoſitionem ex una etiam coſta nos duo doceri: quia ſi diſcerptum reſpondeat, multo magis de duabus hoc dicendum; ſi verò idoneum judicet, ecce duæ diſcerptũ conſtituunt. Nam ſi hoc pacto tecũ reputes, Duabus loco motis animal etiam idoneum cenſetur; admodum ſuccenſens cum admiratione queſiviſſet, Cum duæ idoneum relinquant, de una dubitatur! Verumenimverò in re allevanda ſive permittenda id accipiendum,

דאמרינן

דאמרינן מירתח קא רתח אבל
לחומרא לא רצוני אם השואל
יטעה לחומרא לא חש המשיב
לאהדורי' בריתחא אבל מהדר
ליה בניחותא ולא הוה שמעינן
מינה לאידך גיסא ואכתי קא
מיבעיא לן אבל אי טעי לקולא
מירתח קא רתח כמ"ש זהו
דרך הסוגיא בפרק אלו טריפות
ודון מינה לכל המקומות כמ"ש
התוספות בכתובות פרק נערה
גבי מכרה כתובתה לבעלה יש
לה כתובת בנין דכרין או לא
ואקשינן ותיבעי מוחלת כלומר
דהוי חדא דשמעינן מינה תרתי
דממוחלת הוה שמעינן מוכרת
כמו שמבואר בתוספות ועיין שם
וכאן אין צורך באריכות דאנא הא
דלאי חספא ואת תשכח מרגניתא׃

פעמים בעי בעיא אמורא באת"ל
מבעיא אחרת שלו או של חבירו
כגון הנהו דפסחים עכבר נכנס
וככר בפיו ועכבר יוצא וככר
בפיו מהו מי אמרינן היינו הא
דעייל הוא דנפיק או דילמא
אחרינא הוא ואת"ל היינו דעייל
הוא דנפיק עכבר שחור וכו' וכן
טובא כה"ג התם ובהרבה מקומות
ובשבועות בעי רבא שבועה שלא
אוכל עפר בכמה בעי רב אשי

quum dicimus, *Succensendo succensuisset*: sed in re aggravanda sive prohibenda secus est. Hæc mens mea: Si interrogans in re prohibenda aberret, respondens id ipsum ad animum non revocat, ut ei iratus respondeat; sed placidè respondet: nec ex uno alterum discimus, & ulterior à nobis quæstio instituitur. Sed si in permissione erret, succensendo succenset, quemadmodum diximus. Hic est discurrendi modus capite, *Hæc sunt discerpta*; atque inde de reliquis omnibus judica: sicuti additamenta observant, Cod. כתובות, capite *Puella*, ad verba, Vendidit pacta dotalia marito suo. Vbi quæritur, Hoccine de pactis locum habet si liberos mares habeat; an verò secus? & objicimus, Atqui quæreres, Donans pacta &c. q d. unum esse, unde duo disceremus; nam è donante hoc de vendente colligeremus: quemadmodum in additamentis exponitur, ubi plura videas. Hic prolixè agere necesse non est: nam ego vas testaceum produxi; ibi tu margaritas invenies.

Gemaricus aliquando his verbis, *Si dixeris mihi*, quæstionem unam ex altera sua vel socii sui proponit: quemadmodum in illo Cod. פסח, Si mus frustum ore tenens ingrediatur, & mus frustum ore tenens egrediatur, quid dicendum? num dicemus ingressum cum eo qui egreditur eundem esse? an fortè diversus est? Quod si dicere velis, ingressum & egredientem eundem esse; mus niger &c. Talia cum istic, tum alibi passim reperiuntur plurima. Cod. שבועות quærit Raba, Juramentum de non edendo pulvere, qua quantitate violatur? quæritque M. Ase, Juramentum

שבועה שלא אוכל הרצן בכמה ופרשו״ דרב אשי באת״ל דעבר קא בעי הרצן וכאלו רבות עוד לפעמים בעי בעיא אחרת ודעתו לשתי בעיות בא״ל כי הא דע״א פרק רבי ישמעאל דבעי רב המנונא ריתך כלי לע״א מהו כלומר כלי ע״א שנשבר והזר ותקנו מהו · ולענין טומאה ישנה קא מיבעיא ליה אי הדרא כדין טומאה דאוריתא או לא הדרא כדמפרש התם ואקשינן ותבעי ליה שאר טומאות דרבנן ומסיק חדא מגו חדא קא מיבעיא ליה והכ״ טומאה דרבנן מי הדרא או לא ואת״ל לא הדרא טומאת ע״א מאי וכו' ודכוותה פרק כיצד הרגל גבי יש העדה בצרורות וכן במקומות אחרים · ומורי התכם נר״ו אמר דכשבעי באת״ל של חלוקה שמתחיל באותה השיטה ועשה כל הבעיות שאם מתהיל באת״ל ומותר כל הבעיות שבעי הוא במותר ומצינו בכתובות פ״א דבעי מהו לבעול בתחלת בשבת וכו' ומשני מסדרא שאו' את״ל כרבי יהודה ואסור הל״ל את״ל

tum, de non edendis acinorũ nucleis, qua quantitate violatur? Vbi D. S. J. annotat, M. Asen verbis, *Si dixeris mihi*, quæstioni de pulvere præpositis, quærere de acinis. Hujusmodi multa sunt. Præterea quandoque quis quæstionem unam proponit, cum ad duas collimat, verbis, Si dixeris mihi. Sicuti in illo C. de Idol. c. *D. Ismaël:* ubi quærit M. Hammenouna, Cum aliquis vas ad idololatriã denuo lævigaverit, quid? quasi dicatur, Instrumentum idololatriæ, quod fractum quis iterũ reparaverit, cujusmodi censebitur? Ibi de priori immunditie ab ipso quæritur: an ipsa secundum rationem immunditiei legalis redeat; an verò non redeat: quemadmodum ibi explicatur. Et objicimus, Atqui quæstio ab eo de alia quavis magistrorũ immunditie institui etiam debebat: ac tandem definit Gemara, *Vna ex altera ab eo quæritur:* nam sic quærit, A magistris definita immundities redit; an verò non redit? quod si mihi dixeris non redire, jam immundities idololatriæ quî se habet? &c. Huic simile est illud capitis, *Quomodo pes:* apud verba, Estne contestatio ob lapillos? Similiter aliis locis. Præceptor autem meus sapientissimus (S. & R.) observat; quod cũ his verbis, *Si dicas mihi* (quæ sunt controversiæ verba) is quærit, qui hac phrasi incipit, & reliquas deinde quæstiones proponit, quod inquam si his verbis, *Si dixeris mihi*, incipiat & res licita pronuntietur, in omnibus propositis quæstionibus licitum contineatur. Attamen in כתובות cap. 1. sic quæri videmus, Quid an primò cum virgine rem habere die sabbathi licet? &c. & è tractatu Talm. respondetur, ubi dicitur, Si dixeris mihi, secundũ mentem D. Judæ, & vetitum erit. Dicendũ erat, si dicas mihi,

כר״ש ומותר לפי שהם חולקי׳ של רבי יהודה דבר שאינו מתכוין אסור ולר״ש מותר · ואמר מורי נר״ו דלא קשיא שאף על פי שבעי אליבא דרבי יהודה ואסור בדעת רבי יהודה יש צד שהוא מותר כגון שהוא מקלקל ׃ ומן הבעיא נפיק מינה התר גם כן עיין שם׃ ע״כ מהחכם מורי נר״ו ·

מצינו דמקשה׳ מקמ״ל תנינא הדא זימנא מתרי תנאי דחד תנא אמר מילתא · ואידך תנא אמרה בדוכתא אחרינא כי הא דפר׳ עשרה יוחסי׳ במשנה אבא שאול אומר לשתוקי בדוקי ואמרינן מאי בדוקי אילימא שבודקין את אמו תנינא חדא זימנא ראוה מדברת וכו׳ ׃ ומילתא דהכא אבא שאול אמר׳ ׃ ומילתא דהתם ר״ג ורבי יהושע אמרוה ׃ ואין שיטת הגמרא להקשות מאי קמ״ל תנינא זימנא חדא מתרי תנאי אלא מסתם משנה לסתם משנה ועל רבי קא פריך מקמ״ל רבי הא תנינא חדא זימנא · אלא שיש לומר דהתם בקדושין הכי קא פריך תנינא חדא זימנא כלומר אמאי לא תנא להו רבי בחד דוכתא ·

ſecundum mentē D. Simeonis, & licitum erit. M. enim cæteri diſſentiunt à D. Juda, qui ſtatuit, Res etiam de induſtria nō acta eſt interdicta: at ſecundum D. Simeonem licita eſt. Sed præceptor ille meus (quem S. & R. D. M.) nullam eſſe hanc objectionem inquit: quia etſi ille N. ſecundum mentem D. Judæ interroget, & res interdicatur; tamen in D. Judæ ſententia quidam invenitur modus, quo actio concedatur: veluti quum ille corrumpit. itaque è quæſtione licitum etiam conſequitur. Videas ibidem. Huc uſque verba ſapientiſſimi præceptoris mei, quem ſervet & redimat Miſericors.

Invenimus, ubi ſic objicitur, Quid *novi* docemur? id enim aliàs etiam legimus: idque duorum Doctorum Miſnicorum cauſa, quorum unus ſententiam quandam profert; alter verò eandem repetit alio loco. Quemadmodum illud capitis, *Decem ſtemmata*, in Miſna. Aba Saul vocat Spurios, Nothos: ubi in Gemara quærimus, Quid ſignif. *Nothi?* Si dicatur, Nothus eſt cujus matrem examinant; illud ipſum etiam alibi legimus (ſc. in quadam Miſna) *Audiverunt eam loquentem* &c. Itaque ſententiam, quæ hic habetur, protulit Aba Saul: & eam quæ illic legitur R. Gamaliel & R. Joſua protulere. Atqui in Gemara non ſolent ita objicere, *Quid novi docemur? hoc enim alias etiam legimus*, in duorum Miſnicorum ſermone; ſed quum Miſna abſoluta ea ratione abſolutæ Miſnæ objicitur: tum autem adverſus ipſum Ribbi fit objectio, q. d. *Quid novi nos docet Ribbi? ecce hoc alias legimus.* Sed dicendum eſt iſtic in קרושין quum objicitur, *Alias etiam legimus*, idem eſſe ac ſi diceretur, Quare Ribbi hæc non eodē loco proponit?

ולומר התם וכן אבא שאול אומר וכן מצינו תנינא ממשנה לברייתא פרק אותו ואת בנו גבי הזורע כלאים לוקה וכו' ׃ ומקשינן תנינא נזיר שהיה שותה יין כל היום וכו' והך דהזורע כלאים לוקה אינה משנה אלא בריתא׃ ומבריתא למשנה ׃ אין שיטת הגמרא להקשות מקמ"ל תנינא חדא זימנא דכמה דוכתי אשכחנא בברייתא מה ששונה במשנה אלא דהכי קא פריך דמ"מ הי"ל לשנות בברייתא באותו ענין ששונה במשנה אחר שהדין אחד׃ וכן כתבו שם התוספות׃

פעמים מקשה הגמרא מאיסורא דרבנן לאיסורא דאוריתא ׃ ומתריץ לא דמי דאוריתא לדרבנן והמקשה היה סבור לדמות משום דכל דתקון רבנן כעין דאוריתא תקון והכי אמרינן בהדיא פ"ק דיבמות גבי צרת סוטה דמקשה מסוטה דאוריתא ׃ ומתרץ אמינא אנא דאוריתא ואת אמרת דרבנן׃ ואמרי ודקרי לה אמאי קרי לה כל דתקון רבנן כעין דאוריתא תקון ובהכי קא מתרצה לי מאי דקשיא בפר' בתרא דע"א דמקשה התם מטומאת עם הארץ דרבנן לטומאת שרץ דאוריתא אלא שאחר כך ראיתי בתוספות דטומאת

ponit? nam illic dicendum erat, *Sic etiam loquitur Aba Saul.* Similiter invenimus *Legimus*, quum exotica per Misnajoth oppugnantur. Vt capite *Ipse & filius ejus*, ad hæc verba, Qui serit heterogenea vapulat &c. objicimus, *At legimus*, Naziræus qui toto die potabat vinum &c. ubi istud, Qui seminat heterogenea vapulat, non ad Misnam, sed exoticam doctrinam pertinet. Atqui per exoticam oppugnare Misnam Gemara non consuevit: hisce verbis, *Quid noui docemur? hoc enim aliàs legimus.* Siquidem multis locis in exoticis eadem reperimus, quæ in Misnajoth leguntur. Sed hac ratione formatur objectio: nihilo secius authori in exoticis id docendum fuisse in illa materia, ubi hoc in Misnajoth legit; quia eadem est rei conditio. Atque sic in additamentis scriptum fuit.

Quandoq; ex interdicto Mag. contra legis interdictum in G. objicitur: & respondetur, Illa legis & Magistrorum dicta similia non esse. Sed objiciens ista esse similia arbitratur: quod quæcunque M. ordinant, eo habeantur loco, ac si Legis essent statuta. Sic manifestè loquimur c. 1. C. יבמות, circa hæc verba, *Aemula declinantis:* ubi objicitur ex illa muliere declinante, cujus in lege mentio: & ita solvitur, Ego legem profero; & tu Magistros citas? Et quæritur, Quod proponit, quare proponit? Quæcunq; Magistri ordinant, hujusmodi sunt, ac si lex ea statuisset. Ita mihi solvitur difficultas post. c. de Idol. ubi quidã ex immunditie incolarum, de qua Mag. objicit contra immunditiem reptilium, de qua in lege. Nisi quod postea in additamentis repererim, im-

munditiem illam incolarum eſſe legis. Conſule locum: nam hic non eſt protrahendi locus.

Quando Miſnicum Doctorem ſibi ipſi opponunt; ex eo defenditur, quod hoc ipſius, illud præceptoris ſit. q. d. hæc eſt ſententia propria, illa præceptoris; ipſe verò ſecus ſentit. Atque hoc multis locis invenies. Fit etiam aliquando, ut quis ejuſmodi objectionē hoc modo ſolvat, Sunt duo Doctores, qui unius alicujus ſententiam profitentur: quemadmodum initio ברכות, *Sunt duo Doctores, qui R. Eliezeris ſententiam profitentur.* Similiter in tota Gemara. Hoc autem ſibi volunt, Vnus dicit, ſic præceptor ſentit: alter verò inquit, ſic non ſentit præceptor; ſed hæc eſt ejus mens. Sicuti autem invenimus, Duo ſunt Miſnici Doctores, qui unius cujuſdam ſententiam profitentur, ſic invenimus, Duo ſunt Gemarici Doctores, qui unius profitentur ſententiam: quemadmodū illud, Duo ſunt Gemarici Doctores, qui Rab. Johannis ſententiam ſe ſequi affirmant. pariter alibi paſſim. Quod niſi contemnerer, ſic ſtatuerem: omnibus ſimilibus locis neutrum falſum aſſerere; ſed utrumque hoc à præceptore ſuo habere: quia initio ſic affirmaſſe deprehenditur; ſed poſtea ſententiam mutavit: quam mutationem unus intellexit; non item alter. Quod Cod ביצה cap. *Non venantur*, comprobatur: ubi Levi & Rab inter ſe diſſentiunt. Dicit Rab, Nunquam ſe homo ab Academia, ne quidem ad horam unam, ſubducat: etenim ego & Levi auditores fueramus Ribbi, quum is hanc ſententiam proferret: Illa veſperi edere licet; accipere

עם הארץ דאוריתא הוא תעיין שם · וכאן אין מקום להאריך ·

זומנין כשמקשה על תנא מדידיה אדידיה מתרץ הא דידיה הא דרביה · כלומר חדא סברא דנפשיה וחדא סברא דרביה וליה לא סבירא ליה וזה תמצא בהרבה מקומות · ופעמים שמתרץ על כי האי קושיא תרי תנאי ואליבא דפלוני כמו תרי תנאי ואליבא דרבי אליעזר בריש ברכות וכן בכוליה גמרא · ור"ל חד אמר הכי אמר מר וחד אמר דלא אמר הכי אלא הכי · וכמו שמצינו תרי תנאי ואליבא דפלוני כך מצינו תרי אמוראי ואליבא דפלוני כמו תרי אמוראי ואליבא דרבי יוחנן ובהרבה מקומות · ואי לאו ד דמסתפינא אמינא דכל כה"ג לא משקר חד מנייהו אלא שמעו מפי רבן ומשכחת לה דמעקרא אמר הכי ושוב חזר בו האחד שמע החזרה והאחר לא שמע · וסעד לזה במסכת ביצה פרק אין צדין דפליגי התם לוי ורבי · ואמר רב לעולם אל ימנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דאנא ולוי הוה יתיבנא קמיה דרבי כי אמר רבי להא שמעתתא באורתא אמר מותרין באכילה

בצפרא אמר מותרין לקבל אנא
דהואי במדרשא ושמעתה הדרי
בי וקבלתי · לוי דלא הוה בי
מדרשא לא שמע ולא הדר ביה
אלא שלא נראה כן מדברי רש"י
פרק אף על פי גבי הא דאמרינן
התם · ניחא לן דפליגי תרי
אמוראי ואליבא דנפשייהו · ולא
פליגי תרי אמוראי ואליבא דחד
אמורא וכתב רש"י שם וזה לשונו
דכי פליגי תרי אליבא דחד מר
אמר הכי אמר פלוני ומר אמר הכי
אמר פלוני חד מנייהו קא משקר
אבל כי פליגי אליבא דנפשייהו
בדין או באיסור והיתר כל חד
וחד אמר הכי מסתברא טעמא
ואין כאן שקר דכל חד וחד סברא
דנפשיה קאמ' מר יהיב טעמ'
להיתרא ומר יהיב טעמ' לאיסורא
אלו ואלו דברי אלהים חיים · זומנין
דשייך האי טעמא וזומנין דשייך
האי טעמא שהטעם מתהפך לפי
שנוי הדברים בשינוי מעט כל
אלו דברי רש"י ·

דרך הגמרא לקצר המקראות
ואינו מביא אותם כהויתן כמו
דאמר רחמנא ונתן הכסף וקם לו
בפ"ג שאכלו ואין הפסוק אלא
ויסף חמישית כסף ערכך עליו
וקם לו וכן בפרק הרואה לקיים

pere verò illa manè licet. Itaque ego qui in Academia eram, eo audito sententiam mutavi, & accepi; Levi qui non intererat, cum id non audiviſſet, non mutavit ſententiam. Verumenimverò ſic res ſe habere non videtur è verbis R. Salomon. Jarchi capite, *Quamvis*, circa hæc verba, *Ecce quod iſtic dicimus*. In eo acquieſcimus, duos Gemaricos Doctores diverſa tradere, ex propria quemque ſententia: non verò duos Gem. Doctores diverſa ex unius Gemarici Doctoris ſententia proferre. Vbi ad hunc modum ſcribit R. S. Jarchi, Quum duo de unius mente diverſa tradunt, ita ut unus Doctor dicat, Hæc eſt illius ſententia; alter verò dicat, illa eſt illius ſententia, alteruter affirmat falſum: ſed quum ex propria quiſque ſententia diverſa docet de jure, aut interdicto & licito, unuſquiſque affirmat hanc ſibi probari rationem, nec falſum dicit, quia quiſq; ſuam opinionem profert. Hic Doctor ut rem faciat licitam producit rationem; alter verò cur interdici debeat, rationem reddit: utraque ſunt verba Dei vivi. Aliquando hæc ratio quadrat; aliquando altera: quia ratio pro rerum diverſitate, exigua varietate mutatur. Hæc omnia R. S. J. verba ſunt.

Gemara ſcripturas contrahere ſolet, ut eas quemadmodum ſunt, non producat. Sicut quum Deo miſericordi hæc tribuuntur verba cap. *Tres qui edunt*, Et cum numeraverit pecuniam, cedet ipſi: attamen S. S. tantum dicit Lev. 27. 19. *Additâ quintâ pecuniæ æſtimationis tuæ ſupra eam, cedet ipſi*. Similiter capite *Qui videt*, hæc occurrunt, Ad ſtabiliendum quod

מה שנאמר כל החלומות הולכין אחר הפה והיינו קרא ויהי כאשר פתר לנו כן היה וכן בערובין פרק כל הדר כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יורה שנאמר בצר אל יורה ואין זה מקרא בכל התורה אבל קרא דעניה ושכורה ולא מיין קא דריש דמדמה צרה לשכרות ובשכרות כתיב להבדיל ולהורות כדדרשינן בכריתות · א״נ מהאי קרא קא דריש היערוך שועך לא בצר · כלומר בשעת צרה אל תערוך תפלתך וכן בהרבה מ מקומות מביא הגמרא פסוקים בקצרה כך ראיתי בתוספות דעירובין ·

אורחיה דגמרא בהרבה מקומות מייתי דרשה בחד קרא ואף על פי שאותה דרשה לפי האמת נפקא לן מפסוק אחר אפ״ה לפי שהיא פשוטה יותר מאותו פסוק מייתי לה הכי כמו ספר כריתות ספר כורתה ואין ד״א כורתה דמייתי בכוליה גמרא והאי כרבי יוסי הגלילי כדאיתא ב בקידושין אבל לרבנן מוכתב לה נפקא דדרשינן הכי וכתב לה בכתיבה מתגרשת ואינו מתגרשת בכסף · וכן בפ׳ החובל דמייתי

dicitur, Omnia ista somnia fiunt secundum oris pronunciata: attamen S.S. Gen. 41.13. *Et evenit, ut sicut interpretatus est nobis ita esset.* Sic etiam C. ערוכין cap. *Quicunque habitat*, legitur; Cuicunq; mens non constat, ne doceat: quia dicitur, In afflictione ne doceat. attamen hæc scriptura nullibi in lege reperitur; sed illa Es. 51. 21. *Afflicta & ebria, non autem ex vino*, sic argutè applicatur: quod cum æquentur afflictio & ebrietas, de ebrietate dicatur Lev. 10.10. & 11. *ad distinguendum & ad docendum*; sicuti acutè argumentamur Cod. כריתות. Aut si velis, ex hac scriptura idem eruitur, scil. Job. 36.19. *An disponet clamorem tuum?* (alii, *æstimabit nobilitatem tuam?*) *non in afflictione* (alii, *non lectissimum aurum.*) q. d. ne afflictionis tempore preces tuas coram Deo disponas. Sic plurimis locis Gemara sacras literas decurtare consuevit. Hæc in additamentis Codicis ערובין reperi.

Gemaræ hoc admodum usitatum est, ut è S.S. uno loco subtiliter deducat πόρισμα; quum secundum rei veritatem hoc ipsum nobis ex aliquo S.S. commate profluat: nihilominus, inquam, quia id simplicius quam ex isto commate depromitur, ideo sic deducit author. Quemadmodum è verbis Deut. 24. 1. *Libellus repudii*; libello eam repudiari, non ulla re alia docent. Quod sic in tota Gemara concludunt, idque ex sententia R. Joses Galilæi: sicuti Codice קדושי' legimus. Verum Magistris ex hac script. Deut. 21.1. *Et scribet ei*, idem deducitur: unde sic concludimus, *Et scribet ei*; ergo scripto repudiatur, non repudiatur argento. Similiter c. *Qui vitiat*, ex hoc vers. 17. cap. 30. Num.

In

בנעוריה בית אביה כל שבח שבנעוריה לאביה ובכתובות וקדושין מסיק דההוא קרא בהפרת נדרים הוא דכתיב וכהנה רבות בגמרא ·

In adolescentia ipsius, dū est *in domo patris sui*, deducitur, omne lucrum quod ei in adolescentia ipsius obtingit, patri cedere. At Codice 'קדושי & כתובות concludunt, hanc scripturam de rescindendis votis exaratam fuisse. Hujusmodi plura in Gemara occurrunt.

מצינו כשמביא ראיה ממקרא והדר ממעשה מקשה הגמר' ואומר וכי מאחר דממקרא מ ממעשה למה לו בפ"ק דקידושין האומר חרופתי מקודשת שנאמר והיא שפחה נחרפת לאיש ועוד ביהודה קורין לארוסה חרופה ומקשינן ויהודה עוד לקרא כלומר וכי הפסוק צריך סיוע ממנהג יהודה ומזה יש לדקדק קצת בע"א פרק אין מ מעמידין גבי ישראל שנטפל לו נכרי בדרך ושאל לו להיכן אתה הולך ירחיב לו את הדרך כדרך שהרחיב יעקב לעשו ד דכתיב עד אשר אבוא וכו' ומעשה בתלמידיו של רבי עקיבא שהיו מהלכין דאמאי לא מ מקשה שם כדרך שמקשה בקדושין בדכתיבנא אלא שיש לחלק ·

Occurrunt loca, ubi quum argumentum è Scriptura profertur, posteaque casu quodam sive exemplo confirmatur; Gemara objicit ac quærit, Quid cum res è Script. stabilita sit? quorsum eam mihi è casu confirmas? Vt c.1.'קדושי. Qui dicit, Tu es desponsata mea, ei jam devincta est: quia dicitur Lev. 19. 20. *Quæ sit ancilla desponsata alicui*: & præterea in Judæa, quæ alicui promissa est, hęc desponsata dicitur. Itaque objicimus, An Judæorum consuetudo insuper ad Scripturam additur? q. d. An Sc. ex Judæorum consuetudine confirmari debet? Hinc paulò accuratius expendendum aliquid, quod Cod. de Idololatria cap. *Non constituunt*, dicitur his verbis. Israëlita cui in itinere se jungit peregrinus, & quò tendat quærit; iter ipsi suum justo longius assignabit. Sicuti Jacob Esavo iter longius, quam reipsa futurum erat, præscripsit: nam scriptum legimus Gen. 33. 14. *Vsque dum venero &c.* & exemplum habemus discipulorum R. Akibæ, qui iter faciebant. (Hæc expendenda inquam.) quæ enim causa cur hic non objiciatur, sicuti Cod. 'קדושי? quemadmodum scripsimus. Nisi quod differentia quædam constituenda sit.

מצינו אי בעית אימא שלא דבר קודם לכן כלל כמו א"א קרא וא"א סברא ודכוותיה טובא ובן

Occurrit hæc formula, *Si malis, dicam*, ubi nihil omninò præcessit. ex. gr. Si malis, en Scripturam; & si malis, en rationem: & hujusmodi

נמי

plurima. Similiter invenimus, ubi occurrit, *Dixit Rabbi*; quum nemo tamen quidpiam præmiſerit: neque id quempiam ſollicitat.

Adhibetur formula, *Veni*, *Vide*, in tota Gemara: cum in objiciendo; tum in ſolvendo argumento.

Gemara numero αὐξητικῶς uti ſolet, non præciſo; verùm hyperbolico παχυτέρως accepto. Sed hæc verba de centenario & majori quolibet numero intelligēda ſunt; at centenario minor præciſè effertur. Quemadmodum manifeſtè c. 1. C. ערובין: Pro ſententia filii Kaparæ facit, *Centum etiam hyperbolicè exprimitur*; ſed quod R. Juda affirmat, unde nobis conſtat? &c.

In Gemara poſteriorum verba antiquiorum dictis præponi deprehendimus: idque prima conſtitutione capitis, *Non conſtituunt*. ubi verba Rabinæ & Rabæ ante R. Parathi dictum collocantur; quum tamen R. Parath filius ſit R. Eleazaris filii Perathi illius, qui tempore Miſnicorum Doctorum vixit: uti videre eſt c. 1. Cod. נדה. Ratio hæc eſt, quod (ubi id factum) quiſq; ſocii dictis quædam addiderit; qui autem aliquid ſocii dictis addit, hunc poſteriori loco collocari æquum ſit. Vel etiam hęc eſt ratio: quia illud R. Parathi erat firmum principium; Gemara quod magis erat dubium * poſteriori loco collocavit. Atq; eadem eſt omnium ſimilium ratio.

Gemaræ hoc in more poſitum, ut unius ſapientis dicta ſimul jungat; quamvis inter ſe non conveniant. Quemadmodum illud capitis *Non conſtituunt*; ubi multa, alia poſt alia producit, circa controverſiam D. Joannis, D. Eliazaris, & D. Si-

נמי אשכחן אמר רבי שלא דבר אדם לפניו ואין קפידא בכך ·

- מצינו ת״ש בין להקשות בין לפשו' בכולי גמרא ·

דרך הגמרא לומר חשבון מופלג ולאו דוקא אלא גוזמא בעלמא והם ממאה ולמעלה אבל ממאה ולמטה דוקא הוא כדאיתא בהדיא פב״ק דערובין בשלמא לבר קפרא על דרך גוזמא מאה אלא לרבי יהודה מנא לן וכו' ·

מצינו בגמרא שמסדר דברי האחרונים לפני הראשונים ב בשמעתא קמייתא דפרק אין מעמידין דמסדר התם דברי רבינא ורבא לפני דברי רבי פרת ורבי פרת היה בנו של רבי אלעזר בן פרת שהיה בימי התנאים כדאיתא בפ״ק דנדה · והטעם משום דכל אחד מוסיף על חבירו ומאן דטפי מילתא אחבריה ראוי לקובעו באחרונה אי נמי משום דהך דרבי פרת עיקר קבעה הספק באחרונה וכן כל כיוצ' בזה ·

דרך הגמרא לסדר יחד מאמרים מחכם אחד ואף על גב דלא שייכי אהדדי כי הא דפרק אין מעמידין שמביא כמה דברים זה אחר זה מחלוקת רבי יוחנן ורבי אלעזר

D. Si-

ור״ש בר נחמני וכן דרך נהוג בכוליה גמרא ׃

מצינו ת״ש שאינו לא ממשנה ולא מברייתא אלא ממימרא בנזיר פג׳ מינין ׃

אשכחן יותר לשון משנה פעמים מדקדק הגמרא מאותו יותר ופעמים אינו מדקדק כמו נמצא כשר בשחיטה פסול במליקה מדקדק הגמרא נמצא למעוטי מחזר סימנים אחורי העורף ׃ וגבי נמצא כשר בתורים פסול בבני יונה וכו׳ באותו הפרק עצמו לא מדקדק נמצא למעוטי מאי והכריתות אומר דכל היכא דאיכא לדקדק דייקינן ואי ליכא לדקדק לא דייקינן דאורחא דמשנה בכל דבר שיש שני הפכים לומר נמצא כדי שלא נשכח אחד מן אותם ההפכים שיש בכולם קו׳ לכאן ולכאן לומר שאין אחד מן ההפכים ראוי אך בתוספות ראיתי טעם למה אינו מדקדק בכאן כמו שמדקדק בכאן יעויין שם פירקא קמא דחולין וכאן אין מקום להאריך ונבון יתבונן בכל המקומות למה אין הגמרא מדקדק בכאן כמו בכאן ׃

D. Simeonis f. Nahmanis. Atque hæc trita via eſt per totam Gemaram.

Invenimus etiam, *Veni, Diſce*, ubi nec è Miſna, nec è Baraitha doctrina depromitur; ſed ex alio quovis dicto: ut Cod. נזיר, capite *Tria genera*.

Invenimus ſuperfluum quid in ſermone Miſnico: ubi Gemara ex ejuſmodi ſuperfluo aliquid acutè eruit; quandoque verò nihil acutè eruit. Veluti, *Reperitur aliquid in mactatione legitimum*, *quod in ſectione ungue facta illegitimum cenſetur*. Hic acutè obſervat Gemara iſtud, *Reperitur aliquid*, ad eum excludendum fuiſſe adhibitum, qui œſophagum & aſperam arteriam in cervicem retorqueret. Sed ad verba, Reperitur legitimum in turturibus, quod in pipionibus illegitimum eſt, &c. eodem ipſo capite; non anxiè inquirit, ad cujus exceptionem illud *Reperitur* præponatur. Author verò כריתות obſervat, quod, ubicunque locus eſt hujuſmodi inquiſitioni, ibi ſubtiliter inquiramus; ubi autem locus non eſt, nec ibi inquiramus. quandoquidem Miſnæ conſuetudo hæc eſt, ut ubicunque duo ſunt contraria, dicat, Reperitur: ne de alterutro iſtorum contrariorum (in quibus ſc. omnibus ab impari ad alterutrum argumentamur) dicere poſſimus, alterutrum contrariorum conveniens non eſſe. Attamen in additamentis generalem rationem inveni, quamobrem Gemara hic anxiè vocem ſupervacaneam non examinet, quemadmodum id alibi facit. Ibi c. 1. חולין videatur ratio: hic non eſt ſermonem producendi locus; intelligens ubique animadvertet, quare Gemara hic anxiè in rem non inquirat, quemadmodum alibi tamen inquirit.

Aliquando quum objicitur, Rem distinguere debebat & quæ ad eam pertinebant edocere; respondetur, Totum illud in eo quod istam rem concernit pertractat? q.d. Doctor ille hujus ad eam rem spectantis distincta membra, quemadmodum tu dicis, nos edocere non vult; sed quandoque datur quod ad eam pertinet, cujus distincta membra nos docere vult Doctor ille. Atque facere utrumque solet. Quemadmodum illud cap. 1. Babæ primæ, ad verba, Dimidium damni, q. d. Damni dimidium ad quod lex, si bos cornupeta non sit, obligat. M. Papa illud pecuniam esse censet; at M. Houna f. M. Josuæ pœnæ luitionem esse existimat. Vnde dependet, an solvere teneatur, si ipse culpam fateatur: quia nobis hoc constitutum est, eum qui ipse luendam culpam fatetur, absolvi. Porrò adversus eum, qui pœnæ luitionem esse censet, ex eo objicimus quod legimus, Si bos meus alterius bovem occiderit, aut alterius bos meum occiderit; etiamsi culpam ultrò fateatur, solvere tenetur. quid? nonne in bove innocuo hoc obtinet? q.d. Hoc cum eo pugnat qui pœnæ luitionem ponit. At sic solvimus: nequaquam; sed in eo valet, de quo cornupetam esse constet. Iterumque objicitur: verum de innocuo quid dicendum? an possessor, culpam fassus, mulctam solvere non tenetur? Si ita sit, quum in fine legatur, *Si bos meus alicujus servum interfecerit, ecce is culpam ultro fassus, ad solutionem non tenetur*; author rem distinguere debebat, quæque ad eam pertinebant edocere: q. d. Ecce quum culpam ultro fassum non nisi in servi infortunio innocentem reperiat, in eo quod ad illam rem pertinebat distinguere debebat. q.d, in libero homine distinctionem proponere poterat:

פעמים כשמקשה ליפלוג וליתני בדידה מתריץ כולה בדידה קא מיירי כלומר לא בעי התנא לאשמועינן חילוקין דהך דידה כדקאמרת אבל יש דידה שבו רוצה התנא לאשמועינן חילוקין וכולא אורחי' הוא כי הא דפרק קמא דבבא קמא גבי פלגא ניזקא כלומר חצי נזק שהתורה חייבה בשור תם רב פפא אמר ממונא ורב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא ונפקא מינה אם משלם על פי עצמו דקי"ל מודה בקנס פטור ׃ ואקשינן למאן דאמר קנסא מדתנן המית שורי את פלוני או המית שורו של פלו' את שורי הרי זה משלם על פי עצמו מאי לאו בתם כלומר וקשא למאן דאמר קנסא ודחינן לא במועד ׃ והדר מקשה אבל תם מאי אינו משלם על פי עצמו א"ה מדתני סיפא המית שורי עבדו של פלוני הרי זה אינו משלם ע"פ עצמו ליפלוג וליתני בדידה כלומר הא דלא אשכח פטור ע"פ עצמו אלא בעבד ליפלוג בדידה כלומר בבן חורין הוה מצי לשווי הילוק

דאיכא דלא משלם עַ"פ עצמו ולותני הכי במה דברים אמורים במועד ׃ אבל בתם אינו משלם עַ"פ עצמו ׃ ולמה לי דשבקינן תנא לאורחיה גבי ניזק מבן חורין לעבד ומשני כולה במועד קא מיירי כלומר חילוקין דמועד בעי תנא לאשמועינן ולא חילוקין דבן חורין כדקא אמרת דאז היה שביק לאורחיה דרישא איירי במועד וסיפא בתם ודכוותיה ביבמות כלה בטהרות קא מיירי והארכתי בזה כדי שתתבאר ותתלבן השיטה יפה יפה ׃

כל מקום שיש מחלוקת בין החכמים אומר הגמרא בחכם האחרון ופלו' אומר כלומר ש שמקדים שמו לאמירתו ולא יאמר אמר פלוני וכלל זה יהיה שמור בידך שבכל מקום שתמצא בגמרא פלוני אומר בידוע שהוא חולק על שלפניו ׃ ואמר פלוני בידוע שאינו חולק ולא בא אלא לסייע או להוסיף ׃

הא דאמרינן בכולי גמרא דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן הֹמ עיקר הדין אבל גילוי מילתא בעלמא כלומר לגלות שהפסוק מיירי בהכי ולפינן כדמוכח פֿ"א מקמ'

poterat: quendam esse qui propriam culpam fassus solvere non teneretur. Itaque sic legendum fuit: De quo casu verba hæc dicuntur? Resp. Si de bove cornupeta constet: sed si aliàs innocuus fuerit, possessor ultro culpam fassus ad solutionem non tenetur. Verum quis mihi inde fructus quod Doctor nobis morem suum derelinquat, ubi de damno agitur: à libero homine ad servum descendens? Respondet Gemara, Totum istud de noto cornupeta persequitur author: q. d. distinctiones de noto cornupeta nos docere Doctor vult; non verò distinctiones ad hominem liberum pertinentes, quemadmodum tu quidem voluisti. nam hac ratione à more suo discessisset: quia initium de cornupeta; finis verò de innocuo ageret. Talia passim in יבמות clarè tractantur. Hac in re prolixus fui: quò ista formula exactissimè explicaretur & liqueret.

Vbicunque sapientes dissentiunt, Gemara de posteriori inquit, At quidam dicit, q. d. ejus nomen sermonem suum præcedere: non ait, At dicit quidam. Hanc generalem regulam mordicùs retineas: nam ubicunque in Gemara reperies, Quidam dicit, hunc à præcedenti dissentire certum est; ubi verò invenies, Dicit quidam, in confesso est eum non dissentire, & tantum confirmare vel addere quidpiam.

Illud quod passim in Gemara usurpamus, Verba legis è traditionum verbis nō discimus, hunc habet sensum. Jus principale (sc. non ita discimus;) sed dicti explicationem quandam: veluti, ad ostendendum Scripturam de hac vel illa re agere, sic discimus. Quemadmodum arguitur è c. 1. Babæ primæ.

דתניא וכי יגח אין נגיחה אלא בקרן וכה"א ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל וכו' ואמר בכור שורו הדר לו וקרני ראם קרניו · ושואל הגמרא מאי ואומר ורצה להשיב שצריך מפני שהפסוק הראשון היה קבלה ולא ילפינן מיניה ואקשינן עלה והאי מילף הוא בתמי' כלומר והלא לא ילפינן מדברי קבלה לא חיוב ולא פטור אלא גלויי מילתא ילוף לדברי תורה מדברי קבלה וכן כל כה"ג ·

מצינו בהרבה מקומות בגמרא ב' תיבות זו אצל זו הראשונה בניחותא והשנייה בתמיהא כמו בריש מגלה מנא לן מנא לן כדבעי למימר קמא חכמים הקלו על בני כפרים וכו' דמנא לן הראשון בעית היא ובניחותא קרינן ליה וה"ק מנא לן כל הני זימנין דקתני במתניתין וקא מתמהינן עליה מנא לן כלומר מנא לן קא בעית והא טעמא כדבעינן למימר קמא חכמים הקלו וכו' כה"ג בע"א פרק השוכר גבי משוכרה בנכרי קונה דאמרינן מאי הוי עלה מאי הוי עלה דאמרינן וכו' · כלומר מאי הוי עלה הראשון בניחותא והשני

Vbi traditio exotica ad verba Exod. 21. 35. *Et quum ferierit*, hoc ferire de solis cornibus esse accipiendum. Sicuti legitur 1 Reg. 22. 11. *Fecerat sibi Tzidkiia f. Cenahanæ cornua ferrea* &c. Item dicitur Deut. 33. 17. *Primogeniti, bovis illius decor est ei, & cornua monocerotis duo cornua ejus.* Hic quærit Gemara, Quid est, Item dicitur? & respondere vult, istud necessarium fuisse, quod prius comma traditio esset, unde non discimus (sc. legem.) Quod ita impugnamus. Hoc ne docet! cum admiratione: q. d. Annon ita est, quod è traditionũ verbis nec quid illicitum, nec quid licitum sit discamus; sed dicti alicujus explicationes ad legis verba è traditionum verbis quilibet addiscat? Ita se habent omnia hisce similia.

Multis Gemaræ locis invenimus sententias duas conjunctissimas: quarum prior simpliciter legitur; posterior cum admiratione. Quemadmodum initio C. מגלה. Vnde id nobis constat? Vnde id nobis constet! Quemadmodũ dicere necesse est, Ante alios, sapientes pagos inhabitantibus veniam concessere &c. Vbi prius, Vnde id nobis constat? quæstio est, quam simpliciter & pacatè legimus: & hoc dicitur, Vnde nobis omnia ista tempora quæ in Misnajoth leguntur? postea illam quæstionem, Vnde id nobis constat? demiramur: q. d. Quærisne, unde id nobis constet! Ecce, ratio hæc est, Quemadmodum dicendum nobis est, Prius Sapientes veniam concessere &c. Similiter Cod. de Idol. c. *Qui mercede conducit*, ad verba, Accipiendo peregrinus acquirit: ubi dicimus, Quid hic juris est? Quidnam hîc juris sit! Quod dicimus &c. Ac si dicant, Prius illud, Quid in eo juris est? pacatè legi; posterius

בתמיהא וכאלו רבות בגמרא ·

פעמים יש אמוראים חולקים ואומר הגמרא שאינם חולקים אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי כלומר דכל חד וחד מודה לחבריה בפֿק דמציעא קטנה אין לה חצר ואין לה ד' אמות רבי יוחנן אמר יש לה חצר ויש לה ד' אמות ואף על גב דמשמע דפליגי קאמר התם דחד מיירי בגיטין וחד מיירי במציאה ולא פליגי כלומר ומר מודה ליה בגיטין ומר מודה ליה במציאה וכהֿג איכא טובא וכל היכא דאיפשר לומר כן ושלא לעשות פלוגתא בין החכמים שפיר דאמי ·

סוגיות הגמרא בהרבה מקומות כשדורש תרי מילי מחד קרא מקשה ואומ' ודילמא כוליה להכי הוא דאתא כלומר לחד מנייהו ומלֿ תרוייהו בפ' הכונס גבי ובער בשדה אחר דדריש מינה תרתי חדא ששמין על גבי שדה אחרת ועוד אחר ולא ברשות הרבים ׃ ומקשה ואימא כוליה להכי הוא דאתא ומשני אם כן ליכתוב קרא וכו' וכן בכל דוכתא ·

ופעמים אומר על כי האי קושיא מכדי שקולים הם ויבואו שניהם הי מנייהו מפקרת בריש קמא ולכתוב רחמנ' ושלח

rius verò cum admiratione. Talia in Gemara ſunt quamplurima.

Quandoque Gemarici Doctores diſſentiunt, & Gemara diſſentire negat; ſed hunc Doctorem iſtud, alterum illud ſtatuere, neque diſſentire: q. d. alterum alteri aſſentiri. Vt c. 1. Babæ mediæ: In puella nec atrium; nec quatuor cubitorum ſpatium locum habet: at D. Johannes in ea cum atrium; tum quatuor cubitorum ſpatium locum habere ait. Quamvis autem diſſentire videantur, ibi Gemara inquit, unum de libello repudii agere; alterum verò de re inventa, nec diſſentire: q. d. Hic Doctor alteri in repudii libello aſſentitur; ut alter huic in re inventa. Hujuſmodi multa ſunt. Et ubicunque ſic dici poteſt, nec controverſiam inter Sapientes facere, præclarum hoc videtur.

Gemaræ hæc formula paſſim uſitata, ut quum ex uno Scripturæ loco duo exponit, objiciendo dicat, At fortè totus locus huc ſpectat, ac tendit: q. d. ad illorum unum. unde ergo mihi iſta duo? Vt c. *Qui congregat*, apud verba Exod. 22. 5. *Et agrum alterius depaſtus ſit.* Vbi author ex eo duo exponit: unum, eos ad ea quæ in alio agro ſunt, calculum inire; prætereaque, alterius agrum, non verò locum publicũ deſignari. & objicit, Atqui dicam, totus locus ad hoc unũ tendit? ſed reſpondet, Si ita eſſet, Scriptura ſic haberet &c. Ita alibi paſſim.

Quandoque Gemara in tali fermè objectione ita loquitur, Quandoquidem iſta duo ſunt paria, & utrumque concluditur; hoccine ex illo deducis? Sic initio Babæ primæ. Atqui Deus ſcribere potuiſ-

fet Exod. 22. 5. *Et immiſerit pecus ſuum*; nec opus erat addere, *& depaſtus fuerit*, quod cum pede, tum dente fieri intelligitur: quia Deut. 32. 24. ſcribitur, *Et dentem beſtiarum immittam in eos.* Verum ſi ſcripſiſſet, *& immiſerit*, dicerem aut de ſolo pede, aut de ſolo dente id accipiendum, &c. Tum objicimus, Quandoquidem iſta duo æqualia ſunt, & ambo ex iſto loco eruuntur, &c. quorum hic eſt ſenſus. Iſta facti gravitate in interdicto paria ſunt: nam quæ in hoc eſt gravitas, pariter & in illo eſt; & utrumque è Scripturæ ſenſu promanat, quia abſolutè utrumque continetur. quid cauſæ cur hoc ex illo deducas, quum in neutro ſupra alterum ſit prærogativa? Additamenta in illo loquendi modo diſtinguunt, inter augendi & minuendi intentionem: & affirmant, nos quod diminutionem concernit, etſi duo ſunt paria, ac utrumque minuatur, ea tamen ex uno Scripturæ paragrapho non minuere.

Vbicunque dicimus, *Inde diſcis*, objectio contra alium locum continetur, aut contra Gemarici dictum; aut contra quæſtionem, quæ ſuo loco ſoluta non ſit, objicitur, atque hinc ſolveres. Quemadmodum illud initio capitis *Legebat*, Inde diſcis, intentione ad præcepta obſervanda opus eſſe: q. d. Hic eſt objectio adverſus Rabum, qui Cod. ראש השנה inquit, Quicunque tuba cantilenam canit, legi ſatisfecit. Ita Cod. de Idololatria, capite, *Qui mercede conducit*, ad verba, Acceptio in alienigena (acquiſitionem ratam facit,) objicimus, At illi vaſa neceſſaria ſunt. Inde diſcas, quamdiu accipientis vaſa penes vendentem ſunt, accipiens ſive emens nihildum acquirit: quæ fuerat quæſtio capite, *Qui*

ושלח את בעירה ולא בעי ובער דמשמע רגל ומשמע שן דכתיב ושן בהמות אשלח בם אי כתב ושלח הוה אמינא או הא או הא וכולי ומקשינן מכדי שקולים הם ויבואו שניה' וכו' והפ' שקולי' הם בחומרות ש שהחומרא שיש בזה יש בזה ויבואו שניהם ממשמעות הכתוב דמסתמא תרוייהו · אתו דהי מינייהו מפקת אחר שאין יתרון בזה על זה והתוספות מחלקין בכה"ג בין לרבות ולמעט ואומרים דלמעט אף על פי שהן שקולין וימעט שניהם לא ממעטינן להו מחד קרא ·

כל היכא דאמרינן שמעת מינה קושיא למקום אחר היא או למילת' דאמורא או לבעיא דלא איפשיטא במקומה קא פריך ותפשוט מהכא כגון הך דריש פרק הוה קורא שמעת מינה מצוות צריכות כונה כלומר קשיא לרבא שאומר בר"ה התוקע לשיר יצא ובעא פרק השוכר גבי משיכה בנוכרי אקשינן ותבעי ליה בלוו שמעת מינה כלוו של לוקח ברשות מוכר לא קנה לוקח כלו' ובעיא היא בפר'

המוכר את הספינה ולא איפשיטא ורכותיהו טובא בכוליה גמרא ·

Qui vendit navem: ubi ſoluta non fuit. Talia per totam Gemaram multa ſunt.

השער השלישי

בדרכי המשנה והרחקות עקבותיה אשר לא נודעו ועל מה אדניה הטבעו' ואת הדרך אשר ילכו בה דורשי יי' לא יחסרו כל טוב וחלקתיו גם כן לשני פרקים על דרך שערים ·

הפרק הראשון

סתם הוראה לקולא מדקא פריך בפ"ק דכתובות ומי איכא הוראה לאיסור ופרש"י ז"ל דאיסור לא קרי הוראה משום דכל אדם רשאי להחמיר והאוסר אינו צריך סמיכות דבר שאפילו מן הספק שאין הלכה ברורה לו הוא בא ואוסר אבל המקל סומך על שמועתו או על סברתו והיא הוראה · ומיהו התם מסיק דאיכא הוראה לחומרא וזה על המעט וכמו שמביא לשם ·

מצינו במשנה דבר זה מותר ואינו מותר לגמרי אבל הוא מותר מצד אחד ואסור מצד אחד ומותר דקאמר רוצה לומר מצד אחד בפרק שני דבכורות ורם

שרץ

TRACTATVS III.

De formulis Miſnæ ejuſque veſtigiorum itineribus, quæ hactenus ignota fuere: item cui ſtylobatæ ejus infixi ſunt, viaque quam inſiſtunt expoſitores ſacri, qui nullo bono deſtituuntur. Tractatum hunc etiam in duo capita reliquis convenienter diſpeſcui.

CAPVT I.

NOmen *Doctrina,* ſive, *Demonſtratio* abſolutè poſitum, rem licitam ſpectat: quod è quadam objectione liquet cap. 1. Cod. כתובות. Quid? Eſtne doctrina interdictum ſpectans? Vbi D. S. J. l. m. exponit, interdictum doctrinæ nomine non venire: quia unuſquiſque interdicere poteſt, quique interdicit, dicti ſui fulcimine non eget: nam vel ex dubio quodam, quod conſtitutio ſibi clarè perſpecta non ſit, eò pergit ut interdictum faciat. At qui rem licitam dicit, ſuo auditui aut diſcurſui innititur: atque iſta demum eſt demonſtratio ſive doctrina. Attamē ibi author concludit, doctrinam etiam de gravitate ſive interdicto dici: ſed hoc rarò fit, quemadmodum etiam ibidem producit.

Invenimus in Miſna, *Hæc res eſt licita:* nec tamen in ſolidum licita eſt; ſed uno reſpectu licita, altero interdicta eſt: quod autem dicit eſſe licitam, id de uno tantum reſpectu intelligit. Vt c. 2. בכורות, Repti-

שרץ אין חייבין עליו רוצה לומר משום דם אבל חייבין עליו משום שרץ דדמו כבשרו וכן כל כיוצא בזה·

פעמים במשנה ובברייתא ואו במקום או כמו חלץ ועשה מאמר ביבמות ר"ל חלץ או עשה מאמר וכן הרבה כיוצא בזה · וכן הוא דרך המקראות כמו איש אמו ואביו ר"ל אמו או אביו ורבים כמוהו·

וכן יש ש"ן במקום ואו בכתובות פרק האשה שנתארמלה ואם יש להם עדים אפילו עבד אפילו שפחה הרי אלו נאמנין שאין אדם נאמן על פי עצמו ור"ל ואין אדם וכו' ויש ספרים דגרסי' ואין· ואין כן הנסחאות המדויקות וכן קבלתיה מפי החכם מרי נר"ו וכיוצא בזה בפירקא קמא דביצה שאפר כירה מוכן הוא ר"ל ואפר כירה מוכן הוא דפריך התם שפר כירה מאן דכר שמיה ומסיק אימא ואפר כירה מוכן הוא וכאלה רבות בגמרא·

פעמים אומר תנא הלכה כפלוני שקדם לו בזמן הרבה ורוצה בשיטתו פרק אין צדין ר"ש בן מנסיא וחביריו אומרים הלכה כרבי מאיר · וקא מתמה והא אינהו קשישי מיניה טובא אלא

lium ſanguine rei non conſtituuntur. Hoc ſibi vult, quod ad ſanguinem attinet; attamen ex eo rei ſunt, quatenus eſt reptilium: quia reptilis caro & ſanguis æquantur. Sic ſimilia omnia.

Quandoque in Miſna & Baraitha *Et* pro *Aut* uſurpatur: ſicuti Diſcalceavit & ſermonem habuit, Codice יבמות; ſenſus eſt, Diſcalceavit aut ſermonem habuit. Sic alia multa ſimilia. Hujuſmodi etiam Scripturæ ratio eſt: ut Exod. 21.15. *Si quis verberaverit matrem ſuam & patrem ſuum*; ſenſus eſt, matrem ſuam, aut patrem ſuum. Talia ſunt plurima.

Similiter, *Quia* loco *Et* ponitur, Cod. כתובות cap. *Mulier quæ viduata eſt*: Quod ſi teſtes habeant, ſervos licet aut ancillas, ecce idonei & veri cenſentur: quia non eſt ullus de ſe ipſo teſtis idoneus. ſenſus, *Et non eſt ullus &c.* Nonnulli etiam Codices legunt, *Et non*: ſed ita non legunt exemplaria correcta. Ita accepi à ſapiente præceptore meo (quem Deus ſervet ac redimat.) Simile habes c. 1. ביצה. Quia cinis parvæ fornacis diſpoſitus ſit: hoc ſibi vult, Et cinis parvę fornacis aptus eſt. Vbi objicit autor, Cinis fornacis? quis nominis ejus meminit? & concludit, Dicam, Et cinis fornacis aptus eſt. Talia in Gemara multa ſunt.

Quandoque inquit Miſnicus, Conſuetudo ἀναμφισβήτητος eſt ſecundum N. quem tamen multo tempore antecedit ille; ſed tantum hujus ſententiæ acquieſcit. Vt c. *Non venantur*, D. Simeon f. Menaſiæ hujuſque ſocii inquiunt, Conſuetudo obtinet ſecundum D. Meïrum. ubi Gemara mirabunda inquit, Atqui illi hoc viro ſunt multo antiquiores; ſed de D.Mei-

בשיטת רבי מאיר קאמר וכן כיוצא בו ·

כל מקום שאומר במשנה אם הלכה היא נקבל הלכה אני אומר רוצה לומר הלכה למשה מסיני ויש לעיין ביבמות פרק הערל שאומ' הלכה אני אומר ולא משמע שיהיה הלכה למשה מסיני דקתני התם אמר רבן שמעון קל וחומר אמרו לו אם הלכה היא נקבל ואם לדין יש תשובה אמר להם לא כי הלכה אני אומר ולכאורה משמע דא"א שיהיה הלכה למשה מסיני דאם כן לא הוה פליג עליה רבי יהודה בברייתא וכן כתבו התוספות לשם דלאו הלכה למשה מסיני קאמר אלא כך שמע מרבו ועיין שם ·

כל היכא דקתני כדברי פלוני אומר הכריתות דקאמר הכי מפני שאותו תנא לא אמר דבר זה בפי' ממש אלא למדוהו מתוך דבריו שאומר במקום אחר כמו בפ"ט דטהרו' וזתים מאימתי מקבלין טומאה משיזיעו כדברי ב"ש ולמדו זאת מיהא דתניא חבית של זיתים מגולגלים בשא' וכו' וכן כל כיוצא בזה ·

D. Meiri ſententia ſermo eſt. Eadem eſt ſimilium ratio.

Vbicunq; in Miſna dicitur, Si eſt conſtitutio ἀναμφισβήτητος, ſuſcipiemus; talem conſtitutionem hic eſſe affirmo: mens hæc eſt, Moſis eſſe conſtitutionem allatam è monte Sinai. Sed conſiderationem meretur, quod in יבמות occurrit, capite, *Præputiatus*: ubi dicitur, Conſtitutionem ἀναμφισβήτητον eſſe affirmo; quum tamen non ſignificetur, Moſis eſſe conſtitutionē allatam è monte Sinai. Nam illic ſic legitur, Dixit Dominus Simeon, Contra illum ab impari argumentor. Regeſſerunt, Si eſt conſtitutio ἀναμφισβήτητος, ſuſcipiemus; verum ſi ad conſequentiam revocetur, eſt quod regeratur. His ille reſpondit, Nequaquam; ſed iſtiuſmodi conſtitutionem eſſe contendo. Atqui prima fronte intelligitur impoſſibile eſſe, ut ſit Moſis conſtitutio è monte Sinai: nam ſi ita eſſet, ei Doctor Judas in Baraitha non repugnaret. Ita illic ſcriptum in additamentis: illum non dicere iſtam Moſis eſſe conſtitutionem è monte Sinai; ſed ita à præceptore accepiſſe. Conſulas locum.

Vbicunque legitur, *Secundum verba illius N.* author כריתות inquit, iſtam formulam adhiberi, quia iſte Miſnicus illud ipſum non expreſſis verbis dixerat; ſed ex ejus verbis, quæ protulerat alibi, depromptum fuerat. Vt cap. 9. טהרות. Olivæ quando immunditiem contrahere incipiunt? Quando ſuccus emanat, ſecundum verba ſectæ Schammæi: quod ex hac Baraitha diſcunt, Dolium olivarum quæ volutantur, familia ſive ſecta Schammæi inquit &c. Eadem eſt omnium ſimilium ratio.

מצינו במשנה לשון שוה בשני מקומות ואין ביאורו אחד כמו שור חרש שוטה וקטן ב במתניתין פ״ד וה׳ דאמרינן שור חרש שוטה וקטן שנגח ב״ד מ מעמידין לו אפטרופוס וכן אחר לשם ר״ל שור של חרש שוטה וקטן לא שהשו׳ עצמו חרש שוטה וקטן ובפ׳ הפרה תנן החופר בור בר״ה ונפל לתוכו שור חרש שוטה וקטן ר״ל שהשור עצמו חרש כדאיתא התם בגמרא מאי שור חרש וכו׳ אילימא שור של חרש וכו׳ ואמר רבי יוחנן שור שהוא חרש וכו׳ ואף על גב דהתם מוקמינן לה בשור של חרש שוטה וקטן מ״מ שמעינן מהר׳ יוחנן שהלשון יסבול כן מדלא פרכינן עליה דרבי יוחנן מכדי שור שהוא חרש קתני וכן כל כיוצא בזה׃

In Miſna invenire eſt duobus locis phraſin ſimillimam; cum expoſitio una non ſit. Ex. gr. Bovis ſurdi, fatui, & junioris: in Miſna cap. *Quatuor vel quinque.* ubi ſic loquimur, Bovis ſurdi, fatui, & junioris, qui cornu ferierit hæc eſt conditio; ut Senatus huic (ſc. juniori ſive pupillo &c.) tutorem conſtituat: quod poſtea repetitur. Intelligit bovem alicujus ſurdi, fatui, & pupilli; non verò quod bos ipſe ſurdus, fatuus, & junior ſit. At capite *Vacca*, ita legimus, Qui in loco publico puteum fodit, ita ut contingat damnoſus caſus bovis ſurdi, fatui (potius rabidi) & junioris: ubi etiam volunt ipſum bovem eſſe ſurdum; quemadmodum illic in Gemara habetur, Quiſnam eſt bos ſurdus? &c. ſi dicendum, Bos ſurdi &c. at dixit D. Johannes, Bos qui ſurdus ſit &c. Et quamvis ibi id de bove ſurdi, fatui, & pupilli dictum ſtatuamus; nihilominus è D. Johanne, phraſin etiam alium iſtum ſenſum admittere diſcimus: quia adverſus D. Johannem nihil objicimus; quandoquidem is bovem qui ſit ſurdus intelligi docet. Sic omnia ſimilia.

הפרק השני

אורחיה דתנא לפרושי זימנין ממאי דסליק וזימנין ממאי דפתח כמו במה מדליקין ובמה אין מדליקין אין מדליקין וכו׳ היינו ממאי דסליק · יש נוחלין ומנחילין נוחלין ולא מנחילין נוחלין ומנחילין האב

CAPUT II.

DOctori Miſnico in more poſitum, ut aliquando id prius explicet, in quo deſiit; aliquando verò unde incœpit. Velut, Quo lucernam accendunt, & quo non accendũt? Non accendunt &c. quod id ipſum eſt in quo deſiit. Reperiuntur qui ſimul hæredes ſunt & hæredes inſtituunt; alii etiam qui cum hæredes ſint, hæredes tamen non inſtituunt. Qui hæredes ſunt, alioſque inſtituunt: ut pater

והבנים וכו' היינו ממאי דפתח כוותיהו טובא והכי אסיקנא בריש נדרים דאורחיה דתנא בהכי ובהכי ׃ וטעמא שאין התנא מדקדק להשוות לשונו בכל המקומות אומר שם הר"ן ז"ל בחידושיו כדי לאשמועינן דליכא קפידא ב במילתא וכל תנא דתני כמו שרוצה שפיר דמי וליכא בהא מילתא משום ותבחר לשון ערומים והאי טעמא סליק נמי שפיר בכל מאי דאמרינן דאורחיה דתנא בהכי ובהכי כגון זימנין דתני הענין בריש' והדר תני המנין כמו האשה נקנית בג' דרכים וזימנין דתני המנין ברישא והדר תני הענין כמו שבעת ימים לפני יה"כ ודכוותיהו וכיוצא בזה עולה יפה הטעם שכתבתי ׃

כל היכא דתניה כל לדרשא כלומר לאיתויי חידוש שלא היה במשמע וכולהו מייתי להו בשמעתתא קמייתא דערכין הכל לאיתויי מאי כמו הכל שוחטין לאיתויי נכרי אוכל נבילות לתאבון ואחרים הרבה אבל כל זימנין דדריש מיניה וזימנין דלא דריש מיניה כגו' כל מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה דדריש לה בגמרא כל לאיתויי מאי

pater & filii, &c. quod illud eſt unde incœperat. Hujuſmodi multa ſunt. Ita initio נדרים concludimus, Miſnici hanc eſſe conſuetudinem, ut utroque modo loquatur. Ratio autem, cur Miſnicus minutatim non obſervet ut ubique ſermonem uniuſmodi faciat (ut illic in obſervationibus ſuis obſervat D. Niſſin l. m.) hæc eſt, ut doceamur, in vocibus anxiam illam curam non requiri. Itaque quivis Miſnicus prout libitum eſt verba faciens, placet; nec hac in re quiſpiam tenetur dicto Job. 15. 5. *Eligas linguam aſtutorum.* Ratio illa optimè etiam procedit, ubicunq; dicimus, Miſnicum cum hunc, tum illum modum adhibere. Quemadmodum quandoque fit, ut prius res ipſa doceatur, deinde iterum doceatur numerus, ut, Vxor comparatur tribus modis; quandoque verò prius numerus doceatur, poſteaque iterum res ipſa, ut, Septem diebus ante diem expiationis, & ſimilia. In hujuſmodi egregiè procedit ratio, quam annotavi.

Vbicunque dicitur, Hoc *Omne*, ut acutè quid eruatur; idem eſt ac ſi diceretur, Vt novi quid producatur, quod in ſimplici ſenſu nõ continebatur. Hujuſmodi *Omnia* in prima conſtitutione legali 'ערכי adducuntur. ubi dicitur, *Hoc Omne* quid ſecum infert? ut, *Hi omnes mactant*, quò includat peregrinum, qui ad libitum comedit morticina. Aliaque plurima. Atenim ex illo *Omne*, aliquando acutè quid eruitur; aliquando nihil: quemadmodum, *Omnis* locus, quò fermentum non inferunt, ab inveſtigatione liber eſt: quod aliquis in Gemara argutè explicat inquiens, *Omnis* quid ſecum infert? ponitur ut il-

לאיתויי הא דתניא וכו' וחדלו לספור דלא דריש כל לאיתויי מאי ותימא שאין הגמרא מוליך השיטה שוה בכל מקום ומדברי הכריתות נראה דכל לא אתי לדרשא בשום מקום ואותן שמדקדק בהן לאו מלישנא ומשמעותא דכל אלא מיותורא כגון הך דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ דמשנה יתירה היא דהא באידך בבא קתני שתי שורות במרתף מקום שמכניסין בו חמץ משמע הא מקום שאין מכניסין בו חמץ אין צריך בדיקה ׃ ואם כן הך דכל מקום ויתורא הוא לאיתויי הא דתניא וכן כל כיוצ' בזה ׃

דרך המשנה וברייתא דתני מילי טובא ושייר דתנא לאו כרוכלא הוא דליחשוב וליזיל ודוקא טפי מחד אבל חד לא משייר כלומר ומאי דקתני דוקא קתני וכדפריך בכל מקום שאומר תנא ושייר מאי שייר דהא שייר והטעם כיון דטרח תנא למיתני כולהו מילי לא הוה משייר חדא דשיורא דחד מילתא לאו שיורא הוא והיכא דקתני מנינא או אלו מוכח בכמה דוכתיה דלא אמרינן תנא ושייר בפ״ק דקידושין גבי אמה העבריה קונה את עצמה במיתת

lud, quod in Baraitha habetur, doceat &c. Cæterum ſuperſederunt à recenſendo, ubi *Omne* non explicaretur argutè ad comprehendendum aliquid. Mirum autem, Gemaram omnibus locis formulam non facere æqualem. & ex authore etiam כריתות, *Omne* nullibi argutæ enarrationi inſervire videtur: in quibus verò hujuſmodi ſubtilitas adhibetur, è voce *Omne* ejuſve ſignificatione non promanare; ſed ex redundantia. Veluti ibi, In quemcunq; locum non inferunt fermentum: ubi Miſna eſt ſuperflua, quia in illa Baba legitur, Quod attinet ad duos ordines in cella vinaria, in iſto loco in quem fermentum deferunt (ſc. datur inveſtigatio.) ubi ſignificatur, quod locus quò fermentum non inferunt, inveſtigatione non egeat: quod ſi ita eſt, illa *In quemcunque locum* &c. redundant, ad illud Baraithæ eruendum. Sic ſimilia omnia.

In Miſnajoth & Baraithoth uſu venit, ut author multa proponens nonnihil omittat: nam nullus Miſnicorum inſtitori ſimilis eſt, ut omnia computans obambulet. Verum hac conditione ut plura omittat; ſed unum tantum non omittat: q. d. quicquid proponit, præciſè proponit. Quemadmodum objicitur, ubicunque dicitur, *Proponit & omittit*; quid omittit, quandoquidem omittit? Ratio eſt, quia quum laborabat Doctor ut omnia doceret, non omittebat unicum: quia unum omittere, non eſt omittere. Cum verò addit numerum, aut particulam *Hæc*, è plurimis Miſnæ locis conſtat, nos non dicere, Docet & omittit. Vt c. 1. קידושין ad verba, Serva Hebræa patris morte fit

האב וכו' · מתיב רב ששת ד' מענוקין וכו' ואי איתא ניתני נמי מיתת אב · וכ״ת תנא ושייר והא ד' קתני וכו' ועוד אמרינן התם מתיב רב עמרם ואלו מעניקין וכו' ואם איתא ניתני נמי מיתת אב וכ״ת תנא ושייר והא אלו קתני וכו' ומיהו איכא דוכתי שאומר תנא ושייר אף על גב דקתני אלו בסוטה פרק אלו נאמרין בכל לשון שייר שבועת הדין ושבועת ביטוי וכן במקומות אחרים · ובתוספות העלו שצריך לחלק בכל היכא דתני עניינים רבים אמרינן תנא ושייר אף על גב דקתני אלו כגון הך דסוטה שהבאתי אבל כי לא תני עניינים רבים וקתני אלו לא אמרינן תנא ושייר כגון הך דקדושין ודכוותה וכן גבי מניינא יש מקומות דתנא ושייר אף על גב דקתני מניין כמו בפרק החולץ תני רבי חייא מדברי תורה וד' שניות להם מדברי סופרי' ומסיק התם בגמרא דתנא ושייר וכיוצא בו במקומות רבים וזה צריך לעיון הלכה ועיין שם בתוספות פ״ק דקדושין וכאן אין מקום להאריך ·

וכל היכא דקתני אין בין זה לזה אלא כך וכך לא שייך לומר תנא ושייר דודאי דוקא קתני כדמוכח

fit fui juris &c. ubi M. Sefchat objicit, Quatuor donant &c.& fi ita eft,addamus etiam oportet mortem patris. Quod fi dicas, Docuit & nonnihil omifit; atqui ecce dixit *Quatuor* &c. Præterea ibi legimus, Objicit M. Amram, Et hæc donant &c. & fi ita eft, legamus etiam oportet mortem patris. Quod fi dicas, Docuit & omifit quædam; atqui ecce dixit *Hæc* &c. Attamen loca reperiuntur, ubi dicitur, Docuit & omifit;etfi præmifit particulam *Hæc*. ut Cod. סוטה cap. Hæc funt quæ quavis lingua pronuntiantur: ubi omifit Juramentum in judicio præftitum, & juramentum vulgare. fic aliis locis. At in additamentis conclufum eft, diftinctione opus effe. Vbicunque multa docentur, dicitur Docuit & omifit; quamvis habeatur *Hæc*, ut illud in סוטה quod produxi: fed ubi multa non proponuntur, & præmittitur *Hæc*, non dicimus, Docuit & omifit, ut illud in'קידושי, fimiliaque alia. Similiter cum numerus exprimitur, loca reperiuntur, ubi dicitur, Docuit & omifit; quamvis inquam numerus exprimatur. ut c. *Difcalceans:* docet D. Hija, Tot funt ex lege; fed quatuor funt fecundariæ ex Magiftrorum placitis. ubi in Gemara concluditur, illum docuiffe & omififfe: cujufmodi paffim alibi reperire eft. Hic ipfam conftitutionem confiderare oportet. Videatur ibi in additamentis c. 1. קידושין. Hic fermonem producendi locus non eft.

Vbicunque legitur, Hoc ab illo non differt, nifi hac vel illa ratione; non quadrat ut dicatur, Docuit & nonnihil omifit: nam in confeffo eft, authorem præcifè loqui: uti oftenditur c. 2.

Babæ primæ & initio cap. *Frequentior eſt.* Quod ſi locum invenias, ubi dicitur, Non eſt alia inter hæc differentia &c. & Doctor quiddam omittit; ratio ibi ſpecialis eſt. quemadmodum illud Cod. מגלה, Non eſt inter votiva & voluntaria alia differentia, quam quod in votivis homines de damno teneantur; in voluntariis verò nō teneantur &c. non tamen præciſè hoc accipiendum, quod non ſit inter illa differentia alia: nam aliæ ſunt inter votivum & voluntarium, ut habetur Cod. מנחות, cap. *Sacrificium euchariſticum.* Et quod ibi dicatur, Non eſt alia differentia; author hoc conjungens ἐν παρόδῳ cum cæteris, ubi dicitur, Non eſt alia differentia, ſic loquitur. Ita additamenta, cap. *frequentior eſt.*

Doctori Miſnico hoc in more poſitum, ut primo quod perſpicuum eſt accipiat; poſtea verò adjiciat quod ipſo gravius eſt: & hoc ſibi vult, non illud tantum eſſe, ſed etiam hoc. Sic paſſim in Gemara invenies quod objiciatur, prius reticendum fuiſſe, quia iſtud ex ipſo fine addiſcamus; & ſolvatur his verbis, Non illud, ſed hoc etiam docet author: q. d. Doctor etiam ſic loquitur, non illud tantum; ſed hoc etiam quæri. Quandoque tamen inverſo ordine author docet difficilius primo loco; poſteaque ei addit quod facile ac perſpicuum eſt: & hoc voluit, quo tamen ipſi opus non erat. Sicuti quibuſdam Gemaræ locis invenies, ubi objicit, Quorſum mihi finis proponitur; quum ex ipſo principio hoc addiſcamus? & reſpondet, Hoc quo ei opus non erat, docet. Sic in עירובים cap. *Feneſtra.* Si feneſtra quæ eſt inter duas areas publicas, majori ſui parte decem

בפ״ב דקמא וברישׁ מרובה · ואם תמצא מקום שׁאומרין אין בין כך ובין כך ותנא שׁיור טעם ישׁ בדבר כי ההיא דמגלה אין בין נדרים לנדבות אלא שׁהנדרים חייבין באחריותן ונדבות אין חייבין וכו׳ ולאו דוקא דליכא בינייהו אלא הך דאחרים נמי איכא בין נדר לנדבה כדאיתא במנחות פרק התודה והאי דקתני אין בין אגב גררא דשׁאר אין בין קתני לה · תוספות פרק מרובה ·

אורחיה דתנא נקיט ברישׁא מילתא דפשׁיטה והדר מוסיף עלה מילתא דרבותא · ור״ל לא זו בלבד אלא אף זו וכן תמצא בהרבה מקומו׳ בגמרא שׁמקשׁה לישׁתוק מרישׁא ומסיפא ידעינן לה ומתריץ לא זו אף זו קתני כלומר תנא נמי הק׳ לא מיבעיא זו אלא אף זו · ולפעמים תני איפכא מילתא דרבותא ברישׁא והדר מוסיף עלה מילתא דפשׁיטא ור״ל זו ואין צ״ל זו כמו שׁתמצא במקומות בגמרא שׁמקשׁה למה לי סיפא מרישׁא שׁמעינן ליה ומתריץ זו אין צ״ל זו קתני וכן בערובין פרק חלון · חלון שׁבין שׁתי חצרות דובו למעלה מעשׂרה ומקצתו

בתוך י׳ רובו בתוך י׳ ומקצתו למעלה מי׳ מערבין ב׳ ואם רצו מערבין אחד ומקשינן השתא רובו למעלה מי׳ ומקצתו בתוך י׳ אמרת מערבין ב׳ ואם רצו אחד רובו בתוך י׳ ומקצתו למעלה מעשרה מבעי׳ ומשני זו ואין צ״ל זו קתני וזה התירוץ דזו ואין צ״ל זו אינו מתרץ אלא מתוך דוחק גדול דלא איפשר ליה בלאו הכי אבל לא זו אף זו בכל דוכת׳ ופעמים הוי לא זו אף זו והגמרא מדקדק למצוא טעם אחר בקדושין האיש מקדש בו ובשלוחו דייק בגמרא השתא בשלוחו מקדש בו לא כל שכן וכו׳ ולא קאמר לא זו אף זו קתני כמו שאומר בכל דוכתא והיה איפשר לחלק דבחד בבא אינו אומר לא זו אף זו קתני וכן דעת הכריתות אלא שאין צורך שאף על פי שבכל דוכתא שונה לא זו אף זו ואין הגמרא מדקדק התם הואיל ווודע טעם מפורש ועדיף טפי וכן אומר בתוספות · והאי אורחיה דתנא בלא זו אף זו וכן בזו ואין צ״ל זו אומר הכריתות משום שהתנא שמע לשון

decem palmis sit altior, minori verò intra decem palmos descendat; vel contra majori sui parte contineatur intra decem palmos, minori parte supra decem palmos emineat: in utraque area cibum conjungunt, vel si velint, in alterutra. Vbi objicitur, Jamne, quum si majori parte 10 palmis sit altior, minori verò intra 10 descẽdat, dixeris, utrobique cibum conjungere & si velint in alterutro loco; quæritur de eo casu, quum major pars intra 10 subsidet, & minor pars supra 10 exstat? atque respondetur, Hoc quo tamen ei opus non erat edocet. Attamen hæc solutio, Hoc quo tamen ei opus non erat, edocet; non nisi urgente necessitate adhibetur, ubi absque ea esset dubium solvi non posset: verũ, *Non illud, sed etiam hoc*, ubivis adhibetur. Et aliquando ubi diceretur, *Non illud, sed hoc etiam*, Gemara aliam rationem rimatur. Vt in קידושין ad verba, Vir sibi mulierem cum per se, tum per proxenetã desponsat; rimando inquit Gemara, Quum jam per proxenetã desponset, nonne per se magis? &c. nec dicit, Non illud tantum, sed hoc etiam edocet: quemadmodum alibi passim. Posset etiam distinctio adhiberi, quod ubi simul illa duo collocantur, non dicatur, Non illud, sed hoc etiam edocet. Cujusmodi est authoris כריתות sententia: verum nullam esse ejus necessitatem: quia etsi alibi passim legitur, *Non illud, sed hoc etiam*, nec Gemara istic de eo sollicita est; quandoquidem manifestam rationem ac multo meliorem novit, id fieri. Sic in additamentis legimus. Porrò ad Doctoris Misnici consuetudinem quod attinet circa hujusmodi, *Non illud, sed hoc etiam*, vel sic, *Hoc ponitur, quum eo tamen opus non habeat*; dicit author כריתות, Quia Doct. Misnicus

ראשון

ראשון וכתבו ושוב שמע מפי תנא אחר חידוש גדול יותר ונראה בעיניו וכתבו · ואף על פי שהלשון הראשון אינו צריך לא רצה לסלקו ממשנתו וכן הטעם לזו ואין צ"ל זו שמע בראשונ' לשון ראשון וכתבו ושוב שמע לשון שני וכתבו ואף על פי שאינו צריך כלל למען כי רצה לכתוב דברי כל התנאים שהיו לפניו וזה הטעם בזו ואין צ"ל זו איננו שוה לי ולפי קוצר דעתי אין צורך לכך שדרך התנא בהרבה מקומות לומר ואין צ"ל בפי' בפ' היה קורא בפרקים שואל מפני הכבוד ואין צ"ל שמשיב כו' ולפעמים יקצר התנא וישמיט זו ואין צ"ל זו והיינו מה שאמרו בגמרא זו ואין צ"ל זו קתני כלומר כאלו אומר התנא בפי' זו ואין צ"ל זו ·

כל היכא דאיכא בין זה ובין זה או אחד זה ואחד זה אין לדקדק למה לי סיפא מרישא שמעינן לה דאורחיה דתנא בכל דוכתא דקתני בין זה ובין זה אף על פי דהוי סיפא מילתא דפשיטה כמו שכתבו התוספות בפרק כיצד צולין גבי ועצם לא תשברו בו אחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח וכו'

priorem ſententiam audivit, eam conſcripſit: iterumque ex alio Doctore novi quid, quod præſtaret & arrideret; ideoque ſcripto mandavit. Et quamvis prior ſententia neceſſaria non eſſet, eam è Miſna ſua rejicere noluit. Quæ etiam ratio in hoc dicto obtinet, *Hoc ponitur, quum eo tamen opus non habeat*: nam prius audivit ſermonem priorem eumque ſcripſit; deinde ſecundum ſermonem quem pariter ſcripſit, etſi nullo modo neceſſe erat: quia omnium antiquiorum Doctorum verba conſcribere animus erat. At hæc ratio in illo, *Hoc ponitur, quum tamen eo opus non habeat*, mihi non probatur: & ſecundũ exiguam ſcientiam meam, ea opus non eſt. Nam Doct. Miſnici multis locis hæc eſt conſuetudo, ut expreſſè dicat. Dicere neceſſe non eſt ſive opus non eſt. ut cap. Qui legit, Inter paragraphos ſalutat honoris cauſa: nec neceſſe eſt addere, & *reſalutat* &c. Aliquando verò Miſnicus conciſè loquitur, & omittit illud, quo non eget. Cum verò in Gemara dicitur, Hoc, quo ei tamen opus non eſt, edocet; hunc habet ſenſum, Ac ſi Miſnicus expreſſè diceret, Hoc pono, nec tamen ut hoc ponerem mihi opus erat.

Vbicunq; eſt, *Sive hoc, ſive illud*, aut *Cum hoc, tum illud*; rimari ita non convenit, Quorſum mihi finis? eum ex ipſo principio diſcimus. Nam perpetuus hic eſt mos Doct. Miſnici, ut dicat, *Sive hoc, ſive illud*; quamvis poſterius ſit planum & in confeſſo: quemadmodum in additamentis annotarũt, cap. Quomodo aſſant? ad verba, Os non confringetis in eo: Cum os in quo ſit medulla; tum os quod medulla careat, &c. at iſto,

Os quod

ועצם שאין בו מוח לא הוה צריך דמרישא שמעינן ליה מכ"ש אלא הואיל וקתני אחד אחד אין לדקדק · ומורי החכם נר"ו היה מספק בכך במקום שאומר לא זה ולא זה שהרי ע"כ פירושו בין זה ובין זה כי הך דע"א הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהר' והרבה כמוהו ומסתבר' שאין לחלק וכל לא זה ולא זה הוי כמו בין זה ובין זה ואין לדקדק למה לי סיפ' מרישא שמעינן לה ואני מצאתי בריש מועד קטן דקתני בין בין ומדקדק הגמרא דתנן משקין בית השלחין בין ממעין שיצא בתחלה בין ממעין שלא וכו' ודייק התם השתא ממעין שיצא בתחלה אמרת ממעין שלא יצא בתחלה לא כ"ש ומצריך לה התם ושמא דמ"מ הואיל ויש לו טעם מפ' כמ"ש בלא זו אף זו ·

פעמים תני סיפא לגלווי רישא כלומר לגלות על מה שיש לטעות ברישא ואה"נ דהיא גופא לא צריכא כי הא דקדושין פ"ק התקדשי לי במנה וכו' עד אמר לה התקדשי לי במנה זה וכו' ואומר התם אי ס"ד רישא במנה סתם השתא במנה סתם לא הוו קידושי

Os quod medulla careat opus non erat: quia id è principio discimus, argumento à majori. tamen quia adhibet, *Cum*, *Tum*, rimari ulterius non licet. Et sapiens præceptor meus (quem D. servet & redimat) de modo isto dubitat, ubi dicitur, *Nec hoc, nec illud:* quum velis nolis, ejus expositio sit, Sive hoc, sive illud: ut illud Cod. de Idol. Imbrex non participat immunditiem, nec munditiem: multaque similia. Atque existimatur distinguendum non esse, semperque *Nec hoc, nec illud*, esse veluti, Sive hoc, sive illud; nec ita rimandum esse, Quorsum mihi finis? eum ex ipso principio discimus. Ego autem inveni initio מועד קטן, ubi legitur *Sive*, *Sive*, & tamen rimatur Gemara; quum legimus, Irrigant terram siccitate fatiscentem, sive è fonte qui primum scaturit, sive è fonte qui jam primum non scaturit &c. Illic rimatur, jam è fonte dixisti, qui primum scaturit: nonnè multo magis è fonte qui jam demum non scaturit? hocque necessarium ibi demonstrat. Sed forte nihilominus, quia specialem habet rationem, eam exponit: quemadmodum diximus de hac phrasi, *Non illud, sed etiam hoc.*

Aliquando ponitur finis ut principium declaretur, q. d. ut id illustretur quod in principio male accipi posset: etiamsi id ipsum necessarium non sit. quemadmodum illud in קידושי' cap. 1. minâ mihi desponsator &c. usque ad, Dixit illi, Hac minâ mihi desponsator, &c. Illic dicit author, Si cogites principium de minâ absolutè loqui: jam per minam absolutè non fiunt sponsalia; & de hac minâ quæritur? Sed respon-

demus, Docet finem ut illuſtret principium: ne dicas, initio de *minâ hac* actum, verum minâ ſimpliciter poſitâ ſponſalia fieri; legitur in fine *minâ hac*. concluſio eſt, initio per minam abſolutè omnem minam intelligi: ita ſe habent ſimilia.

Quandoque aliquid docet, atque reſumens explicat: q. d. duo dicit, quorum unum eſt prioris explicatio. cap. I. Babæ pr. Bos, puteus, damnum ore illatum, incendium. eſtque qui quærit in Gemara, quid eſt damnum ore illatum & incendium? ubi docet iterumq; rem aggrediens explicat. Quin etiam alio capite iterum rem ipſam docens explicat: ut ibi eſt initio Bab. primæ. Hujuſmodi multa ſunt.

Aliquando finis ex initii accurata conſideratione eruitur; & nihilominus authori placet rem ipſam cum ſuo contrario proponere: Cod. עירובים cap. *Quomodo miſcent*. In his locis miſcent & conjungunt (ſc. cibos &c.) in ponte, ſepulchro, ubi eſt habitaculum; ſynagoga ubi habitat lector &c. ac tandem legitur, Hæc ſunt loca ubi non conjungunt vel miſcent: pons, ſepulchrum, ubi non eſt habitaculum; & ſynagoga in qua non eſt habitaculum pro lectore &c. atqui ecce finem ex accurata principii conſideratione diſcimus: ſed hic eſt Doctorum Miſnicorum mos, rem cum ſuo contrario exponere; quamvis contrarium ex attenta conſideratione percipiamus. Similia paſſim in Miſnajoth.

Hæc eſt authorum Miſnæ & Baraithæ conſuetudo, ut res multas alias cum aliis ſimul conjungant: q. d. ubi hæc docent, docent illa; quamvis neceſſarium non ſit.

במנה זה מיבעיא ורחונא תנא סיפא לגלויי רישא שלא תאמר רישא במנה זה אבל במנה סתם הוו קידושין תנא סיפא מנה זה מכלל דרישא מנה כל סתם׃ וכן כה״ג׃

פעמים תני והדר מפרש כלומר אומר שני דברים והאחד פי׳ הראשון ברויש קמא השור והבור והמבעה וההבער ואיכא מ״ד בגמרא מאי מבעה ההבער ותני והדר מפ׳ ואפילו מפרק לפרק תני והדר מפרש כדאיתא התם ברויש קמא ודכוותיהו טובא׃

פעמים שהסיפא אתיא לה מדיוקא דרישא ואפ״ה ניחה ליה למיתני דבר וחילופו בעירובין פרק כיצד מערבין אלו שמערבין הגשר והקבר שיש בהם בית דירה בה״כ שיש בו בית דירה לחזן וכו׳ וקתני סיפא ואלו שאין מערבין הגשר והקבר שאין בהם בית דירה ובה״כ שאין בו בית דירה לחזן וכו׳ והנה הסיפא ידעינן לה מדיוקא דרישא אלא שכך דרך התנא לפרש דבר וחילופו ואף על גב דידעינן חילופו מדיוקא וכיוצא בו בכמה משניות׃

דרך המשנה והברייתא דתני כמה מילי בהדי הדדי באגב׃ כלומר אגב דתני הני תנא הני ואף על גב דלא

Sic

צריך בפ"א דשבועות דתני שבועות ידיעות מראות נגעים יציאות השבת׳ ומפרש בגמרא דאגב דתני שבועות וידיעות דכתיבי גבי הדדי תנא נמי כולהו ודכוותיהו אין מספר וה"מ חדא וטפי מחדא אטו תרתי כלומר אטו תרתי דשייכי אהדדי אבל תרתי אטו חדא לא תני באגב. והכי מוכח בריש קדושין דוק ותשכח׳ וכן דרך משנה ובריתא למיתני סיפא דומיא דריש׳ א"נ רישא דומיא דסיפא ואף על פי שה"ל ביותר חדוש אפ"ה איידי דתנא רישא הכי תנא סיפא נמי הכי וכן איפכא איידי דקא בעי למיתני סיפא הכי תנא רישא נמי הכי בפרק אלו דברים היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רובה נכרים אינו מברך ואם רוב ישראל מברך ומפרש התם דבדין הוא דאפילו מחצה על מחצה נמי מברך והאי דתני רוב ישראל איידי דתנא רישא רוב נכרים תנא סיפא רוב ישראל ודכוותיהו טובא׳

פעמים שונה רבי במשנה דבר שאינו צריך רק להוציא מלב השוטים ביבמות פרק החולץ אשתו שמתה מותר באחותה ואמר רב יוסף עלה בכאן שנה רבי משנה שאינה צריכה ודכוותיהו טובא׳

Sic c. 1. שבועות: ubi proponit author, Juramentum, Propriæ immunditiei cognitiones, Lepræ ſpecies, Exitus ſabbatho licitos; & in Gemara explicatur, quod cum agatur de juramentis & cognitionibus, quæ in ſacris ſimul ſcribuntur, omnia etiam doceantur. quibus infinita ſunt ſimilia. Sed hoc ita intelligendum, unum vel plura propter duo conjungi: q. d. propter duo quæ inter ſe conveniunt: non verò propter unum duo ſimul proponi. Hoc arguitur initio קידושי': attende & invenies. Similiter in Miſna & Baraitha uſitatum, ut finis convenienter principio; vel etiam principium fini convenienter proponatur: & quamvis author rem cum majori innovatione poſſet; nihilominus quia ita principium docuit, ſic etiam finem doceat: & vice verſa quia ita finis proponendus fuerat, principium eodem modo doceat. Vt cap. *Hæ ſunt res:* Si quis è civitate egreſſus ignem videat, quum maximâ ex parte peregrini ſunt, non benedicit; ſi plerique ſint Iſraëlitæ, benedicit. ubi explicat author, quod juris ſit, ut, ſi pares ſint numero, etiam benedicat: ſed quod proponat majorem Iſraëlitarum numerum; quia initio dixerat *Maxima ex parte peregrini*, in fine dicere, *Plerique Iſraëlitæ*. Talia ſunt quam plurima.

Aliquando Ribbi proponit in Miſna rem quandam, quæ alia de cauſa neceſſaria non eſt, quam ut errorem è fatui animo auferat. Cod. יבמות cap. *Excalceans:* uxor ipſius fuerit quæ obiit, ejus ſororem ducere poteſt: ad quem locum D. Joſephus, Hic Ribbi Miſnam docet quæ neceſſaria nō eſt. His multa ſunt ſimilia.

Miſnici hæc eſt paſſim conſuetudo, ut nos more ſuo peculiari rem quandam per conſequentiam innuendo doceat: quamvis res eadem ſub finem exponatur manifeſtè; vel etiam alio loco conſtituat perfectam Miſnam. Vt illud initio ברכות: ubi legitur, Ab hora qua ſacerdotes ingrediuntur ut portionem ſuam comedant; & non dicitur manifeſtè, Ab hora ortus ſtellarum: quò nos aliquid more ſuo peculiari doceat, ſc. Sacerdotes oblationem comedere quum veſperaſcit; nec eis propitiationem injicere moram: quamvis ea de re ſit perfecta Miſna Cod. נגעים, Quum veſperaſcit edit rem oblatam; quum obtulit propitiatorium, ſacroſancta comedit. Simile habes in כתובות c. *Puella*. Semper eſt in patris ſui poteſtate, donec nubat. quid eſt *Semper?* additur ut aliquid è priſca Miſna excipiatur. Quamvis hujuſmodi Miſna manifeſtè legatur cap. *Quamvis*, Hæc eſt priſca Miſna; ſed Senatus poſterior ſtatuit, ne mulier ex oblata re comederet antequam nupſiſſet. Talia ſunt initio Babæ mediæ, & יבמות. Neque ideo ſolliciti ſimus: quandoquidem enim non proponitur hac de cauſa paragraphus redundans, nec diu admodũ ſermo producitur; Miſnico placet rem innuere & per conſequentiam docere, quum locum invenit, ubi innuere poſſit.

Aliquando aliquid in Miſna quod neceſſarium non eſt ſine fundamento docetur: & hæc Gemaræ formula multis in locis occurrit, Sine fundamento hoc ſumſit: q.d. gratis hanc rem accepit vel adhibuit Miſna noſtra. Et vulgari modo exun-

דרך התנא בהרבה מקומות לאשמועינן מילתא אגב אורחיה מדיוקא ע״י רמז ואף על גב דההיא מילתא מפרש לה בסיפא בהדיא א״נ משנה שלימה במקום אחר כי הא דריש ברכות דקתני משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתם דלא תני בהדיא משעת צאת הכוכבים לאשמועינן מילתא אגב ארחיה דכהני אכלי בתרומה בהערב שמש וכפרה לא מעכבא להו ואף על גב דמשנה שלימה היא במסכת נגעים העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים וכה״ג בכתובות פרק נערה לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה מאי לעולם לאפוקי ממשנה ראשונה ואף על גב דבהדיא קתני לה בפרק אע״פי זו משנה ראשונה בית דין של אחריה׳ אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ודכוותיהו בריש מציעא ובריש יבמות ואין להקפיד בכך הואיל ולא קתני בבא יתורא בשביל כך ואין אריכות לשון כ״כ ניחא ליה לתנא לרמוז ולדייק כשימצא מקום לרמוז בו·

פעמים שונה במשנה מילתא דלא צריכא בכדי והוא לשון הגמרא בכמה דוכתי כדי נסבא כלומר בחנם לקח משנתינו דבר זה ושיתפ׳

davit

בעלמא אגב ריהטא בפ״ק דר״ה
אמר רב חסדא פסח בכדי נסבא
וכן בפרק אלו מציאות סימנים כדי
נסבא ודכותיהו טובא ·

פעמים במשנה ובריתא קשיא
דיוקא דרישא לדיוקא דסיפא
ומשיב ואומר נעשה ולא קשיא
מידי כלום׳ התנא הק׳ דיוק של
הרישא נעשה כמו הסיפא
עצמה · ודינו כמוה ותו ליכא
למידק מידי שהסיפא לאו לדיוקא
קתני לה אלא לדומיא והוי כמו
חסורי מיחסרא ולא חסורי
מיחסרא ממש שמגיה המשנה
אלא ר״ל דתנא הק׳ כי הא דפ״ק
דקידושין נתן לה כסף ואמר לה
הרי את מקודשת לי אינה
מקודשת וכו׳ ודייק התם דסיפא
דהך ברייתא סתרא לרישא
דטעמא דנתן הוא ואמר הוא
הא נתן הוא ואמרה היא לאו
הוו קידושי אימא סיפא נתנה
היא ואמרה היא אינה מקודשת
הא נתן הוא ואמרה היא הוו
קידושי ׃ ומשני הכי קאמר נתן
הוא ואמר הוא מקודשת ואם
נתן הוא ואמרה היא נעשה כמי
שנתנה היא ואמרה היא
ואינה מקודשת׃ ודכוותה בי״ט פרק
אין צדין ! וראוי שתדע דלא שייך

davit orationis præcipitantiâ. c.1. ראש השנ׳ Dixit M. Hasda, vocem Pascha sine gravi ratione adhibuit: similiter cap. *Hæc inventa*, *Signa* sine fundamento Scripturæ adhibuit. Istis multa sunt similia.

Nonnunquam in Misna & Baraitha consequens prioris, repugnat consequenti posterioris: & Gemara respondens, inquit, Faciamus, nec ulla erit pugna: q. d. Antiquus ille Doctor sic è priori per consequentiam aliquid deduci vult: faciamus ut cum ipso fine conveniat, illiusque & finis par sit ratio. Nec ulterius quidpiam deducere convenit: quia finem ad consequens aliquod deducendum ille non docuit; sed propter similitudinem. Atque hoc illi simile est, quod ita efferunt, *Omnino deest aliquid*: cum tamen res ipsa non deficiat, qua restauretur Misna; sed hoc sibi velit, Misnici hanc esse mentem. Quemadmodum illud capitis 1. קידושי׳. Si hic illi mulieri dederit pecuniam, ac dixerit, Ecce tu mihi desponsaris, nonne desponsatur? &c. Ibi acutè eruitur, finem istius Baraitæ, principio adversari: quod eadem ratione, qua cum exigitur ut ipse det & loquatur, sequitur ut si ipse det & illa loquatur sponsalia firma non sint; dicturus sim, quum in fine habeatur, si ipsa det & loquatur, non esse desponsatam, ergo si ipse det & illa loquatur, rata sunt sponsalia. Vbi respondetur, authorem ita dicere, Si ipse det & loquatur, illam desponsatam censeri: nos jam quod si ipse det & illa loquatur, hunc casum illi æquemus; quum ipsa dedit & loquuta est, nec desponsata censetur. Similia Cod. יום טוב, capite *Non venantur.* At scire convenit, non quadrare

נעשה אלא כשרישא וסיפא בחד טעמא כי הך דקדושין דנתן הוא ואמרה היא דהוי טעמא דסיפא ורישא משום דכתיב כי יקח איש אשה ולא שתקח היא את עצמה וכן כל כה״ג ׃ אבל היכא דלאו חד טעמא הוא לא שייך לומר נעשה כדמוכח בפ״ק דחולין גבי הא דתנן הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח הקערה הרי הוא בכי יותן פי׳ חשובין הן הך גשמים להכשיר זרעים דהא ניחא ליה בנפילתן להדחת הקערה ואם בשביל שלא ילקה הכותל אינו בכי יותן פי׳ דהא לא ניחא ליה בהך גשמים ופרי׳ הא גופא קשיא אמרת בשביל שתודח הקערה הרי זה בכי יותן וכו׳ ׃ וזימנין אומר רישא פלוני וסיפא פלוני או תבר׳ מי ששנה זו לא שנה זו כי הך דחולין ודכותה ביבמות פרק חרש ובכמה דוכתין ור״ל תברא משנה מוחלקת היא לשתי דעות ומי ששנה רישא לא שנה סיפא ומי ששנה סיפא לא שנה רישא ׃

מצינו משנה ובריתא דאתיא בחדא מילתא כחד תנא ובחדא מילתא כחד תנא ואמרם בכה״ג רבי היא ונסיב ליה אליבא דתנאי א״נ

illud, *Faciamus*, nisi cum principium & finis eâdem nituntur ratione; ut illud in קידושי׳ cum dicitur, Si ipse dederit & illa loquuta sit: ubi principii & finis ratio ex eo desumitur quod scribatur, Deut. 22. 13. *Quum vir uxorem acceperit*; non autem quod illa se ipsam acceperit. Eadem omnium similium ratio. Sed ubi eadem non nituntur ratione, non quadrat dicere, Faciamus: uti liquet c. 1. חולין ad verba, *Illud quod legimus*, Qui scutulam parieti obmovet, ut scutella abluatur, ecce ad eum pertinet lex Lev. 11. 38. *Quum positus fuerit liquor*. Sensus est, censeri istam ipsam pluviam ad immunditiem disponere semina: quia illi iste aquæ defluxus arridet, ut scutella lavetur. quod si eò tantum admoveat ne paries stillicidio afficiatur, ad eum Levit. 11. 38. *Quum positus fuerit*, non spectat: & ratio redditur, quia istam pluviam non desiderat. Illic objicitur, Hoc ipsum difficultatem habet: nam dixisti, *Vt scutella abluatur*, ecce ad eum pertinet lex, *Quum positus fuerit* &c. Aliquando dicitur, Principium ab hoc, finem ab illo dici; aut, Discerpendum est, qui hoc docet, non docet illud: ut illud in חולין. eique simile in יבמות capite *Surdus*, ac alibi passim. Sensus hujus *Discerpendum est*, Misna in duas sententias distincta est: quiq; principium docuit, non docuit finem; nec contra qui finem docuit, docuit principium.

Invenimus quandoque Misnam & Baraitham, quæ in hac re hunc Misnicum Doctorem; in illa alium sequitur: atque in Gemara dici de similibus, Ribbi illam profert, eamque accipit ex sententia diversorum Misnicorum Doctorum;

האי תנא ס"ל כפלוני בחדא וכפלוני בחדא כלומר ולא פלתי שנאה ולא פלו' שנאה בפ"ק דשבועות מני מתניתין לא רבי ישמעאל ולא רבי עקיבא אי רבי ישמעאל קשיא שבועות אי רבי עקיבא קשיא ידיעות וכו' ואסיק רבי היא ונסיב ליה אליבא דתנאי בשבועות נסיב לה כרבי עקיבא ובידיעות נסיב לה כרבי ישמעאל · וכן בפרק אלו נערות אומר בכה"ג האי תנא דבריתא סבר לה כרבי בחדא ופליג עליה בחדא וכן בכל דוכתא ·

פעמים סתם רבי משניות סותרות ומפרש בריש שבועות ורבי היכי סתים הכא הכי והכא הכי ומתרץ רבי מעיקרא סבר לה כפלוני וסתמה והדר סבר כפלוני וסתמה ומשנה ראשונה לא זזה ממקומה שאף על פי שחזר בו רבי מקמייתא מאחר שפשטה ברוב התלמידים לא היה יכולת לשכחה מפיהם ולבטלה מבית המדרש והניחו את שתיהן והאחרונה עיקר אחר שחזר בו ר' מן הראשונה ·

מצינו משנה שמדברת בדבר א' ואין בה לא איסור ולא היתר בפ"ק דתמורה דג טמא שכבשו עם דג טהור אין בו לא איסור ולא היתר

rum: vel etiam, Isti N. Doctori una in re hujus N. sententia placet; in altera illius sententia: q.d. nec hic illam totam docuit; nec ille. cap. 1. שבועות, Cujus est Misna? nec D. Ismaëlis, nec D. Akibæ: si D. Ismaëlis, repugnant juramenta; si D. Akibæ, repugnant cognitiones &c. Concludit Gemara: Ribbi illam proponit, eamque sibi accipit ex sententia duorum Doctorum: in juramentis secutus est D. Akibam; at in cognoscenda immunditie secutus D. Ismaëlem. Similiter capite, *Hæ sunt puellæ,* ad eundem modum dicitur, Iste Baraithæ Doctor in ea Ribbi sententiam ex parte habet; sed ab eodem alia ex parte dissentit. Ita passim.

Aliquando Ribbi pugnantes Misnajoth absolutè proponit: quod explicatur initio שבועות. Quomodo Ribbi hic absolutè hoc modo loquitur; illic verò modo alio? & ita solvitur, Ribbi initio alicujus N. sententiam amplectebatur, eamque absolutè proponebat; iterumque alterius N. sententiam approbavit, eandemque absolutè docuit. Nec prima Misna loco mota fuit: quamvis enim Ribbi se ipsum correxerit, derelicta priori Misna; postquam inter plurimos discipulos divulgata esset, impossibile fuit ipsam ex eorum ore auferre, & è schola abolere. Itaque ambas reliquerunt; sed posterior est principalis: quandoquidem ad se rediens se ipsum correxit Ribbi, derelicta priori.

Reperimus quandoque Misnam, quæ rem tractat in qua nec interdictum, nec veniam reperire est. C. 1. תמורה. In pisce immundo, quem cum pisce mundo ceperunt, nec interdictum, nec

היתר

venia est. Et tradit author 'כריתו, in Talm. Jerosol. de explicatione illius controversiam esse. Similis Baraitha reperitur c. 1. כתובות: Spinæ dorsi medulla, quæ maxima ex parte incisa est, ut ait Ribbi: nec in ea rapti, nec liciti conditio proponitur. Sunt tamen exemplaria ubi legimus, Rapti legem habet: quæ lectio necessaria non est.

Misnico hoc in more positum, ut prius accipiat quod per consequentiam elicitur; deinde rem resumat, & quod manifestè exstat in Scriptura producat. Ratio est, quia quod per consequentiam elicitur ei magis arridet, adeo ut præmittat. Vt initio יבמות, Quindecim mulieres, ejus filia, neptis è filia, & neptis è filio ejus &c. Vbi in Gemara explicatur, quod illud de filia hic præmittat, inde fieri, quia quod per consequentiam (etiam allegoricam) elicitur, illi perplacet: ideo ipsum hoc præmittere. Sic initio נדרים.

Occurrunt quandoque in Misna Doctores qui non dissentiunt: sed Doctor posterior ad explicandam rationem Doctoris prioris accedit. C. 1. 'גיטי. At Sapientes dicunt, Necesse non esse, ut testis dicat, Coram me scriptum est, Coram me signatum est: eo excepto, qui instrumentum ex alia civitate affert, vel eò defert. Ibi nonnemo est qui in Gem. inquit, Sapientes nō procedere ut refragentur Doctori priori, qui dixerat, Afferens libellum repudii è civitate maritima, necesse habet dicere &c. sed ut causam explicent, nempe hoc de eo qui aliò defert etiam accipiendū. Eodem modo plurimis locis loquūtur.

היתר ואומר הכריתות שבירוש' נחלקו בפירושה וכן נמצאת ברייתא פ״ק דכתובות חוט השדרה שנפסק ברובו דברי ר' ואין בה לא טריפה ולא כשרה ויש נוסחאות דגרסינן התם טריפה ואין צורך ·

אורחיה דתנא למינקט ברישא מה דאתי מדרשא והדר מייתי דכתיב בהדיא בקרא · וטעמא משום דהאי דאתי מדרשא חביב ליה טפי ומקדימו כגון בריש יבמות ט״ו נשים בתו ובת בתו ובת בנו וכו' ומפרש בגמרא דהאי דאקדים בתו משום דאתייא מדרשא חביבא ליה ואקדמה וכן בריש נדרים ·

מצינו תנאי במשנה דלא פליגי אבל תנא בתרא לפרושי טעמא דת״ק קאתי פ״ק דגיטין וחכמים אומרים אין צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם אלא המביא ממדינה והמוליך ואיכא מ״ד התם בגמרא דחכמים לא ליפלוגי את״ק דהמביא גט ממדינת הים צריך שיאמר וכו' קאתי אלא לפרושי טעמא דאיכא נמי מוליך וכה״ג בכמה דוכתין ·

כל היכא דאיכא מחלוקת תנאים ולא מסיים בהדיא במשנה

Vbicunque Doctores antiqui discrepant, nec in Misna manifestè expri-

במאי פליגי מסתמא תנא בתרא
מחמיר טפי כדאמרינן בהמוכרת
פירות סתם תנא בתרא לטפויי
חומרא קא אתי ויש לחלק
דדוקא ב' תנאים ואין תנא
אחר מפסיק ביניהם אבל ג'
תנאים לא מסיימא מילתא אי
תנא בתרא לטפויי על ת"ק קאתי
או על האמצעי דסמיך ליה
כדמוכח פרק במה מדליקין וחכמים
אומרים אחד מבושל ואחד
שאינו מבושל אין מדליקין בו ·
ומקשינן בגמרא חכמים היינו
תנא קמא דקאמרי סתם לא
באליא ולא בחלב · ומשני איכא
בינייהו דרב ברונא אמר רב
חלב מהותך נותן בו שמן כל
שהוא ולא מסיימי פי' אינו ניכר
מי האוסר ומי המתיר ואמאי
לימא רבנן בתראי הם האוסרים
כד אמרינן סתם תנא בתרא לטפויי
חומרא קאתי אלא היינו ודאי
משום דהתם ג' תנאים ואל
דתנא בתרא לא אתי לטפויי את"ק
אלא אנחום המדי דאמר מדליקין
בחלב מבושל אפילו בעיניה ואתו
רבנן לאסור מבושל בעיניה
אך בנתינת שמן לתוכו מותר
וכדרב ברונא אבל ת"ק לעולם

exprimitur jus iſtius, in quo diſcrepant, abſolutè Doctor poſterior rem magis aggravat. Sicuti legimus cap. *Quæ vendit fructus*, Abſolutè ac præciſè D. poſterior ad rem magis aggravandam accedit. Atque diſtinguendum eſt, iſtud præciſè de duobus Doctoribus accipiendum, ubi inter ipſos alius quidam Doctor non intercedit: ſed in tribus Doctoribus res definita non eſt, an Doctor poſtremus accedat, ut rem magis quam primus aggravet; an verò magis quam Doctor medius qui proximè præcedit. uti arguitur è capite, *Qua re accendunt?* Atque Sapientes dicunt, ſive adipe elixo, ſive non elixo, horum nullo accendunt lucem. Vbi in Gemara objicimus, Sapientes cum priori Miſna faciunt, utpote in qua abſolute dicatur, Nec caudæ pinguedine, nec adipe. Et reſpondent, Intercedere inter illos ſententiam M. Berounæ. dixit M. B. Si in adipem liquidum olei nonnihil infuderit &c. Nec determinant: ſenſus eſt, ignoratur quis interdicat, vel permittat. Quare? Dici poterat, Doctores poſtremi interdicunt: quemadmodum dicere ſolemus, Abſolutè Doctor poſterior ad rem magis aggravandam accedit. Verum id ideo proculdubio, quia iſthic tres Doctores ſunt, dicique poteſt, poſtremum non accedere ut magis aggravet quam primus Doctor; ſed magis quam Nahum Medus, qui dixerat homines lucernam accendere adipe elixo, etiam non immutato: ideoque Doctores acceſſiſſe, ut elixum non immutatum interdicerent; ſed cum oleum immittitur, adipem adhiberi poſſe, idque ex ſententia M. Berounæ. Verum ſecundum primum Docto-

אומא לך דאסור אפילו בנתינת שמן דלא כרב ברונא והואיל דאל״ הכי ואל״ הכי הילכך לא מסיימי וכן מוכח בכמה דוכתי ונל״ דאפילו יש ג׳ תנאים נמי אם התנה האמצעי׳ מחמיר טפי בהדיא מסתמא תנא בתרא את״ק אתא לטפויי ומסיימי כדמוכח בע״א פ״ק לפני אידיהן של נכרים ג׳ ימים אסור וכו׳ רבי ישמעאל אומר ג׳ שלפניהם וג׳ של אחריהם אסור · וחכמים אומרים לפניהם אסור אבל לאחריהם מותר ואקשינן בגמרא חכמים היינו ת״ק ומשני איכא בינייהו דשמואל דאמר בגול׳ אינו אסור אלא יום אידם בלבד ת״ק אית ליה דשמואל ורבנן לית להו דשמואל · פי׳ משום דסתם תנא בתרא לטפויי חומרא את״ק קאתי וכדפרש״י ז״ל והא התם נמי איכא ג׳ תנאים ואפ״ה אומר ומסיימי אלא ודאי היינו משו׳ דר׳ ישמעאל רצוני התנ׳ האמצעי מחמיר הרב׳ דקאמ׳ ג׳ לפניה׳ וג׳ לאחריה׳ אסור ולא מסתברא דאתו רבנן בתראי לטפויי עליה חומרא אלא מסתמא את״ק אתי לטפויי ומ״ה מסיימי וכמה סוגיות אחרות בגמרא

rem firmiter aſſeverabo, adipem etiamſi oleum immittatur eſſe vetitum: quod M. Berounæ refragatur. Itaque quia hoc, & illo modo dici poteſt, nō determinant. Id è multis locis confirmatur. Dicere a. poſſumus, quamvis tres etiam ſint Doctores, ſi modo Doctor medius manifeſtè rem aggravet, abſolutè citatum poſtremum Doctorem ad primum accedere ad aggravandum; atque hoc definiri: uti liquet c. 1. Cod. de Idol. Ante peregrinorum feſta per tres dies vendere non licet &c. Doctor Iſmaël inquit, Interdictum ad tres dies ante feſta, & tres dies ea ſequentes extendi. Sapientes denique, ante ipſa illicitum; ſed poſt eadem licitum eſſe. Vbi in Gemara objicimus, Sapientes cum prima Miſna facere: & reſpondetur, Intereſt Samuelis ſententia, quâ ſtatuit, in exilio nonniſi ipſo die illorum feſto venditionem interdici: adeo ut primus Doctor cum Samuelis dicto conveniat; non item Sapientes ſive Doctores. Senſus eſt, iſtud ideo objici, quia abſolutè poſtremus Doctor, quò magis rem quam primus aggravet, accedit. Et quemadmodum explicat D.S. J. l.m. Ecce iſthic etiam tres ſunt Doctores: & nihilominus dicitur, rem determinari. Verum id proculdubio fit propter illud D. Iſmaëlis. Hoc volo, Doctor medius rem admodum aggravat, quum inquit, Per tres dies ante ipſa, & tres dies ea ſequentes interdictum eſt: neque exiſtimatur, poſtremos Doctores eò progredi, ut iſtam conſtitutionem magis aggravent; verum abſolutè, ut primam conſtitutionem aggravent, accedere. ideoque negotium deciditur. Aliæ plurimæ formulæ in Gemara

has

מוכיחות אלו החלוקות ובמ"ש די למבין ׃

פעמים תנא מוקשה מחברו ושתיק וקא מהדר בברייתא או במתני' אחרת וכן מוכיח הגמרא בפסחים פרק אלו עוברי' ד דאומ' דאי שתיק תנא בהדא מכילתא איפשר מהדר במכילתא אחריתי הילכך יש ללמוד מזה דכל היכא דאשכחן תנא מוקשה מחבירו במשנה ושתיק אין לומר דמרשתיק הודה וקבל אלא אף על גב דשתיק הכא איפשר דמהדר בדוכתא אחרינא א"נ מהדר ולא חש הגמרא להזכירו וסוגית הגמרא בכל כה"ג דאומר מאי מהדר ליה פלוני לפלוני כגון ברוש ברכות שפיר קאמר ליה רבי יהודה לר"מ אמר לך ר"מ וכו' וכן בכמה דוכתי ׃

מצינו והחכמים אומרים דלא קאי אכל מה דאיתי ברישא פרק אלו נערות גנב וטבח בשבת גנב וטבח לע"א גנב שור הנסקל וטבחו משלם תשלומי ד' וה' דברי רבי מאיר וחכמים פוטרים ׃ ואמרו בגמרא התם כי קא פטרי רבנן אשארא פי' ע"א ושור הנסקל וכן כל כיוצא בזה ולפעמים אומר מלה בסיפא ולא קיימא אסיפא אלא ארישא פרק השואל המשכיר בית לחבירו

has diviſiones comprobant : ſed intelligenti dicta ſufficiunt.

Aliquando Miſnicus à ſocio impugnatur ac reticet : deinde in Baraitha aut alia Miſna rem reſumit. Hujuſmodi quid Gemara in פסחים oſtendit, capite, *Hi tranſeuntes:* ubi dicit, etiamſi Miſnicus in quodam paragrapho taceat, fieri poſſe ut in alio paragrapho rem reſumat. Hinc ergo diſcendum, quod ubicunque invenimus Doctorem à ſocio ſuo in Miſna impugnari, & tacere; dicendum non ſit, eum quia tacet, alteri aſſentiri ejuſque ſententiam amplecti : ſed quamvis hic taceat, fieri poſſe ut alio loco reſpondeat; vel etiam reſpondere, etſi Gemara ſollicita non ſit, ut iſtud commemoret. Stilus autem Gemaræ eſt, ut in omnibus ſimilibus dicat, Quid iſte N. huic N. reſpondet? ut initio berachoth, Præclarè dixit D. Judas D. Meïro : & reſpondit tibi D. M. &c. Sic multis locis.

Invenimus, *At Sapientes dicunt*, quod non refertur ad omnia quæ prius producta erant. Capite *Hæ puellæ*, Si furatus eſt & mactavit in Sabbatho ; furatus eſt & mactavit idolis; furatus eſt bovem lapidandum eumque mactavit, quadruplum vel quintuplum reddit : uti ſentit Doct. Meïr; at Sapientes abſolvunt. Illic in Gemara dicunt, illud Sapientum *Abſolvere* ad partem tantum, ſenſus eſt, ad mactatum Idolis & bovem lapidandum, referri. Ita ſimilia omnia. Quandoq; autem aliquid ſub finem dicitur; cum tamen non ad finem, ſed principium ſpectet. Capite *Poſtulans:* Si aliquis ſocio ſuo domum elocet, is

על השוכר לעשות לו מזוזה וכשיצא לא יטלנה ובנכרי יטלנה בידו ויצא · ומעשה בא' שנטלה בידו ויצא ו וקבר את אשתו ושני בניו ומקשה ומעשה לסתור פי דקס"ר דאסיפא קאי ומשני אלא ארישא וכן כל כיוצא בזה ·

דרך הבריותות למדרש מחד קרא כמה דרשות אף על גב דלא נפקא ליה מהך קרא אלא חדא ואידך מקרא אחרינא נפקי אלא אגב ריהטא דריש כולהו מחד קרא כגון הך והתעלמת ו פעמים שאתה מתעלם כגון כהן בבית הקברות וזקן ואינה לפי כבודו או שהיתה מלאכה שלו מרובה משל חבירו וכו' וכהן בבית הקברות נפקא דלא אתי עשה ודחי לא תעשה דכהונה · שלו מרובה משל חבירו נפקא מדכתיב אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם כדאיתא במציעא אלא דנקט כולהו בחד קרא אגב ריהטא וכי האי גוונא בכמה בריותות ·

פעמים לא דייק תנא במשנה בשיעור' בדבר מועט בריש בבא בתר' במשנת מקום שנהגו ל לעשות פסים לבינים וכו' אומר

qui eam conducit ejuſdem poſtibus ſacrũ paragraphum inſcribere tenetur, quem egrediens non auferet: ſed ſi peregrinus ſuccedat, illum manu ſua auferens exibit. Exemplum habemus in quodam, qui illo manu ſua ablato egreſſus eſt, & poſtea uxorem cum duobus filiis ſepelivit. Hic objicitur, An profertur exemplum conſtitutioni repugnans? id eſt, Forte exiſtimabis id ad finem referendum eſſe. ſed reſpondetur, ad principium referri debere. Sic ſimilia omnia.

Hic eſt Baraitharũ mos, ut acutè multa ex uno Scripturæ loco eliciat: quamvis ex iſto loco Scr. non niſi unum profluat; ex alio verò aliud. Verum orationis curſu & impetu iſta omnia ex uno ſcr. loco author elicit. Vt ex illo Deut. 22. 1. *Non occultabis te:* nonnunquam te occultabis, ut ſacerdos cum pecus in ſepulchretum aufugerit; aut ſenator, quum illud ejus dignitas non permittet; aut cum ipſius opus præſtat operi alterius &c. Attamen quod de ſacerdote, quum pecus in ſepulchretum aufugerit, dicitur, ex eo profluit, quod non detur præceptum affirmans, infringens interdictum reſpectu ſacerdotum. Item, *Cum ipſius opus alterius opere potius eſt*, inde profluit quod Deut. 15. 4. ſcribitur, *Omnino in te ne eſto egens.* Ipſum tuum opus præcedere debet: ut in Baba Metſia docetur. Verum quod omnia ex eodem Sc. loco deſumat, id fit orationis impetu. Ejuſmodi in plurimis Baraitoth occurrunt.

Aliquando Miſnicus in Miſna ad quantitatem in re parva accurate non attendit. Initio Bavæ poſtremæ in Miſna: Vbi diſſectis lateribus & lateribus ſtruere ſolent &c. dicitur in Ge-

בגמרא כיון דלא הוי טפח לא חשיב וכן בענין התלוי בחשבון לא דייק כשהיה הטעות לחומרא פ"ק דסוכה סוכה העשויה ככבשן קאמר התם לחומרא לא דק ודכוותיהו טובא ·

אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ ב בקדושין כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות וכו' ומקשה וכללא הוי בתמיהה והרי מצות שמחה והקהל מצות שהזמן גרמא הם ונשים חיובות · ומשני אמר רבי יוחאי אין למדין וכו' וכן מייתי בפרק בכל מערבין וא"ת סוף סוף מאי כל דקאמר דכיון דאינו כולל אין זה כלל · וי"ל כי הקצת הוא כל בערך אל עצמו ·

כל היכא דתני מניינא לדרשא כמו אבות מלאכות חסר אחת דייק בגמרא מנינה למה לי כלומר למה לי למיתני מנין ליתנינהו ואנא ידענא דארבעים חסר א' נינהו · והכי דייקינן גבי ד' אבות נזיקין וכן כה"ג ·

כל מקום שאומר במשנה כלל גדול משום חומרא דאותו דבר הוא כמו כלל גדול בשבת וכן במקומות אחרים דחמירא

in Gemara, Quum ad palmi quantitatem non pertingant, author quantitatem non æstimat. Similiter in re quæ à numero dependet, author de errore in re aggravanda sollicitus non est. Vt c. 1. סוכה: Tugurium fornacis quantitate structum. Hic dicitur, Ad quantitatem in aggravando adhibitam anxie non attendit. Hujusmodi multa sunt.

Ex universali particula, ubi etiam additur *Præter*, istiusmodi quid colligere non licet. In קידושי': Ab omnibus præceptis affirmativis, quæ à tempore dependent, liberæ sunt mulieres &c. Ibi objicitur: Hæccine est generalis regula! cum admiratione. Atqui præcepta de lætitia & conveniendo ad audiendū legem, à tempore dependent; & nihilominus mulieres tenentur. Atque respondetur, dixisse D. Johæum, Non colligunt &c. Simile producitur capite, *Omnia miscent ac conjungunt*. Quod si dicas, Quid tandem illud *Omne* quod legitur? Nam quum omnia nō complectitur, non est universale. Respondendum: partem illam esse totum, respectu sui ipsius.

Vbicunque numerus apponitur, id fit quò inde aliquid eliciatur: ut, Præcipua opera sunt &c. uno minus. Hic in Gemara rimātur, quare exprimatur ejus numerus: q.d. quorsum hic numerū lego? ista opera tantum proponeret: & ego satis cognoscerem esse triginta novem. Similiter rimamur apud verba, Quatuor sunt damnorum fontes. Sic similia.

Vbicunque in Misna dicitur, *Magna regula*, ita loquuntur, quia res illa gravis est. ut in Codice de Sabbatho, Regula magna: similiterque

כדאיתא התם בשבת פרק כלל גדול ·

פעמים במשנה ובבריתא מייתי קרא ואינו דבר תורה ממש רק מדרבנן וקרא אסמכתא הוא ביבמות גרושה לא יקחו אין לי אלא גרושה חלוצה מנין תל' ואשה ואסיק התם דחלוצה דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא וכה"ג בכמה דוכתי ·

מצינו במשנה תלמידים חולקים על רבם והתלמידים נזכרו בתחלה לפני רבם בפ"ק דעדויות בש"א רובע עצמות מן העצמים ובה"א רובע עצמות מן הגויה שמאי אומר אפילו עצם אחד וכו' וכן במקומות אחרים · והטעם אומר הכריתות שהתלמידי' קבלו כך מרבם תחלה בילדותו ושוב חזר בו בזקנתו ואפ"ה משנה ראשונה לא זזה ממקומה ·

מצינו אשה חולקת עם התנאים בדין כמו תנא כמו שמצא הכריתות בתוספתא דריש כלאים פ"א רבי טרפון מטמא וחכמים מטהרים וברוריה אמרה וכו' וכשנאמרו דברים לפני רבי יהושע אמר יפה אמרה ברוריה וכו' ·

מצינו בבריתא בהמה במקום עוף בפ"ק דחולין בין שצואר הבהמה למעלה והסכין למטה

alibi, ubi res gravis proponitur: quemadmodum ibi in שבת, capite, *Regula magna.*

Aliquando in Mifna & Baraitha author Scripturam producit: quum tamen ipfum quod tractatur non fit legis; fed Doctorum potius; Scriptura autem eò applicetur. In יבמות: Dimiffam uxorem non ducent Sacerdotes. Hic nonnifi dimiffam invenio: unde illud de muliere excalceata? Docetur quod refpondeas Lev. 21. 7. *Et mulierē.* Ideo concludit ibi author, illud de Excalceata Doctorum effe; Scripturam verò vulgari quadam ratione ac modo eò applicari. Similia paffim occurrunt.

Invenimus etiam in Mifna difcipulos à fuo magiftro diffentite, & priori loco commemorari ante magiftrum fuum. c. 1. עדויות. Difcipuli Schammæi dicunt, Quadrantal plenum offibus diverforum; at difcipuli Hillelis ajunt, Quadrantal plenum offibus unius cadaveris: Schammæus inquit, Etiam os unum, &c. Sic alibi. Rationem reddit author כריתות: difcipulos initio fic edoctos à magiftro fuo in adolefcentia ipfius; qui poftea in fenectute fua fe ipfum correxerit: nihilominus priorem Mifnam loco motam non fuiffe.

Invenimus quoque mulierem à Doctoribus Mifnicis in jure diffentire, inftar Mifnici alicujus. Quemadmodum author כריתות in additionibus invenit initio Cod. כלאים c. 11. D. Tarphon immundum pronuntiat; Sapientes mundum; at Berouria inquit &c. quum hæc corā D. Jofua narrarentur, dixit, Bene refpōdit Berouria, &c.

Invenimus in Baraitha pro ave pecudem poni c. 1. חולין. Sive pecudis collum fuperius fit, culter verò inferior

וכו' ואוקמה רב פפא בעופא דקליל והאי דקתני בהמה לאו דוקא ויש נוסחאות התם דלא גרסינן בהמה אלא צואר למעלה סתם·

rior &c. Hoc M. Papa constituit in ave, quæ parva est; quod autem legitur *Pecus*, id proprie accipiendum non est Sunt etiam illic exemplaria ubi non legimus *Pecudis*; sed simpliciter *Collum superius*.

השער הרביעי

בדרכי המדות שהתורה נדרשת בהם וכל הנלוה אליהם מדרכי מדרשות החכמים ואסמכתותיהם: וחלקתיו לד' פרקים והדברים עתיקים כראי מוצק חזקים·

הפרק הראשון במנין המדות כולם וסדר חשבונם אחת לאחת למצוא חשבון ואם ידעתי כי אם אספרם מחול ירבון·

הפרק השני בדיני השלשה עשרה מדות המפורסמות בחותם ר' ישמעאל חתומות·

הפרק השלישי בל"ב מדות דרבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי ל"ב נתיבות השגר מים חיים נובעין מכלי·

הפרק הרביעי בדרכי המדרשות והאסמכתות למוצאיהם לבד המדות המקובלות ושרשיהם·

TRACTATVS IV.

De variis modis, quibus lex explicatur: iisque qui illis affines sunt, cum ex modis allegoriarum Sapientum; tum ex allusionum locis. Quem in quatuor divisi capita: ubi dicta perpetua & firma instar speculi fusi.

Caput primum de omnium modorum numero, calculique ordine successivo ad numerum inveniendum: etsi cognoscam, quod si illos enumerem, arenam numero superaturos.

Caput secundum de conditione tredecim modorum pervulgatorum, qui D. Ismaëlis sigillo obsignati sunt.

Caput tertium de 32 modis D. Eliezeris f. Doctoris Ioses Galilæi: sive 32 viis sermonum popularium, quibus aquæ perennes è machinis emanant.

Caput quartum de allegoriarum & allusionum modis secundum suas origines, præter receptos modos eorumque radices.

הפרק הראשון

לשון הראב"ד בפתיחת פירושו לת"כ כל מקום שמנו חז"ל מנין

CAPVT I.

ITa infit D. Abr. f. Davidis præfatione commentariorum suorum in Leviticum. Vbicunque Sapientes l. m. nume-

מנין צריך מנין למניניהם ו
ובשיעוריהם צריך שיעור ל
לשיעוריהם · וכללותיהם הם
צריכים פרטי פרטות שהרי מנו
חז״ל בבריתא דר׳ ישמעאל י״ג
מדות וכשבאו לפרט נראי׳ י״ו
מדות דוק ותשכח וכלל זה יהיה
בידך שכל מדה שאין דינה משתני׳
מחבירת׳ נחשבת עמה מדה אחת
והרי לך סדר חשבונם על פי
האותיות · א׳ קל וחומר· ב׳ גזירה
שוה · ג׳ בנין אב וכתוב א׳ בנין
אב ושני כתובים · ד׳ כלל ופרט ·
ה׳ פרט וכלל · ו׳ כלל ופרט
וכלל · ז׳ כלל שצריך לפרט ופרט
שצריך לכלל · ח׳ דבר שהיה
בכלל ויצא מן הכלל ללמד על
הכלל · ט׳ דבר שהיה בכלל
ויצא לטעון טעם אחר שהוא
כענינו · י׳ יצא לטעון טען אחר
שלא כעניינו · יא׳ יצא לידון בדבר
החדש · יב׳ דבר הלמד מעניינו
ודבר הלמד מסופו · יג׳ שני כתובים
המכחישין זה את זה · אלו
הן יג׳ מדות בפרטן ובמניינם
ובכללם · ובכאן יל׳ מה ראה רבי
ישמעאל לפרש בפרטן דין מקצתן
כגון כלל ופרט וכלל דקאמר
אתה דן כעין הפרט · וכן יצא

rum expresserunt, numero alio ad eorum numeros opus est; & in quavis eorum quantitate, quantitate ad eorum quantitatem opus est; eorumque generales regulæ specialissimis egent. Etenim ecce Sapientes l. m. in Baraitha D. Ismaëlis 13 numerarunt modos: quum autem eos speciatim recensent, 16 esse videntur: attende & invenies. Hanc verò regulam teneas, quemvis modum cujus conditio à compari suo diversa non est, cum eo censeri eundem. Et ecce tibi numeri eorum ordinem secundum literarum seriem. *a* Ab impari; *b* A vocum convenientia; *c* Principii constitutio ex uno Scr. loco, & principii constitutio è duobus locis; *d* Generale cum speciali; *e* Speciale cum generali; *f* Duo generalia cum interposito speciali; *g* Generale egens speciali; & speciale quod generali eget; *h* Quum res in genere contenta, à genere separatim exprimitur, ut de genere aliquid doceat; *i* Quum aliquid in genere contentum separatim ponitur ad onus aliud imponendum, quod cum illo convenit; *k* Aut separatim ponitur, ad diversum quid imponendum, quod cum illo non convenit; *l* Separatim collocatur, ut de eo novi quid statuatur &c. *m* Res quæ è subjecto discitur, & res quæ è fine discitur; *n* Duæ Scripturæ sibi invicem contradicentes. Hi sunt 13 modi speciatim suis numeris & generatim propositi. Hic autem inquirendum est, quid D. Ismaëli visum fuerit, ut speciatim quorundam modorum conditionem exponeret. Ex. gr. *Duo generalia cum interposito speciali*, ubi dicit judicanda esse secundum speciale: similiter, *Res in genere contenta speciatim*

מן הכלל ללמד על הכלל וזולתם ואלו דין מקצתם לא פי' עם הפרטים ועוד משהתחיל לפרש הפסיק בכלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל · ולא פורש בו כלום · ומשיב הראב"ד ז"ל מפני שהזכיר כלל ופרט וכלל שאין דורשין את שניה' ר"ל הכללות והפרטות דכלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ופרט וכלל נעשה כלל מוסף על הפרט כמו שיתבאר פרק הבא בע"ה · חזר ואמר בכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט כלומר שאנו דנין את הכלל כעין הפרט ומשהתחיל לפרש בזה פירש דין כולם עד לבסוף · ומה שהפסיק בכלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל סמך בפירושו על מה שפי' בכלל ופרט וכלל שדורשין את הכל הכלל והפרט ושוב חזר ומנה ופי' עד הסוף ׃ עוד יש שתי מדות אחרות שלא מנה אותם רבי ישמעאל הא' הזכירוה בנזיר בפ"ג מינים והוא פרט וכלל ופרט והב' נזכרת בז' מדות שדרש הלל לפני זקני בתירא והוא מדת כיוצא בו במקום אחר· ועתיד אני לזכור טעם שהשמיטן רבי ישמעאל במקום

tim exprimitur ut de genere aliquid doceat; & ſic alia. Iterum ecce quorundam conditionē cum ſpeciebus non expoſuit. Quinetiam poſtquam exponere incepit, abrumpit in modo, g *Generale egens ſpeciali*; & *ſpeciale quod generali eget*: ubi nihil explicat. Verum reſpondet D. Abr. f. D. l.m. Quia meminerat horum, ſc. *Generalis*, *ſpecialis*, & *generalis*, ubi duo iſta negligunt, nimirum generalem & ſpecialem conditionem; (nam cum dicitur, *Generale cum ſpeciali*, non continetur quicquam in generali niſi quod in ſpeciali eſt; & in, *Speciale cum generali*, ſtatuitur generale aliquid addere ſpeciali, quemadmodum capite ſequenti favente Deo exponetur) redit ac dicit ad, *Duo generalia cum interpoſito ſpeciali*, non aliter judicas quam ſecundum ſpeciale, q. d. nos judicare generale ſecundum ſpeciale: & poſtquam hic explicare incepit, omnium conditionem ad ultimum modum uſque enarrat. Quod autem abrumpat in, *Generale egens ſpeciali*, & *ſpeciale quod generali eget*; in ſua expoſitione eo nititur quod propoſuerat in, *Duo generalia cum interpoſito ſpeciali*: quo etiam exponunt omne Generale & Speciale. Deinde redit, numerat, & exponit omnia ad finem uſque. Sunt præterea duo alii modi, quos non numeravit D. Iſmaël: eorumq; unum commemorarunt Cod. נזיר. capite, Tres ſpecies, ſc. Duo ſpecialia cum interpoſito generali: ſecundus commemoratur inter ſeptem modos, quos expoſuit Hillel coram ſenatoribus Bethiræ: qui modus dicitur, *Huic ſimilia alio loco*. Ego autem poſthac rationem memorabo, quare iſtos Doctor Iſmaël omiſerit: idque

loco peculiari Deo dante. Porro hi ſunt 32 modi, quibus ſermones populares eruuntur: nam traditio talis eſt, Doctor Eliezer filius D. Joſis Galilæi ita inquit, 32 modis ſermo popularis eruitur. 1 Auxeſi. 2 Diminutione. 3 Auxeſi poſt auxeſin. 4 Diminutione poſt diminutionem. 5 Implicito argumento ab impari. 6 Explicito argumento ab impari. 7 Ab eadem origine. 8 A conſtitutione principii. 9 Compendio. 10 E re immutata. 11 Ex ordine diviſo. 12 Ex eo quod cum ad illuſtrandum adductum eſſet, deprehenditur illuſtratum. 13 Generali cui ſuccedit factum, quod ſit prioris determinatio. 14 E magno quod à minori dependet, inſonando auribus prout audire aſſueverunt. 15 E duabus Scripturis, quæ ſibi invicem contradicunt, &c. 16 Ex eo quod ſuo loco ſingulare eſt. 17 Eo quod ſuo loco non explicatur; ſed explicatur loco alio. 18 Ex eo quod cum reſtricte dicatur, in omnibus obtinet. 19 Eo quod cum de hoc dicatur, in compari etiam locum habet. 20 Eo quod etſi de hoc dicatur, huc non pertinet; ſed compari competit. 21 Ex eo quod ad duos modos æqualiter ſe habet, cuique tu vim, quæ in ambobus præſtat, attribuis. 22 Eo quod à compari arguitur. 23 Eo quod compar ſuum arguit. 24 Ex eo quod in genere contentum ſeorſim ab eo collocatur, ut de ſe aliquid doceat. 25 Eo quod in genere contentum ſeorſim ab eo collocatur, ut de compari aliquid doceat. 26 Parabolâ. 27 Ex ſuperiori. 28 A pari. 29 Ex præpoſito & poſtpoſito, quod rei inſit. 30 E præcedēti & ſequenti

המוחד בס"ר · ואלו הם לב' מדות שההגדה נדרשת בהן דתניא רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי אומר בלב' מדות ה ההגדה נדרשת בריבוי · ובמיעוט · ובריבוי אחר ריבוי · ובמיעוט אחר מיעוט · ובקו' סתום · ובקו' מפורש · מג"ש · מבנין אב · מדרך קצרה · מדבר שהוא שנוי · מסרור שנחלק · מדבר שהוא בא ללמד ונמצא למד · מכלל שאחריו מעשה והוא פרטו של ראשון · מדבר גדול שהוא נתלה בדבר קטן הימנו · להשמיע לאוזן כדרך שהיא שומעת · משני כתובים המכחישין זה את זה וכו' · מדבר שהוא מיוחד ב במקומו · ומדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר · ומדבר שנאמר בקצת והוא נוהג בכל · ומדבר שנאמר בזה והה בחבירו · ומדבר שנאמר בזה ואינו ענין לו אבל הוא ענין לחבירו · מדבר שהוקש לשתי מדות ואתה נותן לו הכח היפה שבשתיהן · ומדבר שחבירו מוכיח עליו · ומדבר שהוא מוכיח על חבירו · מד' שהי' בכלל ויצא מן הכל' ללמד על עצמו · ומדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חבירו · וממשל · וממעל · ומנגד · וממוקדם וממאוחר שהוא בענין · וממוקדם וממאוחר שהוא

בפרשות · מלשון נוטריקון · מלשון גמ"ט ׀ אם לחשבון האותיות · אם לחילוף זו בזו · הרי אלו לב' מדות מכאן אמרו כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי בהגדה עשה אזניך כאפרכסת ושמע דבריו שנאמר הט לחכמה אזניך ובפרק המיוחד להם בס"ד אכתוב טעם בכל מדה ומדה אמאי לא חשיב לה רבי ישמעאל כלשון רבינו שמשון ז"ל בספר כריתות לא אטה ימין ושמאל ·

ויותר מהמה בני הזהר במדות חכמי הגמרא במדרשותיהן ואסמכתותיהן ובמקראותיהן כי להנה שרשים גדולים שמהם מסתעפים כמה ענפים בדיני התורה · ואלו הן אם למקרא · ואם למסורת · שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין · אין מוקדם ומאוחר בתורה · עירוב פרשיות · גורעין · ומוסיפין · ודורשין · סרס המקרא ודרשהו · מקרא נדרש לפניו ולאחריו · דורשין תחלות ׀ אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט ׀ אין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות · פרש' שנאמרה ונשנית בשביל דבר שנתחדש בה · הפסיק הענין · איידי במקראות ׀

in sectionibus. 31 E formula quâ literæ pro vocibus accipiuntur. 32 Formulâ qua literæ expenduntur, vel secundum numerum iis designatum; vel secundum earum permutationem. En istos 32 modos. Hinc dicunt: ubicunque verba D. Eliezeris fil. D. Josis Galilæi invenis in sermone populari; aures tuas dispone instar harpagii perforati, & verba illius attende: quemadmodum dicitur, *Inclina ad sapientiam aures tuas.* Cæterum capite illis destinato, Deo dante, ad singulos modos rationem scribam, quare illos D. Ismaël neglexerit: formulam D. nostri Simsonis l.m. in libro כריתו' sequutus; nec ad dextram vel sinistram declinabo.

Vlterius autem fili mi admonitus esto de modis Sapientum Gemaræ in suis mysticis expositionibus & allusionibus atque Scripturarum citationibus: modi enim isti magnas radices habent, è quibus quam plurimi rami in legis divinæ juribus succrescunt. Sunt autem hi; Principium lectioni inest; Principium traditioni inest: E duabus Scripturis, quæ unum idemque docent, nihil eruunt; Non est prius & posterius in lege; Confusio sectionum; Auferunt, addunt, & ita exponunt; Inverte Scripturam ac deinde expone eandem; Scriptura ex antecedentibus & consequentibus exponitur; In subtili indagine principia connumerant; Auxesis auxesin nonnisi ad diminuendum sequitur; Diminutio diminutionem nonnisi ad augendum sequitur; Sectio quæ cum immutatione proponitur, mutatur propter id, quod in ipsa innovatur; Rem distinguere; Occasio in Scripturis; Ob

interdictum quod in generali continetur non vapulant; Interdictum quod ad præceptum transfertur; Præceptum depellit interdictum; Prohibitio complectens, & prohibitio addens; Loquitur lex phrasibus filiorum hominis.

לאו שבכללות אין לוקין עליו · לאו הניתק לעשה · עשה דחי לא תעשה · איסור כולל · איסור מוסיף · דברה תורה כלשון בני אדם ·

Caput II.

הפרק השני

RAtio argumentandi ab impari est modus conscriptus in lege: ubi depromunt argumentationem à minori ad majus; & discunt quod gravius est ab eo quod levius est ad aggravandum. Et ratio hoc exigit: nam si in eo quod levius est, hæc (ut ita dicam) gravitas reperiatur; annon in hoc quod gravius est, multo magis convenit, ut ista gravitas inhæreat. Atque hæc ratio etiam invertitur, ut leve è gravi (minus è majori colligamus) ad allevandum. Verum Doctores suo sermone quod frequentius est accipiunt; vel etiam Scripturæ viam insistunt: quia scriptum Num. 12.14. *Si pater ejus sputum inspuisset in faciem ejus* &c. quanto magis Deitas &c. Inde discimus argumentum à minori Scripturâ niti, hoc est, *Gravius ab eo quod levius est ad aggravandum.*

דיני קל וחומר מדה כתובה בתורה שדורשין קל וחומר ולומדין חמור מקל להחמיר · והדעת תחייב זה שאם זה הקל נמצאת בו זאת החומרא זה החמור לא כ״ש שתהיה בו אותה החומרא וה״ה איפכ׳ קל מהחמור להקל אלא שהתנא נקט בלשונו היותר נהוג אג״ אורחיה דקרא נקט דכתיב ואביה ירוק ירק בפניה וכו׳ ק״ו לשכינה · ומשם אנו למדין דין ק״ו מן התורה והיינו חמור מקל להחמיר ·

Argumentum ab impari ratiocinatione fit: quasi d. communi ratiocinationis æstimatione; non verò per ipsam Scripturæ vim. Quemadmodum illud in damnis fundamentalibus: Sicuti dens, qui ad nocendum non collimat, reum facit: cornu quod eò tendit, annon multo magis? Ita se habent omnia similia. Aliquando jure quodam nititur: hoc volo, jure legis divinæ & prærogativis, quas Scriptura in re collocat: idque cum ad allevandum; tum ad aggravandum.

הקל וחומר נעשה מסברא כלומר מחשיבות סברא בעלמא ולא מכח הכתוב כגון הנהו דאבות נזיקין ומה שן שאין כוונתה להזיק חייב קרן שכוונתו להזיק לא כ״ש · וכן כל כי האי גוונא ופעמים נעשה מדין כלומר מדין התורה וממעלות שנתן הכתוב בדבר בין להקל בין להחמיר

Vt

כגון הנהו דפרקא קמא דקידושין גבי כסף שטר וביאה מה אמה העבריה שאין נקנית ב בביאה נקנית בכסף שנקנית בביאה אינו דין שנקנית בכסף וכן כל כה״ג ·

אין דנין ק״ו אלא להטיל על הלמד אותה חומרא שנמצאת במלמד בלבד אבל להעדיף עליו יותר מהמלמד לא · ואף על פי שהלמד כ״כ חמור בערך המלמד והיינו דקאמר בכל דוכתא דיו לבא מן הדין להיות כנדון · פי׳ דיו ללמד להיות כמלמד כדגמרי׳ מקרא דכתיב תסגר שבעת ימים ואף על פי שאין ערך לשכינה עם האב וכמה מעלות טובות למקום עלינו ודין פלוגתא דרבי טרפון ורבנן בקמא פ׳ כיצד הרגל ומסקנא התם דהיכא דלא מפריך ק״ו כ״ע אית להו דיו כי פליגי היכ׳ דמיפרך ק״ו פי׳ לא מיפריך היכא דא״נ אמרי׳ דיו סוף סוף מהני לן הק״ו וגמרינן ביה מילתא דלא כתיבא כגון הק״ו שהביא התנא ואביה ירוק ירק בפניה ק״ו לשכינה ארביסר יום אלא דיו וכו׳ פי׳ ז׳ דשכינה לא

Vt illud c. 1. קידושי׳, ad verba, Argento, chirographo, congreſſu: Quemadmodum ancilla Hebræa, quæ congreſſu non acquiritur, acquiritur argento; illa mulier quæ congreſſu acquiritur, annon æquum eſt ut argento acquiratur? Ita ſimilia omnia.

Non argumentantur à minori ad majus, niſi ut ſuper id quod docetur eam tantum gravitatem jaciant, quæ in eo quod docet invenitur; ſed non adeo, ut iſtam magis in illo, quam in hoc augeant: quamvis etiam quod docetur tantam habeat gravitatem, illius quod docet reſpectu. Atque hoc illud eſt quod paſſim dicitur: Sufficit ei quod ex argumentatione provenit, ut ei unde argumentum ducitur, ſit æquale: id eſt, ſufficit ei quod docetur, ut docenti æquetur. Quemadmodum è Scriptura diſcimus: nam ſcribitur Num. 12. 14. *Secluditor ſeptem dies*; etſi nullo Deitatis cum illo patre ſit comparatio: quot enim Deo ſupra nos præſtantiſſimi gradus competunt! Cauſa controverſa inter Doct. Tarphonem & Sapientes proponitur Babæ primæ capite, *Quî pes:* ubi concludimus, Quod ubicunque non infringitur argumentum ab impari, omnes fateantur illud *Sufficere:* nam de eo diſſentiunt, ubi argumentum ab impari infringitur. Quod ita intelligendum, Non infringitur, ubi etiamſi dicamus ſufficere, omnino tamen nobis prodeſt argumentum ab impari, indeque rem non ſcriptam diſcimus. Veluti in illo ab impari quod Doctor ille proferebat è Num. 12. *Si pater ejus ſputum inſpuiſſet in faciem ejus:* quanto magis quod ad Deitatem attinet, quatuordecim dies? Sed ſufficit ei &c. id eſt, ſeptem dies qui Divinitatē

לא כתיבי כל עיקר אתא קו׳ ואייתי ארביסר אתא דיו אפיק ז׳ ואוקי ז׳. וכל כיוצא בזה בהא הכל מודים דאמרינן דיו אבל היכא דאי אמרינן דיו מיפריך הק״ו ולא יועיל דבר׳ רבי טרפון סבר דלא אמרינן דיו ורבנן סברי דאפ״ה אמרינן דיו כגון ההיא דפרק כיצד הרגל שור המזיק ברשות הניזק רבי טרפון אומר נזק שלם וחכמים אומרים חצי נזק אמר להם רבי טרפון ומה במקום שהקל על שן ורגל דברשות הרבים פטור החמיר עליהם ברשות הניזק לשלם נזק שלם מקום שהחמיר על הקרן ברשות הרבים חצי נזק אינו דין שמחמיר עליו ברשות הניזק לשלם נזק שלם ואמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון מה רשות הרבים חצי נזק אף רשות הניזק חצי נזק וכו׳ והתם מיפריך הק״ו שהרי חצי נזק כתיב בקרא כלומר ומסתמא משמע נמי ארשות הניזק ואתא קו׳ ואייתי נזק שלם ואי אמרת דיו פריך ליה קו׳ ולא מהני לן ולא גמרינן ביה מידי וכן כל כה״ג כך המסקנא התם בפרק כיצד הרגל ובמציעא

ſpectant nullo modo conſcripti ſunt: ſed venit arg. ab impari & infert dies quatuordecim: & accedit illud *Sufficit*, quod ſeptem aufert & ſeptem conſtituit. Atque in omnibus hac in parte ſimilibus fatentur omnes nos dicere, *Sufficit.* Verum ubi ſi dicamus *Sufficit*, argumentum à minori infringitur, nec quicquam utilitatis affert, exiſtimat D. Tarphon nos non dicere *Sufficit*; at Sapientes cenſent, etiam eo caſu nos dicere *Sufficit.* Sicuti illud capitis, *Quî pes.* De bove damnum inferente in loco patientis damnum D. Tarphon exigit totum damnum; at Sapientes dimidium. Quibus D. Tarphon, Et quid? ubi levius quid Scriptura de dente & pede ſtatuit, (quorũ ſc. damnum in loco publico non obſtringit) de iiſdem gravius quid ſtatuit in privato damnum patientis loco, ſc. ut integrum damnum præſtetur? ergo ubi gravem multam ſtatuit, ut cornu in loco publico damnum inferente, damni dimidium præſtetur; nonne æquum eſt ut de eo graviorem mulctam ſtatuat in loco læſi privato, ut ſolvatur damnum totum? Cui reſpondent, Sufficit ei quod ex argumentatione provenit, ut ei unde argumentum ducitur ſit æquale. Quemadmodum locus publicus eo caſu dimidium damni exigit; etiam privatus damnum patientis locus, damni dimidium &c. At hic infringitur argumentum à minori; quia ecce dimidium damni in Scriptura exſtat: q. d. id abſolute dictum etiam intelligitur de privato læſi loco; ſed venit argumentum à minori, & damnum totum refundi poſtulat. Quod ſi dicas, *Sufficit*, infringitur illud à minori, nec nobis prodeſt, nec inde quicquam diſcimus: ſic ſimilia omnia. Talis illic cap. *Quî pes*, concluſio. Et in Baba media, capite

פרק השואל משמע דאפילו היכא דלא מיפריך ק״ו איכא תנא דלית ליה דיו דיליף גניבה ואבדה בשואל דחייב מק״ו דשומר שכר ודריש דיו מה שומר שכר בבעלים פטור אף שואל כן ופריך הניחא למאן דאית ליה דיו אלא למאן דלית ליה דיו מאי איכא למימר והתם לא מיפריך הק״ו דהא לא כתיב גניבה ואבידה בשואל כל עיקר לא לפטור ולא לחיוב דוק ותשכח ויש שאומרים שמא יש אמורא שהיה סבור לומר כן מעיקרא דאיכא תנא דלית ליה דיו אפילו היכא דלא מיפריך הק״ו ׃ ולדעתו צריך הניחא ואף על גב דמסקנא לא קיימא הכי ודרך הגמרא בכך כמו שאמרתי בפרק שני מהשער השני בס״ד עיין שם ׃ וזה שייך בין אתחלתא דינא בין אסוף דינא פי׳ תחלת דינא המלמד שבתחלת הדין כגון ההוא דמייתי קרא ק״ו לשכינה י״ד יום אלא דיו וכו׳ כלומר מה אב דהיינו המלמד ז׳ אף שכינה ז׳ וכן בכל דוכתא ׃ וסוף דינא פי׳ המלמד שבסוף דינא

capite *Commodato accipiens*, docetur, quod ubi etiam non infringitur argumentum ab impari, inveniatur Doctor Mifnicus, qui illud Sufficit non admittat. Quo loco difcitur, rem furto ablatam & amiffam, quam quis commodatò acceperat, obligare: & quidẽ argumento à minori, ab eo qui pro mercede cuftodit. quod acutè explicatur per *Sufficit*, ut bona pro mercede fervans proprietariis præfentibus liber eft; pariter & commodatò accipiens. Et objicitur, Id ecce fatisfacit ei qui admittit illud *Sufficit*; fed ei qui id non admittit quid dicendum eft? Atqui iftic non infringitur argumentum ab impari: quia nihil omnino fcriptum eft de re furto ablata aut amiffa ab accipiente commodatum; neque ad abfolvendum, neque ad condemnandum. Diligenter attendas & invenies. Sunt qui dicant, dari forte Gemaricum, qui initio, ut ita loqueretur, cenfuerit effe Mifnicum qui illud, *Sufficit*, non admittat, ubi etiam non infringitur argumentum ab impari: cui fecundum fententiam fuam *Ecce Satisfacit* opus fuerit; quamvis ita non habeat conclufio. Confuetudo autem Gemaræ hac in parte eft, quam Dei gratia capite fecundo fecundi tractatus propofui. Locum confule. Quod jam dictum fuit, quadrat cum in argumenti principium; tum finem: ubi per principium argumenti notatur id, quod docet argumenti initio pofitum. Quemadmodum illud, ubi Scriptura argumento à minori pro Deitate 14 dies infert; fed Sufficit &c. quafi dicas, Vt à patre (qui eft docens) concluditur 7 dierum fpatium; fic Deitas 7 diebus contenta eft. Ita paffim. Per finem argumenti defignatur id, quod docet fub finem collocatum:

כלומר

כלומר אותו הנמצא במלמד שמכחו הוא לומד ומוסיף עליו כק״ו כגון שאומר זה שחמור כך וכך אינו דין שחמור יותר בדבר פלוני כאותו דכיצד הרגל דיליף קרן משן ורגל קרן שהחמיר עליו ברשות הרבים לשלם חצי נזק אינו דין שנחמיר עליו ב ברשות הניזק לשלם נזק שלם וקאמר דיו אסוף דינא דהיינו רשות הרבים מה רשות הרבים חצי נזק אף רשות הניזק חצי נזק וכן כל כה״ג ׀ ויש לדקדק בכמה דוכתי שדורש ק״ו ואינו אומר דיו בפ״ק דקידושין דבעי למילף ארוסה בת ישראל אוכלת ב בתרומה כק״ו משפחה כנענית שאין ביאתה וכו׳ זו שביאתה מאכילתה על ידי חופה אינו דין שכספה מאכילתה · וקשה ולימא דיו אסוף דינא דמהיכא ילפת מביאה מה ביאה שע״י חופה אף כסף נמי שעל ידי חופה הניחא לרבי טרפון דאמר דהיכ׳ דאיפריך ק״ו לא אמרינן דיו אלא לרבנן קשיא לכך נראה לתוספות דלא שייך לומר דיו אלא היכא שהק״ו אתא לרבות דבר חדש

q. d. id quod in docente invenitur, cujus vi discens discit, eidem aliquid superaddens argumento ab impari: ut quum dicitur, Id quod hoc vel illo modo grave est, nonne æquum est, ut sit multo gravius in hac vel illa re? Vt illud c. *Quî pes.* ubi discitur de cornu aliquid è dente ac pede. Nonne æquum est, ut cornu quod in loco publico aggravatur ad dimidium damnum præstandum; magis in loco læsi privato aggravemus ad totum præstandum damnum. Vbi dicitur *Sufficit* ad argumentationis finem, nimirum ad locum publicum: quemadmodum cum locus est publicus, sequitur dimidium damni; etiam locus damnum passi privatus dimidium tantum damni exigit. Ita se habent omnia hujus ordinis. Cæterum accuratè ad multa loca attendendum, ubi argumentum ab impari explicatur; nec tamen illud *Sufficit* subjungitur. Vt c. 1. קידושין: ubi author docere intendit, *filiam Israëlis desponsatam oblatione vesci*, argumento ab impari ex ancilla Cananæa, quam concubitus non &c. Annon convenit ut hæc quam concubitus per ritum nuptialem ad esum reddit idoneam, per pecuniam ad edendum reddatur habilis? ubi id durum est, & dicere possemus *Sufficit* ad argumenti finem: nam unde discis? è concubitu: inde sequitur, ut concubitus per ritum nuptialem; sic etiam argentum per ritum nuptialem. Placet Doctori Tarphoni, qui statuit, ubi infringitur argumentum ab impari, *Sufficit* locum non habere; at Magistris hic scrupulus movetur. Itaque additionum authoribus videtur, non quadrare ut dicamus *Sufficit*, nisi ubi argumentum ab impari superaddit novi aliquid,

quod

שאין כתוב כלל כגון ההוא דכיצד הרגל דבעי למילף נזק שלם בקרן אחצר הניזק והיינו דבר חדש דהא ברשות הרבים קרן חצי נזק הוא דמשלם אבל היכא דעיקר ק"ו לא אתי כי אם לפרושי ולגלויי מילתא בעלמא לא שייך לומר דיו ובהא ניחא הא דקדושין דהא התם אין הק"ו עיקר אלא פירושא וגילויא בעלמא הוא דבן בתירא קאמר התם דאשה אוכלת בתרומ' מכל טהור בביתך יאכל אותו · ואתא ק"ו לגלות דארוסה בכלל ביתך הילכך לא אמרינן דיו אפי' לרבנן וכן יש לומר בפסחים פ"ק דבעי למילף רביעי בקדש מק"ו דג' בתרומה והרי הוא מוסיף מעלה אחת על המלמד ולא קאמר דיו והיינו משום דקדש טעמא מיהא כתיבא ביה ולא אתא ק"ו ללמד דבר חדש שאין כתוב בו כלל · הילכך לא אמרינן דיו · וכמה מקומות בגמרא נוחין בכך ·

משיבין על הק"ו אם יש להשיב וכך המדה אם יש בו למד חומרא אחת או קולא אחת ואינה בלמד אפילו יש בלמד כמה חומרות או

quod nullo modo ſcriptum eſt: (ut illud c. *Qui pes*, ubi elicere vult totius damni reſtitutionem, ſi à cornu in damnum paſſi area illatum ſit: quod eſt novi quid; quia ecce ſi id cornu in loco publico intulit, dimidii pretium reſtituitur:) verum ubi præcipua argumenti ab impari intentio non eſt alia, quam ut in genere rem explicet & illuſtret, non quadrare illud *Sufficit*. Qua ratione illud in 'קידושי conciliatur: nam ibi argumentum ab impari principale non eſt; ſed communis expoſitio & illuſtratio. quia ibi filius Bethiræ ait, uxorem comedere oblationem, è Num. 18. 11. *Quiſquis mundus in familia tua, comedet illud:* verùm argumentum ab impari accedit ad exponendum, deſponſatam iſtis verbis *in familia tua* comprehendi. Ergo non addimus *Sufficit*, ne quidem è Magiſtrorum ſententia. Idem dicendum Codicis de Paſchate capite 1. ubi author docere intendit, pollutionem in ſanctiſſimis ad quartum uſque ſerpere, idque argumento ab impari, quod in oblatione tertiò etiam res inquinetur. Et ecce gradus unus additur ei quod docet (ſcil. ei unde argumentum ſumitur;) nec dicitur *Sufficit*: idque ideo quia in ſanctiſſimis, iſtius rationem ſaltem annotat Scriptura; argumentum autem ab impari non additur, ut novi quid edoceat de quo nihil ſcriptum ſit. ergo hic non dicimus *Sufficit*. multaque loca in Gemara ſic conciliantur.

Excipiunt contra argumentum ab impari, ſi quid regeri poteſt. Hoc autem pacto id fieri ſolet: ſi in eo quod docet ſit gravitas quædam, aut quædam levitas, eaque in eo quod docetur non ſit; etſi in hoc multiplex gravitas aut levitas reperiatur, quæ

in docente non ſit: eo caſu argumentum ab impari oppugnant; nec inde quidquam diſcunt ſive ad allevandum, ſive ad aggravandum. Nam reſponderi poteſt: quemadmodum in illo eſt iſta gravitas, vel levitas; pariter etiam hæc. vel quoque; forte iſta gravitas omnem ſibi correſpondentem gravitatem ſuperat, ut illam rem efficiat. Et hæc eſt objectio contra argumentationis initium per totam Gemaram: ubi objicitur, Quid huic cum illo N. quod ſic hac vel illa parte aggravatur? de hoc dices, ita ſe non habere &c. Exponitur *initium argumentationis*, q. d. id unde probas (quod eſt ipſum docens) exceptionem præbet. Quandoque autem contra argumentationis finem fit objectio. cujus hæc eſt ſententia: cum ita dicitur, Aliquid quod hac vel illa in parte grave eſt, nonne æquum eſt ut aggravemus? &c. ſic infringitur, aliquid dari quod arguat, illam gravitatem rem non efficere. Summa rei eſt: per totam Gemaram nos adverſus argumentationis initium ex ea ipſa excipere; veluti, Quid huic cum illo N. quod ſic hac vel illa parte aggravatur? de hoc dices hac vel illa parte non aggravari. ſed id tantum, ſi planum ſit ac pateat illam gravitatem in eo quod docetur non inveniri: ſin minus, dicere poſſumus, illam ipſam (ſcil. gravitatem) argumento ab impari probari (ſicuti hanc:) q.d. illam ipſam uti hanc argumento ab impari addiſcemus. Cæterum adverſus argumentationis finem excipimus vulgari exemplo: nam dicitur, Illud N. arguit, quod rem non efficiat iſta ejus quod docetur gravitas, cujus efficacia illam docere conaris; q. dicatur, Quandoquidem hac

כמה קולות שאינם במלמד סותרים
הקו׳ בכך ואין למדין הימנו בין
להקל בין להחמיר דאיכא למימר
כמו שיש בו אותה חומרא או
אותה קולא כמו כן זאת ׃ א״נ
שמא אותה חומרא עדיפא מכל
שכנגדה לגרום אותו דבר וזו
היא פירכא אעיקרא דדינא
בכוליה גמרא דפריך מה לפלוני
שכן חמור בכך וכך תאמר בזה
שאין בו וכו׳ פי׳ עיקרא דדינא
ממקום שבאת דהיינו המלמד
גופיה יש תשובה ופעמים עושה
פירכא אסוף דינא פי׳ כשאומר
פלוני שחמור בכך וכך אינו דין
שנחמיר עליו וכו׳ ופריך פלוני
יוכיח שאין אותה חומרא גורמת
דבר כללא דמילתא בכולי גמרא
אעיקרא דדינא פרכינן מגופיה מה
לפלוני שכן חמור בכך וכך תאמר
בזה שאינו חמור בכך וכך ובלבד
שפשוט ווידוע שאין אותה חומרא
בזה הלמד דאם לא כן נימא
היא גופא תיתי בקו׳ כלומ׳ היא
עצמה נלמוד בקו׳ כמו זאת ׃
ואסוף דינא פרכינן מעלמא
שאומר פלוני יוכיח שאין גורמת
דבר חומרת הלמד שמכחה אתה
בא ללמד עליו לומ׳ כיון

hac ratione aggravatur, æquum esset ut in illo etiam aggravaretur, nam in illo etiam ista occurrit gravitas; & nihilominus in ipso ista ratio non militat: ergo tu etiam ne hoc quod docetur demireris, si in eo ista ratio non admittatur; etsi illa gravitate aggravetur. Vt capite, *Omnis caro.* In lacte matris suæ, mihi nihil aliud est quam quod verba sonant: itaque *in lacte vaccæ & ovis*, unde habes? Dices argumento ab impari. & quid? si ejus mater, quæ ab ipso quoad concubitum non prohibetur, cum eo coqui prohibetur; annon æquum est, ut vacca & ovis, cum quibus rem habere ei interdictum, cum ipso coqui non permittantur, &c. Et regerimus, contra argumentationis radicem sive initium dari exceptionē. unde id adducis, id est, demonstras? è matre ejus: atqui Quid illis cum matre ejus, quæ ita cum ipso mactari prohibetur? &c. Exponitur *Contra argumentationis radicem*, contra argumentationis initium: nam dicitur, Si mater ejus, quæ ab ipso quoad concubitum non prohibetur, cum eo coqui prohibetur. quod est argumentationis ab impari initium. Verum objici potest, Quid illis cū matre ejus, quæ sic cum eo mactari prohibetur eodem die? dicere poteris, &c. Illic D. S. Jarchi inquit, Ideo hanc formulam adhibuit, *Contra argumentationis initium datur exceptio*; quia aliquando author ad finem usque argumentationis, rei immoratur. Quemadmodum sub finem legitur, Annon æquum est, ut vacca & ovis, cum quibus rem habere ei interdictum, cum ipso coqui prohibeantur? quod ad argumentationis finem pertinet. Et si objiciat quis & dicat, Animal

שחמור בכך דין הוא שיהא חמור בדבר פלוני שהרי פלוני יש בו אותה חומרא ואפ״ה אין בו אותו הדין אף אתה אל תתמה על זה הלמד אם לא נתן בו זה הדין ואף על פי שחמור באותה חומרא בפ׳ כל הבשר בחלב אמו אין לי אלא בחלב אמו בחלב פרה ורחל מנין אמרת קל וחומר ומה אמו שלא נאסרה עליו בהרבעה נאסרה עמו בבישול פרה ורחל שנאסרו עמו בהרבעה אינו דין שנאסרו עמו בבישול וכו׳ ואמרינן אעיקרא דדינא פירכא מהיכ׳ קא מייתית לה מאמו מה לאמו שכן נאסרה עליו בשחיטה פירוש אעיקרא דדינא אתחלת הדין דקאמר מה אמו שלא נאסרה עמו בהרבעה נאסרה עמו בבישול זהו תחלת הקל וחומר ויש להקשות מה לאמו שכן נאסרה עמו לישחט ביום אחד תאמר וכו׳ ולשון רש״י לשם ולהכי נקט אעיקרא דדינא פירכא משום דפעמים הוא שוהה עד סוף הדין כגון דקתני סופא פרה ורחל שנאסר׳ עמו בהרבעה אינו דין שנאסרו עמו בבישול זהו סוף הדין ואם היה מקשה ואומר בהמ׳

ממאה

ממאה תוכיח שנאסר' עמו בהרבעה ולא נאסרה עמו בבישול אף אתה אל תתמה על הפרה ורחל וכו'. זהו פירכא אסוף דינא וכן כל כה"ג. ובפרק כל הבשר מצאו פירכא אסוף דינא מגופיה לפי גרסת הספרים דקתני אין לי אלא בחלב אמו היא עצמה בחלבה מנין אמרת ק"ו ומה במקום שלא נאסר פרי עם פרי בשחיט' פי' ששוחטין שני בני פרה ביום אחד נאסר פרי עם האם בשחיטה מקום שנאסר פרי עם פרי בבישול פי' גדי עם החלב אינו דין שנאסר פרי עם האם בבישול ובמסקנא פריך מה לפרי עם פרי שכן שני גופין תאמר פרי עם האם שהם גוף אחד בבישול וכו'. והתם איסור דפרי עם פרי בבישול הוא סוף דינא וקא פריך מה לפרי עם פרי וכו' ותמה הר"ן ז"ל שלא נמצא בכוליה גמרא פירכא אסוף דינא מגופיה דלא פריך בכל דוכתא אסוף דינא אלא פלוני יוכיח. פי' מעלמא כמ"ש. ויש גירסא אחרת שם מושבת לפי השיטה ואין זה מקומה. והרוצה לעמוד על עיקרן של דברים יעיין שם בחולין בתוספות.

immundum id redarguit, cum quo ne rem habeat ei interdictum; nec tamen cum ipso coqui prohibetur: itaque noli demirari vaccam & ovem &c. Hæc erit objectio contra argumentationis finem. ita se habent quæcunque sunt similia. At capite, *Omnis caro*, objectionem contra argumentationis finem ex ipsa factam deprehenderunt: secundum codicum lectionem, ubi legitur, In lacte matris suæ, mihi tantum dicitur: eam ipsam cum lacte suo, unde habeo? Dices, argumento ab impari. & quid? quo loco ne fœtus cum fœtu mactetur non interdicitur (id est, ne duos vaccæ vitulos eodem die mactent;) interdicitur tamen ne fœtus cum matre mactetur: nonne ergo æquum est, ut ubi fœtus cum fœtu coqui prohibetur (id est, hœdus cum lacte) fœtus cum matre coqui prohibeatur? Ibi ad conclusionem objicitur: Quid hisce cum illis *fœtus cum fœtu*, qui hoc modo duo sunt corpora? dicere poteris, fœtum cum matre, unum esse corpus in coquendo &c. Isthic interdictum ne fœtus cum fœtu coquatur, argumentationis finis est; & sic infringitur, Quid hisce cum illis *fœtus cum fœtu* &c. Atqui miratur D. Nissin l.m. quia in tota Gemara non invenitur exceptio adversus finem argumentationis ex ipsa deprompta: quod nullibi contra argumentationis finē aliter objiciatur, quam Illud N. redarguit: hoc volo, exemplo quodam vulgari, quemadmodum dixi. Verum alia isthic est lectio quæ formulæ illi adaptata est: de qua hic dicendi non est locus. Cæterum qui verborum illorum fundamento immorari cupit, consulat illic in Codice חולין additamenta.

Aliquan-

ופעמים יש חומרא במלמד שאינה בלמד ואין עושה ממנה פירכא לסתור הדין אך מכניסין אותה בתוך הקו' ומבליעין אותה בו על דרך שאפרש באופן שלא תועיל לכלום · וכגון שאותה חומרא סברא בעלמא ולא מילת' דכתיבא בתורה וזו נקראת הכנסת פירכא כגון שנאמר ומה פלוני הקל בכך וכך ואף על פי שהוא חמור בחומרא פלונית לא הועילה לו חומרתו לאותה קולא עם כל זה חמור בדבר אחר זה החמור אינו דין שנחמיר עליו וכו' ולא יזיק לו מה שאינו חמור באותה חומרא שבמלמד שהרי כמו שלא הועילה לכך לא תועיל לדבר אחר · דוגמא בפרק כיצד הרגל דוליף קרן משן ורגל ואע"פ דאיכא למיפרך מה לשן ורגל שכן היזקן מצוי תאמר בקרן שאין היזקו מצוי אלא משום שר"ל היא עצמה נכניס באמצע הק"ו ונימא הכי ומה שן ורגל אע"פי שהיזקן מצוי ואין חומרא זו מועלת להם לחייבם בר"ה חייבין ברשות הניזק קרן שחייבת בר"ה אינו דין וכו' ולא יזיק לה שאין היזקה מצוי דהא שן ורגל חמורין באותה חומרא ואפ"ה לא

Aliquando est gravitas in eo quod docet, quæ in eo quod docetur non invenitur: & tamen inde non formatur objectio ad infringendam argumentationem; sed argumento ab impari istam inserunt, atque in eo absorbent (eo modo quem exponam:) adeo ut nullam efficaciam habeat. Idque cum illa gravitas communi discursu nititur; non vero res est in lege consignata. Id autem vocatur objectionis inclusio. Quasi dicamus, Quid vero? aliquid, quod hac vel illa parte leve est, cuique quamvis grave sit quadam gravitate, hæc ipsius gravitas nihil præstat in ista levitate; nihilominus grave est in re alia: non ergo æquum est, ut hoc quod grave est aggravemus? &c. nec huic oberit, quod ea gravitate grave non sit, quæ in docente reperitur: nam sicuti illi nihil præstitit; nihil alteri præstabit. Exemplum habemus c. *Quî pes?* ubi de cornu discitur è dente & pede. & quamvis objici posset, Quid illi cum dente & pede, quorum sic damnum à se illatum est vulgare? dicere posses de cornu, ejus damnum tale non esse: tamen ita se res habet, quia respondere volumus, Objectionem ipsam introducemus in argumentum ab impari. Itaq; dicemus, Quid? dens & pes, quibus, etsi eorum damnum est vulgare, hæc gravitas nihil præstat, ut eos in loco publico reos faciat, hi inquam rei sunt in possessione ejus qui damnum passus est: nonne ergo æquum est, ut cornu quod in loco publico reum est? &c. nec ei obest, quod ejus damnum vulgare non sit: nam dens & pes ista gravitate onerantur; nec tamen hæc ipsis quidpiam

הועילה להם לדבר קל שיש בהם· ומתוך שלא הועילה להך מילתא אין מועלת גם כן למילתא אחריתי הילכך אינה פירכא וכן יש לומר בכמה דוכתין אבל חומרא שאנו מוצאין בתורה אין להכניסה באמצע הקו אבל ממנה עושין פירכא כמו שביארתי בפירכא דמעיקרא דדינא פירכא דמסתבר כיון שנתנה בו תורה חשיבות זה נתן בו כמו כן חשיבות אחר והרוצה לעמוד על הרחב' הדברים בזה יעיין בתוספות פ"ק דקדושין וכאן מה שכתבנו וביארנו בהכנסת פירכא מספיק ופעמים כשפריך אעיקרא דדינא מה לפלוני שכן וכו' חוזר הגמרא ומקיים הקו ממקום אחר ואומר פלוני יוכיח שאין אותה חומרא גורמת הדין שכן פלוני אין בו אותה חומרא · ויש בו אותו הדין הילכך קו במקומו עומד · ואם יש ביוכיח זה שום מעלה שאינה בלמד שלנו עושין ממנה פירכא מה לפלוני היוכיח שכן יש בו כך וכך ותאמר בלמד זה שאין בו כך ולא נלמוד דבר · ואם אותה המעלה לא נמצאת במלמד הראשון אומר פלוני הראשון יוכיח שאין הדבר תלוי בכך ובכל דוכתא כשיגיע הגמרא

præſtat in iſta levitate quam habent: & quia (ipſis) nihil præſtat ad rem iſtam; nec etiam proderit ad rem aliam. Ergo objectio nulla eſt: adeoque idem aliis multis locis dicendum eſt. At quam in lege invenimus gravitatem, eam in argumentum ab impari introducere non licet: ſed ex ipſa objectionem formant; quemadmodum expoſui in objectione, ex argumentationis initio formari objectionem. Nam exiſtimatur, quandoquidem lex in iſto hanc conſiderationem præbet, in eodem ſimiliter aliam præbere conſiderationem. Porro qui rerum amplitudini inſiſtere cupit hac in parte, additamenta cap. 1. קידושי' conſulat: hic autem quod de *objectionis incluſione* ſcripſimus & expoſuimus, ſufficit. Cæterū aliquando, quum adverſus argumentationis initium objicitur, Quid huic cum illo N. quod ſic? &c. redit Gemara & argumentum ab impari aliunde confirmat: atque ait, Aliud quoddam arguit iſtam gravitatem hoc jus non efficere: quod ſimiliter aliquid reperiatur, in quo iſta gravitas non ſit; ſit tamen hoc ipſum jus: quapropter argumentum ab impari ſuo manere loco. Quod ſi in iſto *Arguit*, quædam ſit eminentia quæ in eo ipſo quod nobis diſcendum erat, non reperiatur; ex ea objectionem formant: Quid huic cum iſto quod arguit, quum in eo hoc vel illo modo ſe res habeat? dicere poteris in hoc quod nobis diſcendum erat, ita non eſſe; ideoque nos nihil addiſcere. Et ſi iſta eminentia in illo priori quod docet, non reperiatur, objicitur, Illud N. prius arguit rem inde non dependere. Et ubicunque Gemara

eo

לידי כך · אומר וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה וכו' כלומר מעתה חזרנו חלילה לכל ה הפרכות דקא פרכת מה לפלוני שכן וכו' פלוני יוכיח מה לפלוני היוכיח שכן וכו' פלוני הראשון יוכיח ואין לדבר סוף הילכך אי לא אתיא חדא מחדא כדבעינן מעיקרא תיתי השתא חדא מתרתי במה הצד פי' במה מצינו בה צד השוה והיינו לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה · כלומ' הואיל ולא ראי זה כראי זה וכו' הילכך יש לך לבקש הצד השוה בשניה' שגורם אותו הדין ומאותו הצד נלמוד כל הדומה לו דוגמתו פק דקדושין חופה קונה כק"ו מה כסף שאינו גומר קונה חופה שגומרת אינו דין שתקנה ׃ מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני ביאה תוכיח כלומר שאין הדבר תלוי בכך מה לביאה שכן קונה ביבמה כסף יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שקונין בעלמא וקונין כאן אף אני אביא וכו'

eò devenit; ſubjungit, Redit argumentatio: hæc conſideratio non eſt illi ſimilis, nec illa huic: quærendum, in quo conveniant, &c. quaſi dicat, Dehinc per circulũ redimus: apage omnes objectiones. Nam objeciſti, Quid huic cum illo N. quod ſic? &c. R. Aliquid arguit. Regeſſiſti, Quid illi cum hoc quod arguit? quia ſic, &c. R. Prius illud N. arguit. nec ullus rei finis erit. Igitur, ſi unum ex altero non probatur (uti in initio quærebamus,) unum jam è duobus probetur per id in quo conditionem &c. id eſt, in quo deprehendimus conditionem æqualem. Hoc eſt illud, Hæc conſideratio non eſt illi ſimilis; nec illa huic: quærendum in quo conveniant. Quaſi dicatur, Quandoquidem hæc conſideratio non eſt ut illa; (nec illa ut hæc,) ergo tibi quærendũ eſt quod utriq; æqualiter inſit, quodque illud jus efficiat: atque ex ea ipſa conditione addiſcemus ſimilia omnia. Hujus exemplum exſtat cap. 1. קידושי', Conopæum nuptiale acquirit: ut probatur argumento ab impari. quemadmodum argentum quod non perficit, tamen acquirit; nonne æquum eſt, ut conopæum quod matrimonium perficit, acquirat, id eſt, eo acquiratur uxor? Obj. Quid huic cum argento, quo ſimiliter redimunt conſecrata & decimas ſecundas? R. Congreſſus maritalis arguit, nempe rem inde non dependere. Inſt. Quid illi cum congreſſu maritali, qui ſimiliter fratriam acquirit? R. Argentum arguit. Redit argumentatio. Hæc conſideratio non eſt illi ſimilis; nec illa huic. conditio utrique communis hæc eſt, quod in genere acquirant: quare & hic acquirunt. itaque & ego producam, &c.

ולבעמים

Aliquando, ubi contingit ut unum è duobus non probetur, author unum è tribus colligit. cujus ibi etiam exemplum eſt, & alibi paſſim. Hoc intellectu facile eſt; nec prolixa oratione eſt opus. Quod ſi quædam eminentia æqualiter in ambobus reperiatur, quæ ei quod docetur non inſit; inde objectionem formant, ut deſtruant illud, *In quo conditionem* &c. ac ſi diceres, unum quod è duobus eruitur. Quemadmodum paſſim dicitur, Quid huic cum illo æquali quod ipſis commune? quum ſimiliter in ipſis hoc vel illud ſit; de hoc dicere poſſes, non eſſe illis hac in parte æquale. Nec ullibi impugnatur illud, *In quo conditionem* &c. niſi ex æquali conditione quæ ambobus competit: uti dictum. at non conjungendo gravitates, aut levitates priores; etſi ſimiles non ſint: ut inde fiat objectio, quod in ipſis ſit conditio quædam gravis, aut levis. Verumtamen ſpecialibus quibuſdam locis contingit, ut illo modo objiciatur: ut capite, *Hæ puellæ*, & ſimilibus. ubi dicitur, Quum ſic ipſis inſit aliquid grave; Quum ſic ipſis inſit aliquid leue. Et jam olim ea de re contenderunt antiquiores: quin etiam recentiores non deſtiterunt de ea contendere. Quod illic circa concluſionem profertur, ad verba, *Vbi pecunia & verbera occurrunt; ſi ſolverit pecuniam, nullo modo vapulat.* Vbi argumentationem terminat author per illud, Quærendum quod commune eſt vitianti proximum, & teſti cujus capacitati contradicitur. Atque objicitur, Quid huic cum illo æquali, quod iſtis commune eſt: quum ſimiliter in iſtis ſit grave quid? ſc. gravitates priores: quum dicũt, vitian-

ולפעמים כי לא אתיא חדא מתרתי מייתי חדא מתלת ודוגמתו התם נמי ובכל דוכתא ׃ וקל להבין הוא ואין צורך באריכות ׃ ואם נמצאת שום מעלה שוה בשניהם שאינה בלמד עושין ממנה פירכא לסתור במה הצד כמו חדא מתרתי כדקאמר בכל דוכתא מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן כך וכך תאמר בזה שאינו שוה להם בכך ובכל דוכתא לא פריך על מה הצד אלא מצד שוה שבשניהם כמ״ש אבל לא לחבר החומרות או הקולות הראשונות ואף על פי שאינם דומות · ופריך מצד שיש בהן צד חמור או צד קל ׃ ובמקומות מיוחדים דפריך הכי כגון בפרק אלו נערות וכיוצא בו דקאמר שכן יש בהן צד חמור שכן יש בהן צד קל וכבר נתחבטו בו הראשונים וגם כן האחרונים לא סרו מלהתחבט בו דקאמר התם במסקנא גבי כל היכא דאיכא ממון ומלקות ממונא משלם מילקא לא לקי גמר לה במה הצד של חובל בחבירו ועד זומם ופריך מה להצד השוה שבהן שכן יש בהם צד חמור פירו' החומרות הראשונות שאמרו

דחובל חייב בחמשה דברים ועדים זוממין אין צריכין התראה וכדפרש"י ז"ל וכיוצא בו התם שכן יש בהן צד קל ופליאה דעת הכל דאם באת לחבר החומרות ולא בעינן צד שוה א"כ בטלת כל מה הצד השוה שבגמרא ולא הנחת חיי לכל מה הצד שאין לך מה הצד שאין בשניהם חומרות או קולות חולקות ׀ ומתוך הדחק יש מי שאומר דהתם הכי פריך שכן יש בהם צד חמור משונה מאד שאין כיוצא בו בעולם שחובל משלם חמשה דברים ומשונה מאד משאר מזיקין שאין משלמין אלא נזק ועדים זוממין נמי שאין צריכין התראה משונים משאר וכבר מחו לה להאי פירוקא אמוחא בקידושין עיין שם ׃ ויש מי שנדחק לקיים השיטה דפריך כמו בכל דוכתא וה"ק שיש בהם צד חמור שוה בעדים זוממין כמו בחובל בחבירו והיינו חומרא דה' דברים דשייכא נמי בעדים זוממין וכגון שהעידו על א' שחבל בחבירו והוזמו דמשלמים ה' דברים גם זה איננו שוה מצד הלשון דודאי

vitiantem ad quinque teneri ; & teſtes quorum capacitati contradicitur non egere obteſtatione præcedenti. ſicuti explicat D. S. J. l. m. Illic ſimile occurrit: *Quia ſic ipſis aliquid leve ineſt.* Et omnes mirantur: nam ſi aggrediaris gravitates conjungere , nec quæramus in quo conveniunt; ſi hoc inquam fiat, jam irritum feciſti omne *Quærendum in quo conveniant*, quod in Gemara reperitur : nec vitam feciſti reliquam ulli *In quo* &c. quia nullum *In quo* &c. habes, ubi in ambobus non reperiantur diverſæ gravitates & levitates. Propter hanc difficultatem quidam ſic ait : illic ita objici , quod iſta ratione in illis ſit grave quid admodum à cæteris diverſum, cui in tota rerum natura non detur ſimile. quia vitians quinque perſolvit, atque valde ab aliis damnum inferentibus differt, qui nonniſi illatum damnum præſtant ; ſimiliter etiam teſtes quorum capacitati contradicitur, quia correptione præcedenti non egent, à reliquis differunt. Verum hanc ſolutionem jam olim omnino depulerunt in 'קידושי: ibi videas. Cæterũ nonnemo illam objectionis formulam ſimiliter diſponere conatur, ac in reliquis omnibus locis. Sic inquit: in illis grave quid reperiri, quod æquale ſit in teſtibus quorum capacitati contradicitur, & in eo qui proximum ſuum vulnere &c. vitiat. quæ eſt quinque rerum gravitas, quæ etiam teſtibus competit quorum capacitati contradicitur: quum ſcilicet contra aliquem teſtati ſunt, qui proximum ſuum vitiaſſet, & idonei non eſſe deprehenſi ſunt; qui illas quinque res ſolvere tenentur. Sed hoc etiam ſecundum phraſeos rationem non quadrat. nam in confeſſo eſt,

צד חמור R

grave quid hujuſmodi non habere ſignificationem. Nec etiam poſſibile eſt hujuſmodi ſolutionem ſtabilire aliis locis,ubi ſimiliter objicitur. Sunt & aliæ difficultates,ubi quod conveniat ac quadret non reperi: ideoque ibi prolixus eſſe nolo,ubi ſermonem contrahendum autumant;donec ille veniat,qui juſtitiam ſive veritatem docebit.

Receptum apud nos eſt, quod omne *Quæ conditio* (ſive *in quo conditionem* &c.) ex ipſius materia oppugnamus. Id eſt,Si objici poſſit, Quid huic commune eſt cum conditione æquali, quæ ipſis ineſt: quum hoc vel illud in ipſis occurrat? dicere de hoc poteris, iſtis non eſſe æquale hac in parte: ſi inquam ita objici poſſit; objicimus: verum à re communi & externa (veluti, *Illud arguit:* quemadmodum ſcripſi,quum unum aliquod ex altero uno elicitur) non objicimus. Exemplum exſtat capite, *Omnis caro*, ad illa verba, Carnem in lacte, ad prohibendum] ejus lucrum: ubi dicit author, Promanat (ſive probatur) per *In quo conditionem*, à præputio & fermento in paſchate. Quemadmodum conditio æqualis quæ ipſis ineſt in eo conſiſtit,ut interdicta quoad eſum,interdicta ſint quoad lucrum; ſimiliter ego *carnem in lacte*, quæ interdicta eſt quoad eſum,proferam, eſſe etiam quoad lucrum interdictam. Excipit M.Aſis, Nequaquam:quia objici poteſt, morticinum illud refellere, ſiquidem prohibitum quoad eſum, licitum eſt quoad lucrum. Verum regerit D. Mardochæus ex authoritate Reſch lakiſch, Omne *Quæ conditio* ex ipſius materia propria oppugnamus; at à re externa ac communi non impugnamus: ſicuti expoſitum fuit.

צד חמור לא משמע הכי · גם אא להעמידו במקומות אחרים דפריך הכי ׃ עוד יש דוחקים אחרים ולא ראיתי דבר מוסכם ולזה איני רוצה להאריך במקום שאמרו לקצר עד יבא ויורה צדק ·

נקטינן דכל מה הצד מגופיה פרכינן פי' אם יש להשיב במה להצד השוה שבהן שכך וכך יש בהם תאמר בזה שלא השוה להם במדה זו הא פרכינן אבל מעלמא כגון פלוני יוכיח על דרך שכתבתי בחדא מחדא לא פרכי' דוגמא פרק כל הבשר גבי בשר בחלב לאוסרו בהנאה דקאמר ותיתי במה הצד מערלה וחמץ בפסח מה הצד השוה שבהן דאסורין באכילה אסורין בהנאה אף אני אביא בשר בחלב דאסור באכילה שיהא אסור בהנאה ואמר רב אשי משום דאיכא למיפרך נבלה תוכיח שאסורה באכילה ומותרת בהנאה ואמר ליה רבי מרדכי משמיה דרוש לקיש כל מה הצד מגופיה פרכינן מעלמא לא פרכינן כמו שנתבאר ·

Præterea

עוד נקיטינן דכל חדא מחדא קולא וחומרא פרכינן כל דהו לא פרכינן פירוש קולא וחומרא דבר שיש בו מעלת קולא או מעלת חומרא שאם אנו למדין קולא יש לך להשיב לא אם אמרת בזה שכן יש בו צד קולא תאמר בזה וכו' ׃ ואם אנו למדין חומרא צריך אתה להשיב לא אם אמרת בזה שכן יש בו צד חמור אבל דבר כל דהו שנמצא במלמד ואינו בלמד והוא לא קל ולא חמור לא השיב פירכא גבי חדא מחדא בין אם היה הדין בנוי על קו או על מה מצינו אבל על חדא מתרתי אפילו כל דהו פרכינן שאם יש להשיב שום דבר שהמלמדים שוים בו והלמד אינו שוה להם אף על פי שאינו לא קל ולא חמור פרכינן ואפילו קודם שחזר הדין ולא באנו עדיין להצד השוה כגון שהשבנו על הלמד מה לפלוני שכן ואח״כ סייענוהו וקיימנוהו בדבר א' ואמרנו פלוני יוכיח אם באנו אז להשיב ולא היה בידינו תשובת קולא וחומרא שנשיב מה לוכיח שכן כו' והיה בידינו תשובת כל דהו

Præterea apud nos receptum est, quod ubicunque unum aliquod ex altero deducitur, levitatem vel gravitatem opponamus; quidvis indifferenter non objiciamus. Explicatur levitas & gravitas, res in qua sit eminentia levitatis, vel eminentia gravitatis. Etenim si nos levitatẽ quandam discamus ac concludamus; objiciendo regerere debes, Nequaquam, si de isto dicas, in quo sic est conditio levitatis; de hoc dicere poteris &c. Et si gravitatem concludamus; objiciendo regerere debes, Nequaquam, si de isto dicas in quo etiam est conditio quædã gravis &c. Sed quodvis indifferenter quod in docente (sive præmissis) reperiatur, & non sit in discente (sive conclusione,) neque sit leve quid vel grave; non censetur objectionem suppeditare, ubi unum aliquod ex uno deducitur: sive argumentatio nitatur argumẽto ab impari, sive arg. quemadmodũ invenimus. Verũ contra unum è duobus deductum, quodvis etiam indifferenter objicimus: nam si regeri possit aliquid, in quo docentia (argumenta) conveniunt, discens vero iis æquale non est; quamvis istud nec leve, nec grave sit, id objicimus: etiam antequam redintegretur argumentatio, necdum pervenerimus ad *conditionem æqualem*. Quemadmodum, ubi objecimus contra conclusionem, Quid huic cum illo, quod sic? &c. posteaque illam juvimus & confirmavimus exemplo quodam, & diximus, Illud N. arguit: si tum ad objiciendum progrediamur, nec ad manus sit objectio levitatis vel gravitatis, ut regeramus, Quid huic cum illo exemplo quod tale est? &c. sed ad manus sit responsio alicu-

דהו השוה בב' המלמדין משיבין אותה ואף על פי שלא באנו להצד השוה אבל חדא מתלת אי הדר דינא ואתי במה הצד פרכינן כל דהו על מה הצד ונאמר מה להצד השוה בשלשתן שכן כך יש בהם תאמר בזה וכו' אבל כל מה דלא הדר דינא לא פרכינן כל דהו אלא תשובת קולא וחומרא פירוש כגון שהשבנו על היוכיח שהבאנו ואמרנו מה לפלוני שכן כך וכך בו' ושוב סייענוהו במקום אחר ואמרנו פלוני יוכיח ובאנו ג"כ להשיב על זה הג' אם יש בידינו תשובת קולא וחומרא שכן חמור בכך וכך פרכינן אבל תשובת כל דהוא ואפ' שויא בכולהו כלומר בג' המלמדים לא פרכינן דוגמא דפרק כל הבשר גבי בשר בחלב קו"ו ומה ערלה שלא נעברה בה עבירה אסורה בהנאה בשר בחלב ש שנעברה בה עבירה אינו דין שאסור בהנאה מה לערלה שכן לא היתה לה שעת הכושר תאמר בבשר בחלב שהיתה לו

jus quodcunque istud sit, quod scil. duobus docentibus (argumentis) æqualiter competat, istud objiciunt; quamvis ad illud *Conditio æqualis* &c. nondum pervenerimus. At cùm conclusio è tribus deducta est, si argumentatio redierit, & conclusio emanaverit ex illo, *Quæ conditio*; quodvis indifferenter objicimus adversus *conditionem æqualem* : & dicimus, Quid conclusioni cum conditione illa æquali quæ tribus inest? nam sic in ipsis hoc pacto se res habet; at dicere poteris de hac, &c. Sed ubicunque argumentatio non rediit, nec quodvis indifferenter objicimus: verum regerimus levitatem vel gravitatem quandam. Sensus est : exempli gratia, ubi regessimus contra illud *Arguit* quod produxeramus, & diximus, Quid huic cum illo N. *Arguit?* nam etiam hoc vel illo modo se res habet &c. iterumque illud statuminavimus aliunde, ac diximus, Illud N. arguit, atque denuò progredimur ad objiciendū contra tertium istud; si tum in manibus nostris habeamus objectionem gravitatis vel levitatis, quod aliquid ita hoc vel illo modo grave sit, eam objicimus. Sed objectionem cujusvis absque discrimine, etsi æqualiter competat omnibus, q.d tribus illis docentibus sive argumentis; non objicimus. Exemplum exstat cap. *Omnis caro*, ad verba, *Caro in lacte*. Vtuntur argumento ab impari: Et quid? præputium arborum in quibus non committitur culpa, interdictum est quoad lucrum : nonne ergo æquum est, ut caro in lacte cocta, in qua committitur culpa, prohibita sit quoad lucrum? Obj. Quid huic cū præputio: quum etiam non competat ei tempus quo frui datur? diceres de carne in lacte cocta, ipsi tempus

שערת הכושר חמץ בפסח יוכיח
מה לחמץ בפסח שכן ענוש כרת
כלאי הכרם יוכיחו שאין ענושין
כרת ואסורין בהנאה ובסוף
הסוגיא מקשה וליערבינהו מה
לכולהו שכן גדולי קרקע פי'
לכולהו ערלה וחמץ וכלאים ·
ואל' רב מרדכי לרב אשי הכי
אמרינן משמיה דריש לקיש חדא
מחדא קולא וחומר' פרכינן כל
דהו לא פרכי' חדא מתרתי פרכי'
אפי' כל דהו · חדא מתלת אי
הדר דינא פרכי' אפ' כל דהו
ואי לא הדר דינא קולא
וחומרא פרכי' כל דהו לא פרכינן
כך גירסת רשי" ורבותינו ה
הצרפתים ז"ל והפי' הדא מתרתי
אפילו כל דהו פי' כגון שהשבנו
מה לערלה שכן לא היתה
לה שעת הכושר וכו' וסייענוהו
מדבר אחר שאמרנו חמץ בפסח
יוכיח וכשבאנו אז להשיב מה
לחמץ אם לא היה בידינו
תשובת קולא וחומרא שנשיב
שכן כרת והיה בידינו תשובת
כל דהו השוה בשנים המלמדין

tempus competere quo frui conceſſum ſit. Inſt. Fermentum paſchatis prius illud arguit ſive defendit. Obj. Quid illi cum fermento paſchatis? nam ita peccans mulctatur exterminio. Inſt. Heterogenea vineæ illud defendunt: nam etſi propter iſta homines non mulctentur exterminio; tamen quoad lucrum prohibita ſunt. Et ſub finem diſcurſus objicitur, Atqui conjungat quis iſta: quid quæſtioni cum iſtis omnibus? ita enim omnia ſunt è terra naſcentia. *Iſtis omnibus*, id eſt iſti præputio, fermento & heterogeneis vineæ? Sed M. Mardochæus reſpondet Magiſtro Aſi: Ita pronunciamus authoritate Reſch lakiſchi, Contra unum ex uno concluſum levitatem & gravitatem objicimus; quidvis indifferenter non objicimus: contra unum è duobus concluſum objicimus etiam quidvis: contra unum è tribus concluſum, ſi redierit primum argumentum etiam quodvis objicimus; ſi argumentum ſive argumentatio non redierit, levitatem & gravitatem objicimus, quodvis non objicimus. Hæc eſt lectio D. S. J. & Doctorum noſtrorum Gallorum l. m. Expoſitio hujus dicti, Contra unum è duobus concluſum quidvis etiam objicimus: hujus inquam expoſitio talis eſt. Exempli gratia, cum objecimus, Quid huic cum præputio: quia ſic non competit ei tempus quo frui datur? &c. & prius illud ſtatuminavimus alio quodam, ubi dicebamus, Fermentum paſchatis prius illud arguit: quum deinde ad objiciendum progredimur, Quid nobis cum fermento? ſi ad manus non ſit objectio levitatis vel gravitatis, ut regeramus, quod ſic exterminium &c. ſed in manibus habeamus objectionem alîus quodcunque ſit, modo duobus docentibus in-

פי' בערלה וחמץ היינו משיבין אותה ואעפ"י שלא באנו להצד השוה אבל חדא מתלת פי' כגון זו שאמרנו כלא' יוכיחו דהוו להו ג' מלמדי ערלה וחמץ וכלאים אם היה בידינו תשובת קולא וחומרא להשיב על הכלאים כמו מה לכלאים שכן כך וכך בהם דליצטריך חזרת הדין לומ' ערלה תוכיח וכו' וניתי במה הצד משלשתן ובאנו להשיב על מה הצד אז פרכינן כל דהו אבל כל כמה דלא הדר דינא לא פרכינן כל דהו כגון שנשיב מה לכלאים שכן גידולי קרקע ואף על גב דשויא לשלשתן· ויש כאן מקום עיון מה טעם חדא מתרתי פרכינן כל דהו ואפילו מיקמי דליהדר דינא וחדא מתלת לא פרכינן כל דהו אלא בתר דהדר דינא ומקמי הכי לא פרכינן אלא קולא וחומרא ולכאורה אדרבא איפכא מסתברא ונראה בעיני לפי קוצר דעתי טעם הדבר כן דכל מה דלא הדר דינא כל היוכיח שאנו מביאין הוא לקיום ולסייע הק"ו ש שבתחלת הדין הולך אחר שהק"ו

ſit, ſcil. præputio & fermento; iſtud objiciamus licet, etiamſi nondum pervenerimus ad illud *Aequalis conditio*. Verum cum unum è tribus concluſum eſt (ſicuti in eo quum diceremus, heterogenea vineæ illud defendunt, ubi erant tria docentia, præputium, fermentum, & heterogenea) ſi in promptu fuerit regerere levitatem vel gravitatem, ut objiciamus contra heterogenea (exempli gratia, Quid nobis cum heterogeneis? nam ſic hæc vel illa ratio in iis reperitur) ita ut neceſſaria ſit argumentationis redintegratio, dicaturque, Præputium arguit &c. adeoque concluſio emanet per illud *Quæ conditio*, è tribus illis: ſi progrediamur ad objiciendum contra illud *conditionis æqualis*; eo caſu quodvis objicimus. Sed quamdiu argumentatio non rediit, non quidvis objicimus: ita ut objiciamus, Quid nobis cum heterogeneis: quæ etiam ſunt è terra naſcentia? quamvis hoc tribus iſtis commune ſit. Porro hic eſt conſiderandi locus, quæ ſit ratio, ut contra unum è duobus concluſum quidvis objiciamus, etiam anteqnam redeat argumentum primum: contra unum vero è tribus concluſum non quidvis objiciamus, niſi poſt redintegratum primum argumentum; & antequam redintegretur non objiciamus, niſi levitatem & gravitatem: nam prima fronte è diverſo potius contrarium judicaretur. Mihi autem videtur pro exigua mea ſcientia, rei rationem talem eſſe: quod quamdiu non reſumitur argumentum, omne illud *Arguet* quod producimus faciat ad confirmandum & juvandum argumentum ab impari, quod occurrit argumentationis initio. Ergo poſtquam argumentum ab impari

pari

צריך סעד לתומכו ולא יוכל לעמוד מצד עצמו שתי ראיות עדיפי מראיה אחת ויותר חזק יהיה בשני יוכיחים מיוכיח אחד ומטעם זה אמרנו דחדא מתלת לא פרכינן פרכא כל דהוא קודם שבאנו למה הצד משום שהק"ו שבתחלת הדין חזק הראיות יותר מחדא מתרתי שאין לך אלא ראיית דבר אחד והילכך פרכינן בחדא מתרתי פירכא כל דהוא ואפילו קודם מה הצד ׃ ורש"י אומר כך המדות מסורות לנו מסיני ויש מי שהקשה על גירסא זו שהזכרנו ומשבש אותה וגורס הכי חדא מתרתי או חדא מתלת אי הדר דינא ואתיא במה הצד פרכינן כל דהוא ואי לא לא ולפי גירסא זו אין חילוק בין חדא מתרתי לחדא מתלת דכולהו לא פרכינן כל דהו אלא אחר חזרת הדין ׃ וקודם לכן בכל ענין לא פרכינן אלא קולא וחומרא וגירסא הראשונה עיקר ומה שהקשו עלה מתורץ בתוס' אין זה מקומו ׃

ופעמים יש פירכא ולא חשיבה אפילו כל דהוא ולא פריך מינה בריש מציעא מה להצד השוה

pari eget fulcro ad ipſum ſtabiliendum, nec per ſe ipſum ſtare poteſt; argumenta duo præſtant argumento uno, & majus robur erit in duobus *Arguet*, quam in uno *Arguet*. Itaque hac de cauſa diximus, nos adverſus unum è tribus concluſum non objicere objectionem quamvis, antequam pervenerimus ad illud *Quæ conditio*: quia argumentum ab impari, quod argumentationis initio occurrit, magis argumentis confirmatum eſt, quam cũ unum è duobus concluditur; ubi nonniſi unius rei argum. habes. (nam prius è duobus eſt id quod ſtabilitur.) Ergo quum unum è duobus concluditur, quamvis objectionem objicimus; etiam ante illud *Quæ conditio*. Et D. S. J. inquit: ſic argumentandi modos nobis è Sina fuiſſe traditos. Verum nonnemo lectionem hanc cujus meminimus impugnat, eamque perturbat & hoc modo legit: Contra unum è duobus, aut unum è tribus concluſum, ſi reſumpta fuerit argumentatio, & illud ipſum probatum fuerit per *conditionem æqualem*, objicimus quidvis; ſin minus, non. Et ſecundum hanc lectionem nulla eſt differentia inter unum è duobus, & unum è tribus concluſum: quia in nullo iſtorum quidvis objicimus, niſi poſt reſumptam argumentationem; ante repetitionem verò in nullo objicimus, niſi levitatem & gravitatem. Sed prior lectio præſtat: & quod adverſus eam objecerunt, in additamentis ſolutum eſt: hic ipſi non eſt locus.

Quandoque datur objectio, nec æſtimatur, ne quidem objectio qua quidvis objicitur: adeoque inde argumentum non infringitur. Vt initio Babæ mediæ: Quid illi cum conditione æquali, quæ in ipſis eſt:

שבהן

שבהן שכן אינו בתורת הזמה הא לא קשיא תורת הזמה לא פריך פי' לא חשיבא ליה פירכא ואפילו כל דהו א"נ בריש קמא וכן בבמה דוכתי ואשכחן דפריך פירכא ואף על גב דלא שייכא בפרק החובל מה לאשה שכן אינה במילה וכן כל כיוצא בזה ·

פעמים כשיש פירכא אעיקרא דדינא משנין הק"ו למקומו' ולא נייחד לא המלמד ולא הלמד עצמו ותו לא שייכא הך פירכא וזהו ק"ו של מקומות בכוליה גמרא שאומר מה במקום או כיוצא בזה כי הא דפרק קמא דחולין ויהא כלי חרס מטמא מגבו מק"ו מה כל הכלים שאין מטמאין מאוירן מטמאין מגבן כלי חרס שמטמא מאוירו אינו דין שמטמא מגבו וכו' ואיכא למפרך מה לכל הכלים שכן נעשין אב הטומאה תאמר בכלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה ולכך משנה הק"ו לומ' דלאו מכח ק"ו קא עביד אלא מכח אויר וגב דמקום שאין האויר מטמא הגב מטמא מקום שהאויר

quum etiam non ſit iſtud in lege de nefanda machinatione? ecce nulla pugna eſt. Lex de nefanda machinatione non infringit: ſenſus eſt, non cenſetur objectionem ſuppeditare, ne quidem qua quidvis objicitur. Hujuſmodi quid etiam exſtat initio Babæ primæ, ſimiliterque multis locis. Invenimus etiam objici objectionem; quamvis non quadret: ut cap. *Qui vulnere &c. vitiat.* Quid illi cum muliere? quia etiam non eſt obnoxia circumciſioni. Sic ſimilia omnia.

Aliquando quum objicitur contra argumentationis initium, mutant argumentum ab impari per *Vbicunque:* nec ipſiſſimum exprimimus docens (ſive argumentum,) nec diſcens (ſive concluſionem:) atque deinde non quadrat amplius objectio iſta. Et hoc eſt argumentum ab impari, quod paſſim in Gemara *locorum* dicitur: quia ita formatur, *Quemadmodum ubicunque* (ſive in quovis loco,) aut ſimiliter. Sicuti illud cap. 1. חולין. Vas teſtaceum contaminare parte exteriori, confirmatur argumento ab impari: Quid? quæcunque vaſa non contaminant interno aëre, contaminant tamen parte ſua exteriore; nonne æquum eſt, ut vas teſtaceum quod interno aëre contaminat, parte ſua exteriori contaminet? &c. Sed objici poteſt, Quid huic cum omnibus illis vaſis? nam etiam fiunt contaminationis principia: dicere poteris de vaſe teſtaceo, quod non fiat contaminationis principium. Itaque immutant argumentum ab impari, dicendo: vi argumenti iſtius ab impari id non confici; ſed vi aëris & dorſi (ſive partis exterioris.) quia ubicunque aër non contaminat, pars exterior contaminat: nonne ergo æquum eſt, ut ubi aër

conta-

מטמא אינו דין שהגב מטמא והשתא לא שייכא הך פירכא דמה לכל הכלים וכו' דהא לא ילפינן מכח כלי אלא מכח אויר וגב ובאויר וגב לא שייכא הך פירכא כלל וכן בכל דוכתא · הילכך כל מקום שיש פירכא ואינו משנה הקו' בידוע שיש ג"כ על המקומות פרכא כמו שיש על המלמדין עצמן ולא יועיל השינוי לכלום ומסרו הגמרא לחכמים ולמוציאי מדע לחקור ולידע כי ההיא דפרק קמא דקדושין מה אמה העבריה שאין נקנית בביאה נקנית בכסף אשה שנקנית בביאה אינו דין שנקנית בכסף · ופריך מה לאמה העבריה שכן יוצאה בכסף תאמר באשה וכו' ושם היה יכול לשנות הקל וחומר שלא נדון אשה מאמה אבל נדון כסף מביא' מה ביאה שאינו קונה באמה קונה באשה כסף שקונה באמה העבריה אינו דין שיקנה באשה ותו לא שייכא הך פירכא דמה לאמה וכו' אלא מפני שלא יועיל השינוי דהשתא נמי איכא לאקשויי מה לכסף שכן הורע כחו שאינו קונה ביבמה וכן יש ליתן טעם בכל דוכתא ונבון תחבולות יקנה ·

contaminat, pars exterior etiam contaminet. atque jam non quadrat ista objectio, Quid huic cum illis vasis? &c. nam ecce id non discimus vi vasis; sed vi aëris & partis exterioris: in quem aërem & partem exteriorem ista objectio non quadrat ullo modo. Similiter omnibus aliis locis. Ergo ubicunque est objectio, nec argumentum ab impari mutatur; in confesso est dari etiam contra illud, quod per *Vbicunque* fit, objectionem, quemadmodum contra ipsa docentia: nec quicquam prodesse istam mutationem. Atque præbuerunt Gemarici Sapientibus, & qui scientiam eruunt, inquirendi & cognoscendi materiam. Sicuti illud cap. primi קידושין. Quid? ancilla Hebræa quæ non acquiritur coitu, acquiritur argento: nonne æquum est, ut uxor quæ acquiritur coitu, argento etiam acquiratur? Vbi objicitur: Quid huic cum ancilla Hebræa? nam etiam argento libera fit. diceres de uxore, &c. Ibi quoque author mutare poterat argumentum ab impari, ne concluderemus illud de uxore ex ancilla; sed illud de argento ex ipso coitu. Quid? coitus qui non acquirit ancillam, acquirit uxorem: nonne æquum est ut argentum, quod acquirit ancillam Hebræam, acquirat etiam uxorem. nec amplius quadraret illa objectio, Quid huic cum ancilla? &c. Verum non mutatur: quia non prodesset ista mutatio, quod jam etiam objici posset, Quid illi cum argento? nam etiam fatiscit ejus potentia: quia non comparat fratriam. Sic reddi potest ratio omnibus aliis locis: & intelligens industria consilia comparabit.

כל חומרא שהיא סברא מעלמא ולא מילתא דכתיבא בתורה אין עושין ממנה פירכא לסתור הדין אבל מכניסין אותה בקו״ ומבליעין אותה בו׃

כל היכא דאיכ׳ קלין וחמורין סותרין זה את זה אומר הגמרא בכל דוכתא איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי וכל חד וחד תקו׳ אדוכתיה כלומר ולא נלמוד לא מזה ולא מזה׃ ודוקא כשמכחישין וסותרין זה את זה לגמרי כמו אותה שהביאו מפ״ק דזבחים דבתחלה אמר דתיתי אנינות אצל כהן הדיוט בקו״ שהרי מצינו שהותר אנינות אצל כהן גדול בקרבן יחיד והדר אמר דלא הותר אנינות אצל כהן גדול בקרבן יחיד בקו״ וכו׳ הילכך כיון דהקו״ הוא הוא בנין וסתירה מכל וכל אמר הגמרא התם כל חד וחד תיקו׳ אדוכתיה אבל כשאין הכחשה ממש לא קאמר הכי דשניהם יכולין להת קיים כאותה שבפ״ק דחולין דבעי למילף דליהוי עריפה בפרה מקו״ דעגלה׃ מה עגלה שלא הוכשרה בשחיטה הוכשרה בעריפה פרה שהוכשרה בשחיטה אינו דין שתכשר בעריפה׃ והדר עביד קו״ איפכא דתיהוי שחיטה בעגלה

Ex ulla gravitate, quæ vulgari opinione nititur; non verò ſermone in lege ſcripto, ex illa inquam objectionem non formant, ut argumentationem impugnent: ſed eam inſerunt argumento ab impari & in ipſo eam abſorbent.

Vbicunque ſunt argumenta ab impari ſeſe invicem deſtruentia, Gemara paſſim dicit, Poteſt ſic dici; poteſt etiam ſic dici, ſingulaque ſuo loco correctionem afferunt: ac ſi diceret, Non concludemus nec hinc, nec inde. Quod præciſè accipiendum eſt, quum redarguunt & deſtruunt ſeſe invicem omnimodè. quemadmodum illud quod produxerunt è cap. primo זבחים. Vbi initio dicitur, concludi luctum quoad ſacerdotẽ vulgarem argumento ab impari. Ecce enim invenimus abſolvi luctum quoad ſummũ ſacerdotem, reſpectu oblationis privati alicujus. Dicitur denuò, non abſolvi luctum ſummi ſacerdotis in oblatione privati; idque argumento ab impari, &c. Ergo quandoquidem ipſum argumentum ab impari aſtruit & deſtruit omninò; ibi ait Gemara, Vnumquodque ſuo loco correctionem affert. Verum ubi contradictio ipſa non invenitur, ita non loquitur: quod ambo ſtatui poſſint. Vt illud cap. I. חולין. ubi author elicere vult, quod decollatio in vacca locum habeat, argumento ab impari è vitula. Quid? vitula cum qua non agitur legitimè ſi juguletur, legitimè tractatur in decollatione: nonne æquum eſt, ut vacca quæ rectè mactatur jugulatione, rectè tractari cenſeatur in decollatione? Atque iterum fit argumentum ab impari in contrarium: ut jugulatio in vitula eliciatur

per

מקו״ דפרה ׃ מה פרה שלא הוכשרה בעריפה כו' עד אינו דין וכו' ׃ וכל זה אינו הכחשה ממש דלא קאמר התם דלא תותר פרה בשחיטה כי ההיא דזבחים אלמלא מיעוטים דקראי התם שניהם היותי מקיים ליתן החמור של זה בזה ושל זה בזה והיו שניהם מותרו' בשחיטה ועריפה ודכוותה פ״ב דקדושין גבי ותהא אשה יוצאה בהליצה מקו״ וכל כי הני קלים וחמורים לאו דוקא נינהו דבלאו הכי ולפי' במה מצינו להשוות זה לזה הילכך כל כה״ג אינו אלא בדרך מה מצינו ולא אמרינן כל חד וחד תקון אדוכתיה ׃

אדם דן קו״ מעצמו ואין דן ג״ש מעצמו אלא א״כ קבלה מרבו ורבו מרבו עד למשה מסיני ונראה מדברי רש״י בפרק לולב הגזול ולאו דוקא ג״ש דכל המדות נמי לא נתנו לידרש מעצמן חוץ מקו״ בלבד והתוספות הקשו עליו ואמרי' שם דכל המדות אדם דן מעצמו חוץ מג״ש והטעם אכתבנו בדיני ג״ש בס״ד ׃ ומורי החכם

per argumentum imparis è vacca. quid? vacca quæ in decollatione non tractatur rectè, &c. uſque ad, nonne æquum eſt? &c. Et hoc totum non eſt ipſiſſima con-contradictio: nam ibi non dicitur, quod non permittatur vacca jugulari: quemadmodũ eſt illud in זבחין. Niſi reſtringerentur ibi in Scriptura, utrumque ſtatuerem, ut quod in hac gravius eſt illi tribuerem; & vice verſa: ambæque permitterentur jugulari & mactari. Simile exſtat cap. 2. קדושין, ad verba, Et uxorem liberam fieri diſcalceatione concluditur argumento ab impari. Atque omnia ſimilia argumenta ab impari non ſunt præciſè accipienda: nam abſq; modo iſto diſcimus per, *Quemadmodum invenimus*, ut illa inter ſe æquemus. Itaque omnia ſimilia nonniſi cum hoc modo, *Vt comperimur, ſive Quemadmodũ invenimus*, probantur: nec dicimus, Vnumquodque ſui loci correctionem continet.

Homo per ſe argumentatur ab impari; ſed à vocum convenientia non argumentatur, niſi hoc à præceptore ſuo acceperit, ejuſque præceptor à præceptore ſuo ad Moſen uſque, qui è monte Sinai acceperit. Imo videtur è verbis D. S. J. capite, *Ramus palmæ extorſus*, quod præciſe de argumento à vocum convenientia id intelligendum non ſit: quia etiam nullus locus dialecticus traditus ſit, ut ex eo ab ipſo homine per ſe quid erueretur, præter ſolum argumentum ab impari. Sed additamenta contra ipſum objiciunt: atque ibi dicunt, quod omnibus locis dialecticis homo ex ſe utatur, præter illum ſolum à vocum convenientia. rationẽ aſſcribam in conditionibus argumenti à convenientia, auxiliante Domino. Porrò Sapiens ille Do-

הוסיף ואמר בההיא דיומא פ״א דמקשה לג״ש שעושה על׳ לכפר עליכם ומייתי לה מאשר צוה יי׳ ׃ וי״ל כיון שנאמר שאין אתה דן ג״ש מעצמו אלא א״כ קבלה מרבו ורבו מרבו עד׳ למשה מסיני א״כ איך חולקים עליו שנראה שאינה אמתית ולא קבלה ׃ אמר מורי נר״ שיש ג״ש של מקומות ושל נושאים ר״ל של פרשה או של פסוק וכשהולק על אי זו ג״ש אינו חולק על הג״ש לומר שאינה אמיתית שא״כ לא שבקת ג״ש בתורה אלא בהכרח שהג״ש נקבל׳ ואין לחלוק עליה אבל׳ כשחולק חולק בזה האופן הג״ש אמיתית היא אבל לא בנושא שאתה אמרת ר״ל בפסוק שאתה אמרת וכן ההיא דיומא דאומר דאין הג״ש בפסוק לכפר אלא בכאשר צוה יי׳ ועיין ע״כ ׃

אין דנין דברי תורה מדברי סופרים ולא דברי סופרים מדברי תורה ׃ וכן לא דברי סופרים מדברי סופרים ואמר הר״ם בתוספו׳ דנדה

minus meus nonnihil addit ac dicit ad illud à vocum convenientia argum. Cod. יומא. cap. 1. ubi objicitur contra argum. à vocum convenientia, quod autor format ſuper illis verbis Levit. 8. 34. *ad expiandum vos.* iſtudque formatur argum. à vocum convenientia ex præcedentibus verbis, *Quemadmodum .... præcepit Deus.* At regeri poteſt, Quandoquidem dicitur, quod argum. à vocum convenientia, tu vel quidam alius ex ſe uti nequeat; niſi acceperit à præceptore, & præceptor à ſuo præceptore, uſque ad Moſen qui è Sinai detulerit: cum ita inquam ſe res habeat, quî fit ut contra priorem argumentantem objiciant? nam ſic prius illud argumentum verum non eſſe, nec id ipſum ille accepiſſe videtur. Dicit ergo Dominus meus (quem Miſericors ſervet) eſſe argum. à vocum convenientia quod ipſis locis; & aliud quod ipſis ſubjectis nititur: hoc vult, aliud eſſe ſectionis; aliud ipſius commatis. Quum autem quis contra argumentum quoddam à convenientia ſecus ſentit, non ita diſſentit adverſus iſtud, ut falſum eſſe dicat: (nam ſi ita eſſet, in lege non relinqueres argumentum à vocum convenientia: atqui neceſſarium eſt, ut argumentum à vocum convenientia ſuſcipiamus, nec ab eo diſſentiendum eſſe) ſed cum diſſentit, hoc modo diſſentit; Arg. à vocum convenientia verum quidē eſt; ſed non in iſto ſubjecto quod dixiſti, id eſt, in iſto commate quod produxiſti. Ita ſe habet illud Cod. יומא: ubi dicit author, arg. à vocum convenientia non eſſe in commate, *ad expiandum vos*; ſed in, *quemadmodum præcepit Deus.* rem conſidera. Hactenus ille.

Nec verba legis è verbis Scribarum; nec Scribarum verba è verbis legis iſto argumento eruere moris eſt: ſimiliter nec verba Scribarum ex aliorum Scribarum verbis. At D. Meïr in additionibus Cod. נדה,

nos

דמולי דרבנן ממולי דרבנן לא ילפינן בק״ו דאם לא כן לא תמצא שום חילוק בדבריהם דליכא למיפרך מידי מה לפלוני שכן כך וכך יש לו תאמר בזה שאין בו כך משום דאמרינן היא גופא תיתי כלומר וישוו בכל אלא בכל דבר גזרו לפי הנראה בעיניהם לצורך סייג ואין ללמוד זה מזה׃

קיימא לן אין מזהירין ואין עונשין מן הדין ופלוגתא היא בכמה דוכתי׳ פי׳ אין למדין אזהרה ועונשין מדין ק״ו ׀ והטעם מפני שהק״ו ניתן לדרוש מעצמו וכיון שהוא מסור לסברא פעמים שאדם תועה ודין ק״ו פריכא ולאו אדעתין הילכך אין עונשין מן הדין ודוקא איסורה׃ אבל ממונא עונשין מק״ו בבוליה גמרא גבי שן ורגל דיליף חד מחבריה בק״ו וכן בכל דוכתא ואסורא נמי דוקא עונש הגוף אבל איסור מיהא איכא כלומר שיהא איסור בדבר הנלמד מק״ו ואף על פי שאין בו עונש גוף׃ ולפעמים לומדים עונש בק״ו בדרך גילוי בעלמא והעיקר כתוב כגון

nos Doctorum verba ex aliorum Doctorum verbis non diſcere argumento ab impari: ſin minus, nullum in ipſorum verbis te reperturum diſſenſum. ſiquidem nihil tale objici queat, *Quid illi N. cum hoc? nam etiam hoc vel alio modo in illo ſe res habet*; *de hoc dicere poſſes, in eo ſecus eſſe*: quia reſponderemus, Id ipſum hic profluit. Quaſi dicas, In omnibus conveniunt; ſed in ſingulis rebus decreverunt, prout ipſis neceſſarium videretur ad ſepiendum legem Dei: nec alterum ex altero diſcendum eſt.

Ita nobiſcum conſtitutum, Neminem præmonent; neminem multant vi iſtius argumenti dialectici. atque id multis locis parit controverſiam. Hic ſenſus eſt: Præmonitionem non addiſcunt; nec puniunt argumento ab impari. Ratio eſt, quod argumentum imparis traditum ſit, ut inde per ſe homo quid erueret: quum verò id diſcurſui traditum ſit, fit quandoque ut homo erret, & argumentum imparis controvertatur; etſi non ex noſtro judicio. Itaque neminem puniunt vi iſtius argumenti. quod præciſè de interdicto accipiendum. Sed in re pecuniaria mulctam illo argumento docuerunt paſſim per totam Gemaram, cum de damno per dentem & pedem illato agitur: ubi unum ex altero diſcitur argumento ab impari. & ſimiliter paſſim. Deinde etiam illud de interdicto ita præciſè accipiendum, ut corporalem pœnam reſpiciat: ſed datur nihilominus interdictum. quaſi dicas, Occurrit interdictum in aliqua re, quod argumento ab impari elicitur; etſi non ſanciatur pœna corporali. Cæterum aliquando pœnam argumento ab impari concludunt communi quadam illuſtrandi ratione,

cum fundamentum est in Scriptura. ut in Cod. שבועות cap. *Iuramentum testimonii.* Si alterius ore conceptum sit, reus est: nonne multo magis, si ore proprio? Consule locum. Sic alibi.

Nihil argumento imparis eliciunt è constitutione prisca: sensus est, è constitutione quam Moses è Sinai attulit. sicuti manifestò legimus Cod. נזיר capite, *tres species.* Et hoc ipsum reliquis locis dialecticis competit: nam tredecim isti loci sunt traditionis Mosaicæ è Sinai; & quum (istos) Deus ipsum Mosen perdocuit, super Scriptura (eos) perdocuit, non super constitutione.

Argumenta à vocum convenientia sunt ex traditione Mosis è Sinai: quod duæ voces similes, quæ in lege duobus locis scriptæ origine cõveniunt, ad unum ex altero concludendũ conscriptæ sint. Porrò hoc nobis constitutum, Si vox similis utroque loco redundet, nos concludere; nec alios objicere posse: si alterutro loco redundet, nos concludere; aliosque objicere posse: sin nullo modo redundet, ex ea nihil addisci. Expositio hæc est: cum dicitur, Si utroque loco redundet, q. d. si voces istæ, unde argumentantur argumento à vocum convenientia, sint scripturæ superfluæ in duobus locis & redundent, nec suis dogmatibus sint ullo pacto necessariæ, nos inde aliquid discere sive concludere. Et quamvis etiam posset objici ex eminentia docentis (sive argumenti) super eo quod concluditur; non objiciunt: quia quandoquidem ambæ redundant, ut à vocum convenientia concludatur; ita se res habet ac si deductio expressè scripta foret. Deinde verò dicitur, Si alterutro loco redun-

det,

בשבועות פרק שבועת העדות מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כ״ש עיין שם וכן בדוכתי אחריני׃

אין דנין ק״ו מהלכה פירוש מהלכה למשה מסיני כדתנן בהדיא בנזיר פ״ג מינין וה״ה לשאר מדות ד״יג מדות הלכה למשה מסיני וכי אגמרי' למשה על הפסוק הוא דאגמריה ולא על הלכה׃

דיני ג״ש הלכה למשה מסיני ששתי תיבות דומות שנכתבו בתורה בשני מקומות והם מגזרות שוות ללמד זו על זו נכתבו וקי״ל ג״ש מופנה משני צדדין למדים ואין משיבין׃ מופנה מצד אחד למדין ומשיבין אינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה ׃ וה״פ מופנה משני צדדין כלומר אם אותן המלות שדנין מהם גזרה שוה מקראות יתרות בשני המקומות ומופנות ואין צריכות לגופם כל עיקר למדין מהם ואפילו שיש להשיב ממעלת המלמד על הלמד אין משיבין משום דהואיל ושניהם מופנים ללמוד הגזרה שוה הוה ליה כמאן דכתיבא דרשא בהדיא ׃ מופנה מצד אחד׃

כלומר ומצד אחר הוא צריך לגופו למדין אם אין להשיב ואם יש להשיב משיבין כדרך שמשיבין על הק"ו אינה מופנה כל עיקר כלומ' שאין אחת מן המקראות יתר : אין למדין הימנה כל עיקר : ודוגמתו בשבת פ' במה אשה יוצאה בגד עור בגד עור לג"ש נאמר בגד עור בשרץ ונאמר בגד עור במת מה בגד עור האמור בשרץ וכו' ומפרש התם דבגד עור בין בשרץ בין במת מופנין הן ואין צריכין לגופן דאתו מהיקישא דאיתקוש תרוייהו לשכבת זרע דכתיב ביה וכל בגד וכל כלי עור וא"כ בגד עור דכתב רחמנא בשרץ ומת למה לי הא ודאי לאפנויי לג"ש וקאמר התם דאי לא הות מופנה איכא למיפרך דלא תיתי משרץ דמה לשרץ שכן וכו' כדאיתא התם וכה"ג בכל דוכתא ·

ומילתא דהפנאה פלוגתא דתנאי בנדה פרק המפלת וכן בכל דוכתא ואיכא מ"ד התם דמופנה מצד אחד נמי למדין ואין משיבין כמו מופנה מב' צדדין ונפקא מינה דאי איכא

det (quasi dicat, & altero loco ad suum dogma requiratur) tum concludimus, si nihil objici queat: & si objici possit, objicere licet; quemadmodum impugnant argumentum ab impari. Denique, Si nullo modo redundet, q. d. cum neutra scripturarum superflua est, ex ea nihil planè addiscimus. Ejus exemplum est Cod. שבת cap. *Cum qua re mulier egreditur.* Illa verba, *vestis pellicea, vestis pellicea*, inserviunt argumento à vocum convenientia. Dicitur vestis pellicea, ubi de reptili; & dicitur vestis pellicea, ubi de cadavere. ut vestis pellicea, cujus fit mentio cum de reptili, &c. Istic exponit Gemara verba, *vestis pellicea*, cum in sermone de reptili; tum de cadavere, redundare: nec suis dogmatibus esse necessaria; siquidem ista per æquiparationem eliciuntur, quia ambo æquiparantur ad concubitum seminis, ubi scriptum exstat, *Omnis vestis & omne instrumentum pelliceum.* Quod si ita est, vestis pellicea, quam scripsit D. Misericors in legibus de reptili & cadavere, quorsum mihi conducit? Ecce manifestò, ut redundet ad argumentum à vocum convenientia. Atque ibi ait author, quod si non redundaret, objici posse, illud ex eo de reptili non sequi: quid enim ipsi cum reptili? quod etiam, &c. quemadmodum ibi legitur. Atque secundum hunc modum alibi passim.

Cæterum quod de redundantia dictum fuit, controversum est inter Doctores antiquos Cod. נדה, capite, *Abortiens*, & similiter passim. Atque illic nonnemo inquit, quod è voce etiam alterutro tantum loco redundante concludamus, nec regeri quicquam possit; sicuti quum utroque loco redundat. Vnde consequitur, nos si

מופנה

מופנה מצד אחד ומופנה משני צדדין דשבקינן מופנה מצד אחד וגמרינן מופנה משני צדדין ׃ ואי איכא שתי תבות מופנות מצד אחד אומר ביבמות פרק הערל דמהני כמו שתי הפנאות משני צדדין כדקאמר התם נכרי אינו אוכל בתרומה מג״ש דתושב שכיר נאמר תושב שכיר בפסח ונאמר תושב שכיר בתרומה מה פסח נכרי אסור בו אף תרומה כן ולא מפנה אלא תושב שכיר דפסח אבל תושב ושכיר דתרומה מצרך צריכי כדמפרש התם ׃ ומי' מסיק שם כיון דתושב ושכיר דפסח שניהם לא צריכי לגופיה שרי חד אמלמד וחד אלמד והוה ליה ג״ש מופנה מב' צדדין ׃

פעמים אין התיבות דומות בשוה ודן ג״ש מפני שהענין אחד והיינו דמייתי בכוליה גמרא הא דתנא רבי ישמעאל זו היא שיבה זו היא ביאה פי' בנגעי בתים כתיב בשבוע של הסגר ראשון ושב הכהן ביום השביעי וראה ואח״כ כתיב ואם ישוב הנגע ופרח

detur vox redundans uno tantum loco, & alia vox utroque loco redundans; relinquere eam quæ alterutro loco redundat, & perdocere iſta voce quæ utroque loco redundat. Cæterum, ſi fiat ut duæ voces ſimul uno tantum loco redundent, dicitur Cod. יבמות, cap. *Incircumciſus*, eas prodeſſe inſtar duarũ quæ duobus locis redundant. Quemadmodum illic dicitur, Peregrinũ non edere ex oblatione liquet arg. à vocũ convenientia, quod ex inquilino, & mercenario petitur. Commemoratur inquilinus & mercenarius ubi de Paſchate; commemoratur item inquilinus & mercenarius cum de oblatione agitur: ſicuti quoad peregrinum, paſcha interdictum eſt; ſimiliter etiam oblatio. nec Scr. facit ſuperfluum, niſi inquilinum & mercenarium, quorum in Paſchate mentio; ſed inquilinus & mercenarius quorum in oblatione mentio, omninò neceſſarii ſunt: quemadmodum illic exponitur. Attamen author ibi concludit: Quandoquidem inquilinus & mercenarius Paſchatis, ambo ſuæ doctrinæ neceſſarii non ſunt, adjice unum ipſi argumento; alterum verò ei quod docetur, & conſtabit ſibi argumentum à vocum convenientia, voce utroque loco redundante.

Aliquando voces omnino ſimiles non ſunt; ſed argumentantur à vocum convenientia, quia ſignificatio eſt eadem. Atque hoc illud eſt quod per totam Gemaram profertur, iſtud eſſe quod tradit D. Iſmaël, Ipſe reditus eſt ipſe advẽtus. Hæc eſt ejus expoſitio. in lepris ædium ſcriptum eſt, cum de ſeptimana primæ clauſuræ agitur, Levit. 14. 39. *& revertetur ſacerdos die ſeptimo & videbit.* poſtea ſcriptum ℣ſ. 43. & 44. *& ſi reverſa fuerit plaga & germinaverit*

בבית ובא הכהן וראה ועבד גזירה שוה מושב הכהן ובא הכהן ומתמהינן עליה מאי ג״ש הכא כתיב ושב הכא כתיב ובא ומייתי תנא דבי ר׳ ישמעאל זו היא שיבה זו היא ביאה ומייתי לה בחולין פרק כסוי הדם גבי שחיטה שאינה ראויה אי שמה שחיטה איכא מאן דגמר שחיטה שחיטה משחוטי חוץ ושמה שחיטה ואיכא מאן דגמר מטבוח טבח והכן וכו׳ ׃ וקאמר ומאן דגמר משחוטי חוץ לגמור מטבוח טבח והכן ומהדרינן דנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה · ופריך ומאי נפקא לן מינה והא תנא דבי רבי ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבא זו היא ביאה ומסיק ה״מ היכא דליכא דדמי ליה אבל היכא דאיכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן ויש כאן דקדוקי דברים בנדה פרק המפלת עיין שם בתוספות ·

verit in domo ... & adveniet sacerdos & videbit. Ibi Gemara argumentatur à vocum convenientia ex illis, *& revertetur sacerdos, & adveniet sacerdos.* atque argumentum demiramur: quæ hîc vocum convenientia? illic scriptum est, *& revertetur*; istic verò *& adveniet.* sed hoc profertur, Traditio D. Ismaëlis habet, *Ipse reditus est ipse adventus.* Id etiam Cod. חולין producitur, cap. *Obtectio sanguinis*, ad verba, jugulatio quæ non est legitima an veniat nomine jugulationis. Est nonnemo qui edocet jugulationem dici, argum. à vocum convenientia ex iis quæ foris jugulantur, quorum jugulatio nomen jugulationis retinet: est etiam nonnemo qui suam sententiam edocet è Gen. c. 43. ℣s. 16. *Macta mactationem & præpara* &c. Addit author. atqui is qui concludit ex iis quæ jugulantur foris, concludere debebat ex isto, *Macta mactationē, & præpara.* Sed respondemus, concludi quidem jugulationem è jugulatione; non verò jugulationem è mactatione. Deinde objicitur, Quid nobis utilitatis ex ista observatione? ecce enim traditio quædam est familiæ Doctoris Ismaëlis, Quum dicitur, *& revertetur sacerdos & adveniet sacerdos*, ipse reditus est adventus. Tandē concluditur, Ista ipsius verba obtinent, ubi non est illi dictioni alia similis; at ubi est quæ illi similis sit, nos è voce ei simili rem discimus. Hîc dantur acutæ quarundam rerum observationes Cod. נדה cap. *Abortiens*: consule illic additamenta.

אין אדם דן ג״ש מעצמו אלא אם כן קבלה מרבו והטעם אומר הרמב״ן בספר השגותיו מפני שהמלות באות בתורה

Nemo ex se concludit à vocum convenientia; sed si eam acceperit à præceptore suo. Rationem addit D. M. filius Nachmanis in libro considerationum suarum: quod ita voces in lege occurrant repetitæ

כפולות ומכופלות שאי אפשר לספור יכתוב בכאן מלות מחודשות מה שלא יכתוב בכאן · ואם ניתנה ג"ש לידרש מעצמו פעמים ידון רוחו ויהרוס כמה דינים ויסתור כמה ענינים ותפול התורה וחומה בצורה הילכך אין אדם רשאי לדון ג"ש מעצמו · וא"ת א"כ דכל ג"ש מקובלת מסיני מה ניתן לנו לדרוש · ועוד בכוליה גמרא פריך מאי חזית דגמרת ממלה פלונית לגמור ממלה פלונית ומאי פריך והא אמרת אין אדם דן ג"ש מעצמו וכו' ועתה דע והבן שורשו של דבר דכל גזרות שוות נמסרו למשה מסיני סתם ומסרן הכתוב לחכמים אי זו ג"ש נדון אלא שלא נמסרו בשוה ·

פעמים נמסרו המקומות לבד כלומר פלוני ילמוד מפלוני ונשארו תיבות הג"ש לחכמים לדון אי זו הן כגון הך דפרק אלו נערות גבי אונס ומפת' דילפי אהדדי בג"ש דאשר לא אורשה · ומקשה ואימא בתולה לג"ש משמע שקבלו מרבם דאונס ומפתה למדין זה מזה בג"ש אבל לא קבלו

& duplicatæ, ut eas recensere pote non sit; iterumque hic author scribat voces novas quas illic non scribit. Quod si argumentum à vocum convenientia traditum esset, ut inde homo ex se aliquid erueret; quandoque ejus spiritus judicando multa statuta destrueret, multisque repugnaret, & rueret lex ac murus munitus. Itaque homini non licet, ut ex se argumentetur à vocum convenientia. Quod si dicas, Si ita est ut omnis argumentatio à vocum convenientia è Sinai accepta sit; quid nobis ad eruendum concessum est? & præterea per totã Gemaram objicitur, Quid observasti ut ex illa N. dictione argumentareris, quò ex illa N. dictione concluderes. quid inquam objicitur? nam ecce dixisti, Nemo per se concludit à vocum convenientia &c. Sed jam cognosce & intellige rei ipsius fundamentum: scil. omnia argumenta à vocum convenientia absolutè tradita Mosi fuisse in Sinai, eaque Scripturam exhibuisse Sapientibus, nempe quidnam è vocum convenientia disceretur; verum non tradita fuisse æqualiter, ubi & in quarum vocum convenientia.

Aliquando sola loca tradita sunt, quasi dicas, hoc N. ex illo discitur; sed dictiones convenientes Sapientibus dijudicandæ relinquuntur, quænam sint. Quemadmodum illud capitis, *Hæ puellæ*, ad verba, *cogens & polliciens*: ubi ex se invicem addiscuntur arg. à vocum convenientia, è Deut. 22.28. *quæ non desponsata est*. Et objicit Gemara, Atqui dicam, *virgo* ponitur ad arg. à vocum convenientia. Hinc liquet, eos quidem à magistro suo accepisse, quod cogens & polliciens à se invicem illustrentur per argum. à vocum convenientia; sed non accepisse,

מאי זו תיבה ולכך חוזר הגמרא לידע ולעמוד על התיבות ה המופנות לג"ש ההיא ופעמים נאמרו התיבות סתם מלה פלונית למוד ממלה פלונית כגון טומאתו טומאתו לג"ש פ"ק דשבועות ולא נמסרו המקומות והחכמים מבקשים מנוח לתיבות אשר ייטב להם לדורשם בהם וזהו העיקר שעליו סובבת כל הג"ש שבגמרא·

פעמים לא יש תיבות לג"ש והוא מביא אותן ע"י תיבות אחרות ואחר כך דן מהם כאלו כתיבי כאותה שבפרק קמא דפסחים גבי אין בודקין לאור הנר למדנו מציאה ממציאה וחפוש מחיפוש אחפש את ירושלם בנרות פי' כתיב בחמץ מציאה דכתיב לא ימצא וכתיב התם מציאה בגדול החל ובקטן כלה וימצא מה מציאה דלהלן חפוש עמה דכתיב בריש דקרא ויחפש אף מציאה האמור בכאן בחמץ חפוש עמה והדר גמיר האי חפוש שהבאנו כאן בג"ש מחיפוש האמור גבי נרות מה התם בנר אף כאן בנר · ודכוותה בפרק נערה גמר פתח

pisse, quæ sit illa vox: ideoque redit Gemara ut hoc cognoscat, & innitatur dictionibus otiosis ad illud argumentum à vocum convenientia. Quandoque etiam dicuntur dictiones præcisè, Disce hanc dictionem ex illa: sicuti *immundities ejus, immundities ejus*, inserviens argumento à vocum convenientia, cap. I. שבועות; nec tamen loca traduntur: sed Sapientes inquirunt in locum istarum dictionum, è quibus eruere conclusionem ipsis conveniens videtur. Hoc est fundamentum, in quo vertitur omne arg. à vocum convenientia, quod in Gemara occurrit.

Aliquando non sunt voces pro argum. à vocum convenientia; sed author eas producit per alias dictiones: posteaque inde argumentatur, ac si in hac materia scriptæ essent. Quemadmodũ illud quod occurrit cap. I. de Paschate, ad verba, Non rimantur ad lucernæ lumen: Discimus inventionem ex inventione, & scrutinium è scrutinio, Tzeph. I. 12. *Scrutabor Ierusalem lucernis.* Sensus est: Scriptum est, ubi de fermento agitur, *invenire:* nam Ex. 12. 19. scriptum est, *Non invenietur*; illic Gen. 44. 12. etiam scriptum est *invenire*, *A maximo incœpit & in minimo desiit, & inventus est:* sicuti illic cum, *invenire*, conjungitur scrutinium, quia scribitur commatis initio, *& scrutatus est*; *invenire* etiam quod istic commemoratur cum fermento, scrutinium adjunctum habeat. Atque rem resumit Gemara, ac edocet hoc scrutinium, quod huc adduximus, per vocum convenientiam è scrutinio cujus fit mentio apud *lucernas:* ut illic lucernâ; pariter hic quoque lucernâ. Similiter quoque cap. *Puella*, edocet ostium ex

ostio, & portam è porta: atque sic multis locis. Sed quicquid simile est nō est ipsum argumentum à vocum convenientia; sed tanquam vulgaris quædam applicatio. Ita ubicunque dicit author, Dictum est supra, dictum est infra, non est argumentum à vocum convenientia perfectum, quod à præceptoribus suis argumentans acceperit; sed ac si disceret abstrusum per explicatum. Vt illud Babæ primæ: Supra dicebatur ager; infra etiam dicetur ager: ut ager, cujus supra facta mentio, est læsi; sic etiam ager infra memoratus est læsi &c. ita multa similia.

Conclude istinc, iterumque istinc; aut Conclude istinc & in hoc loco constitue: hæc continent controversiam Doctorum per totam Gemaram. Sensus est, De sectione quæ aliquam rem ex altera haurit, quæstio est, an isti rei imponant jura istius loci, unde profluit; an verò jura hujus loci, quò derivatur. Quidam dicit, Conclude istinc, iterumq; istinc: quasi dicas, constitue eam rem in ista conditione, qua cōsistebat in isto loco, unde eam didicisti: nam quandoquidem eam istinc didicisti, disces eam secundum omnia sua jura. Nonnemo autem dicit, Conclude istinc, & in hoc loco constitue, ut ipsam constituas in conditione loci quò eam adduxisti: nam simulac eam didicisti, eamq; huc adduxisti, constituisti ipsam in conditione reliquarum rerum quæ hic explicantur. Exemplum capite *Iuramentum testimonii*: ubi autor discit juramentum depositi, è juramento testimonii. D. Meïr opinatur, Conclude istinc, iterumque istinc: expositio hujus *Conclude istinc*, Quemad-

מפתח ושער משער וכן בכמה דוכתין וכל כה״ג אינה גזירה שוה ממש אלא כעין סמך בעלמא וכן כל מקום שאומר נאמר למעלה ונאמר למטה אינו ג״ש גמורה שקבלה מרבותיו אלא כמו ילמוד סתום מהמפורש כי ההוא דבבא קמא נאמר שדה למעלה ונאמר שדה למטה מה שדה האמור למעלה דניזק אף שדה האמור למטה דניזק וכו׳ וכן הרבה כיוצא בו׃

דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרא׃ פלוגתא דתנאי בכוליה גמרא פי׳ פרשה שלמדה דבר מחבירתא אם נותנים על אותו דבר דיני המקום שיצא משם או דיני המקום שהלך לשם איכא מ״ד דון מינה ומינה כלומר העמד אותו הדבר בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדתו משם דהואיל ולמדתו ממנו תלמדנו בכל משפטו ודינו ואיכא מאן דאמר דון מינה ואוקי באתרא להעמידו בתורת המקום שהבאתו דלאלתר שלמדתו והבאתו לכאן העמדתו בתורת שאר דברים המפורשים כאן דוגמא פרק שבועת ה העדות דיליף שבועת הפקדון משבועת העדות ר״מ סבר דון מינה ומינה פי׳ דון מינה

מה התם מושבע מפי אחרים חייב דכתיב ושמעה קול אלה אף שבועת הפקדון ג"כ מושבע מפי אחרים חייב ומינה כמו ששבועת העדות בפני בית דין חייב שלא בפני בית דין פטור אף שבועת הפקדון שהבאת בו לא יהא חייב מושבע מפי אחרים אלא בפני בית דין ׃ ורבנן סברי דון מינה ואוקי באתרא דון מינה מושבע מפי אחרים חייב ואוקי באתרא בדין מ מושבע מפי עצמו האמור ב בפקדון דחייב בין בב"ד בין שלא בב"ד וכן בכוליה גמרא קימא לן אין ג"ש למחצה פירו' ילמוד זה מזה וזה מזה ׃

דין הקש כל שני דברים המוקשים בפסוק אחד דריש להו בכל התורה כולה דהוקשו ללמוד זה מזה כגון הך דקדושין אחיך העברי או העבריה מקיש עברי לעבריה מה עבריה וכו' וכן בכל דוכתא וקיימא לן דאין משיבין על ההקש משום דהקש הוי כמאן דכתיב בקרא בהדיא ולכך אין משיבין עליו כמו שאין משיבין על ג"ש מופנה משני צדדין כמו שאמרנו ואיכ' מאן דאמר דהקש עדיף מג"ש ואף על גב דמסיק

Quemadmodum illic adjuratus aliorum ore reus fit, quia ſcriptum eſt Lev. 5. 1. *& audiverit vocem adjurationis*; etiam in juramento depoſiti, adjuratus aliorum ore reus fit. *Iterumque iſtinc*, quaſi dicas, Sicuti in juramento teſtimonii, coram ſenatu quidem reus fit, at ubi coram ſenatu non præſtatur, liber eſt; ita etiam in juramento depoſiti, quod ex eo deduxiſti, non erit reus qui aliorum ore adjuratur, niſi coram ſenatu. At Doctores opinantur, *Conclude iſtinc & in hoc loco conſtitue*: ubi *Conclude iſtinc*, ſcil. adjuratum aliorum ore fieri reum; *& in loco conſtitue*, ſc. in jure ejus qui ſibi imprecatur, & in depoſito commemoratur: qui reus fit ſive coram ſenatu; ſive extra ſenatum. Similiter per totam Gemaram conſtitutum nobis eſt; argumentum à vocum convenientia non eſſe dimidiatum, id eſt, hoc ex illo, & viciſſim illud ex iſto addiſci.

Argumentum à ſimili. De quibuſvis binis quæ in uno commate ſimilia ſunt, hoc obſervatum fuit per totam legem, ea aſſimilata eſſe ut unum ex altero addiſcatur. Quemadmodum in illo Cod. קדושי', *Frater tuus Hebræus aut Hebræa*: Aſſimilat Deus Deut. 15. 12. Hebræum Hebrææ: ſicut Hebræa, &c. Ita paſſim. Et ſtatutum nobis eſt, non objici contra *ſimilitudinem*: quia ſimilitudo eſt inſtar ejus quod in Scriptura manifeſtè ſcriptum eſt: ideoque adverſus eam non excipiunt; ſicuti nec excipiunt contra argum. à vocum convenientia, quæ redundat utraque ſui parte: quemadmodum diximus. Eſt etiam qui ait, ſimilitudinem illi vocum convenientiæ præſtare: etſi quoq; in Cod.

בגיטין פרק השולח כ"ע ג"ש עדיף יש לומר דלאותם התנאים דמייתי התם קאמר וק"ל דאין היקש למחצה כלו' וילמוד תחתון מעליון ועליון מתחתון כעין בא ללמד ונמצא למד בכל דוכתא ׃

כל היכא דאיכא לאוקושי לקולא ואיכא לאוקושי לחומרא שבקינן היקשא דלקולא ועבדינן היקשא דלחומרא כדאיתא ביבמות ובע"א קולא וחומרא לחומרא מקשי' ויש לחדש בזה דבר דדוק' שאין סברא ללמוד מזה יותר מזה אבל אם יש סברא וטעם ללמוד לקולא יותר מלחומרא קולא ילפינן ואין לחוש ׃ וראיה מפ"ק דקדושין דיליף מצות עשה שאין הזמן גרמא דנשים חייבות ממורא מה מורא מצות עשה שאין הזמן גרמה ונשים חייבות אף כל וכו' ופריך ונילוף מתלמוד תורה כלומר לקולא ונשים פטורות ׃ ואף על גב דילפותא דממורא לחומרא אפ"ה פריך למילף מתלמוד תורה ולקולא והיינו משום דמסתבר טפי דאלו ממורא איכא למימר שאני אב

גיטין concluditur capite, *Mittens*, Totus mundus vocum convenientiam potiorem censet. at dicendum est, ibi sermonem esse de istis doctoribus, qui istic producuntur. Statutum præterea penes nos, non esse ullam similitudinẽ dimidiatam : q. d. propius è remotiori, sive, redditionem è propositione; & vicissim addisci: quemadmodum illud quod procedit ad docendum, deprehenditurque passim discens, id est, quod probat, posteaque probatur.

Vbicunque possumus assimilare ad levitatem, itemque ad gravitatem; omittímus similitudinem pro levitate, & similitudinem instituimus pro gravitate. Sicuti occurrit Cod. יבמות: & Cod. de Idololatria, Data levitate & gravitate, pro gravitate assimilamus. Sed hac in re aliquid addendum est: id præcisè fieri ubi non est consideratio, ut hinc potius, quam inde concludamus: verum si sit consideratio & ratio, ut concludamus potius pro levitate quam pro gravitate, eruimus levitatem. nec hoc curandum. Probatur è c. 1. Cod. קדושי'. ubi addiscitur, ad præceptum affirmativum, quod à tempore non dependet, teneri mulieres; è *Reverentia.* Quemadmodum præceptum de reverentia est affirmativum à tempore non dependens, ad quod tamen mulieres tenentur; similiter etiam omnia, &c. Ibi Gemara objicit, At discamus è studio legis: q. d. pro levitate, ut mulieres absolvantur. Et quamvis ista conclusio è *Reverentia* pro gravitate faciat; nihilominus objicit, ut scil. è studio legis rem addiscamus, & quidem pro levitate. Sed hoc fit, quia magis consideratur, quod si è *Reverentia* concludatur, responderi queat, diversam esse rationem patris

ac

ac matris; ut quorum honor aſſimiletur honori ipſius Dei:ideoque te non debere iſtis reliqua præcepta aſſimilare. Sic ibi dicitur in additamentis.

Eſt locus dialecticus illi proximus, qui dicitur Connexa: cujus expoſitio, duas Scripturas inter ſe connexas traditas eſſe ut inde aliquid eruatur. Quemadmodum proponimus Cod. יבמות argumentum hoc Pſal. III. 8. *Connexa* (potius *fulta) in æternum, in ſeculum*, &c. & Doctor Juda non eruit per *Connexa*, niſi ubi jubetur vi ipſius Script. ut aliquid eruatur; vel quid otiatur & redundat, ut nos per *connexionem* doceat. Vti videre eſt Cod. יבמות c. I. Quod autem ibi dicatur, & alibi paſſim, Doctorem Judam, quamvis per totam legem nihil per *Connexa* eruat, è Deuteronomio tamen eruere; non præciſè intelligendus eſt liber Deuteronomii. Nam hoc eſt jus commune, ut ſi hoc arguatur, aut ſi quid redundet etiam; eruatur aliquid. Nec ille ſumpſit Deuteronomium; niſi quia ipſi certum erat in iis, quæ ibi occurrunt, juberi hoc & redundare aliquid.

Argumentum à conſtitutione principii eſt locus dialecticus in lege uſitatus, quum Scriptura rem revelat & explicat uno in loco, atque inde iſtam addiſcunt omnibus in locis illi ſimilibus: nam Scriptura conciſè loquitur, & parte quadam totum innuit. Ideoque vocatur phraſi Hebræa, *ædificium patris*: quia quod docet eſt patris inſtar; ea verò quæ inde docentur, ſunt tanquam è femore ejus prodeuntia.

ואם דהוקש כבודם לכבוד המקום ואין לך להקש להם שאר מצות ׃ וכן אומר שם בתוספות ·

ויש מדה אחרת קרובה לזו והיינו סמוכים פי' שני מקראות הסמוכים זה לזה נותנו לידרש כדאמרינן ביבמות סמוכים לעד לעולם וכו' ור' יהודה לא דריש סמוכים אלא היכא דמוכח מכח הכתוב לדרוש כן או מופנה ומיותר ללמד על הסמיכות כדאיתא ביבמות פ"ק והא דקאמר התם ובכל דוכתא רבי יהודה אף על פי שבכל התורה לא דריש סמוכין במשנה תורה דריש לאו דוקא משנה תורה דה"ה בעלמא אי הוה מוכח או מופנה נמי דריש ולא נקט משנה תורה אלא משום דקים להו דהנהו דהתם מוכח ומופנה ·

דיני בנין אב מדה בתורה שהכתוב יגלה ויפרש במקום אחד וממנו למדין בכל המקומות הדומים לו שהתורה תקצר ותרמוז במקצת על הכל ולכך נקרא בנין אב שהמלמד הוא כאב והלמדין ממנו כיוצאי ירכו ותנא מביא בכאן שתי מדות ואינן אלא מדה אחת ואין הפרש ביניהם אלא

Cæterum Miſnicus Doctor hic duos locos dialecticos profert, quum non ſint niſi locus unus: nec inter ipſos alia eſt differentia, quam quod

שוו

שזו מכתוב אחד וזו משני כתובים והכל הוא בנין אב דתניא מבנין אב וכתוב אחד כיצד כתוב בזב משכב ומושב לא הרי מושב כהרי משכב ולא הרי משכב כהרי מושב וכו' מבנין אב ושני כתובין כיצד לא הרי פרשת נרות כהרי פרשת שלוח טמאים ולא הרי פרשת שלוח טמאים כהרי פרשת נרות הצד השוה שבהן וכו' ופי' בריתא זו אצל הכל ולכך אין רצוננו לדבר בה כפי כונתינו בידיעת הכללים לבד ופשוטן של דברים בבנין אב מכתוב אחד ובנין אב משני כתובים דעת הראב"ד ז"ל דבנין אב מכתוב אחד כדאמרינן בעלמא חדא מחדא ובנין אב משני כתובים חדא מתרתי כלו' במה הצד השוה והדבר ידוע לכל דחדא מתרתי אי לאו והנהו תרתי מצרך צריכי ושהאחד לא יוכל ללמוד מחבירו לא הוה גמרינן מניהו לעלמא משום דהוו להו שני כתובים הבאין כאחד ושני כתובים ה הבאין כאחד אין מלמדין כמו שמפורש בפרק א' מזה השער בס"ד · הילכך צריך לומר בכל חדא מתרתי לא הרי זה כהרי זה ואם תשאל אם כן דבנין אב

hic ſit ex uno Scripturæ paragrapho; alter è duobus. Vterque tamen pertinet ad *conſtitutionem principii.* Hæc enim ſunt traditionis verba: Per conſtitutionem principii, & quidem ex uno Scripturæ commate, quomodo probatur? Scribitur ubi de affecto gonorrhœa, *Cubile*, & *Sedile*: ecce non eſt ſedile ut cubile, nec viciſſim cubile ut ſedile &c. Conſtitutione autem principii è duobus paragraphis, quomodo res probatur? Ecce non ſe habet ſectio de lucernis, ut ſectio de emittendis contaminatis; nec viciſſim ſectio de amovendis contaminatis, ut ſectio de lucernis: conditio æqualis quæ ipſis ineſt, &c. Hæc exotica traditio pervulgata eſt: ideo de ea diſſerere nolo, idque ex intentione noſtra, ut cognoſcantur tantum regulæ rerumq; ſimplex ſenſus in Conſtitutione principii ex uno Scripturæ commate, & Conſtitutione principii è duobus paragraphis. Exiſtimat D. Abr. fil. Davidis l. m. Conſtitutionem principii ex uno paragrapho, ita ſe habere, uti cum vulgò dicimus, *Vnum ex uno*; conſtitutionem verò principii è duobus paragraphis eſſe, *Vnum è duobus*, quaſi dicas, *In quo conditionem æqualem.* Res autem omnibus nota eſt, quod niſi, cum occurrit *Vnum è duobus*, hæc duo omninò neceſſaria ſint, & niſi unum poſſit ex altero illuſtrari; non concludamus ex iis unquam: quia tum ſunt duo commata quæ unius inſtar veniunt; at duo commata unius inſtar venientia nihil diverſi probant: ſicuti expoſitum fuit, adjuvante Deo, cap. 1. hujus tractatus. Ergo dicendum eſt in omni *Vno è duobus*, Ecce hoc non eſt ut illud. Quod ſi quæras, Si ita ſit ut Conſtitutio principii

cipii ex uno paragrapho ſit illud Vnum ex uno; quid ſibi vult, *Ecce hoc non eſt ut illud?* nam dixit, Ecce non eſt cubile ut ſedile, &c. An illud non eſt Vnum ex uno; nec quadrat, *Ecce non, & Ecce non?*

Reſponſio tua hæc ſit. Illud factum, quia aliquis regerere potuiſſet, Vehiculũ excipitur: quaſi dicas,nos id non addiſcere è ſedili. Itaque coactus fuit dicere,Ecce non eſt cubile ut ſedile. quaſi dicatur, quod quamvis cubile & ſedile ambo ſint omninò neceſſaria, nec ſint duo paragraphi pro uno venientes; ne ſic quidem ex iis diſci poſſit vehiculum. Porro nobis explicandũ eſt, quid è cubili & ſedili addiſcamus per Conſtitutionem principii. Hoc explicat D. Abraham f. Dav. laudatæ memoriæ: nos non progredi ut diſcamus niſi è cubili ſeorſim, & è ſedili ſeorſim. Cujus rei hujuſmodi eſt expoſitio. Cubile & ſedile ſingularia diſtincta ac propria, ſunt torus ac cervical, ad cubile pertinentia; & ſedes ac ſcamnũ ad ſedile. Eorum germina ſunt,ut interula,pallium, quoad cubile; & ciſta ac armarium quoad ſedile: niſi quod non ſint cubile & ſedile eò propriè deſtinata; verum inſerviant ad ſedendum & jacendum,unà cum ſuo proprio uſu. Progredimur autem ad diſcendum illa per Conſtitutionem principii, è cubili & ſedili propriis:germina cubilis,è cubili; & germina ſedilis, è ſedili. Hæc eſt Conſtitutio principii ex uno paragrapho. Quod verò cogebatur dicere,Non ecce hoc ut illud, conditio æqualis &c. id fiebat propter vehiculum: uti ſupra expoſitum eſt. Secundum hanc illius ratio-

מכתוב אחד היינו חדא מחדא מאי לא הרי זה כהרי זה דקאמר לא הרי המשכב כהרי המושב וכו' והלא חדא מחדא הוא ולא שייך לא הרי ולא הרי ·

תשובתך מפני שהיה לו לומר יצא המרכב כלומר שלא נלמוד אותו ממושב לכך הוצרך לומר לא הרי המשכב כהרי המושב לומר שאף על פי שמשכב ומושב מצרך צריכי ואינן שני כתובים הבאים כאחד אפילו הכי אין המרכב למד מהן · ומעתה יש לנו לפרש מה אנו למדין ממשכב ומושב מבנין אב · ומפרש הראב"ד ז"ל שלא באנו ללמוד אלא ממשכב לבד וממושב לבד ופי' הדבר כך המשכב והמושב המיוחדים הם הכר והכסת למשכב והכסא והספסל למושב ותולדותיהן כגון החלוק והטלית למשכב ותיבת הבלגון ותיבה שפתחה מן הצד למושב אלא שאין משכב ומושב מיוחדין אבל הן משמשין ישיבה ושכיבה עם מלאכתן ובאנו ללמדן בבנין אב ממשכב ומושב ה המיוחדין תולדות המשכב ממשכב ותולדות המושב ממושב והיינו בנין אב מכתוב אחד ומה שהוצרך לומר לא הרי זה כהרי זה הצד השוה כו' משום מרכב הוא כמו שנתבאר למעלה ולפי דרכו זה

למרנו דבנין אב קרי בנין חדא מחדא בנין חדא מתרתי זו היא שיטת הראב״ד ז״ל ועיקר · ויש מי שאומר דחדא מחדא לא קרי בנין אב אלא מה מצינו כדמוכח בפ״ק דיבמות דקאמר תיתי אחות אשה מאשת אח במה מצינו מה מצינו באשת אח וכו׳ ׀ אבל חדא מתרתי הוא דקרי בנין אב אלא שיש חדא מתרתי מענין אחד והיינו בנין אב מכתוב אחד ויש חדא מתרתי דשני ענינו׳ והיינו בנין אב משני כתובים ולכך קרי חדא מתרתי בנין אב משום שבנין שני אבנים ואחד על גביהן קרוי בנין ׀ וקאמר בנין אב ולא בנין אם כמ״ש בעלמא אם למקרא ואם למסורת מפני שהאב פועל בג׳ הוא באשה והאשה בולד כאשר הוא הענין בכאן בבנין אב שהוא חדא מתרתי אבל אם למקרא ואם למסורת אינו אלא כאשה שפועלת בשני כאשר יתבאר בפרק אחרון מזה השער בס״ד ·

דיני כללי ופרטי כל מקום שאתה מוצא כלל ואחריו פרט אין בכלל אלא מה שבפרט כיצד אדם כי יקריב מכם קרבן מן הבהמה

nem discimus, quod Constitutio principii vocetur, sive unum ex uno; sive unum è duobus eruatur. Hæc est regula D. A. f. D. l. m. & fundamentalis. Nonnemo ait, Vnum ex uno non vocari Constitutionem principii; sed *Quemadmodum invenimus*, id est, argumentum quoddam à simili: ut arguitur cap. 1. יבמות, ubi dicitur, Profluit istud de sorore uxoris ex uxore fratris, per *Quemadmodum invenimus*. sicuti invenimus in uxore fratris &c. verum Vnum è duobus, vocari Constitutionem principii: sed esse Vnum è duobus ejusdem materiæ, quod sit Constitutio principii ex uno paragrapho; esse etiam unum è duobus diversi subjecti, quod sit Constitutio principii è duobus paragraphis. Ideo autem Vnum è duobus vocatur (phrasi Hebræa) ædificium patris; quia ædificium continens duos lapides, tertiumque iis impositum, dicitur ædificium. Dicitur etiam ædificium patris; non verò matris: ut vulgò dicitur, Est mater (sive fundamentum) in lectione; est item mater in traditione. quia pater operatur in tertium, ipse in uxorem, & uxor in puerum; sicuti hic se res habet in Constitutione principii, quæ est Vnum è duobus. Sed cum dicitur, Est mater in lectione; est item mater in traditione, non aliter se res habet ac mulier, quæ operatur in secundum: ut exponetur, Deo favente, capite ultimo hujus tractatus.

Argumenta *generalium cum specialibus*. Vbicunque invenies generale cui postponitur speciale, generali non continetur nisi quod est in speciali. Quomodo? Lev. 1. 2. *Homo quum offert è vobis oblationem ... è bestiis.* Bestia est gene-

כלל פי׳ כלל הוא להיות שחיה בכלל בהמה היא ׃ בקר וצאן פרט · אין בכלל אלא מה שבפרט בקר וצאן אין מידי אחרינא לא ונתמעטה חיה מן הקרבן וכן כל כיוצא בזה · ואו״ת אם כן למה נכתב הכלל הואיל ואין למדין ממנו דבר י״ל דאי לאו כללא היינו מוסיפין על הפרט בבנין אב או במדה מן המדות הילכך אהני כללא כדי שתדע שהפרט דוקא הוא ולא גמרינן מיניה מידי בשום מדה מן המדות שאין לך בו אלא שפירשה תורה בלבד · וכן מפרש לה בנזיר ·

פרט ואחריו כלל נעשה כלל מוסף על הפרט ונתרבה הכל · ואהני פרטא לאלומי כללא שמא יש דבר שלא היה מתרבה מן הכלל מכח מדה מן המדות אם לא מחמת שקדמתו פרט לעשות הכלל מוסף עליו ולרבות הכל ואין לך למעט ממנו דבר מק״ו ומג״ש או מדה אחרת ·

כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט פי׳ לרבות כל הדומה לפר׳ ולמעט כל מה שאינו דומה לו לפי שמדה זו מורכבת מהשתי מדות הראשונות ·

generale: hoc volo, eſt generale reſpectu feræ, quia fera ſub generali ſc. beſtia continetur: Lev. 1. 2. *Bos & parva pecus* ad ſpeciale pertinent. Hîc in generali non cenſetur, niſi quod ſpeciali continetur: bos & patva pecus hujuſmodi ſunt; aliud quid non eſt: ideoque excipitur fera ab oblatione. & ſic omnia ſimilia. Quod ſi dicas, Si ita eſt, quare ſcribitur generale; quandoquidem inde nihil addiſcunt? reſpondendum eſt, quod ſi abſque iſto generali eſſet, adderemus ad ſpeciale per *Conſtitutionem principii*, aut alium quendam ex iſtis argumentandi modis. Ergo prodeſt generale, quò ſcias, ſpeciale præciſè accipiendum; neque inde nos quicquam docere ullo ex iſtis argumentandi modis: quia in illo generali nihil habes, quam id ſolum quod lex exprimit. Ita exponitur Cod. נזיר.

Vbi eſt ſpeciale cui poſtponitur generale, generale fit additamentum ſupra ſpeciale, & comprehenduntur omnia. Atque prodeſt ſpeciale ad roborandum generale: ne fortè aliquid ſit quod non comprehendatur à generali, virtute unius ex argumētandi modis; ſi id eo non impediatur quod illi prędecat ſpeciale ut faciat generale additamentum iſtius, utque omnia comprehendat, neq; poſſis inde excipere quicquam argumento ab impari, aut à vocum convenientia, aliove loco dialectico.

Duo generalia cum interpoſito ſpeciali non æſtimas, niſi ad ſimilitudinem iſtius ſpecialis: ſenſus eſt, ut complectaris quicquid ſimile eſt ſpeciali, & excludas quicquid ei ſimile non eſt. Quia hic modus è duobus prioribus compoſitus

כלל ופרט פרט וכלל · ולכך משמע שתיהן ודנין בה כעין שתיהן לרבות כל הדומה והיינו כעין פרט וכלל ולמעט כל שאינו דומה והיינו כעין כלל ופרט · ופליגי בה תנאי איכא מ״ר כללא קמא דוקא פי׳ עיקר והוה ליה כלל ופרט דאין בכלל אלא מה שבפרט אלא דאהני כללא בתרא לרבות כל הדומה לו מג׳ צדדין · ואיכא מ״ר כללא בתרא דוקא והוה ליה כלל נעשה מוסף על הפרט ונתרבה הכל אפילו מה שאינו דומה אלא בשני צדדין אלא דאהני כללא קמא למעט מה שאינו דומה אלא מצד אחד ועיקרו של דבר בסוגיא אחת פרק בכל מערבין וזו היא הצעתה תני הדא ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך כלל בבקר ובצאן פרט ובכל אשר תשאלך נפשך חזר וכלל · כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע פי׳ כגון בקר וצאן שפריה ורביה ויין ושכר שגדולו מן הקרקע אף כל

est: puta *generale cum speciali*, & *speciale cum generali.* ideoque intelliguntur ambo isti modi: & hoc modo veluti ambobus istis arguunt, ad amplectendum omne simile (quomodo est veluti Speciale cum generali;) atque ad excipiendum quicquid simile non est (& hoc, veluti Generale cum speciali.) Cæterum hic Doctores in diversas partes abeunt. nonnemo dicit, generale prius esse præcipuum, id est, fundamentale: cui censetur esse *generale cum speciali*, quia non est in generali nisi quod speciali continetur; sed quod istud generale posterius prosit ad complectendum quicquid illi simile est triplici conditione. Est etiam qui asserit, generale posterius esse præcipuum: cui censetur generale esse additamentum supra speciale, adeo ut omnia comprehendantur, imo etiam quod non est simile nisi duabus conditionibus; sed quod prosit generale prius ad excludendum, quicquid simile non est nisi una conditione. Fundamentum rei videre est in discursu quodam cap. *In omnibus rebus societatem instituunt:* atque hæc est verborum series. Quidam tradit, verba comm. 26. c. 14 Deut. *Expendes pecuniam illam in omnia quæ desideraverit animus tuus*, continere generale; *in boves & in pecudes*, speciale; *denique in omnia quæ expetierit abs te animus tuus*, continere repetitionem generalem. Duo generalia cum interposito speciali non æstimas, nisi ad similitudinem specialis: quemadmodum speciale hic exprimitur, quod sit fœtus è fœtu, & è fundo crescentia, id est, veluti bos & pecus, ubi est fœtificatio ac multiplicatio, & *vinum ac potus inebrians*, quæ è fundo nascuntur; sic intelligitur quivis

fœtus

פרי מפרי וגדולי קרקע · ותניא אידך מה פרט מפורש ולד ולדות הארץ פי' דבר הנברא מן הארץ אף כל ולד ולדות ה הארץ · ואסיקנא התם דעופות איכא בינייהו מ"ד פרי מפרי וגדולי קרקע עופות כן · מ"ד ולד ולדות הארץ קסבר עופות מן הרקק נבראו פירו' מן האגם ולא מן הארץ · ומפרש התם פלוגתיהו דמאן דמרבה עופות קסבר כללא בתר' דוקא ונתרבה הכל אלא דאהני כללא קמא למעוטי כל דלא דמי ליה משני צדדין כגון דגים שאינן גידולי קרקע ואין דומים לו אלא מצד אחד דהיינו פרי מפרי אבל עופות דומים משני צדדין דהוו פרי מפרי וגידולי קרקע הילכך נתרבו בכלל ומאן דממעט עופות קסבר כללא קמא דוקא ואין בכלל אלא מה שבפרט ולא מדי אחרינא אלא דאהני כללא בתרא לרבות הדומה לו משלשה צדדין כגון דהויא פרי מפרי וגידולי קרקע וולד ולדות הארץ יצאו עופות שאין דומין לו בצד השלישי דהיינו ולד ולדות הארץ זו היא צורתה דשמעתא התם ולמדנו ממנה דלמ"ד כללא בתרא דוקא בעינן

fœtus è fœtu, & quævis è fundo crescentia. Est alia traditio: quemadmodum speciale hic expressum est progenies è progenie terræ proveniens, id est, aliquid quod è terra creatum est; ita etiam intelligitur quævis progenies è terræ progenie proveniens. Ibi concludimus, aves inter illas res connumerari. Qui dicit, fœtus è fœtu, & è fundo crescentia, ei aves hujusmodi sunt; qui verò dicit, Progenies è varia terræ progenie, existimat aves è limo conditas, id est, è palude, non verò è terra. Ibidem exponitur eorum controversia: quod is qui aves comprehendit, existimet posterius generale esse præcipuum, adeoq; omnia contineri; sed quod prius generale prosit ad excludendum, quicquid illi simile non est duabus conditionibus: veluti pisces, qui è fundo non crescunt; nec illi sunt similes nisi una conditione, nimirum quod sint fœtus è fœtu. verum aves sunt similes duabus conditionibus, ut quæ sint fœtus è fœtu, & inter è fundo crescentia: ideoq; in generali continentur. Qui verò excludit aves, existimat prius generale esse præcipuum, nec in generali esse nisi quod in speciali sit, prætereaque nihil; sed quod posterius generale prosit ad comprehendendũ quicquid illi simile est tribus conditionibus: veluti ut sit fœtus è fœtu, & pertinens ad ea quæ è fundo crescunt, sit etiam progenies è terræ progenie. itaque excipiuntur aves, quæ illi similes non sunt conditione tertia, quæ est progenies è varia terræ progenie. Hæc est forma istius traditionis. Vnde discimus, quod secundum eum, qui posterius generale præci-

תני׳ צדדים כדקאמר פרי מפרי וגידולי קרקע ומ״ר כללא קמא דוקא מצריך עוד צד שלישי ולד ולדות הארץ וכן כל כיוצא בזה · ומתוך כמה סוגיות אחרות מדקדקין בתוספות ומוכח דע״כ הני שני צדדים דערובין למ״ר כללא בתרא דוקא וג׳ צדדין למ״ר כללא קמא דוקא לאו דוקא שנים ושלשה דאם כן תיקשה הא דקאמר בנזיר דכל היכא דאיכא תרי כללי ופרט ביניהם מרבינן כל דדמי ליה בחד צד וכו׳ ולכך אמר ר״י דחד צד דנזיר ושני צדדין דערובין חדא מולתא היא והך המדה כל הצדדין החשובין חד צד ואם יש עוד צדדין שאינן חשובין כמותן נקראין צד שני וההיא דערובין פרי מפרי וגידולי קרקע חשובין הן ונקראין צד אחד כדקאמר בנזיר ולד ולדות הארץ אינו חשוב כמותם ומקרי צד שני ויש מקומות דאפילו כמה צדדין חשיבי כחד צד מפני שכולם חשובין כדאיתא בפרק אלו טרפות כללא דמילתא למ״ר כללא בתרא דוקא צריך שיהיה דומה בכל הצדדים החשובים וכולם נקראים

puum esse censet, duas conditiones requiramus, sicuti recensentur, fœtus è fœtu, atque è fundo crescentia; at qui prius generale præcipuum esse censet, præterea omninò requirat conditionem tertiam, scilicet progeniem è terræ progenie. sic omnia similia. Porrò è multis aliis discursibus acutè eliciunt in additamentis, & probatur, quod velis nolis, cum hæ duæ conditiones in Cod. ערובי׳, illius qui dicit posterius generale esse præcipuum; tum tres conditiones istius qui dicit prius generale esse præcipuum, non sint præcisè duæ vel tres: nam si ita esset, magnam haberet difficultatem, cum dicitur Cod. נזיר, quod ubicunque sunt duo generalia cum uno speciali intermedio, complectamur quodcunque huic una conditione simile est, &c. Ideoque inquit D. Isaac, unam istam conditionem Cod. נזיר & duas conditiones Cod. ערובי׳, esse rem eandem. In hoc loco dialectico omnes conditiones magni æstimatæ pro una conditione habentur: quod si præterea sint conditiones quæ tanti non æstimantur, vocantur conditio secunda. Et in illo negotio Cod. ערובי׳, fœtus è fœtu, & è fundo crescentia, sunt conditiones magni æstimatæ; ideoque vocantur conditio una: quemadmodum dicitur Cod. נזיר, progenies è multiplici terræ progenie non tanti æstimatur; ideoque vocatur conditio secunda. Sunt etiam loca, ubi multæ conditiones æstimantur ut conditio una: quia omnes magni æstimantur. uti videre est cap. *Hæc sunt discerpta*. Summa rei est: secundum eum qui dicit posterius generale esse præcipuum, necesse est, ut speciali simile sit omnibus conditionibus quæ pluris æstimantur, (eæque omnes dicuntur conditio una;)

צד אחר אבל מן הצד הגרוע אין צריך ולמ״ר כללא קמא דוקא צריך שיהיה דומה אפילו מן הצד הגרוע · והדבר מסור לחכמים להכיר אי זה הצד הגרוע שיחלוקו בו ונ״ל דלאו דוקא גרוע שאין למטה ממנו אלא גרוע בערך הצדדין האחרים קאמר אבל צד גרוע מן הגרוע אין צריך לדמות לו בו ולכן צריכי השני כללים שאם אתה אומר צריך שיהיה דומה לו לגמרי ואפילו אל הגרוע שבכולם א״כ השני כללים למה מהפרט לבדו נלמוד כל הדומה לו בבנין אב אלא ודאי נראה כמ״ש·

ויש מדה אחרת כיוצא בה בנזיר פ״ג מינין והיא פרט וכלל ופרט מיין ושכר יזיר פרט מכל אשר יצא מגפן היין כלל מחרצנים ועד זג · חזר ופרט פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט וכו' ומפרש התם מאי דאיכא בין מדה זו למדה האחרת דאלו כלל ופרט וכלל אי איכא דדמי ליה אפילו מחד צד מרבינן פרט וכלל ופרט אי איכא דדמי ליה משני

una;) ſed ut quoad conditionem inferiorem ſimile ſit, non eſt neceſſe. Verum ſecundum eum qui ait prius generale eſſe præcipuum, neceſſe eſt, ut ſimile ſit etiam quoad inferiorem conditionem. Cæterum hæc res Sapientibus tradita eſt, ut diſcernant quæ conditio ſit inferior, in quâ diſſentiunt. Atque mihi videtur, quod conditio inferior præciſè non ſit ea, qua inferior non datur; ſed quod inferior dicatur reſpectu aliarum iſtarum conditionum. Verum quod ſpectat conditionem inferiorem quæ alia inferiori ſit inferior, non neceſſe eſt ut res *ſpeciali* in ea aſſimiletur. Et hac de cauſa duo *generalia* iſta neceſſaria ſunt: nam ſi dicas, neceſſe eſſe ut ipſi aſſimiletur omnimodè, etiam uſque ad conditionem omnium infimam, ſi ita inquam ſit, quorſum duo iſta generalia? ex ſolo ſpeciali addiſceremus quicquid ipſi ſimile eſt, per *Conſtitutionem principii:* ſed manifeſtè videtur eſſe quemadmodum diximus.

Eſt & alius modus ſive locus dialecticus huic ſimilis Cod. נזיר cap. *Tres ſpecies*, ſcil. duo ſpecialia cum interpoſito generali: ut Num. 6.3. in verbis *à vino aut alio potu inebriante abſtineto*, eſt ſpeciale; ℣ſ. 4. *de omni re quæ fit è vite vinifera*, generale; *à nucleis acinorum uſque ad cutem*, iterum ſpeciale. Porrò duo ſpecialia cum interpoſito generali non æſtimabis, niſi ad ſimilitudinem iſtius ſpecialis &c. Ibi exponitur quid interſit inter hunc modum & alterum: quod poſitis duobus generalibus cum interpoſito ſpeciali, ſi detur quod iſti ſpeciali ſit ſimile vel una conditione, rem extendamus; ubi verò ſunt duo ſpecialia cum interpoſito generali, ſi detur quod iſti ſit ſimile duabus

צדדין

צדדין מרבינן ואי לא לא מרבינן · והך סוגיא אתיא כמ"ד כללא בתרא דוקא אבל למ"ד כללא קמא דוקא הוי הדבר איפכא וקל להבין ·

ובכאן מקום שאלה למה לא מנה רבי ישמעאל מדה זו של פרט וכלל ופרט כמו שמנה מדה כלל ופרט וכלל · וא"ת לפי שהן דומות היא נכללת עם חבורתה ולפיכך לא מנה אותה אין זה כלום מכמה פנים · אחד שאפילו יהיו דומות הל"ל למנותה כמו שמנה כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו · וכל אלו דומין וכפולין הן · ועוד בנזיר נותן ביניהם הפרש כמו שכתבתי בסמוך לכן הפירוק המחוור בזה הוא דרבי ישמעאל אינו דורש מדת פרט וכלל ופרט לפיכך לא מנאה והנך קראי דנזיר דמייתינן לעיל מפיק להו לדרשא אחרינא כמו שיש מי שדורשן התם ·

שני כללים הסמוכים זה לזה ופרט אחריהם אומר בכל דוכתא הטיל הפרט ביניהם ודנן בכלל

conditionibus, rem extendamus; ſin minus, non extendamus. Hic diſcurſus procedit ſecundum eum qui ait, poſterius generale eſſe præcipuum; ſed ſecundũ eum qui dicit, prius generale eſſe præcipuum, res contrario modo ſe habet: quod intellectu facile eſt.

Porro hic eſt quæſtioni locus, quare D. Iſmaël hunc l. dialecticum non connumeraverit, quum duo ſpecialia cum intermedio generali occurrunt; quemadmodum illum modũ recenſuit, ubi duo generalia cum interpoſito ſpeciali occurrunt. Quod ſi reſpondeas id factum, quia iſti modi ſimiles ſunt, alterque cum altero comprehenditur; ideo eum non numeraſſe: hoc nihil eſt multis de cauſis. Vna eſt, quia etiamſi inter ſe conveniant, eum tamen numerare debuit: quemadmodum recenſuit modum Generale quod eget ſpeciali, & Speciale quod eget generali; Res quæ diſcitur è ſubjecto, & Res quæ diſcitur è fine ſuo: qui modi inter ſe conveniunt, & tamen ſeparatim docentur. Præterea Cod. נזיר collocat autor inter iſtos differentiam, uti ſcribo in cohærentibus. Ideoque ſolutio elegantior hac in re eſt, quod Doctor Iſmaël iſto arguendi modo duorum ſpecialium cum intermedio generali rem non inveſtigarit: quocirca eum non connumeravit. Iſtos autem paragraphos Cod. נזיר quos ſupra produximus, eos inquam ad alium ſcrutandi modum transfert: quemadmodum etiam nonnemo illic iſtos ſcrutando enarrat.

Quum occurrunt duo generalia alterum alteri annexum cum ſubſequenti ſpeciali, paſſim jubet Gemara, ut inter ea ſpeciale collocetur, & æſtimentur inter Duo generalia cum intermedio ſpeciali. Exemplum

ופרט וכלל דוגמא בשבועות פירקא קמא גבי ופדוייו מבן חדש כו׳ ופדוייו כלל כסף פרט תפדה כלל ואף על פי דפדוייו ותפדה גבי הדדי כתיבי והדר כתיב בערכך כסף מ״מ דריש ליה בכלל ופרט וכלל משום ש״ל שדייה לפרטא בין הכללים והוה ליה כלל ופרט וכלל וכן בבר׳ דוכתא׃

כלל ופרט המרוחקים זה מזה פלוגתא בכמה דוכתי איכא מ״ד דנין ומסיק בפ״ק דפסחים דה״מ בחד ענינא אבל בתרי עניני דברי הכל אין דנין דאין מוקד׳ ומאוחר בתורה ולא בריר לן אי כלל קדים אי פרט קדים אבל בחד ענינא מאי דמוקדם מוקדם ומאי דמאוחר מאוחר׃

כלל שאינו מלא אין דנין אותו בכלל ופרט׃ פירוש כלל שאינו מלא שאינו עומד מצד עצמו אבל הוא דבוק עם הפרט כך מבואר בפ׳ קמא דזבחים וצ״ע במקומה׃

ויש שאינו דורש את התורה ממשמעות כלל ופרט אלא במשמעות רבויי ומיעוטי כלומר במקום כלל ופרט וכלל וכלל

plum Cod. שבועות cap.1. ad verba, *Et redimendos ejus à nato unum mensem*,&c. Num. 18.16. *redimendos*, generale; *argento*, speciale; *redimes*, generale. & quamvis, *redimendos ejus* & *redimes*, apud se invicem scribantur, & denuò scribatur, *secundum æstimationem tuam*, *argento*; nihilominus acutè explicatur per, Duo generalia cum intermedio speciali. Quia hoc vult Gemara, Projice ipsum speciale inter generalia, ut sint Duo generalia cum intermedio speciali. Sic alibi passim.

Generale & speciale à se invicem remota controversiam pariunt multis locis: nam quidam dicit, inde formari argumētum. Sed concludit Gemara c. 1. de Paschate: hoc intelligendum esse de una re; at in duabus rebus omnes fateri, inde neminem arguere. quia non est prius & posterius in lege: ideoque nobis non liquet, an generale præcedere intelligatur; an verò speciale. Verum quod in una re sive materia proponitur, præcedere; quod postponitur, sequi suo ordine, censendum est.

Quum generale non habet plenum sensum, non censetur constituere argumentum, *Generale cum speciali*. Expositio hujus, *Generale quod non habet plenum sensum*, hæc est: quod non consistit per se; sed cum speciali omnino conjunctum est. Ita loquuntur cap. 1. de sacrificiis: verum hoc consideratione eget loco suo proprio.

Est etiam nonnemo qui non explanat legem sensu argumenti, *Generale cum speciali*; sed sensu *Augmenti & diminutionis*. Quasi dicas, Pro hisce, Generale cum speciali; Speciale cum generali; Duo generalia cum interpo-

ופרט וכלל דרוש ריבה ומיעט מיעט וריבה וריבה ומיעט וריבה ׃ וההפרש שיש בין כללי ופרטי וריבויי ומיעוטי הנא על זה היסוד שאתן לך שמי שדורש כללי ופרטי הוי הפרט פירוש של הכלל ומי שדורש ריבויי ומיעוטי אין הפרט פי׳ אלא מיעוט שממעט מקצת ומניח מקצת ומעתה יתבאר לך ההפרש דבכל דוכתא מאן דדריש כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט ואין לך להוסיף ואפילו הדומה ׃ ומאן דדריש ריבה ומיעט ריבה הכל ומיעט שאינו דומה ׃ ומאן דדריש כלל ופרט וכלל הוי הפרט פי׳ של הכלל ואין בכלל אלא מה שבפרט וכי חזר וכלל לא בא להוסיף לך בכלל האחרון אלא הדומה בלבד ׃ ומאן דדריש ריבה ומיעט וריבה ריבה הכל ומיעט שאינו דומה אלא שחזר וריבה אפילו אותו שאינו דומה ׃ ולא מיעט לך אלא דבר אחד היותר רחוק ומסרו הכתוב לחכמים לדעת אי זה דבר ראוי למעט ׃ ובענין פרט וכלל ומיעט וריבה הדין בהן להפך מכלל ופרט

sito speciali, in eruendo sensu adhibet, Auxesin cum diminutione, Diminutionē cum auxesi, Duo augmenta cum interposita diminutione. Differentia verò quæ intercedit inter generalia cum specialibus, & augmenta cum diminutionibus, huic fundamento innititur, quod tibi suppeditabo. quod illi qui rem eruit per *generalia cum specialibus*, speciale sit expositio ipsius generalis; huic verò qui rem eruit per *augmenta cum diminutionibus*, speciale non sit expositio, verum diminutio quæ excipit partem, partemq; relinquit. Et dehinc tibi explicabitur differentia quæ ubilibi occurrit. Qui sensum elicit sive argumentatur per generale cum speciali, nihil in generali habet quam quod speciali insit; nec quicquam addere potes, ne quidem quod simile est: qui verò arguit per augmentum cum diminutione, complectitur omnia; atque excludit quod simile non est. Deinde ei qui arguit per duo generalia cum interposito speciali, speciale est expositio ipsius generalis, nec quicquam generali comprehenditur nisi quod inest speciali; & quum denuo generale adhibet, non procedit ut tibi isto generali posteriore quicquam addat, nisi solum simile; qui verò arguit per duo augmenta cum interposita diminutione, omnia complectitur, & excipit quod dissimile est; nisi quod denuo omnia complectatur, imo id etiam quod dissimile est. nam tibi non excipit nisi unum, quod maximè alienum est. Et Scriptura sapientibus concessit, ut cognoscerent quidnam excipere conveniat. At quod concernit speciale cum generali, & diminutionem cum augmento; in iis modus contrarius est huic qui spectat generale cum speciali, & augmen-

גריבה ומיעט · והטעם מפני שפרט וכלל אין הכלל פי' אך סתירה הילכך ריבה הכל · אבל מיעוט וריבוי אע״פ שהריבוי מרבה הכל מ״מ המיעוט הולך לקיים דמה בא למעט והלא לא הזכיר הריבוי עדיין אלא הרי הוא כמו שנכתב אחר הריבוי וממעט לפחות אחד · ודוגמא לכל זה בכל דוכתין · ונלאיתי לכותבם עם שאינו צורך ·

דיני כלל הצריך לפרט ופרט הצרי' לכלל מדה זו ללמד שהכלל צריך לפי' הפרט והפרט לפי' הכלל ואל תדמה בנפשך מדה זו למדת כלל ופרט כי ההפרש ביניהם הוא בזה העניי' שכלל ופרט כל אחד מפורש משמעותו לעצמו ואין צריך שום אחד לחבירו כגון ההוא דלעיל · בהמה בקר וצאן הבהמה אינה צריכה לפי' בקר וצאן ולא בקר וצאן לפי' הבהמה ולפי' אמרו אין בכלל אלא מה שבפרט שהפרט לא בא לפרש משמעותו של הכלל דמפורש ועומד הוא אלא לפרט כ כללותו אבל כלל הצריך ל לפרט אין משמעות הכלל מפורש לעצמו דמסתבר משמעותו

augmentum cum diminutione. Ratio eſt: quia in ſpeciali cum generali, generale non eſt explicatio; ſed contravenit. itaque complectitur omnia. Verum in diminutione cum augmento, quamvis augmẽtum comprehendat omnia; nihilominus diminutio tendit ad confirmandum. Etenim ad cujus exceptionem tendit? annon hactenus nulla augmenti facta mentio? Sed hoc ita ſe habet ac ſi poſt augmentum ſcriberetur & exciperet ſaltem unum. Totius hujus rei exempla paſſim occurrunt: quæ aſſcribere gravatus fui, quod neceſſe non ſit.

Argumentum hoc, Generale egens ſpeciali, & ſpeciale quod eget generali, hic inquam arguendi modus eò ſpectat, ut doceat, Generale opus habere expoſitione ipſius ſpecialis, & Speciale expoſitione ipſius generalis. Nec animo tuo aſſimiles hunc modum alteri, qui dicitur Generale cum ſpeciali: quia differentia inter eos hac in re conſiſtit, quod in *Generale cum ſpeciali*, uniuſcujuſque ſignificatio explicita ſit ſeorſum, & neutrum altero opus habeat: quemadmodum in ſuperiori iſto, ubi Lev. 1. 2. *beſtia, bos, parva pecus*, beſtiaq; non eget expoſitione bovis & pecudis; nec bos & pecus neceſſe habent ut per beſtiam exponantur. ideoque dicebatur non eſſe in generali niſi quod ſpeciali continetur: quia ſpeciale non procedit ut exponat ſignificationem generalis, quod explicitum eſt & per ſe conſiſtit; ſed ut limitet ejus generalitatem. Verum cum occurrit Generale quod eget ſpeciali, ſignificatio ipſius generalis non eſt per ſe explicita: nam opinio eſt, ſignifi-

לדבר אחד יותר מלדבר אחר ובא
הפרט לפרש ולעקור משמעותו׃
ולפי' אמרו כלל הצריך לפרט
כלומר לפי' הפרט כגון וכסהו
בעפר דלא דרשי' ליה בכלל ופרט
וכסהו כלל עפר פרט ואין בכלל
אלא מה שבפרט וכו' משום
דהוי כלל הצריך לפי' הפרט
דוכסהו משמע כפיית הכלי
ומשמע נמי בלולת עפרא אך עיקר
משמעותו לשון כפייה וסתר
הוא כמו המכסה אני מאברהם
המסתיר אני מאברהם וכן נאמן
רוח מכסה דבר וכך הם רוב
כיסויי' שבתורה וכשאמר בעפר
פי' על הכיסוי הזה שהוא בלולה
ועירוב ממש ועוקר הכלל מ
ממשמעותו ולכך דרשוהו במקומו
פרק כיסוי הדם בכלל הצריך
לפרט ודוגמתו בבכורות׃ מכלל
הצריך לפרט כיצד כגון קדש לי
כל בכור יכול אפילו נקבה תל
זכר אי זכר יכול אפילו יצתה
נקבה לפניו וכו' פי' משום דבכור
זכר משמע זכר הראשון שנולד
דאפילו יצתה נקבה לפניו רק
שהוא בכור לזכרים אתא

cationem ejus huic potius quam alteri convenire: ideoq; accedit ſpeciale ad explicandum ac eruendum illius ſignificationem. Idcirco vocant, Generale egens ſpeciali: quaſi dicas, ut exponatur per ſpeciale. Quemadmodum Lev. 17. 13. *& teget eum pulvere.* quem locum non enarramus per Generale cum ſpeciali, ut, *teget eum* ſit generale, & *pulvere* ſpeciale, nec ſit in generali niſi quod ſpeciali continetur, &c. quia eſt generale egens expoſitione ſpecialis: nam *& teget eum* continet ſignificationem occultandi vaſe quodam, atque etiam ſignificationem commiſcendi cum pulvere; ſed præcipua ejus ſignificatio eſt occultandi & abſcondendi notio. Vt Gen. 18. 17. *tegamne ſive occultemne ego ab Abrahamo*, id eſt, abſcondamne ego ab Abrahamo? ſimiliter Prov. 11. 13. *& fidus animo tegit ſive occultat rem.* ita accipitur plerumque *obtectio* ſive *occultatio* quæ in lege occurrit. Porrò quum additur *pulvere*, autor exponit hanc occultationem, eſſe confuſionem ipſamque commixtionem: & extrahit generale è ſignificatione ſua. ideoque illum paragraphum enarrant ſuo loco, ſcilicet capite *Obtectio ſanguinis*, per Generale egens ſpeciali. Cujus etiam exemplum exſtat Cod. בכורו'. quî arguunt è loco, Generale quod eget ſpeciali? ut quum legitur Ex. 13. 2. *conſecra mihi omnem primogenitum*, dicere poſſes *etiam fœminam:* ſed docet quod reſpondeas, nomine maris. ſi mas, dicere poſſes, *quamvis etiam ante eum prodierit fœmina*, &c. quaſi dicas, quia primogenitus eſt mas, ſenſus eſſe poſſet, conſecrandum primum marem qui gignitur, quamvis etiam ante eum prodierit fœmina; id tantum requiri, ut ſit primus marium: ideo hæc veniunt, *primoge-*

בכור פטר רחם ועקר לזה מ
ממשמעותיה דבכור לרחם בענין
וכן כל כה"ג ·

דוני דבר שהיה בכלל ויצא
מן הכלל ללמד לא ללמד על
עצמו יצא אלא ללמד על הכלל
כלו יצא מדה זו בתורה ללמד
על עצמו ועל כללו ולשון המדה
כך משמע כענין שאמרו גבי
הבערה לא תבערו אש · הבערה
בכלל לא תעשה כל מלאכה
היתה ולמה יצתה לחלק כלו'
לענין חילוק מלאכות שאם
עשה הבערה עם שאר מלאכות
בהעלם אחת שחייב על הבערה
בפני עצמה ומלמדת לאחרים
מה הבערה חיוב בפני עצמה
אף הכל כן · וכן אוב וידעוני
בכלל כל המכשפי' היו ולמה
יצאו ללמד מה אוב וידעוני
בסקילה אף הכל בסקילה וכאלו
רבות · אך מצאנו זו המדה
שאינה מלמדת לעצמה כלום
באותה ששנינו והנפש אשר
תאכל בשר מזבח השלמים
וטומאתו עליו · שלמים בכלל
כל הקדשי' היו למה יצאו
להקיש אליהם מה שלמים
קדשי מזבח אף כל קדשי מזבח

mogenitum, quicquid aperit vulvam. & iſtius rei fundamentum eſt in illius ſignificatione, quod primogenitum vulvæ requiramus. Sic ſimilia omnia.

Argumentum hoc, Res in genere contenta, & ſeorſum à genere expreſſa ad docendum, non exprimitur ſeorſum ut de ſe quid doceat; ſed ad docendum de toto genere ſeparatim exprimitur: hic inquam locus dialecticus in lege occurrit, ut doceat aliquid de ipſa re, ejuſque generali. Phraſis hujus loci talem habet ſignificationem, quemadmodum in negotio quod tractant ubi de accenſione agitur, Exod. 35. 3 *Ne accenditote ignem. Accendere* comprehenditur lege, *Ne facias ullum opus.* at quare ſeorſum exprimitur? ad diſtinguendũ, quaſi dicas ut diſtinguantur opera: puta, ſi fecerit accenſionem cum reliquis operibus una congerie, eum teneri de accenſione ſeparatim. docet etiam pro aliis operibus, quod ſicut de accenſione tenetur ſeparatim; ita de omnibus ſimiliter. Similiter Deut. 18. 10. 11. pythonicus & ariolus ſub veneficis comprehenduntur. quare ergo ſeorſum exprimuntur? ad docendum, ut pythonicus & ariolus lapidandi; omnes hujuſmodi eſſe lapidandos. Talia multa ſunt. Verum hunc locum dialecticum invenimus etiam nihil prorſus pro ipſa re docere: ſcilicet in illo quod Lev. 7. 20. legimus, *Anima quæ comederit carnem è ſacrificio euchariſtico ... cum immunditia ſua in ſe.* euchariſtica ſub genere conſecratorũ comprehenduntur: quare igitur ſeparatim exprimuntur? Vt ſibi aſſimilent: puta, ut ſacrificia ſunt conſecrata altaris; ita etiam legem de quibuſvis quæ ad altare con-

יצאו קדשי בדק הבית שאין חייבין עליהם משום טומאה ומייתי לה בפי' קמא דשבועות ואם ישאל שואל ולמה אין דנין אותה בכלל ופרט לומר אין בכלל אלי' מה שבפרט ועל השלמים יהיה חייב ועל השאר יהיה פטור · תשובתו כלל ופרט המרוחק בשתי פרשיות לדברי הכל אין דנין אותו בכלל ופרט כדאיתא בפסחים והך דהבערה לא דריש לה רבי יוסי לחלק במדת דבר שהיה בכלל וכו' אלא ללאו בעלמא כלומר להקל על ההבערה שאין חייב עליה סקילה כשאר מלאכות אלא לאו בעלמא ורבים מקשים וכי חולק רבי יוסי על י"ג מדות שזו אחד מהן והפירוק המחוור מכל מה שראיתי בזאת הקושיא הוא זה דרבי יוסי קרא אחרינא אית ליה לחילוק מלאכות כדאיתא בשבת פרק כלל גדול הולך ע"כ קרא דלא תבערו לא אתא לחילוק מלאכות אלא ללאו · ויש ללמוד מזה דהיכא דמוכח שאין לדרוש בדבר שהיה בכלל שדורשין בדרשא אחרינא ·

דיני דבר שהיה בכלל ויצא

ſecrata ſunt eſſe accipiendã. ſic excipiuntur conſecrata pro labe templi: in quibus non tenentur de ulla immunditia. Illum diſcurſum profert Gemara cap. 1. שבועות. Quod ſi curioſus quis interroget, At quare iſtum paragraphum non expendunt per Generale cum ſpeciali? ut dicant, non eſſe in generali niſi quod ſpeciali continetur: itaque in euchariſticis reum fieri; in reliquis eſſe liberum? Reſpondebitur ipſi, quum generale cum ſpeciali ita ſe habet, ut duabus ſectionibus diviſim reperiantur; omnium conſenſu, non expenduntur per Generale cum ſpeciali: uti eſt Cod. de Paſchate. Cæterum illud de accenſione Doctor Joſe enarrando, non collimat *ad diſtinguendum*, idq; per hunc modum, Res ſub genere contenta &c. ſed ad commune interdictum, quaſi dicas, ad ſublevandam legem de accenſione: propter eam reum non teneri ad lapidationem, ut quidem in reliquis operibus; ſed hoc eſſe commune interdictum. Multi autem objiciunt: quid? an D. Joſe pugnat cum 13 arguendi modis, quorum hic unus eſt? Verũ ſolutio elegantiſſima omnium, quas in hac objectione vidi, hæc eſt: quod Doctori Joſæ ſuppetat alius paragraphus *ad diſtinctionem operum*: uti eſt Cod. de Sabb. cap. *Regula præſtans.* ergo velis nolis, paragraphus, *Ne accenditote*, non procedit ad diſtinctionem operum; ſed ad interdictum conſtituendum. Hinc addiſcere licet, quod ubicunque conſtat non enarrandum eſſe per modum, *Res ſub genere contenta*; enarrent altera enarratione.

Sequitur argumentum, ſcilicet, Res ſub generali quodam contenta & ſeor-

לטעון טעון אחר שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר פי' טעון אחר שהוא כענינו שהוציאו הכתוב מן הכלל ועשה בו פרט אחד והזכיר בו מקצת ענין הראשון והניח מקצתו כגון שחין ומכוה דכתיב ובשר כי יהיה בעורו שחין ונרפא ׀ או בשר כי יהיה בעורו מכות אש והלא שחין ומכוה בכלל כל הנגעים היו פי' שחין ומכוה פירש בהם כל הענין והניח מהם מחיה ושבוע שני ומדה בתורה הואיל ונזקק לפרש בהם דין הטומאה ועשה מהם פרט בפני עצמם מה שהזכיר הזכיר ומה שהניח הניח ואינן טעונין אלא מה שנתפרש בהם וזו להקל ולא להחמיר שלא יהיו טוענין מה שלא נאמר בהם ׀ ואת אחר שאמר להקל מה צריך ולא להחמיר י"ל משום דקא בעי למימר במדה של אחריה יצא להקל ולהחמיר קאמר נמי בהא ולא להחמיר ואע"ג דלא צריך׃

ואם יצא לטעון טעון אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר

& ſeorſum expreſſa ad aliud onus imponendum quod cum generali convenit; ſeorſum exprimitur ad allevandum, non ad aggravandum. Hic ſignificatur aliud onus quod cum generali convenit, quodque Scriptura è generali educit, & in eo facit ſpeciale quoddam, in quo commemorat partem rei prioris, aliam ejus partem relinquens. Quemadmodum ulcus & aduſtio, quum ſcribitur Levit. 13. 18. *item caro, quum fuerit in ipſa cute ejus ulcus; & ſanata ſit.* ℣ſ. 24. *aut caro, quum fuerit in cute ejus aduſtio ignis.* atqui nonne ulcus & aduſtio, in complexu omnium iſtarum plagarum? Rei expoſitio hæc eſt: in ulcere & aduſtione explicat Deus rem totam,& ex illis (ad generale pertinentibus) iſtud de carne viva & ſeptimana ſecũda prætermittit. Eſt autem hic in lege arguendi modus: quandoquidẽ D.accuratus fuit in explicãdo circa iſta rationem immunditiei, & ex iis fecit ſpeciale quid quod in his ſpeciatim obtineret;quod commemoravit,tantum commemorare voluit, & quod prætermiſit,prætermittere voluit.nec iſta alio onerantur, quam quod de ipſis explicitè traditum fuit. Atque hoc ad allevandum; non verò ad aggravandum: ne ſuſtineant quod de iis dictum non eſt. Quod ſi dicas, Poſtquam dixerat ad allevandum, quid opus erat, non verò ad aggravandum? Reſpondendum erit, Quia ſubjungere voluit in argumento ſequenti, *ſeorſum exprimitur ad allevandum & ad aggravandum*; dixit etiam in hoc, Non verò ad aggravandum: quamvis neceſſe non eſſet.

Quod ſi ponatur ſeparatim ad imponendum onus diverſum cum illo non conveniens;ponitur ſeorſum ad allevandum & aggravandum.

פירוש

Ad allevandum, hunc habet ſenſum, quod in ipſo de priori jure demant aliquid, & aggravent imponentes ipſi jus quod in eo explicitè traditur. Vt caput & barba, quum ſcribitur Levit. 13. 29. *Item quum in viro aut muliere erit plaga; in capite vel in barba.* At nonne caput & barba ſub genere cutis & carnis comprehenduntur? Sed quum ſeorſum ponuntur ad imponendum onus aliud quod cum illo non convenit (id eſt, de immunditia porriginum, quæ non eſt de immunditie aliarum plagæ ſpecierum) ſeorſum ponuntur ad ſublevandum & aggravandum. ad ſublevandum, quia non judicantur ex conſideratione albi crinis, quod eſt ſignum immunditiei in reliquis iſtis plagis; ad aggravandum, quia judicantur ex crine flavo, qui in iis explicitè traditur.

Argumentum, Separatim poſitum ut de eo novi quid ſtatuatur, revocare non potes ad generale, &c. Exponitur novi quid, quod generali refragatur: at additamentum quod ipſi additur, quod non ſit in generali, non vocatur res nova. Secundum traditionem c. 1. יבמות, Res ſub generali contenta & ſeparatim repetita ut de ea novi quid ſtatuatur, &c. quomodo ſe habet? Lev. 14. 13. *Deinde jugulabit agnum illum in loco, ubi jugulare ſolet peccatum: .... nam ſicut peccatum, ſic reatus.* ubi non opus erat doctrina qua diceretur, *Sicut peccatum, ſic reatus.* Quorſum doctrina hæc indicanda? Quia leproſus ſeorſum à generali proponitur, id eſt à complexu reliquorum reatuum, ut de eo novi quid ſtatuatur, quoad pollicem manus pollicemque pedis. Dicere quis potuiſſet, ipſum non eſſe onerandum applicatione ſanguinis & adolendorum ad al-

פירוש להקל שמקילין בו מן הדין הראשון ומהמירין לתת עליו הדין שנתפרש בו כגון ראש וזקן דכתיב ואיש או אשה כי יהיה בו נגע בראש או בזקן · והלא ראש וזקן בכלל עור ובשר היו · וכשיצאו לטעון טעון אחר שלא כענינו פי' בטומאת נתקים שאינה מטומאת שאר מראות יצאו להקל ולהחמיר להקל שלא ידונו בשער לבן שהוא סימן טומאה בשאר נגעים ולהחמיר שידונו בשער צהוב שנתפרש בהם ·

דיני יצא לידון בדבר החדש אי אתה יכול להחזירו וכו' · פי' דבר חדש שסותר את כולו · אבל תוספת שניתוסף בו שאינו בכללו לא מקרי דבר חדש כדתניא בפ"ק דיבמות דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש וכו' · כיצד ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את החטאת כי כחטאת האשם שאין ת"ל כחטא' האשם מה ת"ל לפי שיצא מצורע מכלל פי' מכלל שאר אשמות לידון בדבר החדש בבהן יד ובבהן רגל היה יכול לומר דאינו טעון מתן דמים

ואימורי׳ על גבי מזבח ת״ל כחטאת האשם מה הטאת טעון דמים ואימורים על גבי מזבח אף אשם כן ׃ ומדאיקרי דבר חדש בהן יד ורגל ולא נסכים שאשם מצורע טעון ושאר אשמות אינם טעונים משמע דלא מקרי דבר חדש אלא כשסותר את הכלל כגון בהן יד ורגל ששאר כל האשמו׳ כל הדם למזבח ואשם מצורע ניתן ממנו לבהנות אבל נסכים אינו סותר הכלל אלא תוספת בעלמא הוא שניתוסף באשם מצורע על שאר אשמות והיינו דאיכא בין מדת דבר חדש למדת יצא ללמד על הכלל כי הך דאוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה אוב וידעוני בסקילה אף כל וכו׳ ׃ וסקילה לא הוי דבר סותר את הכלל ולכך דן אותו במדת ללמד על הכלל ויש מחלוקת במדת דבר חדש בזבחים פרק אי זהו מקומן איכא מ״ד דאי לא הדרי לכלליה לא גמרי אהדדי לא איהו מכלליה ולא כלליה מיניה ׃ ואיכא מ״ד דאיהו בלבד הוא דלא גמר מכלליה אבל כלליה גמר מיניה פי׳ כל דבר שיש בו זולת החירוש הסותר ואת מה בין מדה זו למדת

ad altare. ideo doctrina hæc proponenda fuit, *Sicut peccatum sic reatus:* ut peccatum oneratur sanguine & adolendis super altari, sic etiam reatus. Quia ergo vocatur res nova pollex manus ac pedis, non verò libamina, quibus reatus leprosi oneratur, reliqui verò reatus non onerantur; significatur, non vocari rem novam, nisi quum ipsum generale destruit. ut pollex manus ac pedis: quia in reliquis omnibus reatibus, omnis sanguis altari debetur; at in reatu leprosi, ex ipso pollicibus inditur. Verum libamina generale non destruunt; sed sunt vulgare additamentum, quod in reatu leprosi additur super reliquorum reatuum requisita. Atque hoc interest inter hunc arguendi modum, *Res nova;* & illum, *Res separatim exprimitur ad docendum de toto genere.* Quemadmodũ illud, quod Pythonicus & Ariolus sub genere omnium veneficorum comprehenduntur. quare igitur separatim etiam ponuntur? ut sibi assimilent: uti pythonicus & ariolus lapidandi; sic omnes, &c. Lapidatio autem non est res quæ genus destruit. ideoque istud æstimant illo arguendi modo, *Ad docendum de genere.* Cæterum controversia est de arguendi modo *Res nova*, in זבחין cap. *Quis eorum locus.* Quidam ait, quod nisi ad generale suum revocetur, à sese invicem non illustrentur: nec ipsum novum à suo genere; nec ejus genus ab ipso. alius dicit, ipsum solum esse quod à genere suo non illustretur; sed ejus genus ab ipso illustrari: nimirum in eo quod in ipso præter illam repugnantem innovationem invenitur. Quod si quæras, Quid interest inter hunc arguendi modum; & illum,

Separatim ponitur ad imponendum diversum onus cum illo non conveniens? nam neutro arguunt, nisi quod ibi in ambobus exprimitur, nisi ad generale suum revocentur. Respondet Doct. A. f. Davidis l. m. revera ita esse, scilicet amborum eandem esse rationem; nisi quod in hoc quidam sit excessus supra priorem quem commemoravimus. Nam in priori, res separatim ponitur ad imponendũ diversum onus cum illo generali non conveniens, idque in negotio immunditiæ porriginũ, quæ ad illas *plagas* priores nihil omninò pertinet: atq; ex jure non licet in istis concludere quicquam ex requisitis priorum illarum plagarum; nisi in ipsis exprimatur. sed hic arguendi modus progreditur ad docendum, quod etiamsi hic uti illic se res habeat (quemadmodum in reatu leprosi, qui est sacrosanctus ut reliqui reatus, & mactari debet ad Aquilonem sicuti isti;) nihilominus, quia in hoc novè aliud quid constituitur, nihil in eo tibi licet, duntaxat à renovationis ipsius tẽpore ac deinceps, donec ad generale suum explicitè redeat. & quamvis priorem ex hoc addiscere possimus, ut qui plus novitatis habeat; nihilominus quia inter ipsos est eminentiæ gradus, duos arguendi modos esse censuerunt. Hic est sermo D. Abr. f. Davidis laudatæ memoriæ.

Argumentum: Res quæ è subjecto suo discitur, & res quæ è fine suo discitur. Expositio hujus, *Quæ è subjecto discitur*, sic habet: est arguendi modus in lege, ut quodlibet abstrusum, in quo explicatum non est de quo dicatur, addiscamus ex eo quod proxime sequens explicatum

יצא לטעון טעון אחר שלא כענינו
שהרי אין דנין בשתיהן אלא מה
שנתפרש בשתיהם שם אלא אם
כן החזירם לכללם ואומר הראב"ד
ז"ל דודאי כן הוא שהדין שלהם
אחד אלא שיש בזו יתרון על
הראשונה שהזכרנו כי הראשונה
יצא לטעון טעון אחר שלא
כענינו בענין טומאת נתקים
שאינה מענין הנגעים הראשונים
כלל ומן הדין אין לדון בהם
מדיני הראשונים כלום אלא אם
כן נתפרש בהם אבל המדה
הזו באה ללמד שאע"פ שענין הזה
כענין הא' כגון אשם מצורע
שהוא קדשי הקדשים כשאר
אשמות וטעון שחיטת צפון כמותם
אפ"ה הואיל ונתחדש בו דבר אחר
אין לך בו אלא משעת חידושו
ואילך עד שיחזור לכללו בפי'
ואע"פי שהיינו יכולים ללמוד
הראשונה מזו שהיא מחדשת
יותר מ"מ כיון שיש ביניהם מעלה
חשבו אותם שתי מדות לשון
הראב"ד ז"ל ·

דיני דבר הלמד מענינו ודבר
הלמד מסופו פי' למד מענינו כל
דבר סתום שאין מפורש בו
במה מדבר מדה בתורה ש
שנלמוד מן הענין המפורש הסמוך

לו כדתניא במכילתא לא תגנוב הרי זו אזהרה לגונב נפשות או אינו אלא לגונב ממון אמרת צא ולמד מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהם ג' מצות אמורות בענין שתים מפורשות ואחד סתומה נלמוד סתומה ממפורשת במה הענין מדבר במיתת בית דין פי' לא תרצח לא תנאף אף לא תגנוב כן וכן כל כיוצא בזה ודבר הלמד מסופו פי' מהענין עצמו ופשוט הוא ·

דין שני כתובים המכחישין זה את זה וכו' מדה זו מפורשת בתורה כדאמרינן כתוב אחד אומר וירד יי' על הר סיני וכתוב אחר אומר כי מן השמי' דברתי עמכם: הכריע הג' מן השמים השמיעך את קולו ליסרך וכו' פי' השמים שהוא אש ומים שהראה דמות האש העליונים על ראש ההר לדבר מתוכה וזו היא ההרכנה שאמרו ז"ל שהרכין שמים לא ששינה אותם מהוויותן כלל · ומזו ההכרעה שהכריע הכתוב הג' ותקן שני כתובים המכחישין זה את זה למדו רבותי' במקום אחר בשני כתובי' שמכחישין זה את זה ולא בא השלושי להכריע כאותה ששנינו בסוטה כתוב אחד

tum est: uti traditur in cornucopiis. *Ne furator*, estne præmonitio pro plagiario, an verò nonnisi pro fure pecuniario? Dicere potes, Procedas atque id discas ex 13 arguendi modis, quibus lex explicatur. In isto negotio tria præcepta proponuntur, quorum duo explicata sunt, unum autem abstrusum. discamus abstrusum ab explicato. De quo illi sermo est? de morte per senatum irroganda: puta, *Ne occidito*; *Ne scortator*. ergo etiam, *Ne furator*, similiter accipe. Ita quævis similia. *Res quæ è fine suo discitur*, sic exponitur: *ex ipsius rei fine*. Atque hoc planum est.

Argumentum duarum scripturarum sibi contradicētium &c. Hic arguendi modus in lege explicitè continetur. Quemadmodum dicimus, quod unus paragraphus dicat Ex. 19.20. *tum descendit Iehova super montem Sinai*; alius verò Exod. 20.22. *quod ex cœlis loquutus sim vobiscum*; deinde tertius eos conciliet Deut. 4.36. *è cœlis audiendam proposuit tibi vocem suam, ut erudiret te*, &c. Per cœlos intelligit ignē & aquam: quod ostenderit similitudinem ignis, id est, altissimorum, super montis cacumine, ut inde loqueretur. Hæc est illa depressio, qua Sapientes l. m. dixerunt Deum depressisse cœlos: non verò quod eos ullo modo in sua essentia mutaverit. Atque ex hac conciliatione, qua tertius paragraphus conciliat apteque componit duos paragraphos sibi invicem contradicentes; Doctores nostri idem addiscunt alibi in duobus paragraphis, qui sibi invicem contradicunt, nec tertius ad conciliandum accedit. Sicuti quod in סוטה legimus: Vnus paragraphus inquit

(Num. 35. 5.) *& metimini extra civitatem quamque, ad plagam Orientalem bis mille cubitos*; alius verò ait (☩ſ. 4.) *à muro civitatis cujuſque extrinſecus mille cubita.* ubi illi ambos conciliant ex ſententia ſua, & ſolvunt ſecundum conſiderationes ſuas: quemadmodum diſcunt argumento ab impari, quod ſuppeditavit Deus, multa argumenta ab impari per totam legem. Cæterum quod addit autor, *donec procedat paragraphus tertius & conciliet*; ſic inquit, duos paragraphos, qui ſibi invicem contradicunt, tibi rejicere non licet vel ipſos ut errore ſcriptos ſumere, adeo ut ad eorum directionem pro virili non redeas, donec procedat tertius paragraphus eoſque conciliet: atque tum facies ſecundum conciliationem quam obſervabis. Hic modus eſt ille, qui dicitur, *Illi ſimile alio in loco*, quem ſubtiliter explicavit Hillel coram ſenioribus Bethiræ: quaſi dicas, unum alteri opitulatur, ejuſque ſenſum confirmat. Hic modus per ſe non conſtituit modum, qui cum 13 modis numeretur: verum quia poſteriores, quos enarrabat, erant diſtincti modi, hunc etiam unà ſubtiliter explicavit. Omnia hæc ſermone Doctoris A. f. D. l. m. continentur.

אומר ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וכתוב אחר אומר מקיר העיר וחוצה אלף אמה והם הכריעו ביניהם מדעתם ותירצו לפי ראיותם כמו שלמדו מקל וחומר דשכינה כמה קלים וחמורים בכל התורה והא דקתני עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע הק״ שני כתובים המכחישין זה את זה אי אתה רשאי לדחותן ולהחזיקן בשבו' שלא תחזור לתרץ אותם כל מה שתוכל עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם ׳ ואז תעשה כפי ההכרעה אשר תראה וזהו מדת כיוצא בו במקו' אחר שדרש הלל לפני זקני בתירא כלו' הא' מסייע לחבירו ומחזק טעמו וזו אינה מדה בפני עצמה ליחשב עם י״ג מדות אלא לפי שהאחרונות שדרש היו מדות דרש גם לזו עמהן כל זה לשון הראב״ד ז״ל ׃

Caput III.

PRæmittenda eſt generalis præfatio, quare D. Iſmaël non numeraverit illos 32 arguendi modos Doctoris Joſis Galilæi; ſicut hos 13 recenſuit. Atque nobis hac in re aliud non ſuppetit, quam quod Doctor noſter Samſon libro ſuo ſcripſit: cujus hæc ſunt ſummatim verba. Ecce

הפרק השלישי

ויש להקדים הקדמה כוללת למה לא מנה ר' ישמעאל הל״ב מדות דרבי יוסי הגלילי כמו שמנה הי״ג ואין לנו בזה אלא מה שכתב רבינו שמשון בספרו ואלו דבריו בקצרה הא דלא חשיב

quod

ר' ישמעאל כל הל"ב מדות כמו הי"ג מפני שאלו הי"ג לא מצא אדם חולק עליהם והם רהוטות ושגורות בפי הכל כמו שמצינו בהלל שלא מנה רק שבע מדות כדתניא הלל הזקן דרש שבע מדות לפני זקני בתירא ועל כל פנים לא היה מפני שלא היה דורש שאר המדות אלא שאלו היו סדורות בפיו או היו צריכין לאותו זמן שלא היו בקיאין בהן וכך יתכן לרבי ישמעאל בי"ג מדות· או דרך אחרת עזב רבי ישמעאל אותן המדות מהן משום דלא חשיבי מדות אלא כמאן דכתיבי בקרא בהדיא כמו בהקש וזולתו ומהם משום שאינם להוכיח שום חומרא או קולא כמו נוטריקון ומהם שאינם אלא ליישב פשוטי המקראות כמו דבר גדול הנתלה בקטן וכיוצא בו· ולכך נקט רבי ישמעאל במולתיה דבר שהתורה נדרשת בה כלומר גופי תורה קולות וחומרות ודינין· ועפ"י הטעמים האלו יתיישב לך השמטת הל"ב מדות לרבי ישמעאל והא לך טעמן א' לא'· מריבוי מדה זו לא חשיב רבי ישמעאל משום שיש יתור גמור והוי כמאן דכתיב בהדיא מכיעוט לא חשיב לה

quod D. Iſmaël omnes 32 modos non connumeraverit, quemadmodum tredecim iſtos; ideo factum, quia iſtos 13 nemo impugnat, ſed uſitatiſſimi ſunt omniumque ore celebrati. Sicuti in Hillele experti ſumus, quod nonniſi ſeptem modos recenſuerit: ut habet traditio, Hillel ſenex explicavit ſeptem modos coram ſenioribus Bethiræ. at quicquid ſit, hoc factum non fuit, quia reliquos in arguendo non adhibuit; ſed quia iſti in ipſius ore diſpoſitionem nacti erant, aut neceſſariò illo tempore explicandi erant, quia eorum non ſatis periti erant homines. Quod Doct. Iſmaëli competit in tredecim iſtis arguendi modis. Aut alia ratione dicendum, D. Iſmaëlem illos modos ſive argumenta omiſiſſe, partim quod non cenſerentur argumenta, ſed ut ea quæ in Scriptura manifeſtè ſcripta ſunt; exempli gratia, *A ſimilitudine* & alia: partim quod non facerent ad arguendum gravitatem aut levitatem ullam; ut Formula qua literæ pro vocibus accipiuntur: partim, quod non facerent niſi ad conſtituendũ ſimplicem paragraphorum ſenſum; ut *Magnum à parvo dependens*, aliaque ſimilia. Itaque ſumpſit Doctor Iſmaël in diſcurſu ſuo id, quo lex explicatur: quaſi dicas, corpora legis, id eſt, levitates, gravitates, juraque forenſia. Et ſecundum iſtas rationes conſtabit tibi, quare D. Iſmaël 32 illos modos omiſerit. Ecce autem tibi eorum rationem ſigillatim. *Ab auxeſi*, hunc modum non computavit Doctor Iſmaël, quia eſt perfecta redundantia, eſtque veluti id quod manifeſtè ſcriptum exſtat. *A diminutione*, hunc etiam non computavit

D. Iſmaël, quia eſt modus ſuperfluus: nam planus eſt. *Ab augmento poſt augmentum*, eum quoque non numeravit ob cauſam in *augmento & diminutione* memoratam. ſimilis ratio eſt in *diminutione poſt diminutionem*. Adhæc, iſtum *Ab impari explicito* non connumeravit, quia totum hoc in paragrapho manifeſtè expoſitum eſt. *A vocum convenientia*, hunc modum computavit D. Iſmaël: verum æſtimavit eum ex ipſo legis corpore, adeo ut inde diſcamus jus levitatis & gravitatis. *A conſtitutione principii*, hunc modum computavit D. Iſmaël: ſed ipſius verba, ſunt verba ſtatuti ac juris; verum iſtius Doctoris verba, verba ſunt popularis enarrationis. *A viâ brevi*, ſive compendio: hic modus tantùm eſt diſpoſitio contextuum: ideoque eum non computavit D. Iſmaël. *E re immutata*, etiam pertinet ad verba popularis enarrationis: ideoque eum non computavit D. Iſmaël. *Ex ordine diviſo*; item, *Ex eo quod ad illuſtrandum adducitur* &c. hi etiam non ſuppeditant jus, ſed diſpoſitionem textuum. quapropter iſtos modos neglexit D. Iſmaël. *E generali cui ſubjungitur factum*: etiam hic non computatur; quia nobis inde non provenit levitas, nec gravitas. *E duabus ſcripturis quæ ſibi invicem contradicunt*, eſt modus ſuperior. Alium, ſcilicet, *Ex eo quod ſuo loco ſingulare eſt*; item, *Ex eo quod ſuo loco non explicatur*, non connumeravit D. Iſmaël, quamvis inde debitæ obſervationes prodeant: quia profluit ex argum. *à re quæ diſcitur è fine ſuo*. *Ex eo quod etſi de hoc dicatur, eò non pertinet*: hunc modum non connumeravit Doct. Iſmaël, quia eo non continetur

שהיא מדה מיותרת כי היא מפורשת מריבוי אחר ריבוי גם את זו לא מנה מהטעם הנזכר בריבוי ובמיעוט וכן הטעם במיעוט אחר מיעוט מקו״ מפורש גם לזו לא מנה שהכל מבואר בפסוק בהדייא· מג״ש ואת המדה חשיב לה ר׳ ישמעאל אמנם חשיב לה מגופי תורה וילפינן מינה דין קולא וחומרא· מבנין אב גם מדה זו חשיב רבי ישמעאל אבל דבריו דברי חק ומשפט ודברי זה התנא דברי אגדה· בדרך קצרה · מדה זו אינה אלא יישוב המקראות ולכך לא חשיב לה רבי ישמעאל מדבר שהוא שנוי גם זאת דברי אגדה ולא חשיב לה רבי ישמעאל מסידור שנחלק ומדבר שבא ללמד וכו׳ גם אלו אינן דין כי אם יישוב המקראות הילכך לא חשיב להו רבי ישמעאל מכלל שאחריו מעשה גם זו לא חשיבא דלא נפקא לן מינה לא קולא ולא חומרא משני כתובים המכחישין זה את זה זו היא המדה של מעלה מדבר שהוא מיוחד במקומו ומדבר שאינו מתפרש במקומו לא מנה רבי ישמעאל אף על פי שדין משמרות יוצאין ממנו מפני שהיא יוצאה מדבר הלמד מסופו מדבר שהוא בזה ואינו ענין לו · רבי ישמעאל לא מנה

מדה זו שאין בה חק ומשפט וכן במדרש אגדה מדבר שנאמר בזה וה"ה לחבירו גם זה בנין אב מדבר שהוקש בשתי מדות וכו' גם זו לא חש רבי ישמעאל שאינה אלא דברי אגדה ודרשא ׃ מדבר שחבירו מוכיח עליו גם זו מדרש כאלו נכתב בהדיא או מלת אחד עומדת במקום שתים ולכך לא חשיב לה רבי ישמעאל ׃

מדבר שהוא מוכיח על חבירו גם זה לא חשיב רבי ישמעאל שהיא אגדה ולא נפקא מינה לא דין ולא משפט ועוד שבכלל קו"ה היא ומה אם התקיף כן כ"ש החלש ׃

מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו רבי ישמעאל לא חשיב הך מדה דס"ל דליתא אלא דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא או שמא הך דרשה אינה אלא לענין אגדה ׃ וכן הטעם לשאר המדות ואחר שכתבתי הקדמה זו אשוב לחשוב הל"ב מדות לתוצאותם ׃

מרבוי כיצד ג' לשונות את גם אף לרבות ׃ את כיצד ווי' פקד

tinetur ſtatutum & jus. Sic in myſtica expoſitione ad popularem ſermonem pertinente, modus, *Ex eo quod cum de hoc dicatur, in compari etiam locum habet*, ad *Conſtitutionem principii* quoque ſpectat. *Ex eo quod ad duos modos æqualiter ſe habet*, &c. nec de hoc modo ſollicitus fuit Doct. Iſmaël: quia nihil continet, quam verba popularis enarrationis & expoſitionis myſticæ. *Ex eo quod à compari ſuo arguitur*, etiam hic modus talis eſt expoſitio, ac ſi manifeſtè ſcripta eſſet; vel dictio una quæ pro duabus ponitur: ideoque iſtum modum D. Iſmaël non computavit.

Ex eo quod compar ſuum arguit, hunc etiam modum non computavit D. Iſmaël, quia ad popularem enarrationem pertinet; nec inde vel jus vel judicium provenit: præterea, quia ſub genere argumentorum ab impari continetur: q. d. & quid? ſi robuſtum ita ſe habet, quanto magis debile?

Ex eo quod in genere contentum, ſeorſum ab eo repetitur, ut de ſe quid doceat. Hunc modum Doct. Iſmaël non computavit: quod ipſi videretur, rem aliter ſe non habere, quam in illo, Quod ſub genere contentum, ab eo ſeorſum ponitur, non ideo repetitur quò de ſe quid doceat; ſed ut de toto genere doceat: aut forte, iſtum exponendi modum nonniſi ad popularem enarrationem pertinere. Hujuſmodi eſt pro reliquis argumentis ratio. Cæterum poſtquam ſcripſi hanc præfationem, revertar ad computandum 32 modos, quaquaverſum patent.

Ab augmento, quî? Tres formulæ auxeſi inſerviunt, τὸν, *quoque*, *etiam*. itaq; τὸν, quomodo? Gen. 21. 1. *Poſtea Iehova*

visitavit את *Saram*. Si diceretur, *visitavit Saram*, dicerem Saram solam visitatam. doctrinam proponendam continet particula את, quæ docet omnes steriles visitatas unà cum ipsa. Hoc modo dicitur, Vers. 6. *risum fecit mihi Deus* &c. *Quoque* auxesi inservit Exod. 12. 32. *Greges quoque vestros & armenta vestra accipite*. Si diceretur, *Greges vestros*, dicerem, illorum tantum. doctrinam proponendam continet *quoque*, docens ipsum illis dedisse donum de suo, ut stabiliretur quod dictum fuerat, Exod. 10. 25. *Tu quoque dabis in manu nostra*. Quî *etiam* augmento inservit? 2 Reg. 2. 14. *Et accepit togam Elijæ ... etiam iste quum percussit aquas*. docetur, Elisæo magis edita fuisse miracula in Jordanis divisione, quam Eliæ: nam priori vice unius meritum constabat; & secunda vice in Elisæo, alterius etiam meritum constabat. Ita scriptum est Vers. 9. *Sit ergo, quæso, portio dupla*, &c. sic etiam reperis octo Eliæ miracula, at in Elisæo sedecim.

פקד את שרה אלו נאמר פקד שרה הייתי אומר שרה לבדה נפקדת תל׳ את מלמד שכל העקרות נפקדו עמה וכן הוא אומר שחוק עשה לי אלהים וכו׳ · גם לרבות גם צאנכם גם בקרכם קחו אלו נאמר צאנכם הייתי אומר שלהם בלבד תל׳ גם מלמד שנתן להם דורון משלו לקיים מה שנאמר גם אתה תתן בידינו · אף לרבות כיצד ויקח את אדרת אליהו אף הוא ויכה את המים מלמד שנעשו נסים לאלישע בקריעת הירדן יותר מאליהו דפעם ראשונה היתה זכות אחד עומדת ופעם שניה של אלישע היתה זכות אחר עומדת וכן כתיב ויהי נא פי שני׳ וכו׳ וכן אתה מוצא ח׳ מופתים באליהו וי״ו באלישע ·

A diminutione, quî? Tres formulæ sunt, *duntaxat*, *tantummodo*, *præter*. Quî *tantummodo* diminutioni inservit? Gen. 7. 23. *Sed relictus est tantummodo Noach*. Docetur, Noachum tantum tussi ex frigore laborasse. itaq; videmus nos inde discere, *tantummodo*, diminutionis esse. Quî *duntaxat* ad diminuendum facit? Gen. 20. 11. *Duntaxat vacuitas timoris Dei est in loco isto*. Dici posset, non timuisse Deum ullo modo. doctrinam proponendam suppeditat particula, *duntaxat*: impios fuisse, sed timuisse. Ita statue, ab illo tempore, quamdiu nondum auribus suis audivissent, non timebant; à quo tempore auribus audiverant, timebant.

ממיעוט כיצד ג׳ לשונות רק אך מן · אך למעט כיצד וישאר אך נח מלמד שאף נח גונח היה מפני הצנה ומצינו למדין אך מיעוט · רק למעט כיצד רק אין יראת אלהים במקום הזה · יכול שלא היו יראים השם כל עיקר תל׳ רק רשעים אך יראים אמור מעתה עד שלא שמעו באזניהם לא היו יראים משמעו באזניהם היו יראים

Ita

וכן הוא אומר וישכם אבימלך
וכו' וייראו האנשים מאד וכו' ·
מן למעט כיצד ויעמוד העם
על משה מן הבקר עד הערב ·
יכול כל היום כולו היה משה דן
אם כן אימתי היו תלמידיו למדין
תל מן למעט שלא היה יושב
כל היום ושיערו חכמים שש
שעות ·

מריבוי אחר ריבוי כיצד גם
את הארי גם את הדוב הכה
עבדך אלו נכתב ארי ודוב הייתי
אומר שתים בלבד כשהוא אומר
גם את גם הרי שלשה ריבויין
מלמד שהיו שם חמשה חיות
רעות · כיצד ארי ושני גוריו
והדוב וגורו ·

מיעוט אחר מיעוט · כיצד
הרק אך במשה רק ואך מיעוט
אחר מיעוט והלא גם בנו דבר
עד שלא דבר עמו · ומנין שדבר
עם מרים קודם למשה ש
שנאמר ותקח מרים הנביאה
אחות אהרן וכו' והלא גם למשה
היתה אחות אלא מלמד שהתחילה
לנבאת משהיתה אחות אהרן
בלבד ועדיין לא נולד משה
ומנין שדבר עם אהרן קודם
למשה שנאמר ויבא איש האלהים
ויאמר אליו הנגלה נגליתי

Ita ille dicit, Gen.20.8. *Mane itaque ſurrexit Abimelec*, &c. *timueruntque viri illi valde*, &c. *Præter* quomodo ad minuendum facit? Exod.18.13. *Aſtabat populus Moſi præter* (potius *à*) *mane uſque ad veſperam*. Dici poterat, omnino per totum diem Moſen judicaſſe. ſi ita fuiſſet, quando ejus diſcipuli didiciſſent? doctrinam proponendam ſuppeditat *præter*: ut minus dicatur, ipſum toto die non ſediſſe. Determinant Sapientes ſex horas.

Ab augmento poſt augmentum, quomodo? 1 Sam. 17.36. *etiam τὸν leonem, etiam τὸν urſum percuſſit ſervus tuus*. Si ſcriptum eſſet, *leonem & urſum*, dicerem, ambos tantum: at quum dixerit *etiam*, *τὸν*, *etiam*, ecce triplici auxeſi docuit, quod ibi quinque malæ feræ fuerint. Quomodo? Leo cum duobus catulis ſuis, & urſus cum ſuo catulo.

A diminutione poſt diminutionem, quomodo? Num. 12.2. *An duntaxat tantummodo per Moſen?* Duntaxat & tantummodo, continent diminutionem poſt diminutionẽ: ideo ſequitur, *Nonne etiam per nos locutus eſt?* ſcilicet antequam cum illo loqueretur. Sed unde liquet, quod cum Mirjam loquutus ſit, antequam cum Moſe loqueretur? Quia dicitur Exod. 15.20. *& accepit Prophetiſſa Mirjam ſoror Aaronis*, &c. At nonne Moſis quoque ſoror erat? Verum docet, eam incepiſſe prophetare quum tantum eſſet Aaronis ſoror, antequam naſceretur Moſes. Et unde habes, cum Aarone loquutum fuiſſe antequam cum Moſe loqueretur? Quod dicatur, 1 Sam. 2.27. *Venit autem vir Dei ... dixitque ei ... Annon plane me revelavi*

domui patris tui, quum essent in Aegypto subditi domui Pharaonis? Atque ejus prophetia suppressa fuit ultra annos octingentos & octoginta sex, donec veniret Ezechiel: nam dicitur Ezech. 20. 7. *Et edixeram eis, quisque res detestandas oculis suis, abjicite.* Moses quoque Doctor noster satagebat ut Aaron legatus esset: nam dicitur Exod. 4. 13. *Mitte quæso per eum quem missurus es.*

Ab explicito argumento ab impari, quî? Jer. 12. 5. *Quando cum peditibus curris, defatigant te; quomodo ergo misceres te cum equis?* Huic simile Ester 9. 12. *Dixit rex Assuerus, Susis in urbe regia interfecerunt Iudæi & perdiderunt quingentos viros;* . . . quanto plures, *in reliquis provinciis regis?*

Implicito argumento ab impari, qui? Psal. 15. 4. *Iuratus ad malefaciendum* sibi; *non tamen mutat.* Sed si juraverit ad benefaciendum sibi, mutabitne? Quid vero homini factu difficilius est, malefacere sibi ipsi; an benefacere sibi ipsi? Si *ad malefaciendum sibi* non mutat; quanto minus *ad benefaciendum sibi ipsi.* Quodnam est malum proprium, quod ipsi ut faciat licitum est? Respondet D. Johannes: exempli gratia, si in mari fuerit & voverit, In luctu jejunus permanebo, donec domum revertar.

A vocum convenientia, sive, *eadem origine*, qui? Samuel erat Nazireus, inquit Doctor Nehoræus: nam dicitur 1 Sam. 1. 11. *Novacula non admovebitur capiti ejus.* De Samsone dicitur novacula; dicitur item de Samuele novacula: ut novacula Samsonis Naziræum arguit; pariter etiam in Samuele se res habet. Sic similia.

A constitutione principii, quomodo? Est fundamentum, de eo aliquid

לבית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה והיתה נבואתו כבושה יותר מת״ת פ״ו שנה עד שבא יחזקאל שנאמר ואומר אליהם איש שקוצי עיניו השליכו. ואף משה רבינו היה משתדל שיהא אהרן שליח שנאמר שלח נא ביד תשלח ·

כק״ו מפורש · כיצד כי את רגלים רצתה וילאוך ואיך תתחרה את הסוסים כיוצא בו ויאמר המלך אחשורוש בשושן הבירה הרגו היהודים ואבד ת״ק איש ק״ו בשאר מדינות המלך ·

מק״ו סתום · כיצד נשבע להרע ולא ימיר · אבל אם נשבע להיטיב יחליף ומה קשה לאדם לעשות להרע לעצמו או להיטיב לעצמו אם להרע לעצמו אינו מחליף ק״ו להיטיב לעצמו אי זהו הרע לעצמו שמותר לו לעשותו א״ר יוחנן כגון שהיה בים ואמר אשב בתענית עד שאבא לביתי ·

מג״ש כיצד נזיר היה שמואל דברי רבי נהוראי שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון מורה ונאמר בשמואל מורה מה מורה דשמשון נזיר אף בשמואל כן וכן כה״ג ·

מבנין אב · כיצד זהו יסוד מלמד

על מה שהוא לאחריו · מאימתי נקרא יסוד משיהיה הוא נאמר תחלה א"ר חייא על כל דבור ודבור היה הקב"ה קורא למשה ומשיב הנני הנני · בנין אב לכולם ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה ויאמר משה משה ויאמר הנני לפי שהיא תחלה ורבים כיוצא בו ·

מדרך קצרה · כיצד ואהיה מאהל אל אהל וממשכן · צריך היה לומר וממשכן אל משכן אלא שדבר הכתוב דרך קצרה מאימתי נדון הדבר בקצרה משיצטרך הענין לו ודאי ·

מדבר שנוי כיצד אמר רבי יוסי בר חנינא מ"ב שנה היה הרעב ראוי לבא במצרים שכן פרעה רואה שבע פרות ושבע שבלים י"ד ושבע פרות ושבע שבלים הרי כ"ח ויוסף אמר שבע פרות ושבע שבלים הרי מ"ב · וכיון שירד יעקב וכלכל כל הרעב ולא היה הרעב אלא ז' ואימתי חזרו אותם מ"ב שנה בימי יחזקאל שנא' ונתתי את ארץ מצרים שממה בתוך ארצות נשמות ועריה בתוך ערים מהרבות תהיינה שממה מ' שנה שלא עשתה אלא לצורך י"ד שנה ויש לומר שלעולם מ"ב שנה היה ראוי לבא אלא שיוסף התפלל

quid docens quod ſubſequitur. Quando fundamentum dici incipit? Quum ipſum initio dicitur. Ait D. Hija, Ad unumquemque ſermonem D.S.L. vocabat Moſen: qui reſpondebat ſemper, Ecce me. Conſtitutio principii pro omnibus exſtat Exod. 3. 4. *Inclamavit eum Deus è medio illius rubi, dicens, Moſes, Moſes, qui dixit, Ecce me:* quia hoc initio ponitur. & multa ſunt ſimilia.

Compendio, quomodo? 1 Chron. 17.5. *& eram de tentorio in tentorium itans, & de tabernaculo.* neceſſe erat dicere, & de tabernaculo in tabernaculum; ſed Scriptura compendio uſa fuit. Quando ſermo incipit compendio æſtimari? Quum eo res ipſa eget manifeſtè.

E re immutata, quî? Dicebat Doctor Joſe filius Haninæ, Conveniebat ut quadraginta duorum annorum fames invaderet Ægyptum. Nam ſic Pharao videbat ſeptem vaccas & ſeptem ſpicas, ecce quatuordecim; iterum memorantur ſeptem vaccæ & ſeptem ſpicæ, ecce 28; poſtea Joſeph memorat ſeptem vaccas & ſeptem ſpicas, ecce 42 ſed quandoquidem Jacob in Ægyptum deſcendit, totam famem in ſummam contraxit, & nonniſi ſeptennii fames fuit (Verum quando redierunt iſti 42 anni? Diebus Ezechielis: nam dicitur c. 29.12. *Reddam terram Aegypti deſolatiſſimam inter regiones deſolatas, & civitates ejus inter civitates devaſtatas, erunt deſolatiſſimæ 40 annis*) Etenim fructus tantum ediderat, qui 14 annis eſſent neceſſarii. Dici etiam poteſt, quod omninò conveniebat ut 42 anni ſupervenirent; ſed quod Joſeph

pro illis oraverit: atque hoc est illud *sint*, quæ est precandi formula.

Ex ordine diviso, quî? 2 Chron.30.18.19. *Magna pars illius populi, multitudo ex Ephraimo, & Manasse, Iissachare & Zebulone non mundaverant se* &c. *expiationem faciat pro eo, qui totum animum suum comparaverit ad quærendum Deum.* ordo debebat observari; sed divisus fuit. Quando textum incipiunt æstimare ordine diviso? Quum eo modo commodè disponitur. Talia multa sunt.

Ex eo quod cum ad illustrandum adductum esset; deprehenditur illustratum, quomodo? Jerem. 46. ℣s. 22. *Vox illius quasi serpentis ibit.* Non invenimus in serpente, quod vox ejus ab extremitate mundi una ad alterã pervadat: tamen quum pervenit ad Ægypti casum, dicit, *Vox illius ut serpentis ibit.* ut pervasit vox serpentis, sic ibit vox Ægypti. Ita docet, quo tempore Deus S. L. dixit Gen. 3. 14. *Super ventrem tuum ito*; descendisse angelos ministerii, ejusque manus ac pedes præcidisse, ideoque ejus vocem latè pervasisse, &c.

Cui succedit factum quod sit tantum prioris determinatio, quî? Gen. 1.27. *& creavit Deus hominem.* ecce hoc est generale; postea sequitur operis determinatio Gen. 2. 7. *finxit verò Iehova Deus hominem*, ℣s. 21. *quapropter injecit Iehova Deus soporem altum*, ℣. 22. *exstruxitque Iehova Deus.* Audiens putaret aliud esse opus; sed est tantum prioris determinatio. Sic dicitur Esa. 1.1. *Visio Esaiæ*, &c. postea determinans inquit author c. 6. 1. *Anno quo mortuus est rex Huzzija*, &c.

Ex eo quod à minori dependet, quî? Deuter. 32. 2. *Stillet tanquam pluvia disciplina*

התפלל עליהם ו"ש יהיו שהוא לשון תפלה ·

מסידור שנחלק · כיצד מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבולון לא הטהרו וכו' יכפר בעד כל לבבו הכין לדרוש אלהים סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק מאימתי דנין אותו ב בסידור שנחלק משינהוג אותו לכך ורבים כזה ·

מדבר שבא ללמד ונמצא למד כיצד קולה כנחש ילך לא מצאנו בנחש שילך קולו מסוף העולם ועד סופו וכשבא למפלתה של מצרים הוא אומר קולה כנחש ילך כשם שהלך קול הנחש כך ילך קולה של מצרי' מלמד שבשעה שאמר הקב"ה על גחונך תלך ירדו מלאכי השרת וקצרו ידיו ורגליו והיה קולו הולך וכו' ·

שאחריו מעשה ואינו אלא פרטו של ראשון כיצד ויברא אלהים את האדם הרי זה כלל ואחר כך פרט המעשה וייצר יי' אלהים ׀ ויפל יי' אלהים תרדמה ויבן יי' אלהים השומע סבור שהוא מעשה אחר ואינו אלא פרטו של ראשון ׀ וכן אמר חזון ישעיהו כו' ואחר כך פורט בשנת מות המלך עוזיהו כו' ·

מדבר שהוא נתלה בקטן ממנו · כיצד יערוף במטר

mea.

לקחי · וכו' הגשמים גדולים מן התורה שהיא נתלית בהם אלא לפי שהם מרוים את הכל וכדי לשכך את האוזן ·

שני · כתובין המכחישין זה את זה כיצד כתוב אחד אומר ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף ויהודה ארבע מאות אלף ושבעים אלף וכתוב אחר אומר ויהי ישראל שמנה מאות אלף וכו' ואיש יהודה חמש מאות אלף · נמצא ביניהם של מאות אלף ושלש מאות אלף אלו מה טיבן בא הכתוב השלישי והכריע ובני ישראל למספרם ראשי האבות וראשי האלפים והמאות ושוטריהם המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדשו לכל חדשי השנה המחלקות האחד כ"ד אלף מלמד שאלו שלש-מאות אלף היו כתובים בטומניות של מלכים ולא היו צריכים להמנות · הא כיצד כ"ד אלף לי"ב חדש הרי ב' מאות ושמונים ושמונה אלף נשתיירו שם י"ב אלף לנשיאי ישראל הטילן הכתוב והזר וכללן -

מדבר מיוחד במקומו · כיצד ותדור נדר ותאמר יי' צבאות אם ראה תראה בעני אמתך למה נתיחד כאן השם הזה אמרה חנה לפני הקב"ה רבונו של עולם שני עולמות

mea. Et quid ? an pluviæ præſtantiores ſunt lege ? quod hæc ex iis ſuſpendatur. Verum hoc fit, quia ipſæ omnia irrigant: deinde ad demulcendum aures.

E duabus Scripturis, quæ ſibi invicem contradicunt, quomodo ? Vnus paragraphus 1 Chron. 21. ℣ſ. 5. inquit, *Erant autem omnium Iſraëlitarum undecies centies mille viri ... Iudæ verò quadringenties ſeptuagies mille:* alter autem 2 Sam. 24. 9. ait, *Et erant Iſraëlitarum octingenta millia*, &c. *virorum autem Iudæ quingenta millia.* Inter iſta centena millia differentia invenitur. Itaque horum trecentorum millium quæ eſt conditio? Procedit paragraphus tertius, 1 Chron. 27. 1. & conciliat. *Filiorum autem Iſraëlis ſecundum numerum ipſorum, in primores paternarum familiarum, & chiliarchos, centurioneſque, & moderatores eorum, miniſtrantes regi in omni negotio ſuarum diſtributionum, quarum quæque procedebat & redibat de menſe in menſem omnibus menſibus anni: diſtributio unaquæque erat vicenum quaternum millium.* Docetur, trecẽta illa millia ſcripta eſſe in ordinibus privatis qui regibus miniſtrabant; nec opus fuiſſe ut numerarentur. Id quomodo ? 24 millia in 12 menſes, ecce conficiunt ducenta octoginta octo millia : adeo ut ibi deſiderentur duodecim millia pro principibus Iſraëlis; quæ rejecta complectitur denuo Scriptura.

Ex eo quod ſuo loco ſingulare eſt, quî ? 1 Sam. 1. 11. *vovitque votum dicens, Iehova exercituum, ſi omninò reſpexeris ad afflictionem ancillæ tuæ.* Quare ſpecialiter hic iſtud nomen adhibetur ? Dixit Anna coram D. S. L. Domine mundi, duos mundos in

tuo mundo creasti: superiores non fœtificant vel augescunt; inferiores fœtificant & augescunt. si ex inferioribus sum, sim fœtificans & augescens; sin ex superioribus, in vivis maneam nec moriar.

Ex eo quod suo loco non explicatur; sed explicatur loco alio, quomodo? Gen. 2. 8. *Ornaverat autem plantis Iehova Deus hortum in Edene ab Oriente*, ℣. 9. *feceratque Iehova Deus ut germinaret.* Audimus Deum S.L. collocasse hominem in horto Edenis ab Oriente, & in eo creasse omnia eduliorum genera, omniaque genera pretiosorum fructuum: sed non audimus, exstruxisse ex auro, gemmis ac margaritis papiliones. Vbi hoc discimus? Quum ipse Hiramo Tyri regi inquit, Ezech. 28. 13. *In Edene horto Dei eras, omnes lapides pretiosi operiebant te, pyropus, topazius* &c. quasi illi dixisset, fortè videris tibi primus homo, cui omnem hanc gloriam comparavi.

Ex eo quod etsi strictè dicatur, in omnibus obtinet. At quare isto loco proponitur? quia Scriptura de eo loquitur quod utplurimum existit. Quî? Exod. 22. 31. *Et carnem in agro discerptam ne comeditote.* Nonnisi in agro mihi proponitur; in urbe discerpta unde prohibetur? Doctrinam proponendam suppeditat Lev. 22. 8. *& discerptum ne comedito.* Si ita sit, quare dicitur in agro? Nonnisi quia Scriptura de eo loquitur quod plerumque fit: nam bestiæ magis in agro quam in urbe discerpi solent.

Ex eo quod etsi de hoc dicatur, etiam in compari sive adjuncto locum habet, quî? Psal. 97. ℣. 11. *Lux sata est justo, & rectis animo lætitia.* Dici nequit, justis competere

עולמות בראת בעולמך העליונים אינם פרים ורבים התחתונים פרים ורבים אם מן התחתונים אני אהיה פרה ורבה ואם מן העליונים אני אהיה בחיים ולא אמות ·

מדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר ׃ כיצד ויטע יי' אלהים גן בעדן מקדם · ויצמח יי' אלהים שמענו ששם הבה את האדם בגן עדן מקדם וברא בו כל מיני מאכל וכל מיני מגדי' אבל לא שמענו שבנה חופות של זהב ושל אבנים טובות ומרגליות והיכן שמענו כשהוא אומר לחירם מלך צור בג"ע אלהים היתה כל אבן יקרה מסוכתך אודם פטדה כו' אל' שמא אדם הראשון אתה שעשיתי לו את כל הכבוד הזה ·

מדבר שנאמר במקצת והוא נוהג בכל ומפני מה נאמר במקום ההוא מפני שדבר הכתוב בהווה כיצד ובשר בשדה טרפה לא תאכלו אין לי אלא בשדה בעיר מנין ת"ל וטרפה לא תאכל ׃ א"כ למה נאמר בשדה אלא דבר הכתוב בהווה שדרך הבהמות ליטרף בשדה יותר מבעיר ׃

מדבר שנאמר בזה וה"ה לחבירו כיצד אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה ׃ אי אפשר לומר שיש

lucem

לצדיקים אור בלא שמחה ולישרי לב שמחה בלא אור אלא אור לצדיקים וה״ה שמחה שמחה לישרים וה״ה אור מאימתי דנין אותו בכך משישתוה לשניהם כאחד ·

lucem absque lætitia; rectisque animo lætitiam absque luce: sed lucem justis competere, quæ eadem sit lætitia; & lætitiam rectis competere, quæ eadẽ sit lux. Quando istud sic æstimare incipiunt? Quum res ipsis ambobus simul æqualiter competit.

מדבר שנאמר בזה ואינו ענין לו והוא ענין לחבירו מאימתי הוא ענין משיצטרך לו כיצד וזאת ליהודה ויאמר שמע יי' קול יהודה תנהו ענין לשמעון שהרי שמעון היה צריך לו יותר מיהודה מנין מראובן כיון שבירך משה את ראובן וזאת ליהודה משמע זאת לשמעון ·

Ex eo quod de hoc quidem dicitur, verum huc non pertinet; sed compari competit. Quando id huic attribui incipit? Quum hoc eo indiget. Quî? Deut. 33. 7. *Idem quoque Iudæ* precatus, *amplius dixit*; *exaudi Iehova vocem Iudæ.* Attribue hoc Simeoni: quia ecce Simeon eò magis egebat, quam Juda. Vnde hoc? Ex Rubene. Quandoquidem cum Moses benedixisset Rubeni, subsequitur, *Idem quoque Iudæ*; liquet hoc Simeoni potius competere.

מצינו בגמרא מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו והוא בפרק אלו נערות ופי' כך לפי שבכוליה גמרא אומר קים ליה בדרב' מיניה ר״ל אם חייב ממון ומלקות מלקה לקי ממונא לא משלם דקים ליה בדרבא מיניה · ובחובל בחבירו יש אלו השני עונשין ממון ומלקות נאמר גם כן קים ליה בדרבא מניה ויענישו אותו מלקות ולא ממון כמו שמסיק בגמרא לזה אמרו מה לחובל בחבירו שכן הותר מכללו שמצינו חובל שאין לו עונש כלל שהוא ב״ד שנותנין

Invenimus in Gemara, Quid hoc ad eum qui proximum suum vulnerat: quum etiam à genere suo excipiatur? quod occurrit cap. Hæ puellæ. Expositio talis est. Quia per totam Gemaram dicitur, Statue in ipsum, quod in ipso gravius est, (hoc vult, Si quis debeat pecuniam & plagas, vapulando vapulabit, pecuniam non solvet: secundũ illud, Statue in ipsum, quod altero gravius est, sive Constitue ipsum in illa (conditione) quæ in ipso gravior est,) jam vero de vulnerante sive vitiante proximum, ibi hæ duæ concurrunt pœnæ, pecuniaria mulcta & plaga; dicitur etiam, Statue in ipsum, quod in ipso gravius esset: ideoq; multabunt eum plagis, non pecunia. uti in Gemara concluditur. Itaque objiciunt, Quid hoc ad eum qui proximum suum vitiat: quum etiam à genere suo excipiatur? Nam reperimus vitiantem sive vulnerantem; cui nulla omninò infligitur pœna: nimirum judices

שנותנין

qui plagas infligunt. & quandoquidem isti nihil luunt; ego etiam de reliquis vitiantibus proferam, eos pecuniam solvere, non plagas luere. Atque hoc est illud, A genere suo excipitur. Nec hoc sibi vult, quemadmodum existimant multi, ut *Quid hoc ad eum qui proximum vitiat* &c. dicatur quia ratum est penes nos, Deut. 25. 3. interdici, ne pergant cædere eum plagis, nisi 39. ut hujus dicti, Quid hoc ad vitiantem: quum etiam à genere suo excipiatur? sensus sit; quod etsi 40 plagas infligat, nihil debeat; quia dum infligit liber est, siquidē omninò non sentit, an 40, an vero 39 infligat. Hoc omninò non admittendum: nam qui plagas infligit, cum intentione infligit, quotque sint cognoscit. Hæc à Sapiente Domino meo, quem servet misericors & redimat.

שנותנין המלקות וכיון שאינו משלם כלל אף אני אביא שאר חובל דממון משלם ולא מלקות וז״ש הותר מכללו ואין ר״ל כמו שחשבו רבים מה לחובל בחברו וכו׳ לפי דקים לן שהפסוק אמר לא יוסיף להכותו במלקות אלא ל״ט ור״ל מה לחובל שכן הותר מכללו שאע״פי שיתן מלקות מ׳ אינו חייב כלום לפי שכשנותן הותר ואינו מרגיש כלל אם נותן מ׳ או ל״ט וזה אינו כלל שמי שנותן המלקות נותנו בכונה ויודע כמה הוו׳ מהחכם מורי נר״ו׳

Ex eo quod ad duos modos æqualiter se habet, cuique tu vim, quæ in ambobus præstat, attribuis, quî? Psal. 92. 13. *Iustus ut palma germinabit*. Dici poterat, Quemadmodum palma umbram non facit, neque ex ea vasa conficiunt; similiter se habent justi. Doctrinam proponendam suppeditat, *ut cedrus:* ut cedrus umbram facit, indeque vasa conficiunt; talis est justus. Si dicas, Quemadmodum cedrus fructus non profert, sic justi; doctrinam suppeditat, *ut palma*: nam palma fructum fert.

מדבר שהוקש לשתי מדות ואתה נותן לו כח ויפה שבשתיהן כיצד צדיק כתמר יפרח׳ יכול כשם שהתמר אין לו צל ואין עושין ממנו כלים כך הצדיקים ת״ל כארז מה ארז יש לו צל ועושין ממנו כלים אף הצדיק כן אי מה ארז אינו עושה פירות הצדיקים כך תלמוד לומר כתמר והתמר עושה פרי׳

Ex eo quod à compari sive ex adjuncto arguitur, quomodo? Prov. 21. 14. *Donum in abdito evertit iram* &c. Huic simile Esa. 42. 8. *Ego sum Iehova, hoc est nomen meum; & gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam* &c. sensus est, nec laudem meam sculptilibus.

מדבר שחבירו מוכיח עליו כיצד מתן בסתר יכפה אף וכו׳ כיוצא בו אני יי׳ הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן ותהלתי וכו׳ משמע ולא תהלתי לפסילים׳

Ex eo

מדבר שהוא מוכיח על חבירו כיצד קול יי' יחיל מדבר יחיל יי' מדבר קדש ׃ וכי מדבר קדש חל לבדו והלא כל המדברות חלו א״כ למה נאמר אילות מפני שהן קלות בריצה וראיה לדבר משוה רגלי כאילות ׃

מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו כיצד וישלח יהושע בן נון וכו' ראו את הארץ ואת יריחו ויריחו בכלל הארץ היתה ולמה יצתה מן הכלל ללמד שהיא שקולה כנגד כל הארץ ׃

מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חברו כיצד ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות והלא הריגת רוצח בכלל כל העונשין היתה שנאמר כאשר עשה כן יעשה לו ולמה יצאה ללמד על שאר העונשין ומה היא מלמדת עליהן לרוצח אין לוקחין כופר אבל לוקחין לשן ועין ושאר חבלות ׃

ממשל כיצד הלוך הלכו העצים למשוח עליהם מלך ואין זה כי אם משל לישראל שאמרו לעתניאל ולדבורה ולגדעון שימלכו עליהם ׃

מנין שדורשין ממעל בהגדה שנאמר

Ex eo quod adjunctum suum arguit, quî? Psal. 29. ℣s. 8. *Vox Iehovæ trepidare facit desertum, trepidare facit Iehova desertum Kadeschi.* Quid? desertum Kadeschi tantum trepidat? annon omnia deserta trepidant? Si ita est, quare dicitur ℣s. 9. *cervæ*? Quia sunt cursu veloces. Hujus rei argumentum Habac. 3. 18. *Disponit pedes meos tanquam cervarum.*

Ex eo quod in genere contentum, seorsum ab eo repetitur, ut de se aliquid doceat, quomodo? Jos. 2. ℣s. 1. *Miserat autem Iosua filius Nunis* &c. *inspicite terram istam & Ierichuntem.* At Jericho in complexu terræ continetur: quare ergo seorsum à toto repetitur? Ad docendum istam urbem ἰσοῤῥοπεῖν universæ terræ.

Ex eo quod in genere contentum, ab eo seorsum collocatur, ut de compari aliquid doceat, quî? Num. 35. ℣s. 31. *Et ne accipitote redemptionis pretium pro ullo occisore, qui sons sit dignus morte.* Annon capitale occisoris supplicium sub genere omnium pœnarum continetur, quum dicitur Lev. 24. 19. *Quemadmodum fecit, sic fiat ei?* quare igitur seorsum ponitur? Ad docendum de reliquis pœnis. Quid de ipsis docet? Pro occisore quidem non accipi redemptionis pretium; sed pretium accipi pro dente & oculo, reliquisque illatis vitiis.

E parabola, quomodo? Jud. 9. 8. *Aliquando iverunt arbores ut ungerent sibi regem.* quæ nonnisi parabola est, designans Israëlitas: qui Otnieli, Deboræ, & Gideoni dixerunt, ut sibi imperarent.

Vnde hoc, quod textum *ex antecedenti* sive *superiori* exponunt in populari sermone? Quia dicitur 2 Reg. 10. 30.

ויאמר יי' אל יהו יען אשר הטיבות לעשות הישר ובלבי עשית וכו' בנים רבעים כנגד ארבעה דורות שעמדה מלכות אחאב ונקרעה על ידו ואלו הן עמרי ואחאב ויורם ובניו ומנין שהיו לו בנים ליורם שנאמר ונרד לשלום בני המלך ובני הגבירה ·

ומנין שדורשין מכנגד באגדה שנאמר במספר הימים וכו' כיוצא בו ומשא יי' תאמרו לכן הנני ונשאתי אתכם נשוא וכן הוא אומר ותאמרו לא כי על סוס ננוס על כן תנוסון כלם בלשון שחטאו בו נדונו ·

ומנין שדורשין גימטריא בהגדה אם לחשבון הרי כבר נאמר י״ח ושלש מאות דעולה למנין אליעזר ואם לתמורת האותיות הרי כבר נאמר לב קמי בחלוף אותיות כשדים ·

ומנין שדורשים נוטריקון באגדה תלמוד לומר אברהם אב המון גוים כרמל רך מל דבר שהוא רך ונמלל ביד · והוא קללני קללה נמרצת · נואף מואבי רוצח צורר תועבה ׃

Dixit autem Iehova ad Iehu, eò quòd bene fecisti quod rectum videtur in oculis meis, & quod erat in animo meo fecisti &c. *abnepotes tui.* Hi respondent quatuor generationibus, quibus postquam regnum Achabi stetisset, illius opera excisum fuit. istæ sunt, Omri, Achabi, Jorami, ejusque filiorum. Sed unde constat, Joramum habuisse liberos? Ex eo quod dicatur 2 Reg. 10. 13. *Descendimus autem ad salutandum filios Regis & filios Augustæ.*

Vnde etiam, quod in populari sermone rem *à pari* enarrant? Ex eo quod dicatur Num. 14. 34. *pro numero dierum* &c. Huic simile exstat Jerem. 23. 38. 39. *Et onerosam prophetiam Iehovæ dicitis ... Idcirco ecce me, qui obliturus sum vestri adeo ut onus feratis.* Sic idem inquit Esa. 30. 16. *Sed dicitis, nequaquam, nam insidentes equo fugiemus; ideo fugietis* omnes. Quo sermone peccarunt, eodem judicati fuere.

Vnde, quod *adhibent* in sermone populari *formulam qua literæ expenduntur?* Si numerum iis designatum spectes; ecce jam olim dictum est, numerum trecentorum & octodecim assurgere è voce Eliezer: si verò literarum permutationem, ecce jam olim observatum fuit, Hebræa quibus Jer. 51. 1. significatur, *Cor insurgentium in me*, per literarum permutationem denotare Chaldæos.

Vnde habent, quod in expositione populari *adhibeant formulam qua literæ fermè pro vocibus accipiuntur?* Doctrinam hanc suppeditat Gen. 17. 5. *Abraham ... pater multitudinis gentium.* Sic Carmel, veluti *rach mal*, id est, res quæ tenera est & manu teritur. Item 1 Reg. 2. 8. *Et is maledixit mihi maledictione acerrima.* Hebr. *Nimretset*, quasi dicas, adulter, Moabita, homicida, hostis, abominatio.

Ita

וירט יראה ראתה נטתה·

מוקדם ומאוהר שהוא בענין אחד · כיצד ונר אלהים טרם יכבה ושמואל שוכב בהיכל יי' והלא אין ישיבה בהיכל יי' וכ"ש שכיבה ואפי' בעזרה אין ישיבה אלא למלכי בית דוד שנאמר ויבוא המלך דוד וישב בהיכל ה' ומה ת"ל שוכב אלא מוקדם הוא ונר אלהים טרם יכבה בהיכל יי' ושמואל שוכב·

דין אם למקרא ודין אם למסורת פי' אם למקרא שעושין עיקר ואם מהקריאה לדרוש כפי הדיבור הקרוי ואם למסורת פי' לדרוש עְפּ הכתב · ופלוגתא היא בכל דוכתא כגון בפרק כיצד צולין גבי בבית אחד יאכל רבי יהודה סבר יש אם למסורת ויאכל כתיב ולאוכל קא מזהיר רחמנא שלא יאכל אותו אלא במקום אחד ולא בב' ור"ש סבר יש אם למקרא ויאכל קרי ועל הפסח קא מזהיר שיאכל בחבורה אחת ולא בשתי חבורות אבל חבורה אחת בב' מקומות רשאי' ודכוותה פ"ק דסוכה סוכות סוכת רבנן סברי יש אם למסורת וכיון

Ita Num. 22. 32. vox Hebr. significans *divertit* æquivalet verbis, *metuit*, *vidit*, *declinavit.*

Ex præposito & postposito quod in eadem re occurrit, quî? 1 Sam. 3. ℣. 3. *Et quum nondum lucerna Dei exstingueretur Samuel cubabat*, *in templo Iehovæ.* At nonne illicitum erat sedere in templo Dei? quanto magis cubare? Quin etiam in atrio sedere non licebat, nisi regibus familiæ Davidis: nam dicitur 2 Sam. 7. 18. *Et ingressus est rex David, & sedit (coram Iova)* id est, in templo Jovæ. Quid ergo sibi vult *cubabat*; nisi quod præpositum fuerit? quasi dicas, Et quum nondum lucerna Dei exstingueretur in templo Jovæ; Samuel cubabat.

(Sequitur) arguendi modus, quo *principium statuitur in lectione*; *vel traditio censetur principium*. Exponitur *principium in lectione*, quod radicem & principium in lectione collocent, ut exponatur secundum verba lecta. *Principium in traditione*, hunc habet sensum, ut expositio fiat secundum scripturam. Vnde passim controversia nascitur: ut exempli gratia capite, *Quomodo assant*, ad verba Exod. 12. 46. *In una domo comedetur.* Doctor Judas opinatur principium esse traditionis, scribi enim *comedet*: adeoque edentem commoneri à Misericorde, ne illud nisi uno loco edat; non autem duobus. At D. Simeon existimat in lectione esse fundamentum, legi enim *comedetur*: adeoque de paschate monere Deum, ut uno in cœtu edatur; non verò duobus cœtibus: verum cœtui uno licitum esse, ut duobus locis edat. Huic simile exstat cap. 1. Cod. סוכה è Levit. 23. *Tuguria*, *Tugurium.* Hic magistri censuerunt, expositionis fundamentum esse in traditione. quandoquidem

ergo vox iſta bis defectivè & ſemel plenè ſcribitur, ipſas enarramus pro laterum numero in uno tugurio. At D.S.opinatur in lectione eſſe fundamentum &c. quæ ibi ſequuntur. Sed quæſtio inſtitui poteſt: nam D.Simeon qui ſtatuit lectionem eſſe præcipuam, idem ipſe in exponendo adhibet cap. I. קדושין lectionem & traditionem ſimul, ad verba Exod. 21. 8. *perfide agendo cum ea.* quæ (verba in Hebr. textu) exponit cum iſta perfidè agendi, tum veſtimenti ſignificatione; quibus lectionem & traditionem complectitur: ſicuti ibidem explicatur. Ideoque ait D. S. J. eodem loco: quod ubicunque ambas ſtatuere licet, exponant lectionem & traditionem, fatentibus id omnibus; quia fruſtra conſcriptæ non ſunt: ut in illo Cod. קדושין. ſed ubi ſibi invicem contradicunt, & ſi textus ſecundũ hanc (exponatur;) ſecundum illam nequeat, tum diſſentiant: & hic Magiſter lectionem præcipuam cenſeat; alter verò traditionem præcipuam judicet. In illo autem Codicis סוכה ſecum invicem pugnant: nam ſi tria latera approbes, lectionem non expones; ſi verò improbes, non expones traditionem. Eſt præterea aliarum rerum accurata conſideratio in additamentis cap. I. סוכה: videas iſtic; hic non eſt protrahendi locus.

Modus, quo *duo ſcripta S. eódem recidentia aliud docent*. Controverſia hîc eſt, per totam Gemaram. quidam dicit, Aliud non docent; alter dicit, Docent:

שנכתבו ב' חסרים וא' מלא דרשינן להו למנין הדפנות בסוכה אחת ׃ ור"ש סבר יש אם למקרא וכו' כדאיתא התם ויש לשאול דר"ש דקאמר יש אם למקרא הוא גופיה קא דריש בפ"ק דקדושין מקרא ומסו' ביחד גבי בבגדו בה דדריש לשון בגידה ובגד והיינו מקרא ומסורת כדמפרש התם לכך אומר ר"שי לשם דהיכא דיש לקיום שניהם דורשים מקרא ומסורת לכ"ע דהלא להנם נכתבו כי ההיא דקדושין אבל היכא דמכחישי להדדי ואי איתיה להאי ליתיה להאי בהא פליגי מר סבר מקרא עיקר ומר סבר מסורת עיקר וההוא דסוכה מכחישין הם אם ג' דפנות הכשרת לא תדרוש מקרא ואם תפסול לא תדרוש מסורת ׃ ויש עוד דקדוק דברים בתוספות פ"ק דסוכה עיין שם וכאן אין מקום להאריך ׃

דין שני כתובים הבאין כאחד ומלמדין ׃ פלוגתא היא בבוליה גמר' איכא מ"ד אין מלמדין ואיכא מ"ד מלמדין אבל ג' כתובים הבאין כאחד דמצי גמיר חד מחבריה בבנין אב כלו'

ſed tria ſcripta quæ eodem recidunt, quorum unum ex altero omninò addiſci poteſt per *conſtitutionem principii*,(aliud non docent.)quaſi dicas, Miſeri-

דליכתוב רחמנא חד מניהו ולגמור
אידך מני' ומדאצטריך למכתב
תרווייהו גלי לך קרא דדוקא הני
אבל אחריני לא · שלכך טרח
וכתב את שניהם הילכך אין
מלמדין פי' לעלמא · וב' מלמדים
סל' דאע"ג דאתיא חד מחבריה
מ"מ מילתא דאתיא בבנין אב
טרח וכתב לה קרא כמ"ש בריש
קדושין גבי ק"ו מילתא דאתיא
בק"ו טרח וכתב לה קרא הילכך
שפיר אל' דמלמדין · אבל ג'
כתובים הבאין כאחד דכל האי
לא טרח קרא לדברי הכל אין
מלמדין דודאי גלי לך קרא כהני
ג' לאפוקי כולהו אחריני דעלמא
כך הטעם בכריתות · ויש לך
לדעת דאין צורך דאיזה משניהם
יהיה מיותר וגמיר מחבריה אלא
אפילו א' לבד מיותר והא' צריך
ואין יכול ללמוד מחבירו אפ"ה
שפיר חשיב שני כתובין הבאין
כאחד משום דסוף סוף ליכתוב
הצריך וליתי חבריה מניה והכי
מוכח בפרק שני דקדושין גבי
המקדש בערלה וכלאי הכרם
דקתני מכרן וקדש בדמיהן מ
מקודשת ופריך בגמרא ולילוף
מע"א דתופסת דמיא וכו' ·

Misericordem eorum unum ſcribere potuiſſe, adeoque illa ab hoc perdiſcenda; quia a. neceſſe fuit inſuper ambo ſcribere, patefeciſſe tibi Scripturam, præciſe iſta intelligenda, non item alia: nam ideo cum labore duo iſta ſcripta fuiſſe: ideoque aliud inde non addiſci, nimirum ne unum quidẽ. Verum duo aliud docere iſti N. videntur: quia licet alterum è compari ſuo fluat; nihilo ſecius id quod per *conſtitutionem principii* promanat, cum moleſtia conſignavit Scriptura. Quemadmodum dicitur initio קדושין, ubi occurrit argumentum ab impari, Id quod argumento ab impari conſtat, cum moleſtia conſignavit Scriptura: itaque concinnum eſſe ut aliud doceant, illi reſpondit. At tria ſcripta quæ eodem recidunt (Scriptura enim adeo non laborat omnium conſenſu) aliud non docent: manifeſtè enim tibi Scriptura patefacit tribus iſtis, omnia alia quæ ullibi reperiuntur, excludenda. Hujuſmodi ratio in libro כריתות. Scias autem oportet, neceſſe non eſſe ut unumquodque ex ambobus iſtis ſuperfluum ſit, & ex compari ſuo perdiſcatur; ſed etiamſi unum tantum ſit ſuperfluum, alterum verò neceſſarium, quod è compari addiſci nequeat; etiam eo modo concinnè cenſeri duo ſcripta eodem recidentia. Etenim huc tandem res evadet, ſcribendum fuiſſe neceſſarium, & compar ejus ex eo deducendum. Ita arguitur cap. 2. קדושי' ad verba, Deſponſans arborum præputio & heterogeneis vineę. Vbi legitur, Si quis ea vendiderit & deſponſaverit pretio ipſorum, deſponſata cenſetur: & in Gemara objicitur, At diſci hoc poterat ex idololatria quæ pretia retinet, &c.

ומשני משום דהוי ע״א ושביעית שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין כלומר מרגלי רחמנא בע״א ושביעית מכלל דבכל איסורין שבתורה הדמים מותרים ואע״ג דשביעית לא יליף מע״א דאיכא למיפרך מה לע״א שכן אסורה בהנאה אפ״ה כיון דע״א יליף משביעית חשיב שני כתובים הבאים כאחד וכן אומר הגמרא בהדיוא התם פ״ק גבי מצה והקהל דאפילו בכה״ג חשיב שני כתובים הבאים כאחד·

דין אין מוקדם ומאוחר בתורה דוקא בב׳ פרשיו׳ אבל בחד פרשה יש מוקדם ויש מאוחר דאל״כ כלל ופרט דילמא פרט וכלל הוא ופרט וכלל דילמא כלל ופרט הוא אלא ודאי כדאמרן והכי מסיק בגמרא דזבחים וכמ״ש למעלה בדיני כלל ופרט·

דין עירוב פרשיות · פי׳ פסוק שהוא מפרשה אחרת ונתערב בכאן שאינו מקומו עוקרין אותו מזו ונותנין אותו במקומו כדקאמר בפרק הגוזל קמא גבי הא דאמר רבי יוחנן הטוען טענת גנב בפקדון אינו חייב עד שיודה

verum respondetur, Quia hoc de idololatria & illud de anni septimi proventu sunt duo scripta eodem recidentia, quæ aliud non docent. quasi dicas, ex eo quod patefecit Misericors in idololatria & anni septimi proventu, concluderetur quod in omnibus interdictis legalibus pretia sint licita. At quamvis illud de anni septimi proventu nō discatur ex idololatriæ conditione (quia objici posset, Quid huic cum idololatria, ubi etiam interdictum est lucrum?) nihilominus quandoquidem istud de idololatria discitur ex anni septimi proventu, censentur duo scripta quæ eodem recidunt. Atque ita loquitur Gemara manifeste illo loco cap. 1. ad verba, *jurgium & cœtus:* quod etiam in istiusmodi reputentur duo scripta quæ eodem recidunt.

Modus, quo *prius & posterius in lege non esse statuitur:* nimirum in duabus sectionibus. sed in una sectione agnoscitur prius, ut & posterius. Etenim ni ita esset, Generale cum sequenti speciali esset forte Speciale cum sequenti generali: vicissim Speciale cum sequenti generali esset forte Generale cum sequenti speciali. Verum manifestè ita est, uti diximus. Sic etiam concluditur in Gemara Cod. זבחים: idque quemadmodum supra diximus in argumento *Generale cum speciali.*

Modus (sequitur) quo *confunduntur sectiones.* Sensus est, Textum, qui est alterius sectionis, & hic commiscetur, ubi locum non habet, hinc extirpant & loco proprio collocant. Vt dicitur c. *Rapiens* Cod. Babæ primæ, ad verba, Ecce quod dicit D. Johannes, Qui arguitur furti in deposito, non tenetur donec de parte fateatur.

במקצת ופליגא דרבי חייא ברבי יוסף דאמר עירוב פרשיות כתוב כאן דכי כתוב כי הוא זה אלוה הוא דכתיב פי' האי קרא דאשר יאמר כי הוא זה דהיינו מודה במקצת הל"ל למכתביה באם כסף תלוה דהתם קאי כדמפרש טעמא התם ואלו הך פרשה דפקדון בלא הודה במקצת נמי חייב וזו דעת רש"י בעירוב פרשיות ואחרים פירשו דדין עירוב פרשיות אינו עוקר לגמרי הפסוק מהפרשה שנכתב בה דא"כ אין זה עירוב פרשיו' כי אם עיקור פרשיות אלא ר"ל דקאי הכא והכא · והיינו עירוב פרשיות שמערב הפרשיות ועומד בשניהם ·

דין גורעין ומוסיפין פי' ראות כתובה בתיבה שגורעין אותה מתיבה זו ומוסיפי' אותה בתיבה אחרת ודורשין הכתוב בכך כי הא דפ' יש נוחלין גבי ונתתם את נחלתו לשארו דדריש הכי ונתתם את נחלת שארו לו מלמד שהבעל יורש את אשתו · כלומר גורעין ואו מה"ו דנחלתו ומוסיפין על למד דלשארו ודורשין וו' למ"ד לו · והוה ליה ו ונתתם את נחלת שארו לו

tur. Et diſcrepat quod Doctor Hija dicit, f. Doctoris Joſephi: qui confuſionem ſectionum hic eſſe ait; nam quum ſcribitur Exod. 22.9. *quod illud ſit* (potius *illum ipſum eſſe*) de eo qui mutuatus eſt ſcriptum eſſe. Senſus eſt, iſtum paragraphum Exod. 22. *qui dixerit illud eſſe*, (qui eſt ille partem confitens) ſcribi debuiſſe ubi Exod. 22.25. legimus, *Si pecuniam mutuaveris*, quod eò referatur; quemadmodum illic ratio exponitur. & ecce in iſta de depoſito ſectione, reus quamvis de parte non fateatur, etiam tenetur. Hæc eſt D. S. J. ſententia de confuſione ſectionum. Alii ſic enarrant modum, quo ſectiones confunduntur: eo non omninò textum extirpari è ſectione in qua ſcribitur: quia ſi ita eſſet, non foret ſectionum confuſio; ſed extirpatio. verum hunc eſſe ſenſum, quod huc & illuc textus referatur: atque iſtum modum eſſe ſectionum mixtionem, quo miſcentur ſectiones, & textus in ipſis ambabus locum habet.

Modus, quo *auferunt & addunt*. Senſus eſt, quod cum ſcripta eſt litera in voce quadam, eam auferunt ex hac voce, & in alia voce eandem addunt; adeoque textum ſic exponunt. Sicut illud cap. *Sunt qui poſſeſſores fiunt*, ad verba Num. 27. 11. *tunc tradetis poſſeſſionem ejus neceſſario ejus*. Quod ita enarratur, tum tradetis poſſeſſionem neceſſarii ejus ei: ut doceatur, maritum uxoris hæredem eſſe. quaſi dicas, auferri *vau* ex נחלתו *poſſeſſionem ejus*, addique ipſi *lamed* vocis לשארו *neceſſario ejus*, atque exponi vau & lamed לו *ei*: adeo ut fiat, Tum tradetis poſſeſſionem neceſſarii ejus (ſive carnis ejus) ei. Ita

וכן

passim. Verum hoc strictè ita accipiendum, ut in vocis principio aut fine sit, quod auferunt & addunt; sed non in medio. Quemadmodum dicit D. S. J. capite *Aurum*, ubi de consecrato, quum citatur Lev.27.11. *& addet quintam pecuniæ æstimationis tuæ super eam.* dicit inquam, quod ubi sumis *vau* ex Hebr. *& addet*, idque adjicis ad *quintam*; inde exurgit *quintam ejus*. Amplius scribit D. S. J. Quod verò non adjicimus *vau* Hebraicorum *& addet* voci *quintam*, inter duas ultimas literas, ut inde exurgat *quintas*, quasi dicas, quintas multas; id fit quia in medio vocis nunquam addunt, sed ipsius initio aut fine: verum in medio uti est, ita manet. Atque insuper D. S. J. in demonstratione prolixus est: vide locum in commentario. Nec quadrat ut in hujusmodi objiciamus, Culter acutus dissecat ipsos paragraphos; uti passim in enarrando dicitur: quia non vocatur dissectio, nisi præcisè in vocibus, quò hæc vox illi præponatur; sed in literis non est dissectio. Quemadmodum illic dicunt initio, ad hunc paragraphum Num. 27.11. *Tum tradetis possessionem ejus.* ubi Abæus solutionem apponere cogitans, sic disponit, Tum tradetis possessionem ejus ei qui proximus est necessario ejus, & possidebit eam. Cui regerit Rabba, Culterne acutus dissecat ipsos paragraphos? sensus est, Culterne acutus secat & discindit Scripturam? & facit *necessarium ejus* qui præcedit, sequi; & *propinquum ejus* qui sequitur, præcedere facit? Ita similia omnia passim. Est etiam Doctor Misnicus, qui in exponendo non adhibet modum, quo

וכן בכל דוכתא ודוקא בריש התיבא או בסופה הוא דגורעין ומוסיפין אבל באמצע לא ׃ כמ״ש רש״י בפרק הזהב גבי הקדש כתיב ויסף חמישית כסף ערכך עליו דכי שקלת וו׳ דויסף ושדית ליה אחמישית הל׳ חמישיתו וכתב רש״י הא דלא שדינ׳ וו׳ דויסף אחמישית בין יוד לתיו והוה ליה חמישיו׳ כלומר חמישיות הרבה משום דבאמצע התיבה לעולם אין מוסיפין אלא בראשה או בסופה אבל באמצע כדקאי קאי ׃ ועוד האריך רש״י בראיה עיין שם בפי׳ ולא שייך למיפרך בכה״ג סכינא חריפ׳ מ מפסקינהו לקראי כדפריש בכל דוכת׳ משום דלא מיקרי׳ הפסקה אלא דוקא בתיבות להקדים תיבה זו לזו אבל באותיות לא הוי הפסק כדאמרי׳ התם מ מעיקרא גבי הך קרא ונתתם את נחלתו דסבר אביי למימר תירוץ ואומר הכי ונתת׳ את נחלתו לקרוב אל שארו וירש אותה ואמר ליה רבה סכינא חריפה מפסקינהו לקראי פי׳ סכין חד חותך ומפסיק ה הכתוב ועושה שארו המוקדם מאוחר והקרוב אליו המאוחר עושהו מוקדם וכן כל כה״ג בכל דוכתא ואית תנא דלא דריש

auferunt

גורעין ומוסיפין כדאיתא התם ׃
דין סרוס המקרא בכולה דוכתא אמרינן סרס המקרא ודורשהו כמו עת לעשות ליו' הפרו תורתך דרשי' הפרו תורתך משו' דעת לעשות ליו' וכה"ג ׃
דין מקרא נדרש לפניו או לפני פניו פלוגתא היא בפרק במה מדליקין גבי בעון ביטול תורה בנים מתים וו"א בעון מזוזה ׃ ופלוגתייהו במקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו ׃ פי' קרא דלמען ירבו ימיכם נדרש לפני פניו ואקרא דלקמיה קאי דמשתעי בדברי תורה דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ׃ ומ"ד בעון מזוזה קסבר מקרא נדרש לפניו ולפני פניו ודכוותיה במציעא פרק השואל גבי וכי ישאל וכן בכל דוכתא ׃ וכן יש דעות הבות אם המקרא נדרש לאחריו או אין נדרש לאחריו בפרק כ"ד דמנחות יעוין שם בגמרא ׃
דין דורשין תחלות פלוגתא היא דתנאי ׃ איכא מ"ד אין דורשין תחלות ׃ ואיכ' מ"ד דורשין פי' תחלות המקרא הראשון דאמרינן לגופיה איצטריך ולא לדרשא כגון

auferunt & addunt: ſicuti illic habetur.

De modo invertendi Scripturam paſſim ita loquimur, *Inverte Scripturam & expone eam.* Vt illud Pſal. 119. 126. *Tempus eſt colendi Deum, irritam faciunt legem tuam*; ſic enarramus, Irritam faciunt legem tuam, quia norunt tempus eſſe colendi Deum. (ſc. præter ordinem.) Sic ſimilia.

Modus, quo *Scriptura ex antecedentibus, & antecedentium antecedentibus exponitur*, controverſiam parit capite, *Quo accendunt?* ubi legimus, Ob iniquitatem omittendi legem moriuntur liberi; alii dicunt, ob iniquitatem circa poſtes. Et eorum diſcrepantia in eo eſt, quod Scriptura exponatur ex antecedenti; non antecedentis antecedenti. Senſus eſt: paragraphus Deut. 11. 21. *ut multiplicentur dies veſtri*, ex antecedentis antecedenti exponitur, & ad Scripturam priorem refertur, quæ agit de verbis legis, quum ſcribitur ℣ſ. 19. *& docebitis ea filios veſtros.* ſed qui dicit, *ob iniquitatem circa poſtes*, Scripturam ex antecedenti, aut antecedentis antecedente exponi opinatur. Simile occurrit in Baba media, capite *Commodato accipiens*, ad verba, *Et quum commodatò accipit.* Ita paſſim. Sic variæ ſunt opiniones, an Scriptura è ſequentibus exponenda; an verò non exponatur è ſequentibus, c. 24. מנחות. Conſulatur ibi Gemara.

Modus, quo *in ſubtili indagine, prima attendunt*, controverſus eſt apud Doctores Miſnicos. Eſt qui aſſerit, prima in ſubtili indagine negligi; eſt etiam qui affirmat, in indagine ad prima attendi. Exponitur *prima* de prima Scriptura: de qua dicimus, Pro ſe ipſa requiritur; non verò ad ſubtilem indaginem. Quemadmodum

initio Sanedrin. Quum dicitur Ex. 22. 8. 9. *Tunc sistetur dominus illius domus coram ipsis magistratibus ... ad ipsos magistratus ... quem condemnabunt magistratus.* Ecce hic tria: & possunt in subtili enarratione omnia ista illic ad numerum referri; sed concluditur, non attendi ad prima verba. quasi dicas, prima Scriptura, quia pro se ipsa est necessaria, ad numerum non pertinet. Ita similia omnia.

De arguendi modo, *Auxesis post auxesin, & diminutio post diminutionem*; passim dicere solemus, Non est augmentum post augmentum nisi ad minuendum; nec est diminutio post diminutionem nisi ad augendum. Qui modus consideratione opus habet: nam multis locis invenimus diminutionem post diminutionem, ubi totum illud in exponendo ad minuendum refertur. Vti in hoc, quum dicimus ad Levit. 1. 2. *ex jumentis, ex bobus, ex ovibus sive capris:* illud *ex jumentis* ad excludendum quod ad idololatriam fuit adhibitum; istud *ex bobus*, ad excludendum quod idololatriæ destinatum fuit; hoc *ex ovibus sive è capris*, ad excludendum quæ nefariè coierunt. & similia passim. Ita etiam augmentum post augmentum exponitur in exoticis Doctoris Eliezeris f. Doct. Josis Galilæi; uti dictum fuit supra. Quocirca est qui asserit, quod cum dicimus augmentum post augmentum nonnisi ad diminuendum facere; pariterque diminutionem post diminutionem nonnisi ad augendum, id præcise accipiendum, quum non possumus exponere & statuere augmenta & diminutiones ipsas: tum enim nos palam asseverare, Scripturam hyperbolen in augmentis adhi-

בריש סנהדרין ונקרב בעל הבית אל האלהים עד האלהים אשר ירשיעון אלהים הרי כאן ג' ואיכא למדרשינהו כולהו התם למניינא ואסיק דאין דורשין תחלות כלומר המקרא הראשון משום דלגופיה איצטריך ולא למניינא וכן כל כה"ג׃

דין ריבוי אחר ריבוי ומיעוט אחר מיעוט בכל דוכתא אמרינן אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות׃ ודין זה צ"ע דבכמה דוכתין אשכחן מיעוט אחר מיעוט ודריש כולהו למעט כגון הך דקאמרינן מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן׃ מן הבהמה להוציא את הנעבד מן הבקר להוציא את המוקצה ומן הצאן להוציא רובע ונרבע וכיוצא בו בכמה דוכתי' וכן ריבוי אחר ריבוי דריש להו בברייתא דרבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי כמ"ש למעלה׃ לכך יש מי שאומ' דכי אמרינן אין ריבוי אהר ריבוי אלא למעט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות׃ דוקא שאין לנו לדרוש ולקיים הריבויי' או המיעוטי' דאז אמרינן ודאי שהכתוב הפליג בריבויי'

לרמוז שיש בדבר מיעוט והפליג במיעוטין לרמוז שיש בדבר ריבוי : אבל היכא דאיפשר לדרוש ולקיים הריבויי' או המיעוטי' דרשינן להו ומוקמינן להו אדיניהו ר"ל הריבויי' לרבות והמיעוטי' למעט כאותן שכתבתי ויש להוסיף בכאן דיש לומר דכשאמרינן אין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט או איפכ' דאם הכונה היתה כשאו' רבויין למעט הל"ל מיעוט אחד וסגיא ליה או איפכא במיעוט אחר מיעוט ועוד איך נראה בריבויין דאתו למעוטי ובמיעוטין דאתו לרבויי י"ל דכשאומר מיעוט אחר מיעוט הוא מרבה בזה האופן המיעוט הראשון שאומר במשל ממעט ארבעה אנשים מפעולה אחת חוזר המיעוט השני וממעט השנים מהם אם כן הוא מרבה האחרים שיעשו הפעולה הנזכרת וכן ברבוי אחר ריבוי הראשון משמע רבוי כללי בא הרבוי הב' לומר וזה הרבוי אינו משמע כללי אלא פרטי במה שמרבה ולא בדבר זולתו כך נ"ל ·

דין פרשה שנאמרה ונשנית ק"ל כל פרשה שנאמרה ונשנית לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש בה פוק ותשכח ·

adhibere, quò in re ipſa diminutionem eſſe innuat; pariterque in diminutionibus, quò innuat in re ipſa augmentum latere. ſed ubi poſſibile eſt exponere & ſtatuere augmenta aut diminutiones, nos exponere & ſtatuere ipſa ſecundum eorum rationes; id eſt augmenta ad augendum, & diminutiones ad diminuendum: ut illa quæ ſcripſi. Hic addi poteſt, quod dici queat, cum aſſerimus augmentum poſt augmentum nonniſi ad minuendum facere; aut vice verſa: ſi intentio eſſet quum augmenta ponuntur, minuere; debere autorem proferre diminutionem unam, eamque ei ſufficere; aut contra in diminutione poſt diminutionem. Præterea, quî probabile eſt in augmentis, ea ad minuendum venire? & in diminutionibus, eas ad augendum procedere? Reſponderi poteſt: quum autor profert diminutionem poſt diminutionem, eum hoc modo primam quam dixerat diminutionem augere. Exempli gratia: cum excluſit quatuor homines ab una actione, redit ſecunda diminutio & eorum duos excludit. quum hoc fit, auget reliquos qui patrabunt actionẽ commemoratam. Similiter in augmento: poſt augmentum prius, nimirum augmentum generale, venit augmentum ſecundum: ut indicetur, quod augmentum hoc non cenſeatur generale; ſed ſpeciale, in eo quod auget ſubſiſtens, non verò in ullo alio. Ita mihi videtur.

De modo, quo *ſectio propoſita mutatur*, ſtatutum nobis eſt, Omnis ſectio quæ proponitur & mutatur, non mutatur niſi ob id quod in ipſa innovatur. Progredere & invenies.

Modus distinctionum. Multæ ſunt in lege diſtinctiones, à ſe invicem differentes: ne res vel ſectiones commiſceantur. Plurimæ autem diſtinctiones ſunt per interſtitium, quod inter ſectiones, vel res ipſas intercedit. ſunt etiam diſtinctiones, quibus interſtitium non ſufficit; ſed verſus ſuperfluus inſeritur, ut magis diſtinguat cum interſtitio, ne ſectiones confundantur. Quemadmodum ſub finem ſectionis *Phineas* Num. 30. 1. ubi ſcriptum, *Hæc retulit Moſes ad filios Iſraelis; ſecundum omnia quæ præceperat Iehova.* Hic verſus ſcriptus fuit ad diſtinguendum inter votiva altaris, de quibus antea ſcriptum erat c. 29. 39. *votiva veſtra & voluntariæ oblationes veſtræ*; & votiva interdicti, de quibus poſtea ſcribitur in ſectione, *Primores tribuum*: idq; ne hæc illis aſſimilentur. quemadmodum ſuo loco exponitur. Sunt etiam commata, quibus etſi inter ſe habeant pauſas, quæ ſunt diſtinctiones accentuum, hoc non ſufficit; ſed vox in commatis fine ſcribitur, ne cum ſubſequenti commiſceatur. Vt Num. 31. 17. *Omnem quoque mulierem, quæ cognovit virum concubitu maris, occidite.* hoc quorſum dicitur? nonne jam antea dictum erat *Occidite*, initio commatis? Sed id factum fuit, quò res iſta diſtingueretur, ne confunderetur cum ✡ſ. 18. *omnes verò parvulos . . . vivos conſervate.* Eſt etiam ubi nulla omninò memoratarum diſtinctionum opus eſt; ſed ſufficit diſtinctio accentus Atnahta: ut habetur c. 1. חגיגה.

Invenimus *occaſiones* in Scripturis locum habere; ſicut invenimus in Miſna & Exoticis.

דין ההפסקות הרבה הפסקות בתורה חלוקות זו מזו כדי שלא יתערב ענין לענין פרשה לפרשה ורוב ההפסקות הם ע״י הריוח שבין פרשה לפרשה או בין ענין לענין ׃ ויש הפסקות שאין די בריוח ונותן פסוק מיותר להפסיק יותר עם הריוח כדי שלא יתערבו הפרשיות כגון בסוף פרשת פנחס דכתיב ויאמר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה יו׳ פסוק זה נכתב להפסיק בין נדרי מזבח דכתיב קמיה נדריכם ונדבותיכם ובין נדרי איסור דכתיב בתריה פרשת ראשי המטות שלא ידמו זה לזה כמו שמפורש במקומו ויש פסוקים שאעפ״י שיש ביניהם נקודות דהיינו פיסוקי טעמי׳ אין די בכך וכותב תיבה בסוף הפסוק שלא יתערב עם של אחריו כגון וכל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו למה נאמר והלא כבר נאמר הרגו בראש הפסוק אלא להפסיק הענין שלא יתערב עם וכל הטף החיו ׃ ויש שאין צריך שום הפסקה מההפסקות הנזכרות ודי לו בהפסק טעם אתנחתא כדאיתא בפ״ק דחגיגה ׃

מצינו איידי במקראות כמו שמצינו במשנה וברייתא

פרק מרובה רגל ברגל למה לי איידי דכתיב יד ביד כתב נמי רגל ברגל ·

דין לאו שבכללות קל בכל דוכתא לאו שבכללות אין לוקין עליו א"ד תרתי הוא דלא לקי הא חדא מילקא לקי · וא"ר אפילו חדא לא לקי דהא לא מיוחד ליה לאו מיוחד · וענין לאו שבכללות רבו בו הדעות והמחוור שבכלן דלא מקרי לאו שבכללות אלא כגון שהוציא הכתוב הרבה דברים בשם א' כגון לא תאכלו על הדם דדרשינן מיניה כמה ענינים או אפילו הוציאם בכמה שמות אלא שיש להם שם אחד יכלול כולם כמו ולחם וקלי וכרמל שכלולי' בשם אחד כל כה"ג מיקרי לאו שבכללות אבל כשאין להם שם אחד יכלול את כלם אינו נקר' לאו שבכללות ואע"פ שכללן בלאו אחד ׃ כגון הך דמנחות גבי שאור ודבש דאתמר המעלה שאור ודבש על גבי המזבח לוקה משום שאור ולוקה משום דבש וכן כל כה"ג·

דין עשה דוחה לא תעשה גרסינן ביבמות פרק כיצד אמר רל כל מקום שאתה מוצא

cis. Exempli gratia, capite *Frequentior eſt:* Quorſum mihi Deut. 19. 21. *pes pro pede?* Occaſione ejus quod ſcriptum erat, *manus pro manu*, ſcripſit etiam *pes pro pede.*

De modo, *Interdictum quod in generali continetur*, hoc nobis ſtatutum paſſim eſt, Ob interdictum in generali contentum non vapulant. Eſt qui aſſerit, bis quidem non vapulare; at ſemel omninò vapulare: alius aſſeverat, ne ſemel quidem vapulare; quod ecce interdictum ſpeciale ipſi ſpecificè non præſcripſerit legiſlator. In hoc verò negotio interdicti in genere contenti multiplicantur opiniones: ſed hæc eſt ipſarum omnium elegantiſſima; non vocari interdictum in genere contentum, niſi quum Scriptura uno nomine multa effert. Exempli gratia, Levit. 19. 26. *Ne comeditote cum ſanguine:* unde plurima ſubtili indagine eruimus. Vel etiamſi efferat illa multis nominibus; modo unum nomen ſortiantur, quod ipſa omnia complectatur. ut Levit. 23. 14. *panis, toſtæ ariſtæ & ſpicæ virentes:* quæ uno nomine comprehenduntur. Omnia ejuſmodi veniunt nomine interdicti quod in generali continetur. Verum ubi nomen unum non habent, quod ipſa omnia complectitur, non veniunt nomine interdicti in genere contenti; quamvis uno interdicto comprehendantur. Quemadmodum iſtud Cod. מנחות, ad verba Lev. 2. 11. *Fermentum & mel:* ubi dicitur, Qui offert fermentum & mel in altari, vapulat fermenti nomine, & vapulat mellis nomine. Ita ſimilia omnia.

De modo, quo *præceptum pellit interdictum*, legimus in יבמות capite, Quomodo? dixiſſe D. Levim, Vbicunque reperis præceptum &

עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניה' מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה ורבים יתמהו איך יבא עשה הקל וידחה לא תעשה החמור ׀ ועתה דע והבן טעמו של דבר וזה כי העשה תנאי הוא בלא תעשה כאלו תאמר דלא תעשה כך אלא בדבר פלו' והוא אמרם ז״ל מחלליה מות יומת וביום השבת שני כבשים בדיבור אחד נאמרו והוא ענין התנאי שכתבתי הילכך אמרינן דהוי עשה ללא תעשה ויש בזה חלוקות בחדרי הגמרא ונלאתי לכותבן·

דין איסור כולל ואיסור מוסיף· ההפרש שיש ביניה' הוא כך דאיסו' כולל קרי היכא דאין האיסור האחרון מוסיף על האיסור הראשון כלום אבל מרבה איסורי' על האדם מדברים אחרים כגון נבלה ביה״ שלא בא לאוסרה אלא באכילה ובאכילה כבר אסורה משום נבלה נמצא שלא הוסיף עליה איסור האחרון כלום אבל ריבה איסורין על האדם לאוסרו בכל האוכלין שבעולם ואמרינן מגו דחייל יה״ לואסר בשאר אוכלין משום יה״ כולל נמי את הנבלה עמהם להתחייב בה משום יה״ ואיסור מוסיף

interdictum, si possis utrumque præstare, bene est; sin minus, procedat præceptũ, & pellat interdictum. Et multi mirantur, quî procederet præceptũ quod leve, & propelleret interdictum quod grave est. Itaq; jam cognosce & intellige rei rationem. quæ hæc est, pręceptum esse conditionẽ in interdicto: quasi dicas, Ne sic facias, nisi hac N. in re. Hic est sermo Sapientum l. m. quum Exod. 31. 14. legitur, *Profanantium illud* quisque *omnino morti traditor*, & Num. 28. 9. *Die autem sabbathi bini agni*; hæc uno contextu dicta censeri. Ista est conditionis ratio, quam scripsi. Igitur dicimus, Pręceptum pellit interdictum: de quo controversiæ sunt in Gemaræ penetralibus, easque asscribere gravatus sum.

Arguendi modus, *Prohibitio complectens*, *& Prohibitio superaddens*. differentia inter eas ita se habet: quod prohibitio complectens vocetur, quum prohibitio posterior nihil addit prohibitioni priori; sed auget prohibitiones ratione hominis, è rebus aliis. Ex. gratia, morticinum in die expiationis: ubi non progreditur (legislator) ad ipsum prohibendum, nisi quoad esum; & hoc respectu jam antea erat prohibitum, quà morticinum. Deprehenditur, nihil ei addere prohibitionem posteriorem; sed augere prohibitiones hominis respectu, ut ipsi omnibus omninò cibis interdicat. Vnde dicimus, Quandoquidem contingit ut die expiationis interdicatur reliquis cibis propter rationem istius diei; cum iis etiam morticinum Deus complectitur, ut ejus nomine reus fiat homo ob diem expiationis. At prohibitio addens est,

הוא דמוסיף על נושא האסור הראשון דבר שהיה מותר בו כגון התיכת חלב של הקדש דאסור לאכלו משום חלב ומותר לגבוה למזבח נעשה נותר נוסף עליו איסור למי שהיה מותר לו ונפסל להקטר' הכא אמרינן מתוך שחל עליו שם נותר אצל גבוה חל עליו שם נותר אצל האדם האוכלו להתחייב משום חלב ומשום נותר ·

דין דברה תורה כלשון בני אדם איכא מאן דאית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ולא דרשינן הכפולות ואיכא מאן דלית ליה הכי ודרשינן הכפולות : ויש לדקדק דר"ש הוא דאית ליה דברה תורה כלשון בני אדם ואיהו גופיה דריש בפרק אלו מציאות גבי עזוב תעזוב והקם תקים כך אומר ר"י דכי קאמר דברה תורה כלשון בני אדם היינו דוקא בשיש הוכחה בפסוק שלא לדרוש הכפולות כגון העבט תעביטנו דלא דריש ליה ר"ש יש לו ואינו רוצה להתפרנס ונזקקין לו דהא כתיב די מחסורו כדאיתא התם אבל כשאין הוכחה מתוך הכתוב דרשינן הכפולות ולא אמרינן

est, quæ addit prioris prohibitionis ſubjecto aliquid, quod in eo licitum erat. Exempli gratia: particula adipis ipſius conſecrati, quam edere non licet adipis nomine; ſed licita eſt, quæ Altiſſimo in altari offeratur: hæc particula ſi fiat reſidua (id eſt, ultra tempus ſervetur,) ipſi prohibitio additur reſpectu ejus cui offerri poterat, & rejectanea fit ad adolendum. Hic dicimus, Quia in illam cadit hæc cōditio, ut reſidua ſit ratione Altiſſimi; in ipſam etiam cadit ut reſidua ſit reſpectu hominis eam edentis: adeo ut reus fiat cum adipis; tum reſidui nomine.

Denique hic eſt modorum ultimus, *Loquitur lex phraſibus filiorum hominis.* Nonnemo eſt, cui probatur, Legem uti phraſibus filiorum hominis, nec nos ſubtiliter exponere repetitiones: alius verò eſt, cui illud improbatur; ſed nos ſubtiliter repetitiones exponere. Atque conſiderandum accuratè, quod D. Simeon is ſit, cui probatur, legē uti phraſibus humanis, & ipſe idem ſubtilem indaginem adhibeat: capite *Hæc inventa*, ad locum Exod. 23. 5. *auxiliando auxiliaberis cum eo*, & Deut. 22. 4. *erigendo eriges.* Ita dicit Doct. Juda, illum quum ait, Legem uti phraſibus filiorum hominis; id præciſè intelligere, quum demonſtratur ex textu, non eſſe ſubtili indagine attendendum ad repetitiones. ut Deut. 15. 8. *mutuando mutuabis ei:* quod non acutè enarrat D. Simeon, Sint ei facultates, nec ali velit, tum ipſi omnem curam adhibeant: nam ecce ſequitur, *quantum ſatis eſt indigentiæ ejus*; quemadmodum illic videre eſt. Sed quum ex Scriptura id oſtendi nequit, ſubtiliter attendimus ad repetitiones;

nec dicimus legem loqui ſecundum ſermonem filiorum hominis.

אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם ·

TRACTATVS V.

De modis decidendi: quem diviſi in tria capita.

השער החמישי

בדרכי הפסק וחלקתיו לשלשה פרקים

Caput primum, ſecundum quem è Miſnicis Doctoribus ſtatuatur contra ſuum diſſentientem.

Caput ſecundum, ſimiliter docet de Gemaricis, ſecundum quem ſtatuatur contra ſuum adverſarium.

Caput tertium, continet notiſſimas regulas de conſtitutionum in omnibus ſervatarum & ordinatarum deciſionibus.

הפרק הראשון מי ומי מן התנאים הלכה כמותו נגד בר מחלוקתו ·

הפרק השני כמו כן באמוראים מאן הלכתא כוותיה כנגד בר פלוגתיה ·

הפרק השלישי כללים ידועים בפסקי הלכות שמורות בכל וערוכות ·

CAPVT I.

LEgimus in ערובי' cap. *Quem educunt*, Refert D. Jacob filius Idis, dixiſſe D. Johannem, Diſſidentibus Doct. Meïro & D. Juda, ſtatuitur ſecundum D. Judam; Doctore Juda & D. Joſe, ſtatuitur ſecundum D. Joſen. Neque neceſſe eſt addere, Doctore Meïro & Doct. Joſe diſſidentibus, ſecundum Doctorem Joſen ſtatui: etenim cum jam Doct. Judæ locum obtinere nequeat, num de loco Doct. Joſis quæritur? Cæterum ratio, quare ſecundum D. Meïrum non ſtatuatur, ibi in עירובי' his verbis proponitur. Dixit Doct. Aha, manifeſtum ac notum eſt coram eo, quo loquuto mundus extitit, neminem ſeculo Doctoris Meïri ejus ſimilem fuiſſe: quare ergo ex ejus ſententia conſti-

הפרק הראשון

גרסינן בעירובין פרק מי שהוציאוהו א"ר יעקב בר אידי א"ר יוחנן ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה · רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ואין צ"ל ר"מ ור' יוסי שהלכה כרבי יוסי דהשתא במקום רבי יהודה ליתיה במקום רבי יוסי מבעיא · והטעם שאין הלכה כר"מ אמרו שם בעירובין א"ר אחא גלוי וידוע לפני מ"ש והיה העולם שאין בדורו של ר' מאיר כמותו ומפני מה לא

קבעו הלכה כמותו מפני שלא עמדו חביריו על סוף דעתו שהיה אומר על טהור טמא ועל טמא טהור ומראה לו פנים וכו' אך בפרק אף על פי בכתובות ק"ל הלכה כר"מ בגזירותיו פי' גזירות וחומרות שהוא מחמיר על דברי תורה ע"י גזירה ודוקא גזירותיו אבל קנסותיו לא · אמר רב אשי אף אנו נאמר ר' יוסי ור"ש הלכה כר' יוסי דאמר רבי יוחנן רבי יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה ובמקום ר' יהודה ליתיה במקום רבי יוסי מיבעיא כללא דמילתא הלכה כרבי יוסי מ מחבירו ולא מחביריו ולכך נקבעה הלכה כרבי יוסי משום דנמקו עמו פי' טעמו עמו · ואיבעיא להו ר"מ ור"ש מאי תיק"ו הילכך הלכה כדברי המחמיר בשניהם · רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כר' אליעזר · רבי יהושע ור"ג הלכה כר"ג · הלכה כרבי עקיבא מחבירו ולא מחביריו הלכה כר' אליעזר בן יעקב בכל מקום דמשנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי · הלכה כדברי המיקל בערובין וכן באבל ואפילו

constitutionem non definiverunt? Quia ipsius socii ad ejus mentis intentionem non pertigerunt: quum mundum immundum, & immundum mundum pronuntiaret; idque audacter defenderet, &c. Verumtamen cap. *Quamvis* in כתובות, penes nos statutum est, constitutionem secundum D. M. in ejus decisionibus obtinere: sensus est, in decisionibus sive aggravationibus, quum ipsa legis verba aggravat per decisionem. itaque præcisè in decisionibus ipsius; non verò mulctis ob injurias corporales. Dixit Magister Ase, Nos etiam dicemus, D. Jose, & D. Simeone dissentientibus secundum D. Josen constitui. nam Doctor Johannes inquit, Doctore Juda & D. Simeone, secundum Judam statuitur: quum itaque D. Judæ locum non obtineat, an de loco D. Joses quæstio est? Summa sermonis est, potius secundum D. Josen statui, quam ejus socium; non verò ejus socios: ideoque constitutio secundum Doct. Josen definitur, quia ejus observatio pro ipso facit, id est ratio ejus ab ipso stat. At quæsitum fuit, quid si D. Meïr & D. Simeon? Tisbi objectiones & dubia solvet. itaque secundum illius verba statuitur, qui inter ambos rem aggravat. Si Doctor Eliezer & D. Josua dissentiant, secundum D. Eliezerem statuitur; si Doct. Josua & D. Gamaliel, secundum D. Gamalielem statuitur. Secundum D. Akibam potius, quam secundum ejus socium; non socios statuitur. Secundum D. Eliezerem Jacobi filium ubique statuitur: quia Misna sive doctrina D. Eliezeris filii Jacobi pauca quidem; sed à dubio immunis est. Secundum verba allevantis statuitur in commistionibus; similiterque in luctu; quin etiam si

יחיד אצל רבים · רבי ור' אליעזר הלכה כר' רבי ור' יוסי הלכה כר' רבי ור' יהודה הלכה כר' · כללא דמילתא הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו · וכן אין הלכה כמותו אם נחלק עם אביו · ב״ש וב״ה הלכה וב״ה · ואמר בפ״ק דערובין מפני מה זכו ב״ה לקבוע הלכה כמותן מפני שהם נוחין ועלובין ורב עמרם גאון פסק בו' דברים דהלכה כבית שמאי · ב' בברכות פרק אלו דברים ב״ש מכבדין את הבית ואח״כ נוטלין לידים · וב״ה נוטלין לידים ואח״כ מכבדין את הבית ואידך מי שאכל ולא בירך ב״ש יחזור למקומו ויברך וב״ה יברך במקום שנזכר ואיתמר עלה הנהו תרי תלמידי חד עבד כב״ש בשוגג וחד עבד כב״ה במזיד ואכלו' אריה ש״מ העושה כב״ש הרי זה זריז ונשכר · וג' במנחות פרק התכלת סדין בציצית בית שמאי פוטרים ובית הלל מ מחייבין ואידך כמה חוטין הוא נותן בציצית בית שמאי או' ארבעה חוטין ובית הלל או' שלשה ואידך כמה תהא משולשת

unus ille cum multis disceptet. Si Ribbi & D. Eliezer diffideant, pro Ribbi statuitur; si Ribbi & D. Jose, statuitur pro Ribbi; Ribbi & D. Juda, statuitur pro Ribbi. Summa sermonis est, pro Ribbi potius statuitur, quam pro ejus socio; non verò sociis: ita nec secundum ipsum statuitur, si illi cum patre suo non conveniat. Si dissentiant familia Schammæi & familia Hillelis, secundum Hillelis familiam statuitur. Dicitur cap. ז. ערובים, Qua de causa meruerunt familiares Hillelis, ut secundum eos definiretur constitutio? Quia isti silebant injuria affecti. Sed Magister Amram illustris decidit, in sex rebus secundum familiam Schammæi statui. Duæ sunt in ברכות c. *Hæc verba.* Asseclæ Schammæi ajunt, Mundant domum, posteaque manus abluunt; at familia Hillelis inquit, Abluunt manus, & postea domum mundant. altera est, Qui comedit, sed non benedixit, huic familia Schammæi præcipit, ut ad locum suum redeat ac benedicat; at Hillelis asseclæ exigunt, ut eo loco ubi recordatur, benedicat. Atque ea de re narratur. duo quidam erant discipuli, quorum unus faciebat secundum Schammæi familiam per errorem; alter faciebat secundum Hillelis familiam destinato animo: postea hunc devoravit leo. hinc disce, Qui secundum familiam Schammæi facit, ecce is industrius est, & mercede donatur. Tres verò occurrunt in מנחות, capite *Hyacinthus*. Lodicem quoad peniculamentum familia Schammæi absolvit; ac Hillelis familia obligat. Alia est, Quot fila peniculamento indit? Familia Schammæi inquit, quatuor fila; at familia Hillelis inquit, tria. Tertia est, Quantus erit filorum contextus? Familia Schammæi

בשא"ד' ובהא"ג' וא' בסוכה סוכה שאינה מחזקת ראשו ורובו ושלחנו בית שמאי פוסלים וב"ה מכשירין באלו הו' דברי' פסקו הלכה כב"ש · כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה ערב בבתרא פי' המלוה את חברו ע"י ערב לא יפרע מן הערב תחלה ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב"ג אומר אם יש נכסי' ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מהערב · וצידן בגיטין פרק מי שאחזו אמר רשב"ג מעשה בצידן א' שאמר לאשתו הרי זה גיטיך ע"מ שתתני לי איצטליתי ואבדה איצטליתו אחז"ל תתן לו דמיה וראיה אחרונה בסנהדרין פ' דיני ממונות אמרו לו הבא עדים ואמר אין לי עדי' אמרו לו הבא ראיה ואמר אין לי ראיה לאחר זמן מצא עדים ומצא ראיה הרי זה אינו כלום · רשב"ג אומר מה נעשה לזה שלא היה יודע שיש לו עדים ולא היה יודע שיש לו ראיה · ואיכא אמוראי דלית להו האי כללא דרשב"ג כדמוכח בע"א פר' בתרא

mæi inquit, quatuor digitorum; at Hillelis familia inquit, trium. Vna denique occurrit in סוכה, Tugurium quod non capit hominis caput, majoremque ejus partem cum mensa, familia Schammæi rejectaneum judicat; at Hillelis familiares idoneum censent. In his sex rebus constitutionem secundum Schammæi familiam definiunt. Vbicunque aliquid in Misna nostra docet D. Simeon filius Gamalielis, secundum eum statuitur; præterquam in sponsore, venatore, & probatione sequente. De sponsore in Bava postrema, capite 10. Mutuans proximo suo sponsoris interventu, primò à sponsore non exiget. quod si dixerit, ea conditione ut à quocunque lubeat, exigam; tum à sponsore solutionem petere licet: sed D.S.f.G. inquit, Quum sunt mutuato facultates; sive hoc, sive illo modo, à sponsore non exiget. De venatore in גיטין, capite *Quem corripit*, recitat D. S. f. G. exemplum venatoris alicujus, qui uxori suæ dixerat, en tibi repudii libellum eâ conditione ut mihi stolam meam tradas: cujusque stola cum deperdita esset, præceperant sapientes l. m. ut ipsius pretium illi traderet. *Probatio sequens* occurrit in Sanedrin, cap. *Iudicia pecuniaria.* Dixerint ei, adduc testes; responderit, testes non habeo; itaque regesserint, affer probationem; iterum responderit, probationem non habeo: si hic progressu temporis testes & probationem inveniat, frustra est. At Doctor Simeon f.G. ait, Quid ergo ei faciemus, qui ignorabat sibi testes esse, & ignorabat se probationem habere? Verumtamen sunt Gemarici Doctores, qui non admittunt istam regulam D. S. f.G. ut demonstratur Cod. de idololatria cap. ultimo.

Dicebat Raba, mos obtinet ſecundum D.S. f. G. quandoquidem abſolutè legimus ſecundũ ipſius ſententiam. hinc diſcimus, Ecce abſq; eo eſſet, nequaquam pro eo ſtatueretur. Hujuſmodi quid diſcimus capite, *Sunt hæredes.* Ita etiam ſcripſit D.M. f.M.l.m. in ſuis expoſitionibus. Nec etiam ſecundum D.S.f.G. in diſcerptis ſtatuitur.

אמר רבא הלכה כרשב"ג הואיל ותנן סתמא כוותיה משמע הא בלאו הכי לא · וכן משמע פרק יש נוחלין וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפירושיו · ואין הלכה כרשב"ג בטרפות ·

Secundum Doctorem Eliezerem non ſtatuitur, quia rejectaneus factus eſt, (id eſt, excommunicatus.) Quid rejectaneus ſignificat? quod eum devoverint propter factum ſatis notum è capite, *Aurum.* Ita quidem expoſuit D.S.J.l.m. at in additamentis contra eum objiciunt multa. quorum unum eſt: non convenire ut in illo vox excommunicationis memoretur; quia ipſo facti tempore nihil dictum ſit, quam *devoverunt eum.* Itaque eo modo, quo autor Aruchi, expoſuerunt, per *rejectaneum* ſive *excommunicatum* ipſos declarare voluiſſe, è diſcipulis fuiſſe familiæ Schammæi. Et quamvis Doctor Eliezer è diſcipulis D. Johannis f. Zachæi eſſet (uti legere eſt c. 2. אבות) & Dominus Johannes f. Zachæi è diſcipulis familiæ Hillelis eſſet (uti habetur capite, *Sunt hæredes*;) nihilominus Gemara pro certo habet, eum in omnibus dictis ſuis à familia Schammæi ſtare. Itaq; ſecundum ipſum non ſtatuitur ullibi; præterquam ubi in Gemara maniſeſtè exprimitur, conſtitutionem ſecundum ipſum decidi. Exempli gratia initio נדה, inquit Doctor Eliezer, Quatuor mulieribus ſufficit earum tempus: aliaque ibidem.

אין הלכה כרבי אליעזר משום דשמותי הוא פי' שמותי ברכוהו במעשה הידוע בפרק הזהב י כך פרש"י ז"ל ובתוספות הקשו עליו טובא והדא מניהו היא דאין ראוי להזכיר עליו לשון שמת' דבשעת מעשה לא אמר אלא בירכוהו ולכך פי' הם כבעל' הערוך דשמותי ר"ל מתלמידי ב"ש ואע"ג דרבי אליעזר מתלמידי דר' יוחנן בן זכאי הוה כדאיתא בפרק שני דאבות ורבן יוחנן בן זכאי מתלמידי ב"ה הוה כדאיתא פרק יש נוחלין אפ"ה קים ליה לגמרא דבכל דבריו קאי כב"ש ולכך אין הלכה כמותו בכל מקום זולתי במקום שמפרש בהדיא בגמרא שהלכה כמותו כגון בריש נדה רבי אליעזר אומר ד' נשים דיין שעתן הולתן לשם ·

Vbicunque in Miſna docet Doctor Jehuda quæ ad miſtiones pertinent, ſecundum eum ſtatuitur: præciſè ubi de miſtionibus; non verò

כל מקום ששנה רבי יהודה בערובין הלכה כמותו ודוקא בערובין

אבל לא במחיצות דתנן חצר שנפרצה משתי רוחותיה וכו' דאין הלכה שם כרבי יהודה אלא כבר פלוגתיה· הלכה כר"ש בדבר שאינו מתכוין שמותר והלכה כרבי יהודה במלאכה שאינה צריכה לגופה ודבר שאינו מתכוין הוא דבר שאינו מכוין לעשו' אותה מלאכה אלא ממילה היא נעשית כגון גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ· והמלאכה שאינה צריכה לגופה מתכוין לאותה מלאכה אבל אינו צריך לגוף אותה מלאכה אלא לדא כגון המכבה גחלת של אש שלא נתכון לעשות פחם בשבת אלא לסלק ההזק·

הפרק שני

רב ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן· שמואל ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן· ר' יוחנן וחזקיה הלכה כחזקיה משום דרבו דר' יוחנן הוה· ר' יוחנן ור' ינאי הלכ' כר' ינאי משו' דרבו דר' יוחנן ג"ב הוה· ר' יוחנן ור' אלעזר הלכה כר' יוחנן· רב הונא ורב הלכה כרב· רב הונא ורב חסדא הלכה כרב הונא דרבו דרב חסדא הוה· רב אשי ורב כהנא הלכה כרב כהנ': רב

verò de sepimentis. Legimus enim; atrium disruptum à duabus plagis suis, &c. nam istic non statuitur secundum Doctorem Judam; sed secundum suum adversarium. Constitutio hac in re obtinet secundum D. Simeonem, sc. In eo quod homo non intendit, liberum esse; at statuitur secundum Doctorem Judam in facto, quo in se opus non est. Porrò id quod non intenditur, est, quum agens non intendit istud opus facere; sed ex se id ipsum fit. Vt ubi trahit homo lectum, sedem, scamnum; modo non intendat facere fossulam. at factũ quo in se opus non est: quum agens ipsum factum intendit; sed hoc ipso facto opus non habet, verum illo. Vt qui ignitam prunam extinguit, quum non intendit carbonem facere in Sabbatho; sed damnum avertere.

Capvt II.

Rabo & Doctore Johanne dissidentibus, secundum D. Johannem statuitur; Samuele & Doctore Johanne, secundum D. Johannem statuitur; Doctore Johanne & Hizkia, secundum Hizkiam, quia Magister Doctoris Johannis fuit: Doctore Johanne & D. Janæo, secundum D. Janæum statuitur, quia Doctoris Johannis Magister similiter fuit: D. Johanne & D. Eleazaro, secundum D. Johannem statuitur; Magistro Houna, & Rabo, secundum Rabum statuitur; Magistro Houna, & Magistro Hasda, secundum Magistrum Hounam, quia præceptor Magistri Hasdæ fuit. Magistro Ase & Mag. Cahana, secundum Magistrum Cahanam statuitur; Magistro

Houna & M. Nahmane, ſecundum Magiſtrum Nahmanem ſtatuitur in forenſibus; & ſecundum M. Hounam in ceremonialibus interdictis: ſimiliter M. Nahmane & M. Schaſato diſſentientibus, ſecundum Magiſtrum Schaſatum ſtatuitur in interdictis ceremonialibus; at ſecundum M. Nahmanem in forenſibus: Rabo & M. Houna, ſecundum Rabum ſtatuitur; Samuele & M. Ada filio Ahabæ, ſecundum Samuelem; Magiſtro Aſe & Rab Ina, ſecundum M. Aſen ſtatuitur.

הונא ורב נחמן הלכ' כרב נחמן בדיני וכרב הונ' באיסורי וכן רב נחמן ורב ששת הלכ' כרב ששת באיסורי וכרב נחמן בדיני רב ורב הונא הלכה כרב · שמואל ורב אדא בר אהבה הלכה כשמואל · רב אשי ורבינא הלכה כרב אשי ·

Vbicunque in diverſas partes abeunt Rabus & Samuel, ſecundum Rabum in interdictis ceremonialibus; ſecundum Samuelem in forenſibus ſtatuitur: exceptis tribus, quæ ad interdictum pertinent, & ſecundum Samuelem ſtatuuntur. Nam Abæus inquit capite, *Quo accendunt?* Ita erant omnia præceptoris opera, ut ea faceret ſecundum Rabum tribus exceptis, quæ ex Samuelis ſententia faciebat. 1. Accendunt lucernam è lucerna, ſenſus eſt, de lucerna lege præcepta. 2. deſumunt peniculamentum de veſte in veſtem: ſenſus eſt, non valere hoc argumentum, ſcriptum eſſe Num. 15. 38. *& facient*; non verò ex eo quod factum eſt. ubi ſecundum D. Samuelem ſtatuitur: & 3. in tractione. Scire autem convenit, quod cum dicimus ſecundum hunc ſtatui in forenſibus; & ſecundum illum in interdictis ceremonialibus, præciſè hoc intelligatur reſpectu adverſarii ſui: ut de Rabo reſpectu Samuelis; & M. Nahmane reſpectu M. Hounæ, & aliis: ſed ſi ab alio diſſideat, ſecus eſſe. Vbi D. Johannes & Reſch Lakiſch diſſident, conſtitutio ex mente D. Johannis obtinet; tribus exceptis, ubi ſecundum Reſch Lakiſch ſtatuitur: quorum ſignum eſt, *exuit, hæreditatem adiit*,

כל היכא דפליגי רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני לבר מתלת דאינון איסורא והלכה כשמואל דאמר אביי בפרק במה מדליקין כל מילי דמר עביד כרב לבר מתלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר פי' בנר של מצוה ומתירין ציצית מבגד לבגד פי' וליכא ועשו ולא מן העשוי והלכה כר"ש בגרירה וראוי שתדע דכי אמרינן הלכה כפלוני בדני וכפלוני באיסורי דוקא כנגד בר מחלוקתו כגון רב כנגד שמואל · ורב נחמן כנגד רב הונא וזולתם אבל אם נחלק עם אחר לא · רבי יוחנן ור"ל הלכה כרבי יוחנן בר מתלת דהלכה כריש לקיש · וסימנהון חל"ץ יר"ש

קנה · חלץ החולין למעוברת
והפילה רבי יוחנן אמר אינה צריכה
חליצה מן האחין ור"ל אמר צריכה
חליצה · ירש המהלי' נכסיו על
פיו ריבה לא' ומיעט לאחר ואמרינן
עלה כי אתא ר' אבין אמר ירש
פ' שדה פ' ותנתן שדה פ' לפ' רבי
יוחנן אמר קנה ורבי אלעזר אמר
לא קנה ור"ל אומר מעולם לא
קנה עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו
שדה פלוני שנתתיו להם במתנה
וכו' · קנה הכות' נכסיו לבנו לאחר
מיתתו וכו' ואיתמר עלה מכר הבן
בחיי האב ומת הבן בחיי האב
רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח ור"ל
אמר קנה לוקח ·

רבה ורב יוסף הלכה כרבה
משום דאמרינן בהוריות רב
יוסף סיני ורבה עוקר הרים ·
פי' בעל פלפול וסברא הילכך
כל היכא דפליגי רבה ורב יוסף
בסברא דנפשייהו ולא בשמועה
אליבא דרבה הלכתא כרבה בר
מתלת דהלכתא כרב יוסף
וסימנהון סדו"ם קני"ן ומחצ"ה
סדום פ' השותפין רבה אמר כגון
זה כופין אותו על מדת סדום
מתקיף לה רב יוסף וכו' · קנין
פרק יש נוחלין קנין מאימתי חוזר

adiit, acquiſivit. Exuit: Si cui exuendus calceus à gravida quæ abortum facit, Doctor Johannes inquit, eam ad exuendum iſti calceum fratrum jure non teneri; at R. lakiſch inquit, teneri. *Hæreditatem adiit:* Si quis verbis ſuis diſtribuens facultates ſuas, huic plus, alteri minus aſſignet, ea de re narramus, Quum veniſſet D. Abin, pronuntiabat, Si quis dicat, Poſſidebit iſte agrum illum, dabiturque ager ille iſti, Doctor Johannes ſentit illum jam acquiſiviſſe; at Doctor Eleazarus acquiſiviſſe negat: R. lakiſch ait, Neutiquam acquiſivit, donec dixerit poſſeſſor, Hi vel illi poſſidebunt agrum illum, quem ipſis dono do, &c. *Acquiſivit:* Si quis facultates ſuas aſſcribat filio ſuo poſt mortem ſuam, &c. ea de re ſic relatum fuit, Si filius illas vendiderit vivente patre, & patre vivente mortuus fuerit, Doct. Johannes emptorem non acquiſiviſſe pronunciat; at R. lakiſch id affirmat.

Diverſa ſentientibus Rabba & Magiſtro Joſepho, ſecundum Rabbam ſtatuitur: quia in הוריות ita loquimur, Magiſter Joſeph ut Sinai; at Rabba eradicat montes: quo notatur ingenioſus & acutus. Itaque ubi diſſentiunt Rabba & M. Joſeph in propriæ mentis diſcurſu, non verò in eo quod traditũ cenſetur ex mente Rabbæ; ſecundum Rabbam ſtatuitur: tribus exceptis, ubi ſecundum M. Joſephum judicatur: quorum ſignum, *Sodoma, Acquiſitio, Dimidium. Sodoma:* Cap. *Socii*, Rabba inquit, Si hujuſmodi commiſerit, eum evertunt inſtar Sodomitarum. cui objicit Magiſter Joſeph, &c. *Acquiſitio:* Capite *Sunt hæredes*, Acquiſitio quanto tempore revocari poteſt?

רבה

Rabba inquit, Quamdiu senatores considunt; Mag. Joseph inquit, Quamdiu in isto opere occupantur. *Dimidium:* In Baba postrema cap. *Qui moritur*, Si quis suæ uxori dixit, facultates meæ tibi & filio tuo; pronunciat M. Joseph, hanc dimidium acquisivisse, &c. Quum dissentiunt Abæus & Raba, constitutio ex mente Rabæ obtinet, præter *Iaal kagam*, in quibus sequimur Abæum. Quum dicitur *Iaal kagam*, sensus est, iis constitutionum signa contineri. J. litera notat desperationem sine animadversione: de qua Abæus judicat, eam non censeri desperationem; at Raba esse desperationem censet. Aa. denotat testem reprobatum, de quo in Sanedrin capite *Iudicia pecuniaria:* Testem reprobatum Abæus judicat retro etiam rejectaneum esse; at Raba inquit, eum dehinc & in futurũ esse rejectaneum. L. denotat perticam, de qua in עירובי' cap. 8. Perticam quæ ex se ibi est, Abæus perticam talẽ esse dicit; at Raba esse negat. Sed D. Tham dicit, L denotare dies partus, quibus quæ peperit non vidit, &c. K. in קידושי' capite, *Vir desponsans:* Arrham sponsalitiam, quæ tradita non est ad legitimum concubitum, Abæus arrham sponsalitiam esse affirmat; at Raba arrham sponsalitiam censeri negat. G. indicat declarationem mentis, in גיטין capite *Mittens*: Mentis declarationem in repudii libello Abæus indicat repudii libellum non rescindere; at Raba rescindere libellum censet. M. notat refractarium, capite *Iudicia pecuniaria:* Refractarius est quum edit morticina ad luxuriam, &c.

רבה אמר כל זמן שושבין ורב יוסף אמר כל זמן שעוסקין באותו ענין · מחצה בבתרא פ' מי שמת ההוא דאמר לה לדביתהו נכסי לך ולבניך אמר רב יוסף קנתה פלגה וכו' אביי ורבא הלכתא כרבא בר מיע״ל קג״ם דהלכתא כאביי פי' יע״ל קג״ם סימני הלכות הן יו״ד יאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוי יאוש ורבא אמר הוי יאוש · עי״ן · עד זומם בנסהדרין פרק דיני ממונות עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל · למ״ד לחי בעירובין פ״ח לחי העומד מאיליו אביי אמר הוי לחי ורבא אמר לא הוי לחי ור״ת פי' למ״ד ימי הלידה שאינה רואה בהן וכו' · ק״ף בקדושין פרק האיש מקדש קדושין שאין מסורין לביאה אביי אמר הוו קדושין ורבא אמר לא הוו קדושין גימ״ל גילוי דעתא בגיטין פרק השולח גילוי דעתא בגיטין אביי אמר לא בטול גיטא ורבא אמר בטול גיטא · מ״ם מומר בפרק דיני ממונות מומר לאכול נבלות לתיאבון וכו' ·

בכל התורה כולה דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא

In universa lege ubicunque dissentiunt M. Aha & Rab-Ina, M. Aha ad

לחומרא ורבינא לקולא וסימנין חח ח' דרב אחא חומרא י הלכת' כרבינא לקולא בר מתלת דרב אחא לקולא ורבינא לחומרא והלכתא כרב אחא לקולא· וסימנהון אומצא ביעי ומזורקי וכולן הלכות קבועות הן בחולין פרק גיד הנשה יעויין שם · ואין צורך לכותבם · והם כשחולקים הם בפני עצמם אבל כשאחרים חולקים עמהם לא שייך למימר הכי כן ראיתי בתוספות ·

הלכתא כמר בר רב אשי בכוליה גמרא בר ממיפך שבועת פרק שבועת הדיינין וחיורי פרק בהמה המקשה בענין צומת הגידין וסימניך הפך לבן כך פסק ר"ח וכן כתב רב אלפאסי והרב רבינו אשר ז"ל הביאו ב בפסקיו פרק בהמה המקשה ונראה ג"כ שזו היא סברתו ויש סברות חלוקות ונלאיתי לכותבן. ומה שפסק ר"ח המוסכם מהרוב ועיקר ·

הוי יודע שכל כלל שבגמרא כגון פלוני ופלוני הלכה כפלוני וכיוצא בו מהכללים שהזכרנו כולהו קימא לן הכי מסתמא בר מהיכא דמפר' בהדיא או מוכח מסוגיות הגמרא דליתא

ad duriorem; & Rab-Ina ad mitiorem inclinant: cujus ſignum HD, ubi H Magiſtrum Aham, D duriorem partem notat. Conſtitutio ſecundum Rab-Inam ad mitiorem partem vergit, exceptis tribus: in quibus Magiſter Aha mitiorem; Rab-Ina duriorem partem tenet, & conſtitutio ſecundum M. Aham mitior decernitur. Horum ſignum, Cruda, ova, venæ jugulares: quæ omnia conſtitutionibus definita ſunt in חולין, capite *Nervus loco motus*. Videatur locus: nec neceſſe eſt ea ſcribere. Iſta porro intelligenda ſunt, quum inter ſe diſſentiunt; at ubi cum ipſis pugnant alii, ſic ſtatuere non convenit. Ita inveni in additamentis.

Statuitur ſecundum Marum filium Magiſtri Aſis in univerſa Gemara, excepta juramentorum permutatione (capite *Iuramentum judicum*) & albis (capite *Beſtia quum difficulter parit*) ubi de junctura nervorũ agitur: ſigna habes Lev. 13.3. *mutatus eſt in album.* Ita definivit D. Hananeël, ſimiliterque ſcripſit Mag. Alpheſi: & magnus Doct. noſter Aſcher l. m. id produxit in ſuis deciſionibus capite *Beſtia quæ difficulter parit;* atque videtur etiam, hanc fuiſſe ejus opinionem. Sunt autem opiniones differentes, quas aſcribere gravatus fui. quod verò definivit D. Hananeël à plurimis probatur & firmiſſimum eſt.

Scito omnes iſtas regulas in Gemara, exempli gratia, Si hic & ille diſſentiant, ſecundum N. ſtatuitur, & ſimiles regulas quarum meminimus, omnes inquam iſtas ita nobis abſolutè ratas eſſe: niſi ubi expreſſè declaratur, aut probatur è ſtilo ac phraſi ipſius Gemaræ, conſti-

tutionem ita ſe non habere. Multis in rebus Gemara conſtitutionem contra hujuſmodi regulam generalem definit : in quibus rebus & ſimilibus, regulæ non innituntur, nec ad ſecundariam vocem divinam attendunt. Atque ita loquitur Magiſter noſter Samſon f. Abrahami in ſuis enarrationibus cap. *Sunt hæredes.*

הלכתא כהני· בכמה דברים פסיק הגמרא הלכתא נגד הכלל· ובאותן הדברים וכיוצא בהן אין סומכין על הכלל ואין משגיחין בבת קול· וכן אומר הרשב״א בפרושיו פרק יש נוחלין·

CAPVT III.

הפרק השלושי

RAtum nobis eſt cap. *Exuens*, Vbicunque Miſna abſoluta eſt, ſecundum abſolutam ſtatui; ubi poſt abſolutam movetur controverſia, ſecundum abſolutam non ſtatui; ubi verò poſt controverſiam abſolutè Miſna ſequitur, ſecundum abſolutam judicari. Quandoquidem enim initio producit author quorundam controverſiam, & rediens nobis ſecundũ unum abſolutè rem definit, intelligitur Doctores illorum magiſtrorum rationes expendiſſe, eiſq; illius rationem probatam fuiſſe; ideoque ſecundum illum Ribbi nobis Miſnam abſolutè tradidiſſe. ergo conſtitutio ſecundum iſtam abſolutam obtinet. Hæc dicta de uno codice ; non verò de duobus codicibus intelligenda ſunt: nam penes nos ratum eſt, in Miſna ordinem non ſervari; quaſi dicas, ordinem Miſnarum præciſum non eſſe. Fortè enim Miſna poſterior in ſchola prius legebatur: atque ita præmiſſâ abſolutâ Miſnâ, poſtea ſequebatur controverſia. Cæterum quum dicunt in Miſna non ſervari ordinem, hæc verba de hoc caſu accipienda ſunt, quum poſitâ controverſiâ ſequitur abſoluta Miſna: quia Ribbi non docebat diſcipulos ſuos, niſi in iis quò ipſorum animus ferebat. At quum Ribbi codices diſponeret, ordine

קל פרק החולץ כל סתם משנה הלכה כסתם· סתם ואח״כ מחלוקת אין הלכה כסתם ׀ מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם משום דכיון דמייתי מחלוקת ברישא והדר סתם לן כחד משמע דקמו רבנן בטעמיהו דהך רבנן ומסתבר להו טעמא דהיך וסתם לן רבי כוותיה הילכך הלכה כאותו הסתם ׀ וה״מ בחדא מסכתא אבל בתרתי מסכתי לא דק״ל אין סדר למשנה כלו׳ סדרא דמתניתין לאו דוקא ושמא המשנה האחרונה נשנית ראשונה בבית המדרש והוי סתם ואח״כ מחלוקת וכי אמרי׳ אין סדר למשנה ה״מ לענין מחלוקת ואח״כ סתם מפני שרבי לא היה שונה לתלמידיו אלא במקום שלבם חפץ אבל רבי כשסדר המסכתות על

הסדר סידרן וצריך טעם בכל מסכתא ומסכתא למה נשנית אחר שלפניה כמ"ש בשער ה הראשון בס"ד ׃ וכלה נזיקין הדא מסכתא כדק"ל פ"ק דע"א וכן בפרק הגוזל עצים כי' נזיקין תלתא בבי ׃ סתם במשנה ומחלוקת בבריתא הלכה כסתם משנה אבל מחלוקת במתני' וסתם בבריתא לא דאם רבי לא שנא' רבי חייא מנין ליה ופעמים פוסק הגמרא כסתם בריתא ואע"ג דסתם משנה פליג עליה וכגון דאשתכח בבריתא האי דתנן בלשון המשנה בשם יחיד כי הא דפ"ק דסוכה אביי אשכחיה לרב יוסף דגני בכילת חתנים בסוכה א"ל כמאן וכו' עד א"ל שבקת מתני' ועבדת כבריתא א"ל מתני' יחידאה היא דתניא וכו' וכה"ג במקומות אחרים ׃ אין למדין הלכה מפי משנה פי' כל מקום שאנו מוצאים במשנה והלכה כדבריו אין למדין ממנה לעשות בה מעשה ולעולם אין סומכין על פסק המשנה עד שיאמרו אנשי הגמרא שהיא הלכה ויורו בה כגון הא דתנן ביבמות איזהו ממזר שמעון התימני

dine eos diſpoſuit: & ratio in ſingulis codicibus requirebatur, ob quam traderentur poſt præcedentes: quemadmodũ dixi tractatu primo Dei auxilio fretus. Atque Codices de damno, unus Codex cenſentur: ſicuti nobis ſtatutum eſt cap. 1. de idololatria; & ſimiliter cap. *Rapiens ligna*. (per Codices de damnis intelliguntur tres Babæ.) Si in Miſna res abſolutè decidatur, & controverſia in Baraitha proponatur, ſecundum abſolutam Miſnam ſtatuitur; verum ſi controverſia ſit in Miſna & res abſolutè in Baraitha proponatur, ſecus fit: nam ſi Ribbi eam non docuit; unde Doctor Hija eam habuit? Aliquando Gemara ſecundum abſolutam Baraitham definit; quamvis etiam abſoluta Miſna ab illa diſſentiat. idq;, exempli gratia, quum invenitur in iſtiuſmodi Baraitha, hoc quod in Miſnico ſtilo legimus, unius nomine proponi. Sicuti illud capitis 1. סוכה: Abæus deprehendens Magiſtrum Joſephum ſub ſponſali papilione ipſo tabernaculorum feſto dormientem, ei dicebat, Secundum quem &c. ad hæc uſque verba, Dicebat ei, omiſiſti Miſnam, & ſecundum Baraitham feciſti. Cui alter regeſſit, Miſna ſingularis eſt: nam traditur, &c. Atque ſimilia alibi paſſim. Non diſcunt conſtitutionem ex Miſna: ſenſus eſt, ubicunque in Miſna invenimus, *Et conſtitutio ſecundum ejus verba obtinet*, inde non addiſcere homines ut ejus authoritate opus faciant; quin etiam nunquam inniti Miſnæ definitioni, donec Gemarici affirment, iſtam eſſe conſtitutionem, & per ipſam Miſnam doceant. Vti illud quod in יבמות legimus: Quis eſt ſpurius? Simeon Temanita re-

אומר כל שחייבין עליו מיתה בידי שמים והלכה כדבריו ולולא שאמרו בגמר' שהלכה כמותו לא סמכנו על פסק המשנה וכן כל כה״ג· אבל הגמר' שלנו סתמו הלכ' למעש' הוא שהרי להכריע המשנ' בו כתבוהו׃

כל דתני לה גבי הלכתא פסיקת' הלכה היא כלומר כל דבר ששונה גבי הלכה פסוקה ואותו דבר לא שייך גבי אותה הלכה ואינו ענין לה ודאי לא תניא בהדא אלא משום פיסוק הלכה שפוסק התנא והולך עם כל אלו לומר שהלכה בזה כמו בזה כאותה ששנינו במציעא פר' השוכר כל המשנה ידו על התחתונה וכל החוזר בו ידו על התחתונה והך דכל המשנה לא שייכא למיתנייה התם כלל דהא לא איירי בההוא פירקא בשינוי אלא בחזרה אלא דהלכתא קא פסיק לה ואזיל כדפריש גמרא בבבא קמא בפרק הגוזל וכן כה״ג·

כל דתנא בבהירתה הלכה כמתיה· ובהורתא היא מסכת עדוות ונקראת כן משום דכל עדות שהעידו לשם אמת ודבר ברור וביום שמינו רבי אלעזר בן עזריה נתקנה אותה

ſpondet, Ob cujuſcunque generationem morte cœlitus immiſſa tenentur: & ſecundum ipſum ſtatuitur. Niſi autem in Gemara dixiſſent, ſecundum ipſum ſtatui, Miſnæ deciſioni non inniteremur, (ita ſimilia omnia;) ſed Gemaræ noſtræ abſoluta deciſio, eſt conſtitutio opere præſtanda: ecce enim illam ſcripſerunt, ut per eam ſuum Miſnæ pondus aſſignarent.

Quodcunque legitur apud conſtitutionem deciſam, eſt conſtitutio: quaſi dicas, quicquid docetur apud conſtitutionem definitam, cum tamen id ipſum apud iſtam conſtitutionem non quadret, nec ad eam ſpectet; certum eſt, id authorem unà non tradere, niſi propter deciſionem conſtitutionis quam definit: qui iſta omnia adducit, ut doceat, conſtitutionem ut in hoc; ſic illo ratam eſſe. Quemadmodum illud quod in Baba media legimus, capite *Mercede conducens*: Quicunque pactum immutat, ejus manus deprimitur, (id eſt ejus conditio deterior;) & quemcunque (facti) pœnitet, ejus conditio deterior. Atqui hoc *Quicunque immutat*, non quadrat ut ibi legatur ullo modo: quia ecce non tractatur iſto capite de immutatione; ſed de pœnitentia. verum id fit, quia author conſtitutionē decidens pergit: uti Gemara exponit primæ Babæ capite *Rapiens*. Ita etiam ſimilia.

Secundum omnem qui in electa Miſna docet, ſtatuitur. Electa Miſna eſt Codex עדוות: itaque vocatur, quia omne teſtimonium ſive omnis ſententia, quam ibi teſtantur, vera eſt & res clara. Cæterum quo die præfecerunt Doct. Eleazarum filium Azariæ, codex iſte cor-

rectus

המסכתא כדאמרינן פרק תפלת השחר תאנא עדויות בו ביום תקנום ולא היתה הלכה בבית המדרש שלא פירשוה וכו' ·

עדות הלכה היא כגון העיד רבי חנינא בן אנטיגנוס בפ"ק דחולין וכיוצ' בו בהרבה מקומות · ויש מי שאומר דדוקא עדות דלבתר מחלוקת אבל עדות גרידא לא ׃ וכן כל באמת אמרו הלכה היא ·

מסורת בידינו וביד כל ת"ח שבכל מקום ששנינו בראש הפרק אמר רבי פלוני כגון אמר רבי עקיבא מנין לע"א כך הוא הלכה ׃ וכל מקום ששנינו בראש הפרק רבי פלוני אומר כגון רבי אליעזר אומר דשבת אינה הלכה וכיוצא בזה בגמרא שבכל מקום שאומר תנא דבי רבי ישמעאל כך הלכה וכל מקום שאומר דבי ר' ישמעאל תאנא אינה הלכה ·

אין הלכה כשיטה פי' כל היכא שאומר בגמרא פלוני ופלוני סבירא להו כך הויא שיטה וקבלה היא ביד הגאונים דלית הלכתא כשיטה והטעם יש מי שאומר מפני שדרך חכמים לאחוז בדרך קצרה ולפום דקא חזינא דקא מפרשי מאן דס"ל האי סברא ואמרי פלוני ופלוני אמרי כך ידעינן

rectus fuit. Vt asserimus capite *Precatio matutina.* traditio est, Sententias sive testimonia eo ipso die recensuerunt, nec in schola erat constitutio, quam non exponerent, &c.

Testimonium est constitutio. Vt, Testatus est Doctor Hanina filius Antigoni, capite 1. 'חולי: & similia passim. Nonnemo asseverat, præcisè id testimonium quod controversiæ ordine subjicitur; non verò testimonium simplex. Pariter omni, *Verè dixerunt*, constitutio exprimitur.

Traditio est in manibus nostris & in manu omnium sapientiæ studiosorum, quod, ubicunque initio capitis legimus, Dixit Doctor N. (uti, Dixit Doctor Akiba, Vnde hoc Idololatriæ, &c.?) ita statuatur. Adhæc, quod ubicunque initio capitis in Misna legimus, Doctor N. dicit (ut, Doctor Eliezer inquit, Sabbathum &c.) non ita statuatur. Et similiter in Gemara, quod ubicunque dicitur, Tradit qui ex familia Doctoris Ismaëlis est; ita statuatur: at ubicunque dicitur, Qui ex familia Doctoris Ismaëlis est, tradit; ita non statuatur.

Non statuitur secundum seriem consentientium. sensus est, Vbicunque in Gemara dicitur, *Huic & illi, ipsis ita videtur*, est series consentientium. Traditum autem est per manus Illustrium, secundum ejusmodi seriem non statui. Rationem nonnemo hanc reddit, quod Sapientibus in more positum sit, ut brevitati studeant: ideoque quia videmus authores exponere, quibusnam talis opinio probetur, & dicere, hic N. & ille N. ita loquuntur,

ידעינן דמיעוט הם האומרים כך ורובא איפכא סבירא להו ואמטול הכי מפרשי שמותייהו הילכך לית הלכתא כוותיה· דמאן דס״ל איפכא הם הרבים ויחיד ורבים הלכה כרבים ולפו האי טעמא מדאמר ר״מ אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמה טמאה מרובה מהטהורה לפי׳ פרט הכתוב בטהורה ושעופות הטהורים מרובים מהטמאים לפי׳ פרט הכתוב בטמאים· מאי קאמר לן לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה· ולפי זה הטעם נראה דאין הילוק בין היכא דאמרינן פלוני ופלוני כלהו סבירא להו כך וכך ובין היכא דאמרינן פלוני ופלוני אמרו דבר אחד דר״ל שוין הם בדברים ההם לגמרי וכל אחד מודה לדברי חברו וכה״ג לא חשיבא שיטה ואיפשר דהוי הלכתא כוותיהו · וא״ד שיטה היינו כגון פלוני ופלוני סבירא להו כך מפני שאע״פי שהולכין בשיטה אחת אין כל דבריהם שוין ואין מודין זה לזה כאותה שבפ״ק דסוכה ב״ש ורבי יאשיה ור״ש ורבי יהודה כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן ופליגי אהדדי ואינן שוין בדבר

cognoſcamus ipſos pauciores eſſe qui ſic loquuntur; plurimis verò contrarium videri: ideo enim eorum nomina exprimere. Itaque ſecundum illam non ſtatuitur: nam quibus contrarium videtur ſunt plures: atqui uno & pluribus diſſentientibus, ſecundum plures ſtatuitur. Cæterum hanc rationem ex eo didicerunt, quod D. Meïr dixiſſe feratur, Clarũ ac notum coram eo, cujus dicto mundus conditus fuit, immũdam quadrupedẽ copioſiorẽ eſſe munda; ideoq; ſcriptura de munda ſpeciatim agit: quia autem aves mundæ plures ſunt quam immundæ; ideo Scriptura de immundis ſpeciatim agit. Quid nobis hic traditur? Semper hominem docturum ſuos diſcipulos compendio. Porrò ſecundum hanc rationem nulla differentia eſſe videtur, ſive dicamus, Quod hunc & illum attinet, iſtis omnibus hoc vel illo modo videtur; ſive dicamus, hic & ille eandem rem aſſerunt: quo indicatur, hos in iſtis convenire omnimodè, atque unumquemque verbis ſui ſocii aſſentiri. tamen ejuſmodi non cenſetur claſſis ſive ſeries conſentientium; & fieri poteſt ut ſecundum illos ſtatuatur. Sunt qui dicant, Series conſentientium eſt, veluti, *Huic & illi, ita ipſis videtur:* quia etſi una ſerie incedant, non tamen omnia eorum verba conveniunt, nec alter alteri ſuffragatur. Quemadmodum illud, quod legitur cap. 1. סוכה: Familiam Schammæi & Doctorem Joſiam & Doctorem Simeonem & Doctorem Judam quod attinet, omnibus iſtis videtur, ut tugurium cenſeatur, nos habitationem fixam requirere. Attamen à ſe invicem diſſident, nec in ipſa re conveniunt

לגמרי דלב״ש הכשר סוכה בכדי ראשו ורובו ושלחנו· רבי יאשיה בעי ד' אמות · ור״ש בעי ג' דפנות ורביעית אפילו טפח וכן כולהו כדאיתא התם ולפי זה אין מודין זה לזה· ובכל חד מניהו פליגי רבנן עליה והוי יחיד ובטל במיעוטו ובנין אב שממנו למדו הגאונים שאין הלכה כשיטה בפרק אי זהו נשך · אמר רב נחמן הלכה כרבי יהודה והלכה כרבי יוסי והלכה כרשב״ג א״ל שיטה איתמר דאי לא תימא הכי הלכה הלכה למה לי לימא הלכה כרבי יהודה דמיקל בכולהו אלא ש״מ שיטה איתמר והתם נמי לא מודו אהדדי וכן כה״ג מסתמ' לית הלכתא כחד מניהו אלא היכא דפסיק הגמרא בהדיא כחד מניהו או דמוכח הכי ומפרק לה הכי משיטה כי ההיא דסוכה דפסיק רבא הלכה כר״ש וכל כיוצא בזה כן כתב הר״ן ז״ל בפירוש הלכותיו פ״ק דסוכה·

כל מקום ששנים חולקים ואחד מכריע הלכ' כדברי המכריע וה״מ במתני' אבל בבריתא לא כן פוסקים הגאונים וכן הרי״ף ז״ל

niunt omnimodè: nam ad Schammæi familiam quod attinet, ipsa legitimum tugurium censet, quum sufficit ut hominis caput, majoremque partem, & mensam capiat; Doctor Josias quatuor cubitos exigit; Doctor Simeon tria latera requirit, & in quarto saltem palmum: ita omnes dissident; uti illic videre est: ideoque alter alteri non assentitur. Et contra illorum unumquemque sentiunt Magistri: itaque ille unus, & frustra est, ob suam paucitatem. Cæterum principii constitutio, unde Illustres didicerunt, secundum seriem consentientium non statui, extat capite, *Quæ est usura?* Dixit Magister Nahman, secundum Doctorem Judam statuitur; secundum Doctorem Josen statuitur; secundum Doctorem Simeonem f. Gamalielis statuitur. Respondit alius, Vocatur series consentientium: ni enim ita dixeris, quid mihi cum *statuitur*, *statuitur*? dicendum fuisset, Statuitur secundum Doct. Judam, qui in istis omnibus mitius sentit. sed hinc discas, eam vocari consentientium seriem; atque istic etiam sibi invicem non assentiri. Ita in similibus absolutè secundum illorum unum non statuitur; nisi ubi Gemara perspicuè decidit secundum illorum unum, aut ubi sic arguitur, & è serie ita eruitur. Quemadmodum illud de tugurio: ubi Raba constitutionem secundum D. Simeonem definit. & similia omnia. Ita scripsit D. Nissin l. m. in suarum constitutionum expositione c. 1. סוכה.

Vbicunque duo dissident; unus verò determinat, secundum determinantis verba statuitur. Quæ dicuntur de Misna; non verò de Baraitha. Ita definiunt Illustres, similiterque D. Joseph Alphesi l. m.

בפ״ק

capite I. קדושין: ubi dubium occurrit de Sabbatho, è capite *Testus*, nec ſolvitur. Quod ad determinationem attinet, quidam eam eſſe dicit, quum tertio ſecundum alterutrum omninò videtur; aut ſecundum alterutrum in re quadam: quod in iſta re duo è regione unius appendat, adeoq; determinatio ſe habeat quemadmodum in bilance, ubi duo unum deprimunt. Sicuti illud quod in ברכות legimus: Familia Schammæi ſtatuit, benedicendum eſſe oleo, poſtea verò myrto; at Hillelis familia aſſerit, benedicendum eſſe myrto, poſtea demum oleo: ſubdit Doct. Akiba, ego determinabo. oleum obtinemus ob odorem ſuum, pariterque ob unctionem ſuam; myrtum ob odorem ſuum, non verò ob unctionem ſuam acquirimus. ubi convenit Doctori Akibæ planè cum familia Schammæi. Et omnia ſimilia continent determinationem per univerſam Gemaram. Verum ubi tertius rem novam profert, nec ſecundum hunc, nec illum magiſtrum (quemadmodum dicitur pluribus locis, Ille N. nec ſecundum hujus, nec illius verba loquitur;) eſt determinatio tertia. ſtatutum verò apud nos, determinationem tertiam non cenſeri determinationem. Additamenta verò inquiunt, non eſſe determinationem, niſi quum diſſidentes expreſſè verbis ſuis indicant ſubeſſe diſtinguendi rationem; ſed quod tandem viſum non fuerit diſtinguere: ubi tum acceſſerit tertius & inter eos diſtinxerit, eſſe ipſum ſequeſtrum. Quemadmodum illud capitis *Testus*, Non immerget homo totum corpus ſuum ſive calidis, ſive frigidis aquis,

בפ״ק דקדושין דהא ספיקא הויא בשבת פרק כירה ולא איפשוטה ההכרע יש מי שאומר דהיינו כשהשלישי סבירא ליה כחד מניהו לגמרי או כחד מניהו בדבר אחד דהוה ליה מכריע מאותו דבר שני׳ כנגד אחד והויא ההכרעה כמו בכף מאזנים שהשנים מכריעין את האחד כאותה ששנינו בברכות בש״א מברך על השמן ואח״כ על ההדס ובה״א מברך על ההדס ואח״כ על השמן אמר ר׳ עקיבא אני אכריע שמן זכינו לריחו וזכינו לסיכתו הדס לריחו זכינו לסיכתו לא זכינו וה״ל רבי עקיבא לגמרי כב״ש וכל כה״ג הויא ה הכרעה בכל הגמרא · אבל כשהג׳ אומר דבר חדש לא כמר ולא כמר כמ״ש בכמה דוכתי׳ פלוני אומר לא כדברי זה ולא כדברי זה הוי הכרעה שלישית וקימא לן דהכרעה שלישית אינה הכרעה ׳ והתוספות אומרים דלא הויא הכרעה אלא כגון שהחולקין הזכירו בפירוש בדבריה׳ שיש סבר׳ לחלק אלא שסוף סוף אין נראה לחלק אז כשיבא השלישי ויחלוק ביניהם הוי מכריע כאותה שבפרק כירה לא ישטף אדם כל גופו בין בחמין בין

בצונן דברי ר"מ ורבי שמעון מתיר · רבי יהודה אומר בחמין אסור בצונן מותר · הנה דרבי מאיר ורבי שמעון ההולקין הזכירו בדבריהם חמין וצונן שיש סברא לחלק אלא דמכל מקום לא נראה להם לחלק וכשבא רבי יהודה וחילק הוי מכריע · וכן כל כה"ג · אבל כשהחולקי' לא גילו בדעתם שיש סברא לחלק ובא הג' וחילק הוי הוא אמצעי ביניהם ואפילו שאינו אומר דבר חדש הויא הכרעה שלישית ואינה הכרעה כי האי דפ"ק דפסחים חבית של תרומה שנטמאה בש"א תשפך הכל פי' מיד משום תקלה · ובה"א תעשה זיוף פי' מעט מעט · אמר רבי ישמעאל בר יוסי אני אכריע בשדה תשפך הכל ובבית תעשה זיוף אמרו לו אין הכרעה שלישית מכרעת פי' משום דלא הזכירו ב"ש וב"ה בדבריהם בית ושדה ולא גילו דעתם שיש סברא לחלק בין בית לשדה לכך לא חשיב רבי ישמעאל בר' יוסי מכריע וכן כל כה"ג הויא הכרעה שלישית ואינה הכרעה ·

מצינו תנא משבח דברי חבירו החולק עליו ואעפ"כ אין הלכה כדברי המשובח שלהי׳

aquis, ut ait D. Meïr; at Doctor Simeon permittit: Doctor Judas inquit, calidis immergere vetitum; frigidis, licitum. Ecce, Doctor Meïr & Doctor Simeon diſſidentes, verbis ſuis meminerunt calidarū & frigidarum, ſubeſſe diſtinguendi rationem; ſed nihilominus viſum ſibi non fuiſſe diſtinguere. itaque ubi acceſſit Doctor Judas & diſtinxit, factus eſt ſequeſter. Ita ſimilia omnia. Sed quando diſſidentes nō declarant de mente ſua, ibi fuiſſe diſtinguendi rationem, atq; venit tertius qui diſtinguit; factus is medius eſt inter ambos iſtos: & quamvis nihil novi dicat, eſt determinatio tertia, quæ non cenſetur determinatio. Vt illud c. 1. 'פסחי: Dolium oblationis quæ contaminata fuit, familia Schammæi præcipit effundi totum, id eſt, eveſtigiò propter ſcandalum; at familia Hillelis vult fieri rejectaneum, nempe ut paulatim effundatur. dicit Doctor Iſmaël filius Joſes, Ego determinabo. In agro totum effundatur; domi verò rejectaneum fiat. Ei regeſſerunt, Determinationem tertiam non verè determinare. Senſus eſt: quia familiæ Schammæi & Hillelis verbis ſuis non meminerunt domus & agri, neque mentem ſuam expreſſerunt, ſcilicet ſubeſſe rationem diſtinguendi inter domum & agrum; ideo Doctorem Iſmaëlem filium D. Joſes non cenſeri ſequeſtrum, ſive determinaſſe. Ita ſimilia omnia continent determinationē tertiam, quæ non cenſetur determinatio.

Invenimus, Miſnicum Doctorem ſui collegæ ſecum diſſidentis verba laudare; cum tamen ſecundum laudati verba non ſtatuatur. Sub finem cap. *Sim-*

plex repudii libellus: Dicit D. Iſmaël, Qui vult aliis ſapere, occupetur in ſtatutis pecuniariis: & qui occupari vult in ſtatutis pecuniariis, miniſtret Simeoni filio Nenaſi. Hic dicitur in Gemara, Quamvis eum laudet Doctor Iſmaël, ſcilicet filium Nenaſi; ſecundum D. Iſmaëlem ſtatuitur. Hoc modo invenimus apud Gemaricos cap. *Quomodo benedicunt?* ad verbum *legit:* Magiſter Judas dicendum cenſet, Creans fructum terræ; at Samuel arbitratur, Cujus manu omnia, &c. atque Samuel dicit Magiſtro Judæ, Subtiliſſime, ſecundum te ſentiendum. Sed ea de re in Gemara dicitur, Quamvis Samuel Magiſtrum Judam laudet; ſecundum Samuelem ſtatuitur. Ita alibi Gemara laudantis verba non moratur.

Secundum diſcipulum loco præceptoris non ſtatuitur; nimirum uſque ad Rabam: at dehinc & ulterius penes nos ſtatutum, ſecundum poſteriores ſtatui; quinetiam ſecundum diſcipulum loco præceptoris. Ita Illuſtres judicant; ſimiliterque in additamentis.

Admittimus, quod ubicunque in Gemara dicitur, *Sunt qui dicunt*, ita ſtatuatur. nec ſequenda verba D. Judæ f. Abrahami l. m. qui dicebat, ſemper, *Sunt qui dicunt*, cedere iis qui in priori ſermone memorantur: quod Magiſter Aſe diſpoſuiſſet plurium dictum & principale in initio, & de quovis unius dicto & minoris momenti dixiſſet, *Sunt qui dicunt*. Sed Doctor noſter Tham definiebat, ubicunque exſtaret, *Sunt qui dicunt*, in legalibus, ſequendum eſſe eum qui aggravat; at in eis quæ ad Scribas pertinent, ſequen-

גט פשוט א״ר ישמעאל הרוצה שיחכי׳ יעסוק בדיני ממונות והרוצה לעסוק בדיני ממונות ישמש שמעון בן ננס ׃ ואומר בגמרא אע״ג דקלסיה רבי ישמעאל לבן ננס הלכה כרבי ישמעאל וכה״ג אשכחן גבי אמוראים בפרק כיצד מברכין קורא רב יהודה אמר בורא פרי האדמה ׃ ושמואל אמר שהכל ׃ ואמר ליה שמואל לרב יהודה שיננא כותך מסתברא ואומר בגמרא עלה אע״ג דקלסי׳ שמואל לרב יהודה הלכתא כותיה דשמואל וכן בדוכתי אחריני לא חייש הגמר׳ לדברי המשבח ׃

אין הלכה כתלמיד במקום הרב ודוקא עד רבא אבל מכאן ואילך קי״ל הלכתא כבתראי ואפילו תלמיד במקום הרב כן אומרים הגאונים וכן בתוספות ׃

נקיטינן בכל איכא דאמרי שבגמרא כך הלכה ושלא כדברי הריב״א ז״ל שהיה אומר דכל א״ד טפל לגבי לשון ראשון כי רב אשי סדר לשון המרובים והעיקר בתחלה וכל לשון היחידים והטפל אומר א״ד ורבינו תם היה פוסק דכל א״ד בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך

dum

אחר המיקל ודייק לה מהא דאמרינן בע״א פ״ק שניהם שוים בשל תורה הלך אחר המחמיר וכו׳ בתוספו׳ ע״א עיין שם ·

כל היכא דאמרינן לאפוקי לית הלכתא כי האי דמפקי׳ מניה בפרק אלו נערות לאפוקי מהאי תנא דתניא וכו׳ כלו׳ מתני׳ אתא לאפוקי מהאי תנא וכן בכל דוכתא · ויש מי שאומר שאין זה כולל בכל הגמרא שיש לאפוקי שכך הלכה · וכך אומר רבינו ברוך בספר התרומה בהלכות ע״א ויין נסך ·

כל היכא דאמרינן תיובתא דפלוני תיובתא נדחו לגמרי דברי אותו פלוני שבאה עליו התיובתא ולית הלכתא כותיה כל עיקר והיכא דאמרינן קשיא דפלוני קשיא לא נדחו דברי אותו פלוני לגמרי אבל הדבר תלוי ועומד הוא וכי מעיינת בהך קושי׳ שפיר מתרצה הילכך איפשר דהלכתא כותיה כך הוא קבלה בידינו מהגאוני׳ ז״ל וכן בתוספות ובערוך בערך תיובתא ·

ספיקא דאוריתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וספק ספיקא אפילו מדאורייתא לקולא וקבלתי ממורי ההכם נר״ו שלא נקרא׳ ספק ספיקא

dum esse eum qui allevat. idque hinc eliciebat, quod legamus Cod. de Idololatria cap. 1. Quum duo pares sunt in legalibus, sequendus is qui aggravat, &c. in additamentis de Idololatria:illic videas.

Vbicunque dicimus *Ad excludendum*, non est constitutio:ut illud quod excludimus ab illo N. dictum, capite *Hæ puellæ:* Ad excludendum quod Misnicus ille statuit; quia traditur, &c. Quasi dicas, Misna procedit ad excludendum quod Misnicus ille statuit. Sic passim. Est etiam nonnemo qui affirmat, id generale non esse per totam Gemaram: quum reperiatur etiam *Ad excludendum*, ubi ita statuitur. Ita inquit Doctor noster Baruch, libro oblationis, in constitutionibus de Idololatria, quum agit de vino libaminis.

Vbicunque dicimus *Confutatio istius N. manet*, rejiciuntur omninò verba illius N, contra quem venit confutatio, nec secundum eum statuitur ullo modo. At ubi dicimus, Difficultas istius N. manet, non omninò rejiciuntur verba illius N; sed res suspenditur atque ita relinquitur. Quum verò attendis ad istam difficultatem, bene quandoque solvitur. Quocirca fieri potest, ut secundum illum statuatur. Hujusmodi traditio est in manibus nostris ab Illustribus l. m. accepta; similiter in additamentis & in Aruch ad vocem תיובתא.

Dubium legis ad graviorem vergit partem; magistrorum verò ad leviorem: dubii dubium, etsi ipsius legis, ad leviorem. Et à Domino meo sapientissimo (quem servet ac redimat Deus misericors) accepi, non vocari dubii du-

bium, nisi quod ab utraque parte controversum est (quasi dicas, quamcunque partem prius sumas, in ipsa dubii dubium invenis:) at si non sit ita controversum, non vocari *dubii dubium* ; & fieri posse ut id ipsum graviori parti adjudicemus, instar dubii simplicis. Exempli gratia : ut, dubium sit tetigeritne, an non tetigerit. ubi si dicere possis tetigisse, dubium relinquitur, reptilene sit an rana. quod si dicere possis reptile esse, dubium est tetigeritne, an secus. Ita omnia similia sunt dubii dubium. Quod verò sic controversum non est (ita se habet,) veluti, dubium est an ingressus sit, an non ; & si dicere possis ingressum esse, dubium, an tetigerit. at vice versa non sunt duo dubia : nam quum priùs sumis, dubium an tetigerit an non, si tum dicere possis tetigisse ; non poteris denuò dicere, dubium esse ingressusne sit, an non ingressus. Ita similia omnia non continent dubii dubium. Ita etiam loquitur in additamentis D. Judas f. Simeonis l. m. authoritate additionum.

Accipimus, *Tisbi solvet difficultates & quæstiones:* quoad interdicta ceremonialia in partem graviorem ; quoad pecuniam in leviorem.

In omni lubrica constitutione quam habes, prodi & dispice quid populus dicat, atque sic assuesce. Ita inquit Jerosolymitanum Talmud.

Quam consuetudinem dicunt irritam reddere constitutionem, præcisè de consuetudine cum rationali correctione conjuncta accipe. at consuetudo argumento & ratione destituta, est consuetudo erroris : nec secus se habet,

ספיקא אלא המתהפכת מב' צדדים כלומר אי זה צד שתקח בראשונה משכחת לה ספק ספיקא אבל אם אינה מתהפכת לא מיקרי ספק ספיקא ואיפשר דלחומר' דוּנינ' לה כדין ספקא אחת והמשל כגון ספק נגע ספק לא נגע · ואם תמצא לומר נגע ספק שרץ ספק צפרדע · ואם תמצא לומר שרץ ספק נגע ספק לא נגע · וכן כל כי האי גונא הויא ספק ספקא · ואשר אינה מתהפכת כגון ספק נכנס ספק לא נכנס ואם תמצא לומר נכנס ספק נגע · אבל להפך לא יש שתי ספקות שכשתקח בראשונה ספק נגע ספק לא נגע · ואם תמצא לומר נגע לא תוכל לומר שוב ספק נכנס ספק לא נכנס וכן כל כי האי גונא לא הוי ספק ספקא וכן אומר בתוספות הרי"בש ז"ל בשם התוספות ·

נקיטינן תיקו דאיסורא לחומרא ודממונא לקולא :

כל הלכה שהיא רופפת בידך פוק חזי מה עמא דבר ונהוג כן : כן אומר הירושלמי ·

המנהג שאמרו מבטל ה הלכה דוקא מנהג ותיקון אבל מנהג שאין לו ראיה ולא טעם מנהג טעות הוא ואינו

quam

אלא כטועה בשיקול הדעת ·
כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ גבי תרומה ומעשרות בכל דוכתא בגמרא ׃
כל היכא דאיתמר תניא כוותיה דפלוני הלכה כמותו ·
כל היכא דפליגי תרי תנאי אליבא דחד במשנה אחת הלכה כתנא בתרא שהראשון היה בנערותו והשני היה בזקנתו וכן אומר הכריתות בפ"ק דכלאים תנן התם רבי מאיר אומר בשם רבי ישמעאל כל ג' דלועין בית סאה וכו' רבי יוסף בן החוטף אומר בשם רבי ישמעאל כל שלשה דלועין בית כור · וגרסינן עלה בירושלמי אמר רבי אסי בר בון בוא וראה מה בין תחלת ר' ישמעאל לסופו שתחלתו בית סאה וסופו בית כור · פי' מה ששנה לר"מ היה בתחלת ימיו ולרבי יוסף בסוף ימיו ·

תם ונשלם תהלה לאל עולם ·

quam si quis mentis consideratione erret.

Quicunque rem in terra Canaan allevat, ex ejus mente est constitutio, extra terram in oblatione & decimis, per universa Gemaræ loca.

De quocunque dicitur, Baraitha est secundum illum N. secundũ eum statuitur.

Vbicunque dissentiunt duo Misnici Doctores de alicujus mente in quadam Misna, secundum posteriorem Doctorem statuitur: quia prior in ipsius juventute; posterior in senectute vixit. Ita loquitur autor Cerithouth cap. 1. כלאים: Ibi legimus, D. Meïr inquit, nomine Doctoris Ismaëlis, Omnes ternæ cucurbitæ implent spatium seæ, &c. at D. Joseph filius raptoris nomine D. Ismaëlis ait, omnes ternas cucurbitas implere spatium cori. Qua de re in Jerosolymitano legimus, dixisse Doctorem Asen filium Boni, Veni, vide, quid D. Ismaëlis initio intersit finis: quia initio dicebat spatium seæ; in fine verò cori. Sensus est, Quod docuit secundum D. Meïrum, dierum suorum initio docuit; secundum D. Josephum verò, sub vitæ finem docuit.

Absolutum ac perfectum est.
Laus Deo æterno.

Hic liber est Introductio ad Gemaram, Doctoris Samuelis Præfecti l. m.

ITa infit author, Gemara dividitur in partes duas, Misnam; & Misnæ enarrationem, quæ propriè est Gemara. Misna est quæ vocatur lex ore tradita: estq; fundamentum legis, quam derivarunt à beato M. D. nostro, ad tempora usque beati Doctoris nostri sancti (is est Doct. Judas Princeps.) nam illam conscripsit, ut in longa tempora permaneret, ne oblivioni traderetur à legentium animo & periret. Atque ipsa enarratio etiam in partes duas dividitur: una est constitutio stabilis; altera verò constitutio quæ loco moveri potest. Stabilis est, quam didicerunt ex ore beati M. D. nostri, Moses verò ab Omnipotente: sive unius; sive plurium verbis contineatur: uti suo loco explicabo. Similiter constitutio controversa atque instabilis est, quæ non derivatur doctrina stabili: sive unius; sive plurium sermone feratur. Quod si arguens quis ita regerat, Quare scripsit beatus Doctor noster sanctus verba quæ constitutionem non continent? atqui nonne præstaret verba constitutionis tantum scripsisse? respondere poteris, priscorum sapientum singulos pro se ipso derivasse quicquid didicissent: sive dictum quod esset constitutio; sive dictum quod constitutio non esset. at quum venit Doctor noster sanctus, ut nobis ista ederet, necesse habuit conscribere

זה ספר מבוא הגמרא לרבי שמואל הנגיד ז״ל

אמר המחבר הגמרא נחלק לשני חלקים משנה ופי' המשנה והוא הגמרא המשנה היא הנקראת תורה שבעל פה והיא יסוד התורה שהעתיקו ממר״עה עד ימי רבינו הקדוש ע״ה והוא רבי יהודה הנשיא כי כתבה למען תעמוד ימים רבים פן תשכח מלב הקוראים ותאבד ׃ והפי' הזה יתחלק גם הוא לב' חלקים ׃ האחד הלכה מקויימת והשני הלכה דחויה ׃ המקויימת היא שלמדו מפי מר״עה ומשה מפי הגבורה בין שתהא דברי יחיד בין שתהא דברי רבים כמו שאפרש במקומו׃ וכמו כן המחלוקת הדחויה היא שלא נעתקה מגמר מקויים בין שתהא דברי יחיד או דברי רבי' ואם יטעון טוען למה כתב רבינו הקדוש ע״ה דברים שאינם הלכה ׃ והלא מוטב לכתוב דברי הלכה תוכל להשיבו כי החכמים הקדמונים כל אחד ואחד העתיק לנפשו מה שלמד בין דבר שהוא הלכה בין שאינו הלכה ׃ וכשבא רבינו הקדוש להעתיק הוצרך לכתוב אותם

הדברי' שאינם הלכה כדי שלא יהא רשות למי שלמד מהם לומר כך וכך למדתי מפי פלוני ופלוני· ואם יאמר ישיבוהו שאינם הלכה מקויימת ׀ וכן אמרו חז״ל במסכת עדויות למה הוזכרו דברי יחיד בין דברי רבים לבטלה ׀ שאם יבא אדם ויאמר כך וכך שמעתי יאמרו לו מאיש פלוני שמעת כלומר ואינו הלכה·

והחלק הב' משני חלקים שלפי' המשנה יתחלק לכ״א חלקים ׀ ואלו הן תוספתא ׀ ובריתא ׀ פירוש ׀ שאלה ׀ ותשובה ׀ וקושיא ׀ ופירוק ׀ ותיובתא ׀ וסיוע ׀ ורמיה ׀ והתקפתה ׀ והצרכה ׀ ומעשה ׀ ושמעתא ׀ וסוגיא ׀ והלכה ׀ ותיקו ׀ והגדה ׀ והוראה ׀ ושיטה ׀ ושנוי·

התוספתא הוא שיור המשנה וסימנא תאנא · וכשתבא בעקבי המשנה ׀ היא הלכה מקויימת·

והבריתא כל הספרים שהעתיקו הקדמונים ז״ל אחר המשנה כמו משנת ר' חייא ומשנת רבי אושעיא ומשנת ר' אליעזר בן יעקב ומכילתא דרבי ישמעאל ואותיות דרבי עקיבא· ותורת כהנים הוא ספרא והוא ספר ויקרא לבדו· וספרי במדבר סיני ואלה הדברים

ſcribere iſta dicta, quæ non eſſent conſtitutiones: ne facultas eſſet ei, qui ab illis didicerat, dicendi, Hoc vel illo modo iſtud didici ex ore hujus vel illius; & ſi diceret, ipſi reſponderetur, non eſſe conſtitutionem ſtabilem. Ita dixere Sapientes l. m. Codice עדויות. Quare memorantur cum dicta unius, tum dicta plurium quò irrita fierent? Vt, ſi procedat quis, ac dicat, hoc vel illo modo didici; reſpondeant ei, Ab illo N. didiciſti: quaſi dicas, Atque illius dictum conſtitutio non habetur.

Pars ſecunda è duabus partibus ad enarrationem Miſnæ ſpectans dividitur in partes 21. quæ ſunt, Additio; Exotica conſtitutio; Expoſitio; Interrogatio; Reſponſio; Difficultas; Solutio; Confutatio; Confirmatio; Objectio ſive oppoſitio; Impugnatio; Neceſſitas; Exemplum; Placitum; Stilus; Conſueta conſtitutio; Provocatio ad Eliam; Popularis enarratio; Demonſtratio; Claſſis ſive ſeries rejectanea; & Variatio.

Additio eſt Miſnæ reſiduum, ejuſque ſignum eſt, *Traditio antiqua*: quæ ubi occurrit ad calcem Miſnæ eſt conſtitutio ſtabilis.

Exotica conſtitutio dicitur de quibuſvis libris, quos ediderunt antiqui l. m. poſt Miſnam. Vt Miſna D. Hijæ, & Miſna D. Oſchajæ; item Miſna D. Elieʒeris filii Jacobi, & Cornucopiæ D. Iſmaëlis; nec non Alphabetum Doctoris Akibæ. Item lex ſacerdotum, quæ dicitur *Liber*, eſtque ſolus liber Leviticus; & *Libri*, id eſt, Numeri, & Deuteronomium (puta com-

mentaria in dictos libros) & ſimilia ſcripta. Signum porrò exoticæ conſtitutionis eſt, Tradunt Magiſtri, Tradit quidam, & Traditio alia. Atque quicquid illorum omnium non vocatur in controverſiam eſt conſtitutio ſtabilis; ſed ubi in controverſiam vocatur, in eo ſequuntur conſtitutionis deciſionem.

Expoſitio eſt, quæ ad Miſnæ calcem occurrit, ad percipiendũ ea quæ ad Miſnam pertinent. quum in ipſam cadit quæſtio, quid ſibi velit, tum ejus expoſitio ſequitur.

Interrogatio eſt quæſtio. cujuſmodi quædam eſt qua cœtus cœtum interrogat, ejuſque ſignum eſt, *Inter ipſos quæritur*; quadam verò cœtus unum aliquem interrogat, ut cum dicitur, *Quæſiverunt ex ipſo*; alia denique unus quidam alterum interrogat, cujus ſignum, *Quæſivit ex ipſo*. Et conſueta conſtitutio in interrogatione, ſecundum reſponſa obtinet.

Reſponſio accedit ad interrogationes iſtas: & ſtabilitur ſecundum conſtitutionis determinationem.

Difficultas continet controverſiam quæ cadit in ea quæ accepta ſunt: nec controverſans controverſabitur de conſtitutione ſtabili. Quod ſi controverſantur contra plures, id deſignatur per *Excipiunt*; ſin contra unum, *Regeſtum eſt ei.*

Solutio eſt difficultatis enodatio. & quum de ipſa non controverſantur, habetur conſtitutio ſtabilis.

Confutatio verò conſtitutionem irritam facit argumento perſpicuo. & conſtitutio obtinet ſecundum vim argumenti ipſius confutationis.

Confirmatio autem eſt, quæ procedit ad confirmandum & ſtabiliendum

וכיוצא בהם וסימן הבריתא תנו רבנן ותני חרא ותניא אידך ומה שלא נחלקו עליו מכל הדברים האלה היא הלכה מקויימת ומה שנחלקו עליו הלך בו אחר פסק ההלכה ·

ופירוש הוא הבא בעקבי המשנה להבין עניני המשנה כשיבא עליו מאי כך יבא הפירוש עליו ·

ושאלה היא בעיא ממנה שהיא שאלת קהל לקהל · וסימנא איבעיא להו וממנה שאלת קהל מן יחיד · והוא בעו מיניה וממנה מיחיד ליחיד והיא בעא מיניה · וההלכה בשאלה לפי התשובות ·

תשובה היא באה על השאלות האלה ותתקיים לפי פסק ההלכה ·

הקושיא היא המחלוק' הבא על השמוע' ולא יחלוק החולק בהלכ' מקויימת · ואם היו החולקים לרבים הסימן מתיבי ואם ליחיד איתיביה ·

והפירוק הוא פי' הקושיא וכשלא נחלקו היא הלכה מקויימת ·

ותיובתא היא מבטלת ההלכה בראיה ברורה והלכה כפי חוזק ראיית התיובתא ·

והסיוע הוא הבא לחזק

ההלכה ולקיומה להיותה הלכה מקויימת מוחזקת וסימנא לומא מסייע ליה ·

ורמיה היא הבאה להקשות דבר מקויים ולבטלו והסימן ורמינהי ·

וההצרכה היא הבאה לקיום שני ענינים והסימן צריכא ·

וההתקפתא היא מענין הקושיא והיא לאמוראים והם האחרונים · וסימנא מתקיף לה רבי פלוני · והלכה בזו כמו המיתיבי ואיתיביה ·

ומעשה הוא הבא על ההלכה והמעשה יעשה על ההלכה ותתקיים ·

ושמעתתא היא שם כל הלכה שתבא בענין תורה ולא בדבר אחר ·

וסוגיא היא קריאת הגמרא על בוריו ושאלותיו ותשובותיו ·

והילכתא כשיחלוקו בשום דבר הלכה הוצרכו לומר הילכתא כך וכך ·

ותיקו בספק שיסתפק הגמרא בשום דבר הלכה ואין יודע להשיב עליו ותשאר ההלכה בספק אם הוא בענין ממון לקולא · ואם הוא בענין אסור לחומרא והממון המוטל בספק חולקים אותו

בעלי

liendum constitutionem, ut sit constitutio stabilis ac roborata. Hujus signum est, *Dici potest, quod ipsi suffragatur.*

Oppositio sive objectio est, quæ procedit ad impugnandum id quod ratum est, idemque abolendum. Cujus signum est, *Objiciunt istud.*

Necessitas est quæ occurrit ad utramque rem stabiliendam. cujus signum, *Necesse est.*

Impugnatio similem habet *difficultati* significationem: respicitque Gemaricos Doctores, qui posteriores sunt. Ejus signum est, *Impugnat istud Doctor* N. Atque hac in re consuetudo, qualis in illis, *Excipiunt*, *Regestum est ei.*

Exemplum est quod constitutioni subjungitur: exemplumque pro constitutione facit, ut constabiliatur.

Placitum est nomen cujusvis constitutionis, quæ occurrit in legis Mosaicæ negotio; non verò alia in re.

Stilus verò est loquendi modus, quo Gemara eleganter res declarat, interrogat, atque respondet.

Constitutionem consuetudine receptam quod attinet; quum controversantur in quodam constitutionis negotio, necesse habent dicere, constitutum est hoc vel illo modo.

Vbi ad Eliam provocatur (hic mos obtinet:) In dubio quo dubitat Gemara in quodam constitutionis negotio, ut de eo respondere nesciat, maneatque constitutio dubia, si hoc fiat in negotio pecuniario, ad leviorem; sin verò in interdicto, ad graviorem partē inclinant: pecuniam a. in ancipiti positam partes con-

tendentes inter ſe æqualiter dividunt. Sunt qui dicant, ei qui à ſocio ſuo exigit incumbere probationem: quum verò licitum & interdictum in dubium hujuſmodi venit, de ipſo ſtatui interdictum eſſe.

Variatio eſt, quum aliis contradicentibus ſapienti cuidam; hic variat ut ſe ipſum ex iſta contradictione expediat, ſuaque verba ſtabiliat. Neceſſe autem eſt, ut qui Miſnæ contradicit, argumento perſpicuo verba ſua ſtabiliat. Porrò variationis ſignum eſt, *Ecce cujus eſt? an Doctoris iſtius N. eſt?*

Popularis enarratio eſt quævis expoſitio, quæ in Gemara de quadam re præceptum non continente occurrit. Hæc dicitur popularis enarratio. Nec inde addiſcere teneris, niſi quod in mentem venit. Cæterum ſcias oportet, quodcunque ſtatuerunt Sapientes l. m. pro conſtitutione in re ad præceptum ſpectante, quam ex ore beati Moſis Doctoris noſtri acceptam, ipſe ex Omnipotentis ore acceperat; hujuſmodi eſſe, ut tibi nec ſuperaddere, neque ex illo minuere liceat. Sed quæcunque in paragraphis exponendis dixerunt ſinguli prout ipſis occurreret, opinioneq; ſua decernerent, & prout in mentem veniret in iſtis expoſitionibus; ea ſibi imprimunt, ſed reliqui ipſis non innituntur.

Demonſtratio complectitur hujuſmodi à majoribus accepta, quæ à Sapientibus innovata in cœtibus & Academiis fuere: idque in rebus ad præceptum pertinentibus. Hæc vocatur demonſtratio.

בעלי הדינין בשוה ויש אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה ודבר אסור והתר כשיבא בספק הזה יעמידוהו על האיסור ·

ושנוי הוא כשיחלוקו על שום חכם וישנה כדי להוציא עצמו מן המחלוקת ולקים את דבריו · וצריך החולק על המשנה לקיים את דבריו בראיה ברורה וסימן השנוי הא מני רבי פלוני היא ·

והגדה הוא כל פי' שיבא בגמרא על שום ענין שלא יהיה מצוה זו היא הגדה ואין לך ללמוד ממנה אלא מה שיעלה על הדעת · ויש לך לדעת שכל מה שקיימו חז"ל הלכה בענין מצוה שהיא מפי משה רבינו ע"ה שקבל מפי הגבורה אין לך להוסיף עליו ולא לגרוע ממנו · אבל מה שפירשו בפסוקים כל אחד כפי מה שנזדמן לו ומה שראה בדעתו · ולפי מה שיעלה על הדעת מן הפירושים האלו לומדים אותם והשאר אין סומכין עליהם ·

הוראה היא השמועות שנתחדשו לחכמים בקהילות ומדרשות בענין מצוה והיא נקראת הוראה ·

Series

ושיטה היא קהלת הכמים שאין הלכה כמותם כשיאמרו ר' פלוני ורבי פלוני כולהו סבירא להו · וכן כל כה"ג שיטה ואין הלכה כחד מהם · ויש לך לדעת שהגמרא נחתם בימי רבינא ורב אשי והם למדונו הסודות האלה וכיוצ' בהם ·

מחלוקת התנאים יחיד ורבים הלכה כרבים · מחלוקת דמתני' ואח"כ סתם הלכה כסתם סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם · וה"מ בחדא מסכת' אבל בתרתי לא אמרי' ·

מחלוקת דברית' וסתם משנ' הלכה כסתם משנ' · מחלוק' במתני' וסתם בברית' אין הלכ' כסת' דברית' והיינו דאמרי' אם ר' לא שנאה ר' חויא מנין לו ·

סתם מתניתין ר' מאיר · סתם תוספתא רבי נחמיה · סתם ספרא ר' יהודה · סתם ספרי ר' שמעון וכלהו אליבא דרבי עקיבא שתלמידיו היו · ר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה · ר"מ ור' יוסי הלכה כרבי יוסי · ר"מ ור"ש הלכה כר"ש · ר"מ ור' אליעזר בן יעקב הלכה כרבי

Series rejectanea est cœtus Sapientum, è quorum mente non censetur constitutio: ut quum dicunt, *Doctori huic & Doctori illi &c. omnibus istis videtur.* Ita similia omnia pertinent ad seriem rejectaneam: nec secundum istorum Doctorum ullum statuitur. Scias autem oportet, Gemaram obsignatam fuisse tempore Rab-Inæ & Magistri Asis; atque hos arcana ista similiaque nos docuisse.

Pluribus Misnicis ab uno dissentientibus, statuitur secundum plures. Post motam in Misna controversiam, si sequatur sententia absoluta, secundum eam statuitur. Si post absolutam sententiam moveatur controversia, secundum absolutam non statuitur. Hæc verba de uno eodemque tractatu intelligenda; sed de duobus ita non loquimur.

Vbi in Exoticis controversia est, & Misna absolutè ponitur; constitutio sequitur absolutam Misnam. At si in Misna controversia moveatur, & in Exoticis sententia absolutè proponatur; constitutio non sequitur absolutam illam in Exoticis sententiam. Hoc est illud quod vulgò dicunt, Si D. Judas istud non docuit, unde id habet D. Hija?

Vbi absolutè occurrit Misna, ita censet D. Meïr; absolutè additio, Doctor Nehemias; absolutè *Liber*, D. Judas; absolutè *Libri*, Doct. Simeon. atque hi omnes Doctorem Akibam sequuntur, quia ejus discipuli fuerunt. Vbi D. Meïr & D. Judas sententiam proferunt, constitutio sequitur D. Judam; ubi D. Meïr & D. Jose, constitutio est secundum D. Josen; D. Meïr & D. Simeon, constitutio secundum D. Simeonem; D. Meïr & D. Eliezer filius Jacobi, constitutio secun-

כרבי אליעזר בן יעקב · משנה
ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ׀
יש אומרים ר' נתן ׀ אחרים ׀
רבי מאיר · כל מקום ששנה
רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ׀
חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה ׀
בכל מקום הלכה כמותו מחברו
רבי ורבי שמעון בן אלעזר הלכה
כר' · ר' ור' יוסי בר יהודה הלכה
כר' ר' ורבי ישמעאל בר יוסי
הלכה כר' ׀ ובזמן שאמר בשם
אביו הלכה כאביו · ר' ור' שמעון
בן גמליאל הלכה כרשב"ג · כל
מקום ששנה ר' שמעון בן אלעזר
מחלוקת הלכה כמותו · ר' ור'
יהודה הלכה כר' ׀ רבי ור"מ הלכה
כר' ר' אליעזר ור' יהושע הלכה
כר' יהושע · ר' אליעזר ור"ג הלכה
כר"ג · ואין הלכה כתלמידי רבי
אליעזר חוץ משמנה הלכות · ב"ש
וב"ה הלכה כבית הלל חוץ מששה
שאמרו חכמים לא כדברי זה ולא
כדברי זה וג' שהלכה כדברי
ב"ש · כל מקום שנאמר בד"א
מאימתי ובזמן באמרת הלכה
למשה מסיני ואין למדין לא מפי
משנה ולא מפי גמרא בזמן

dum D. Eliezerem f. Jacobi. Miſna D. Eliezeris f. Jacobi pauca; ſed à dubio immunis eſt. Cum occurrit, *Sunt qui dicunt*, deſignatur D. Nathan; *Alii*, Doctor Meïr. Vbicunque D. Simeon f. Gamalielis aliquid docet in Miſnis noſtris, ſtatuitur ſecundum illum: præterquam in ſponſore, & venatore, denique probatione ſequenti. In omni loco conſtitutio ſecundum illum præ ſocio ſuo obtinet. Vbi Ribbi & Doctor Simeon filius Eleazari ſententiam dicunt, ſtatuitur ſecundum Ribbi (id eſt, D. Judam principem:) Ribbi & D. Joſe f. Judæ, conſtitutio eſt ſecundum Ribbi; Ribbi & D. Iſmaël f. Joſis, conſtitutio ſecundum Ribbi. Quum v. loquitur nomine patris ſui, ſtatuitur ſecundum patrem. Cum Ribbi & Doctor Simeon f. Gamalielis, ſtatuitur ſecundum D. Simeonem f. Gamalielis. Vbicunque D. Simeon filius Eleazari controverſiam docet, ſecundum ipſum ſtatuitur. Cum Ribbi & D. Judas diſſentiunt, ſtatuitur ſecundum Ribbi; Ribbi & D. Meïr, conſtitutio ſecundum Ribbi; D. Eliezer & D. Joſua, conſtitutio ſecundum D. Joſuam; Doctor Eliezer & D. Gamaliel, conſtitutio ſecundum D. Gamalielem: nec conſtitutio eſt ex ſententia diſcipulorum D. Eliezeris, exceptis octo conſtitutionibus. Diſſidente familia Schammæi à familia Hillelis, conſtitutio ſequitur familiam Hillelis: ſex rebus exceptis, de quibus ajunt Sapientes, nec ſecundum hujus, nec ſecundum illius verba; aliiſque tribus, ubi conſtitutio familiam Schammæi ſequitur. Vbicunque dicitur, *Qua de re hæc verba dicuntur? Vnde? Quondam, Revera*; eſt conſtitutio Moſis è monte Sinai. Præterea nec è Miſna, nec è Gemara res addiſcitur, quum ipſa

conſti-

שהלכה בצידה אבל בזמן שאינה בצידה מפי גמרא הלכה היא · ומחלוקת האמוראים רב ושמואל הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני ·

והתנאים הם מעתיקי ה המשנה וקוראי' אותם תנא ו רב חסדא ורב חונא הלכה כרב הונא ו רב ורב נחמן הלכה כרב באיסורי וכרב נחמן בדיני ו ובכל מקום הלכה כתלמיד במקום הרב קמאי ובתראי ש שחולקי' הלכה כבתראי רב יהודה ורבה הלכה כרב יהודה · רבה ורב יוסף הלכה כרבה חוץ מג' הלכות ו רב אחא ורבינא הלכה כרבינא חוץ מג' אומצא ביעי ומזריקי ובתראי שחברו הגמרא הם רב אשי ורבינא וסיעתם · ובימיהם נחתם הגמרא מר בר רב אשי הלכה כמותו בזמן שאין מחלוקת לרבו ·

כל היכא דאיכא איתמר · והא תנן · תנן ורמינהי התניא קושי' היא ולפרוכי קאתי ו וכל היכא דאיתמר תיובתא דר' פלוני תיובתא אין הלכה כמותו ·

ותיובתא שבירה היא כמו הכם ששובר

constitutio apponitur; ſed quum ipſa non apponitur, è Gemara eruitur conſtitutio. Quum Gemarici Rabus & Samuel diſſentiunt, ſtatuitur ſecundum Rabum in ceremonialibus interdictis; ſecundum Samuelem verò in rebus forenſibus.

Doctores Miſnici ſunt qui Miſnam ad nos derivarunt: atque de eorum ſingulis dicunt, Doctor, ſcilicet Miſnicus. Cum Magiſter Haſda & Magiſter Houna diſſentiunt, ſecundum M. Hounam ſtatuitur; Rabus & M. Nahman, conſtitutio Rabum ſequitur in ceremonialibus interdictis; at M. Nahmanem in juribus forenſibus. Vbique ſtatuitur ſecundum diſcipulum loco Magiſtri: prioribus & poſterioribus diſſidentibus, ſecundum poſteriores ſtatuitur: Magiſtro Juda & Rabbâ, ſecundum M. Judam ſtatuitur; Rabba & M. Joſepho, ſecundum Rabbam, tribus conſtitutionibus exceptis; Magiſtro Aha & Rab-Ina, conſtitutio ſequitur Rab-Inam: præterquam in tribus, carne cruda, ovis, & venis jugularibus. Poſteriores qui Gemaram concinnarunt, ſunt Magiſter Aſe & Rab-Ina cum cœtu ſuo: quorum diebus obſignata eſt Gemara. Secundum Marum filium M. Aſes conſtitutio obtinet, quum à Magiſtro ſuo non diſſentit.

Vbicunque eſt, Dictum fuit; At ecce legimus; Legunt & objiciunt iſtud; At ecce traditionem: opponitur aliquid, & ad objiciendum ſpectant. Et ubicunque dicitur, Confutatio D. N. eſt confutatio, ſecundum eum non ſtatuitur.

Et Confutatio eſt infractio: ut quum Sapiens alterius verba in-

fringit. Vbicunque autem eſt Redundat, aut Non redundat; hic eſt ſenſus, ſupervacaneum eſſe, aut non eſſe hunc verſum. In nulla controverſia, quæ ad opus non obligat, ſed in ſola opinione conſiſtit; decernimus conſtitutionem ſecundum hunc vel illum.

ששובר דבריו וכל היכא דאיכא מפנה או לא מפנה ר"ל פנוי הוא פסוק זה או לא כל מחלוקת שלא חייב המחלוקת במעשה אלא בדעת לבד לא נגזור בו הלכה כפלוני ·

Abſolutum ac perfectum eſt opus: laudetur Deus creator mundi.

תם ונשלם תהלה לאל בורא עולם ·

QVum uniuſcujuſque operis perfectio conſiſtat in perfectione ſubjecti ſui, prout hoc excellit & perplacet; ſubjecti autem perfectio in magnitudine utilitatis quæ ex ipſo percipitur, prout exaltatur & effertur; utilitatis autem quantitatem nobis indicet dignitas gradus iſtius rei quæſitæ, quæ inde provenit: conſiſtit hujus libri (qui dicitur Itinera æterna, nec abſconditus eſt ab oculis intelligentium, ſcilicet dexterrimorum, non verò ſiniſtimorum) magna utilitas in introductione ad ſapientiam Talmudis, ut perveniatur ad id quod intenditur in mutua ejus collatione. adeo ut ſit ſtimuli inſtar & virgæ inſtitutionis, quæ dirigat diſcipulos per liras rectæ contemplationis, deducat per viam rectã, ipſis comparet opinandi præſtantiam, ac deniq; eoſdem eripiat è varia confuſione mente captorum & arrogantium: qui pipiunt & muſſitant, quiq; confuſi & ſeducti certitudinem veritatis perſequuntur incondita voce. Scito autem hunc librum complecti partes duas, auream intelligentiam ex ſe effundentes.

להיות שלמות כל מלאכה ו בשלמות נושאה יתעלה ויתרצה והיה שלמות הנושא · ברבות התועלת המקובל ממנו ירום וינשא · ושיעור התועלת לנו יודיע · ערך מדרגת המבוקש אשר ממנו יגיע · והיה הספר הזה המכונה הליכות עולם ו אינו נעלם ו מעיני המשכילים המיומינים ולא משמאלים · תועלתו הרב במבא אל חכמת הגמרא להגיע למכוונו במשאו ובמתנו וכי הוא כמלמד ושבט מוסר · יכוין התלמידים אל תלמי העיון הישר · ידריכם בדרך ישרה ו יקנם טוב הסברא · יצילם משבושי חסרי הדעת בעלי יוהרא ו המצפצפים והמהגים משובשים ומוטעים רודפי אחר שררה · בקול הברה ו ודע כי הספר הזה כולל שני חלקים · זהב התבונה מעליהם מריקים ·

Prior

הראשון הסכמה גזורה · וקבלה
גמורה · והוא לגמרא כרמות תל
וציון · לאורו ילכו כל בעלי
העיון · והשנית הוא חלק מהודר ·
וקבוץ מחובר מכללים ומאמרים ·
מפנינים יקרים · חדשום ו
והוציאום בעלי תריסין חכמה
ודעת עמוסים · מעומק חכמתם
ודקות סברתם · אחר הקפתם
בגמרא והשיבו חלקיו על חלקיו ו
האירו ברקיו · וידעו משפטיו
וחוקיו ו כרבינו שמשון והרשבא
והראבד והרן וזולתם אשר מאור
השכל פניהם קרן ו וזה המחבר
הגדיל לעשות לקבץ מאמריהם
אשר באו מפוזרים הנה והנה
בפרושיהם וחבוריהם · ושמם
בזה הספר דרושים לכל חפציהם ·
וכאשר ראיתו אני הבעל החתו'
זה הספר · הנותן אמרי שפר
ושערתי הפלג' תועלתו · ועלוי
מדרגתו ו גם ידעתי כל בעל
כוסף אמתי ותשוקה נכבדת ו
יחוקקו צדק זה הספר ישתוקק ·
אמרתי שם חלקת מחוקק · ובחפשי
אמתחות ההעתקות מדפוס ו
ומכתיבת יד ראיתי נאספו · אליהם
המונים המונים מכמה טעיות
ושבושים משונים ו מספרם מרב
לא יחקר ו כלם כוונו לשקר ·

Prior est consensus definitus, perfectaque traditio: quæ ipsi Gemaræ est collis instar ac speculæ, ad cujus lumen incedent omnes contemplationi dediti. Posterior est pars elegans & syntagma compositum ex regulis & pronuntiatis: quæ constant margaritis pretiosis, quas novè invenerunt & produxerunt clypeati, sapientia & cognitione graves, è profunditate suæ sapientiæ & discursus sui subtilitate: postquam perambulaverant Gemaram, ejusque membra alia cũ aliis comparaverant, & ejusdem fulgura splendere fecerant; noverant etiam ejus jura ac statuta. Vt Doctor noster Samson, Doctor Simeon f. Abrahami, D. Abraham f. Davidis, & D. Nisin, aliique: è quorum ingenii luce vultus splendebat. Porrò qui hæc composuit maximoperè laboravit ut illorum dicta colligeret, quæ passim dispersa occurrunt in ipsorum commentariis & syntagmatibus: eaque in hoc libro disposuit, quæsita ab omnibus qui iis delectantur. Cæterum postquam vidi ego infra-scriptus hunc librum qui dicta elegantia suppeditat, & expendi excellentiam utilitatis ejus ac eminentiæ ejus altitudinem, præterea que cognovi omnes vero desiderio & laudabili cupiditate præditos justam decernere causam hujus desiderabilis libri; dixi, Ibi est portio legislatoris. Cum verò pervestigarẽ loculos exemplarium, cum impressorum, tum manuscriptorum; observavi eò confluxisse diversas plurimorum erratorum & variarum confusionum catervas, ut errorum numerus præ copia iniri non posset. quæ omnia ad falsitatem collinearunt, &

מום

מום בקדשים הטילו ׃ וגאון עטרת הספר לארץ הפילו ׃ ואני עם היותי נעור מחכמה ומדעת הצני נערתי · עת לעשות ליי' אמרתי ׃ קריתי ושניתי ושלשתי ׃ ודקדקתי התיבות והאותיות · וכותתי הסוגיות ׃ ובררתי סולת המאמרים · מתוך פסולת בורות שבושים זרים ונכרים · לא שערם המחבר · ולא איש בדעת ידבר ׃ כלל הדברי' אחר היות רוב דרושי זה הספר כלואים וסגורים נהרסים ונשחתים באין תמונה · ולא דעת ולא תבונה ׃ יגעתי ומצאתי ׃ והחזרתי עטרה ליושנה · ובעבור שיהיה זה החבור אמוד כעמוד סומך כל מה שצריך אליו מהצעות והנחות לגמרא ויהיה ענינו נדרש לכל שואל ׃ ראיתי לחבר אליו מבא הגמרא לנגיד רבי שמואל ·

נאם הצעיר יהודה בן לאדוני הה"ר יוסף בן בולאט ז"ל ספרדי מעיר אישטיליא אשר ממלכות נאב"רה ·

labem in sancta immiserunt, præstantiam denique coronandi libri abjecerunt in terram. Tum ego licet à sapientia & scientia remotus, gremium meum excussi. dixi tempus esse pro Deo laborandi: legi, iteravi & tertiavi, accuratè expendi dictiones & literas, collimavi ad loquendi modos, & mundavi similam dictorum è mediis sordibus puteorum turbidorum, alienorum & peregrinorum; de quibus non cogitaverat auctor, nec quisquam scientia præditus loqueretur. Summa verborum est, Quandoquidem multi in hoc libro discursus erant abditi, occlusi, destructi, & corrupti, absque ulla forma, scientia & cognitione; laboravi, inveni, ac tandem coronam pristinæ conditioni restitui. Quia verò hoc syntagma æstimabitur veluti columna, omne id sustentans, quocunque ex fundamentis & præmissis opus est Gemaræ, & hujus materia investigatur ab omni curioso; visum fuit, illi conjungere introductionem ad Gemaram, Præfecti Doctoris Samuelis.

Hæc dixit suorum minimus Iudas filius Domini mei, sap. magnique Doctoris Iosephi filii Bolati l. m. Hispanus, Istiliâ regni Navarreni civitate oriundus.

מראה מקום של מלות ועניינים הראוים להשתדל בהם אך מצר המקומות הרשומים כאן מספר הליכות עולם:

בנן

מזהר

ת

INDEX

Testimoniorum: quæ è S. literis ita citantur, ut plerumque vel ἐν παρόδῳ, vel ex professo explicentur.

INDEX
RERUM & VERBORUM
notabilium; verborum etiam quatenus rariori ſignificatione uſurpantur.

A.

Aſe

E.

F.

G.

O.

P.

Q.

Simeon

Index

Index ſpalmatum typographicorum.

PRo זח lege זה Pag.8. lin.17.
Pro החכמי l. החכמי' p.13.l.14.
Pro מתחרשות l. מחחדשות p.13.l.12.
Pro לחוציאם l. להוציאם p.14.l.13.
Pro יחושע l. יהושע p.15.l.16.
Pro המוראים l. האמוראים p.21.l.3.
Pro הדרי l. הדדי p.22.l.2.
Pro דיינא l. דייני p.22.l.10.à fin.
Pro ניורא l. גיורא p.26.l.14.
Pro דאיבא l. דאיכא p.34.l.1.
Pro legimus totis l. legimus: totis p.37.l.4.
Leg. למיתנינהו p.42.l.2.à fin.
Pro רבי l. דבי p.44.l.5.
Leg. הנשבעין p.49.l.11.
Leg. Qui rapit, p.54.l.11.à fin.
Leg. objecimus ? p.57.l.2.
Leg. היינו p.72.l.7.à fin.
Pro בכתוכות l. בכתובות p.72.l.11.
Pro ערוכין l. ערובין p.78.l.4.
Pro Deut. 21.l.24. p.78.l.4.à fin.
Pro quandoque l. quiddam p.82. l.7.
Pro שפר l. אפר p.88.l.10.à fin.
Leg. בחידושיו p.91.l.6.
Pro ditur l. dicitur p.122.l.3.à fin.
Pro ממאה l. טמאה p.124.l.1.
Leg. מרבם p.146.l.2. à fin.
Leg. דהנהו p.152.l.10.à fin.
Pro 27.11. l. 27.15. p.192.l.6.